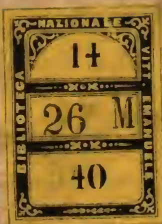
SANCTISSIMI PATRIARCHAE BENEDICTI REGULA EX VETUSTISSIMIS MEMBRANIS...

Benedictus santo (santo), Paolo Agostino De Ferrari

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
26 M
40

REGVLA
SANCTISSIMI
PATRIS
BENEDICTI
CVM NOTIS.

SANCTISSIMI PATRIARCHÆ BENEDICTI REGVLA

EX VETVSTISSIMIS MEMBRANIS
Sacri Monasterij Casinensis summa fide,
ac diligentia exemplata,

CVI

VARIAS LECTIONES, ET NOTAS
ADIECIT

D. PAVLVS AVGVSTINVS
de Ferrarijs Ianuensis Casinas.

NEAP. Typis Nouelli de Bonis Typograph. Archiep. 1659

Superiorum licentia.

EMINENTISSIMO PRINCIPI

CARDINALI

FRANCISCO BARBERINO

S.R.E. VICECANCELLARIO,

CONGREGATIONIS CASINENSIS PROTECTORI.

PROVOLVTVS ad genua Tua, Princeps Eminentiſſime, erubeſcentiam mihi non ingerit ob munuſculi, quod offero, tenuitatem, Ampliſſimus Purpuræ Tuæ ſplendor. Quamquam enim exiguum, ſi mole metiaris, magnum tamen ab Auctore, ab argumento. Magni ſiquidem BENEDICTI Regula eſt, quæ ex mente ſui Genitoris, quaſi nouo puerperio poſt tot ſecula renaſcens, Lucinæ Numen, Tuum inquam Nomen, vt in lucem fœliciter prodeat, ſibi propitium ominatur.

tur. Et verò non ingratum illud tibi futurum ſpero, eo ſaltem titulo, quod antiquitatem oleat, de qua tam heroicè, tam cumulatè benemereris. Peruetuſti enim in Bibliotheca noſtra Caſinenſi Codices, ſuo prototypo ſuperſtites, vt Legislatoris noſtri Sanctiſſimam Legem Antiquæ, ac genuinæ, vt opinor, lectioni reſtituerem, opem mihi attulerunt. Reſtitutam eodem Tuo Patrocinio dignare, quod Tanti nos Patriarchæ Filij præſentiſſimum Experimur. Et BENEDICTVM in fundo Caſinate, non Varronis, ſed Barbarorum ſeculo ſcribentem, à Criticorum ſupercilio defende. Ita ex Sacro Monaſterio Caſinenſi ſupplex orat 8. kal. Nouembris 1659.

Eminentiæ Tuæ

Humillimus, & addictiſſimus ſeruus

D. Paulus Auguſtinus à Ianua Caſinas.

NOVITIIS
BENEDICTINAM
REGVLAM
PROFESSVRIS.

D. Paulus Augustinus de Ferrarijs Casinas.

OS in limine alloquor nouella germina sanctitatis. Vos enim quasi modo geniti infantes lac Sanctæ Regulæ concupiscitis; quod eccè vobis propino fideliter ex vbere matris vestræ; ex hac nempè Casini domo, quam sibi Pater Sanctissimus desponsauit; huiusque sacri depositi custodem instituit, & heredem. Et porrò sancta ipsa Lex, tot seculis vagata per orbem, siuè Typographorum incuria, siuè amanuensium oscitantia peregrinos adeò vultus contraxerat; vt vix ab Auctore agnosci posset.

Tantum aui longinqua valet mutare vetustas!

Accessit criticorum quorundam inconsulta censura, quibus, dum nihil benè olet, nisi è Tullij myrothecio sit depromptum, studio illam emaculandi, turpissimè commacularunt, & in exoticos omninò sensus abire coegerunt; vt ex ipso remedio vitia nata fuerint.

Quaproptèr zelo sanctissimæ legis commotus, Pa-

trum

trumque nostrorum imperio incitatus, animum, & laborem contuli; vt illi maculas abstergerem; eamque ab erroribus expiatam, quoad fieri posset natiuæ redderem integritati: ne semper in deterius ruens, tandem regulam in Regula quæreremus. Accidit siquidem in Codicibus, quod in moribus obseruarunt Politici; vt, nisi per interualla temporum ad sua principia retrahantur, dùm paulatim degenerant, nihil primigenium retineant, nec demum referant, quod aliquandò fuerant.

Cum autem perierit iam Regulæ autographum, ipsius Legislatoris manu exaratum, ex cuius fide cætera emendari possent exemplata; mihi visus sum, non aliundè fideliora exemplaria petere potuisse, quàm ex nostra Bibliotheca Casinensi, cuius multiplices membranæ, à nongentis, & eò ampliùs annis thesaurum hunc nobis custodiunt; vt proindè ipsa vetustas fidem illarum afferat; per ea enim Secula scriptæ videntur, quandò extabat originale, aut certè extabant, quæ ex originali transumpta fuerant, quod concors illarum lectio satis probat. Neque dubitationem afferat, quod non rarò in nostris tabulis occurrant voces, & phrases minus latinæ; quinimò hinc mihi duco potissimum argumentum germanæ nostrorum fidei. Cum enim Barbarorum in Italiam illuuie Romanæ linguæ nitor, vbique lutulentus, penè in barbariem defecisset, qui eius ætatis dictionem latinissimam exhiberet, imposturæ suspicionem euadere minimè posset: huiusmodi enim tornatiles phrases rudiora illa secula non ferebant, & nihilominùs luculentam Gregorius appellat Sancti Patris nostri Regulam, nempè pro illa ætate. Sed, etsi castigatissima latini sermonis formula sanctus Legislator vti valuisset; adhùc tamèn ambitiosis vtilia

lia

lia præferens, cogebatur demittere ſtilum, & ad capacitatem audientium deſcendere: nè, nimio Romanæ tunc elegantiæ ſtudio, barbarus latinis videretur: quod maximè faciendum erat in tradenda Regula; nimirum in genere dictionis didaſcalico, vt aiunt, & præceptiuo. Cum enim ſemibarbarè tùm loquerentur vulgo: eas formulas, & vocabula præferre debuit prudens Legislator, quibus melius ab omnibus intelligeretur, & tanto magis animas ad pietatem inſtrueret. Chriſtianæ nanque vitæ, non Latinitatis magiſtrum agebat. Mores, non verba componere, animis, non auribus ſcribere meditabatur. Quapropter Regulam ſuam non ad Regulas Donati, ſed ad normam Euangelij conformare voluiſſe credendus eſt, ſecutus dictamen Spiritus Dei, qui ſimplicioribus delectari conſueuit ſciens profectò cum Hieronymo, Inter Chriſtianos verborum non ſolere vitia reprehendi. Qua in re iuuat audire Arnobium lib. 1. reſpondentem ethnicis, Qui Chriſtianorum ſcripturas, barbariſmis, & ſolæciſmis obſitas, nauſeabant. *Pucrilis*, inquit, *& anguſti pectoris reprehenſio quam ſi admitteremus, vt vera ſit, abijciamus ex vſibus noſtris quorundam fructuum genera, quòd cum ſpinis naſcuntur. Quid enim officit, aut quam præſtat intellectui tarditatem, vtrumne quid graue, an hirſuta cum aſperitate promatur? Aut qui minus id, quod dicitur verum eſt, ſi in numero peccatur, aut caſu, præpoſitione, participio, coniunctione? Pompa iſta ſermonis, & oratio miſſa per regulas, concionibus, litibus, foro, iudicijſque ſeruetur; deturque illis imò, qui voluptatum delinimenta quærentes, omne ſuum ſtudium verborum in lumina contulerunt. Cum de rebus agitur, ab oſtentatione ſubmotis, quid dicatur ſpectandum eſt, non quali cum amœnitate dicatur, nec quid auribus commulceat, ſed*

quas afferat audientibus vtilitates. Hæc & plura in eandem rem Arnobius, cui concinit Augustinus lib. de catechizandis rudibus cap. 9. & Seneca ad Lucilium. Præterquàm quod habet vnaquæque Disciplina, vel Ars vocabula quædam ità sibi propria; vt si merè latinè ea efferre velis, aliud omninò exprimant, quàm conceperis. Ideò sæpè opus est minus latinè loqui, nè minus clarè.

Non diffiteor itaque inueniri quandoque in Regula locutiones duras, & obscuras: ea tamèn obscuritas, vndecunque prouenerit, non est minus veneranda. Quapropter Religio mihi fuisset, vel apicem in textu corrigere, aut immutare; sicut nec ausi sunt antiquiores Patres nostri Casinenses, quamuis mendosam esse literam aliquando suspicarentur. Imitari Socratem satiùs visum fuit, cui, cum Euripides Heracliti opusculum legendum dedisset, rogaretque, quid sibi videretur? dixisse fertur, Eà quidem, quæ intellexi, præclara sunt: puto, & quæ non intellexi.

Atque hæc me præcipuè ratio impulit, vt præter varias lectiones textus, simplices quasdam notulas, non anxius de verborum nitore, latinique sermonis puritate, singulis Capitibus adnecterem: quarum subsidio subobscuris quibusdam locis lucem adferre conor; custodita semper, sæpè etiam vindicata Casinensium Codicum lectione.

Cæterùm hanc ipsam antiquam Sacræ Regulæ nouitatem, non ab omnibus æquè commendandam præuideo: & maximè ab illis, qui vulgatis lectionibus à pueritia assueti, præeligunt de turbidis riuulis (ea vis est consuetudinis) quàm de puro fonte potare. Arduum siquidem negotium est senis mutare linguam; & iam canescentem ad initia retrahere paruulorum

d

lorum;nemo enim non didicisse mauult, quàm discere. Propterea illis, vt in suo sensu abundent, relictis, ad vos, monasticum tyrocinium vix ingressos, qualemcunque hunc meum in Regulam laborem censui dirigendum, quibus & gratior fides, & nouitas non onerosa, quæ me excusare valeat ratio, cur voces quasdam non reconditæ eruditionis vobis explicare susceperim.

Sed quoniam ingenui animi est fateri per quos profeceris; illud vos tandem latere non patiar: me non pauca, quæ in notas congessi, ex aduersarijs excerpsisse Reuérendissimi P. D. Angeli à Neapoli Abbatis huius Sacri Casinensis Monasterij, cui à secretis assisto, cuiusque laudes vniuersas vnica comprehendam laude, quod à Magnis, & laudatissimis Viris laudatur. Vos interim valete, & in sancto proposito proficite.

D. Aloyſius è Venetijs Abbas, & Præſidens Generalis Congregationis Caſinenſis.

S.P.N. Benedicti Regulam, & in eam varias lectiones, & notas D. Pauli Auguſtini à Ianua, vt ſupra viſas, & approbatas in lucem edi poſſe concedimus, ſeruatis alias ſeruandis. Dat. in Monaſterio S. Georgij Venetiarum in actibus Capituli Generalis die 10. Maij 1659.

D. Aloyſius Abbas, & Præſidens.

Reuerendiſſime Domine. Lectiones, ac Notas in Regulam S. Patris Benedicti omni eruditione refertas dignissimas, vt quamprimum è typis prodeant censeo.

Canonicus D. Matthæus Renzi V.I.D. & S. Off. Consult.

In Congregatione habita coram Eminentiſs. ſub die 3. Octobris 1659. fuit dictum, quod ſtante relatione prædicta Imprimatur.

Horatius Maltacea Vic. Gen. Neap.

Can. D. Matthæus Renzi V.I.D. & S. Off. Conſ.

Eccellentiſs. Sig.

NOuello de Bonis Stampatore fà intendere à V.E.come deſidera di ſtampare il Libro delle Regole di S.Benedetto . Per tanto ſupplica V.E. ordinare per la reuiſione di eſſo per poter ſtamparlo,che l'hauerà à gratia, vt Deus,&c.

Reu. P.Carolus Florillus Soc. Ieſu videat, & in ſcriptis referat.

Zufia Reg. Burgos Reg. Muſettulla Reg. Vlloa Reg.

Prouiſum per S.E. Neap. die 7. Nouembris 1659.

Excellentiſs.Domine.

In Varijs hiſce Lectionibus, Notiſque in Regulam S.Benedicti, Authore P.D.Paulo Auguſtino de Ferrarijs Caſinate, Sanctiſſimi Legislatoris proferuntur iura, ſanctiſſimarum legum propugnantur apices. Regia iuriſdictio hìc tuta eſt. Benedictus iterum è ſpinis erutus, docet inter aculeos, Principum iura acui potius,quam obtundi. Typis ſanè imprimendus eſt liber,qui ſacræ regulæ typum tam benè exprimit. Dat.in Collegio S. Franciſci Xauerij 25. Decembris 1659.

P. Carolus Florillus Societatis Ieſu.

Viſa ſupradicta relatione Imprimatur.

Zufia Reg. Muſettula Reg. Miroballus Reg.

INDEX CAPITVLORVM REGVLAE.

11 Qua-

26 De

55 De

71 Vt

TITVLVS REGVLAE.

I. *QVI leni iugo Christi colla submittere cupis,*
Regulæ spōtè da mētē, dulcia vt capias mella.
Hic testamenti veteris, nouique mandata.
Hic ordo diuinus, hicque castissima vita.
Hoc Benedictus Pater constituit sacrū volumen,
Suisque mandauit hæc seruanda Alumnis.
Simplicius, quod famulus, Christique minister,
Magistri latens opus propagauit in omnes.
Vna tamen merces vtrisq; manebit in æuum.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ in Titulum.

II. DE Auctore huius Tituli, seù Præfationis in Regulam, quicunque ex recētioribus, quos viderim, iudicium ferunt, sine hæsitatione asserunt fuisse Simplicium, qui post Diuum Patrem Benedictum, eiusque successorem Constantinum, tertius Abbas extitit Casinensis. Petrus Diaconus, Yepes, Lauretus, Bellottus, Constantinus Caietanus, Menardus, Ioannes Baptista Marus, alijque.

Vulgatæ tamen huic opinioni nè ego fidentèr adhæream, obstat primò, quòd in vetustioribus

membranis noſtræ Caſinẽſis Bibliothecæ, quæ ijs abundat, nullum inuenio Tituli huius veſtigium. Petrus Diaconus primùm ex noſtris ſuæ in Regulam expoſitioni hos verſus præfixit, & Simplicio adſcripſit, appoſita hac Epigraphe. *Incipit Titulus Sancti Simplicij Abbatis*, quàm in Codice etiam Vaticano reperiri, teſtis eſt Caietanus. Si autem Simplicium Auctorem agnoſceret, quis credat, in tàm denſa caligine per tot ſecula ante Petrum eam latuiſſe Caſini, vt omnium anteriorum zelum, & oculos prætererit, & nonniſi Petri æuo, atque diligentia è tenebris tandem emerſerit?

III. Deindè, ſi quæ ſunt apud nos membranæ (vtique recentiores Petro) quæ hos verſus referunt, non tribuunt illos Simplicio, ſed indefinitè aiunt; *Titulus Regulæ Beati Benedicti*. Quocircà conijcio, prædictum Titulum neque à poſterioribus Caſinenſibus agnitum fuiſſe, vt Simplicianum. Quinimò Cardinalis Bernardus, Riccardus, & Nicolaus, qui luculentas in Regulam expoſitiones nobis reliquerunt, nè mutire quidem de hoc Titulo dignati ſunt, illum penitùs omittentes.

Et ſanè, qua probabilitatis ſpecie Simplicio adſcriptus fuerit à Petro, mihi vſque modò non liquet; nam, quod in illis mentio fiat Simplicij, tantùm abeſt, vt Petro faueat, quin contrariæ potius opinioni ſuffragatur: tùm quia auctor illorum loquitur de Benedicto, & de Simplicio tanquam à ſe diuerſis, cum ait: *Vna tamen merces vtriſque manebit in æuum*: tùm magis, quia illud,

vtriſq;

vtrisque, idem Petrus intelligi vult, & rectè, de Benedicto, & de Simplicio: exponens enim hunc versum, sic ait: *Tamen vna merces in vtroque manet, idest illi, qui constituit bonam, & castissimam vitam* (nempè Benedicto) *& ei, qui ipsã propagauit in omnibus.* (nempè Simplicio) Ergò, si velis cum Petro, hæc scripta fuisse à Simplicio, sensus erit: vna tamen merces vtrisque, idest Benedicto, & mihi manebit in æuum. Quis autem tantæ frontis fuisse Simplicium, virum alioqui sanctissimum suspicetur, vt ipse sibi vnam, & æqualem cum Benedicto mercedem repromittere non erubuerit? Ergò, si fides Petri scholio, nulla fides Petro de titulo. Deceptus itaque, alios decepit, cui deceptioni insistit etiam in Libello de viris illustribus Casinensibus. nam, postquam de Simplicio retulisset, *Regulam, quam suus magister ediderat, publicè legendam omnibus monachis tradidit,* sic subiungit. *Versus quoque nonnullos de eadem re descripsit.* Quibus verbis indicat proculdubio hos tituli versus (vbi enim alij?) illosque Simplicio, ex præconcepto errore, attribuit. Cum itaq; hic titulus Simplicio adscribi iure nequeat, & aliàs in nostris vetustioribus Codicibus alto silentio inuoluatur, quid restat arguere, nisi ab aliquo medij æui auctore præfixum Regulæ, & à Petro deindè per errorem Simplicio fuisse tributum? Codicem verò Vaticanum Petro recentiorem existimo.

Qui lem] Caietanus legit, *Qui leui*: nisi mendum irrepsit in typo.

Mandata] Cuncta mandata habēt Gallonius,

& Hæſtenus. Codex noſter 370. legit *cuncta doctrina*.

IV. *Hoc Benedictus Pater*] Deeſt Pater in Codice 370.

Conſtituit ſacram volumen] Quod hic dicitur *Conſtituit*, Petrus Diaconus loco citato de viris illuſtribus vertit, *ediderat*. vbi Gallonius in Apologetico contra Bellottum vult legi, *Condiderat*, & exponit, *occultauerat*; ita vt ſenſus Petri fuerit, Regulam, quam magiſter, de ſe humiliter ſentiens, occultauerat, Simplicius publicauit. Verùm in Codice Petri, quem vt autographum, aut ſaltem Petro coæuum agnoſcimus, non eſt *condiderat*, ſed *ediderat*; & cum vrget Gallonius, ſi Regulam, inquit, iam Benedictus ediderat, hoc eſt in lucem emiſerat, quid opus fuiſſet, Simpliciũ publicè eam legendam proponere? actum enim egiſſet. Facilè reſpondetur, verbum, ediderat, à Petro vſurpatum fuiſſe, non pro *publicauerat*, ſed pro *compoſuerat*, conſtituerat, edere enim in alterutra ſignificatione accipi poſſe, norunt Grãmatici. A Petro autèm acceptum fuiſſe in ſecunda, oſtendit verbum ſynonimum, *Conſtituit*, quod ex hoc titulo vertiſſe videtur in, *ediderat*.

Præterea, cum S. Benedictus Regulam ſuam B.Mauro in Gallias abeunti, tradiderit, illamque ſuis alumnis ſeruandam mandauerit, vt teſtatur præſens titulus: Ergò per manus ſaltem aliquorum verſabatur. Non ergò illam occultauerat. Theſaurus enim abſconditus cui prodeſt? & lex occulta, cui ſeruanda præſcribi poteſt?

Suiſque mandauit hæc ſeruanda alumnis]. Sic Pe-

Petri Codex. Alius ex nostris habet. Hæcque mandauit suis seruare alumnis.

Simplicius, quod famulus, Christique minister] Particula, *Quod*, deest in Caietano, Hæfteno, & alijs, sed extat in Petro, & videri potest, causalis. vel *Quod* positum fuit pro *Qui*. Sic Petrus ipse infra cap. 40. posuit *Quod* pro *Quem*. *In libro, quod transtulit Minaus*, & in Leone Ostien. non rarò. In Gallonio deest, *quod famulus*, sed legit, *Simplicius Christi minister*.

V. *Magistri latens opus propagauit*] Latebat Regula, non ad sensũ Gallonij, de quo supra; sed, vel quia non per omnia terræ climata dilatata erat, quod fecit Simplicius; vel quia non legebatur publicè in Conuentu Monachorum: Lauretus. Sed faciliùs dici potest, quòd latebat, quia priuatim tantùm ab aliquibus domesticè legebatur: Simplicius verò illam publici iuris fecit; vt scilicet à publicis Amanuensibus exemplari posset, & in Bibliothecis prostare ad omnium commodum; quæ erat illorum temporum editio, correspondens nostris typis, & hoc propriè est propagare, idest prolatare, extendere, multiplicare.

In omnes] Codex Vaticanus, ex quo alij, legit, *Vt omnes*. Sed nostri, & meliùs; *In omnes*; aliàs sensus esset suspensus.

Vna tamen merces vtrisque manebit in æuum] Gallonius in Apologetic. pag. 50. & Hæftenus habent; *Vna tamen merces vtrosque manet in æternum*. Fortè ex prædicto Codice Vaticano.

SAN-

REGVLA SANCTISSIMI P. BENEDICTI IN REGVLAM SVAM.

PROLOGVS.

VI.

BSCVLTA, ò fili, præcepta magiſtri, & inclina aurē cordis tui, & ammonitionem pij Patris libenter excipe, & efficaciter comple: vt ad eum per obedientiæ laborem redeas, à quo per inobedientiæ deſidiam receſſeras. Ad te ergò nunc meus ſermo dirigitur quiſquis, abrenuncians proprijs voluntatibus, Domino Chriſto vero regi militaturus, obedientiæ fortiſſima, atque præclara arma ſumis. In primis, vt quicquid agendum inchoas bonum, ab eo perfici inſtātiſſima oratione depoſcas: vt,

qui

qui nos iam in filiorum dignatus eſt numero computare; non debet aliquando de malis actibus noſtris contriſtari. Ita enim ei omni tempore, de bonis ſuis in nobis, parendum eſt: vt non ſolùm iratus pater ſuos non aliquãdo filios exhæredet: ſed nec vt metuendus Dominus, irritatus malis noſtris, vt nequiſſimos ſeruos perpetuam tradat ad pœnam, qui eum ſequi noluerint ad gloriam.

VII. Exurgamus ergò tandem aliquando, excitante nos Scriptura, ac dicente: Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere: Et apertis oculis noſtris ad deificum lumen, attonitis auribus audiamus, diuina cotidie clamans, quid nos ammonet vox dicens: Hodie, ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra: Et iterùm, qui habet aures audiendi, audiat, quid Spiritus dicat Eccleſijs. Et quid dicit? Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos.

Rom. 13. *Pſal. 94.* *Apoc. 2.* *Pſal. 33.*

Cur-

Ioan.12. Currite, dum lumen vitæ habetis: nè tenebræ mortis vos comprehendant. Et, quærens Dominus in multitudine Populi, cui hæc clamat, operarium suum, iterum dicit: *Psal. 33.* Quis est homo, qui vult vitã, & cupit videre dies bonos? Quod, si tu audiens, respondeas, Ego: dicit tibi Deus: Si vis habere veram, & perpetuam vitam; prohibe linguam tuam à malo, & labia tua nè loquantur dolum. Deuerte à malo, & fac bonum: inquire pacẽ, & sequere eam. Et, cum hæc feceritis, oculi mei super vos, & aures meæ ad preces vestras. Et antequam me inuocetis, dicã vobis: *Esa.65.* Ecce adsum. Quid dulcius nobis hac voce Domini, inuitantis nos, fratres carissimi? Ecce pietate sua demonstrat nobis Dominus viam vitæ.

VIII. Succinctis ergò fide, vel *Ephe. vlt.* obseruantia bonorum actuum lumbis nostris, per ducatum Euangelij pergamus itinera eius: vt mereamur eum,

qui

qui nos vocauit in regnum ſuum, videre. In cuius regni tabernaculo ſi volumus habitare; niſi illuc bonis actibus curritur, minimè peruenitur. Sed interrogemus cum Propheta Dominum, dicentes ei: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo: aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Poſt hanc interrogationem, fratres, audiamus Dominum reſpondentẽ, & oſtendentem nobis viam ipſius tabernaculi, ac dicentem: Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam: qui loquitur veritatem in corde ſuo: qui non egit dolum in lingua ſua: qui non fecit proximo ſuo malum: qui opprobrium non accepit aduerſus proximũ ſuum: qui malignum diabolum, aliqua ſuadentem ſibi, cum ipſa ſuaſione ſua à conſpectibus cordis ſui reſpuens, deduxit ad nihilum, & paruulos cogitatus eius tenuit, & alliſit ad Chriſtum: qui timentes Dominum, de bona ob-

Pſal. 14.

Pſal. 136.

ſeruantia ſua non ſe reddunt elatos:
ſed ipſa in ſe bona non à ſe poſſe; ſed
à Domino fieri exiſtimantes, operan-
tem in ſe Dominum magnificant, il-
Pſal. 113. lud cum Propheta dicentes: Non no-
bis Domine, non nobis, ſed nomini
1.*Cor.* 15. tuo da gloriam. Sicut nec Paulus A-
1. *Cor.* 1. poſtolus de prædicatione ſua ſibi ali-
quid imputauit, dicens: Gratia Dei sũ
2. *Cor.* 10. id, quod ſum. Et iterum ipſe dicit: Qui
gloriatur, in Domino glorietur. Vn-
de & Dominus in Euangelio ait: Qui
Matth. 7. audit verba mea hæc, & facit ea; ſimi-
labo eum viro ſapienti, qui ædificauit
domum ſuam ſupra petram: venerũt
flumina, flauerunt venti, & impege-
runt in domum illam, & non cecidit;
quia fundata erat ſupra petram. Hæc
complens Dominus, expectat cotidiè,
his ſuis ſanctis monitis factis nos re-
ſpondere debere. Ideò nobis, propter
emendationem malorum huius vitæ,
dies ad indutias relaxantur, dicente

Apo-

Apoſtolo: An neſcis, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Nam pius Dominus dicit: Nolo mortem peccatoris: ſed vt conuertatur, & viuat. Cum ergò interrogaſſemus Dominum, fratres, de habitatore tabernaculi eius, audiuimus habitandi præceptum: Sed, ſi compleamus habitatoris officium, erimus hæredes Regni Cœlorum. Ergò præparāda ſunt corda, & corpora noſtra, ſanctæ præceptorum obediētiæ militanda: &, quod minus habet in nos natura poſſibile; rogemus Dominum, vt gratiæ ſuæ iubeat nobis adiutorium miniſtrare. Et, ſi fugientes gehennæ pœnas, ad vitam perpetuam volumus peruenire; dum adhuc vacat, & in hoc corpore ſumus, & hæc omnia per hanc lucis viam vacat implere: currendum, & agendum eſt modò, quod in perpetuum nobis expediat.

Rom. 2.

Ezech. 18.

IX. Conſtituenda eſt ergò à nobis

bis Dominici ſchola ſeruitij, in qua inſtitutione nihil aſperum, nihil graue nos conſtituturos ſperamus. Sed, & ſi quid paululum reſtrictius, dictante æquitatis ratione, propter emendationem vitiorum, vel conſeruationem caritatis, proceſſerit: non illicò, pauo-

Matth. 7.

re perterritus, refugias viam ſalutis, quæ non eſt niſi anguſto initio incipienda. Proceſſu verò conuerſationis, & fidei, dilatato corde, inenarrabili dilectionis dulcedine curritur via mandatorum Dei: vt ab ipſius nunquam magiſterio diſcedentes, in eius doctrina vſque ad mortem in Monaſterio perſeuerantes, paſſionibus Chriſti per

1. Cor. 1.

patientiam participemur; vt & regni eius mereamur eſſe conſortes.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

X. OBſculta] Vulgatæ omnes editiones legunt, *Auſculta*. Vetuſtiſſimæ tamen membranæ Caſinates, nulla excepta, conſtanter dant *Obſculta*. Quam lectionem referunt antiquiores etiam Codices Sublacenſes, aliorumque Cœnobiorum: vt proindè ex Autographo illam fluxiſſe credendum ſit. Eandem explicant, & defendunt Petrus Diaconus, Bernardus, Riccardus, Nicolaus ex Caſinatibus; & præterea Rabanus, Smaragdus, Codex Abbatis Ioannis, alijque Commentatores.

Et quidem Smaragdus, *ſunt*, inquit, *qui eum* (Benedictum) *auſu temerario reprehendere conantur, dicentes; Auſculta debuit dicere, non Obſculta, neſcientes, quia ſicut rectè dicitur obaudi, & obtempera, & obſecunda, & alia multa talia: ità rectiſsimè dici poteſt Obſculta*. Eadem habet Rabanus. Expoſitio verò, quæ nomine Pauli Diaconi ſignatur in Codice Abbatis Ioannis, *quidam libri*, inquit, *habent Auſculta: quidam verò Obſculta. Sed ſiuè dicas Auſculta per Au, ſiuè Obſculta per Ob, nil obſtat: eo quod Auſcultare dicitur, quaſi auribus ſcultare, hoc eſt auribus audire: Obſculta verò eſt communiter audire; quia Ob in hoc loco pro ſimul ponitur*. Videtur itaque hic auctor aliquale diſcrimen agnoſcere inter *Obſculta*, & *Auſculta*.

XI. Mihi tamen, ſi mea me non fallit coniectura-

ctura, videtur, *Obſculta* eſſe idipſum verbum *Auſculta*; ſed diuerſa tantùm formula pronunciatũ: eo quod ſeculis illis fœdatæ latinitatis,& ſemibarbaris ſic vulgo loquerentur. Dum enim primam vocalẽ non ità congruè aperto ore, nec ſuo claro ſono proferrent, degenerabant in ſonũ quartæ vocalis: vnde pro *Mater*, barbara dialecto, proferebant *Moter*, *A* in *O* abeunte, quod obſeruauit, inter alios, Voſſius de vitijs ſermonis lib. 1. cap. 2. Frequentiſſimo etiam vſu illorum temporum *V* conſonans in *B* commutabatur, & è contra. Cuius rei adeò obuia ſunt exempla in ipſa Regula, in Paulo Diacono, Anaſtaſio Biblioth. alijſque mediæ ætatis auctoribus, præſertim græciſſantibus, vt otioſum videri queat illa referre. Certè ipſum verbum *Auſculta* reperimus aliquando ſcriptum per *B*, nempe *Abſculta*. Bernardo, Nicolao, & alijs, ſicut *Nobitius*, *Octabus*, *Boluntas*, *Viuere* pro *bibere*. Secula igitur illa ſordentis, imò marcentis Latinitatis (quando nõ vt quiſque debuerat, ſed vt poterat, loquebatur) animo reuoluentibus, facilè fuerit coniectare, S. P. Benedictum, dum concipit *Auſculta*, ſcripſiſſe illud, ſicut vulgò pronunciabatur, & ſcribebatur, literis commutatis: facto nimirum priùs ex Latino *Auſculta* Barbarum *Abſculta*, ſeù *Ouſculta*; tum verò *Obſculta*; & conſequenter inter *Auſculta*, & *Obſculta* pronunciationis tantùm, & dialecti; non etiam ſenſus differentiam vllam intercedere. Quod confirmat Nicolaus noſter, qui, *aliam literam* ait, *habere Abſculta*: *ſed Obſculta magis eſſe in vſu*.

Quod

XII. Quod, si mea hæc arriserit coniectura, superuacaneum erit, pro huius variæ pronunciationis origine indaganda, ad vetustiora, & meliora Latini sermonis tempora recurrere, quando *O*, & *Au* promiscuè vsurpabantur: vt *Osculum*, & *Ausculum*, *Olla*, & *Aulla*, *Offa*, & *Aufa*, *Plaustrum*, & *plostrum*, *Cautes*, & *cotes*: indéque arguere, in posteros transiuisse; vt & *Ausculta* indifferenter dicerent, & *Osculta*, vel *Obsculta*. Nam confusa illa Barbaris, ac Latinis S. P. nostri, & quæ deinceps consecuta sunt secula, peregrinæ potiùs linguæ, ac dialecti contagium, quàm priscam Romanæ dictionis, cum Imperio iam collapsam, castimoniam, & proprietatem redolere videri poterunt.

XIII. Quidquid tamen de his fuerit, certum arbitror, *Obsculta*, vel *Ausculta* hic non significare *obedire*, *obtemperare*, aut *morem gerere*, quod placuit Perez, Hæfteno, alijsque communiter: sed significat potiùs *attente audire*, & *diligenter attendere animo*. Quamuis enim vtrunque sensum reddere possit; in primo tamen construitur cum tertio dandi casu. Terent. *Si verè facias, auscultes mihi*. Plaut. *Ego nè auscultem tibi?* Cic. *Mihi ausculta*. In secunda verò acceptione regit quartum casum. Plaut. *Libenter te ausculto loqui*. In textu autem nostro est, *Ausculta, ò fili, præcepta*, ex illo Prouerb. 4. *Fili ausculta sermones meos*. Et quidem priùs diligenter audienda sunt præcepta: deindè adimplenda per obedientiam. Et hunc ordinem seruauit Prologus. *Ausculta*, inquit, *ò Fili, præcepta Magistri, & inclina aurem cordis tui, &*

admo-

admonitionem pij Patris libenter excipe: Ecce attentam auditionẽ, & auſcultare præcepta. Subdit deindè. *Et efficaciter comple*. Ecce obedientiam,& auſcultare præceptis,ſeù præcipienti. Auſculto autem ab aurium cultu, ducitur, ideſt auribus, ſeu auriculis cultum adhibeo,& diligenter audio: Nam veteres *Auſes* dicebant pro *Aures*,& *Auſculæ* pro *Auriculæ*. Scal. & Martin.

Magiſtri] Nempè Dei, vel Chriſti,vt ex contextu liquet, cum ait, *Vt ad eum per obedientiæ laborem, &c.* Alienum quippè eſt à Magiſtro totius humilitatis Benedicto; vt ſe Magiſtrum vocet. Petrus Damiani, Rabanus, Trithemius, & alij communiter.

Ammonitionem] Pro *Admonitionem*. Frequenti vſu veterum, & infra *Ammonet*.

Voluntatibus] Editi paſſim legunt, *Voluptatibus*. Sed textus Abbatis Ioannis legit, *Voluntatibus*, quem ſequuntur omnes noſtri Caſinenſes. Ego verò ſuſpicor, variam hanc lectionem originem duxiſſe ex eo, quod apud veteres *Voluntas* ſcribebatur *Volumptas*, ſicut *Domnus Dompnus*, *Damnum Dampnum*. Vndè facilè fuit, vt alterum prò altero à Librarijs poneretur, reiecta *M* inſerta.

Vt quicquid agendum inchoas bonum, ab eo perfici inſtantiſsima deuotione depoſcas] Nimirũ, quod, excitante Deo,inchoas bonum, Deo adiuuante, perficias; vt Caſſiani, & Maſſilienſium error obſtruatur. Quam excitantem Dei gratiam benè agnouit,& aſſeruit S. P. Benedictus,cum ſubiunxit, *Exurgamus ergò tandem, excitante nos Scri-*

ptura,

ptura, &c. & infra. *Antequam me inuocetis, dicam vobis, Ecce adſum.* Ipſam enim orationem præcedit diuina gratia, ſine qua nec orare, nec cogitare quicquam boni poſſumus.

XIV. *De bonis ſuis in nobis, parendum eſt*] Acutum hìc Acutiſſimus Caramuel inijcit ſcrupulum, quaſi his verbis paſſiuus tantùm humanæ voluntatis concurſus, ad pietatis opera, ex Lutheri, & Caluini dogmate, indicari videatur. *Non enim* (inquit) *dictum eſt à S. Patre, nobis parendum eſt, qui ſenſus eſſet actiuus: ſed, In nobis parendum eſt, qui eſt ſenſus paſſiuus.* Subdit tamen, *ſenſum eſse actiuum, eo modo, quo dicimus, Amandum eſse nobis Deum, prò, ſumus Deum amaturi. Nec cōtra hāc interpretationem militat illud, In nobis: tùm quia Benedicti Grammatica non eſt Ciceroniana: tùm quia potuit illud, In, irrepſiſse; quo ſublato, ſenſus eſt manifeſtus; puta ſi actiuè diceremus, nobis parendum eſt Deo de bonis ſuis, hoc eſt ex gratia ſua*, ſic Illuſtriſſimus Caramuel.

Sed facillimè remouet ſcrupulum vna virgula inter *In nobis*, & *Parendum*, poſita. Senſus enim non eſt, quòd, *In nobis parendum ſit Deo de bonis ſuis:* ſed potiùs, quod, *Deo parendum ſit de bonis ſuis in nobis*, ideſt de gratia, & auxilio Dei, in nobis recepto (ſiuè per modum actus, & impulſus, ſiuè per modum formæ, & habitus) quia ſcilicet ipſa obedientia noſtra donum Dei eſt, qui tamen, prò ſua liberalitate, facit, vt munera ſua ſint merita noſtra. Quare, ſi per ea tempora interpūngendi vſus extitiſſet, vna coma, opportunè appoſita, ſcrupulum Caramuelis præuertiſſet, quem

 etiam

etiam præuertit eorundem verborum collocatio apud Trithemium. *Ità enim omni tempore de bonis suis in nobis ei parendum est*. Sensus itaque est apertè actiuus; neque ansam his verbis Luthero præbuit Benedictus, aut Orbilij ferula vapulabit.

Iratus Pater] Vulgati præmittunt, *Vt*, quæ particula nusquam apud nostros.

Irritatus malis] Quidam legunt, *Iratus*. Alonsus de S. Victores. Sed, *irritatus* legendum.

Perpetuam] Vacat hoc adiectiuum in multis editis.

XV. *Deificum lumen*] Ideſt Gratiam, quæ deifica vocatur, eò quod Deos facit. Gratia enim participatio quædam est naturæ diuinæ. Quod, formaliter de habituali, effectiuè de actuali intelligas. Deifica instrumenta, quæ scilicet Deus fecit; vetus, & nouum testamentum appellauit. Optatus Mileuitanus lib. 1. *A proconsule*, inquit, *hæc pars sententiæ ità dicta est*: *Felicem autem religiosum Episcopum liberum esse ab exustione instrumentorum deificorum; manifestum est*. Et infra. *Scripturas deificas*. Apud Voss.

Attonitis] Quidam legendum putant, *Attentis*. Ardo in Vita S. Benedicti Abbatis Anianēsis. *Absque mora surgentes; attonitis auribus, Sacerdotem expectent*. Quod habet energiam quandam. Sen. Trag. in Herc. æth. *Sed quis non modicus fragor Aures attonitas mouet?*

Deuerte] Prò, *Diuerte*, frequentissimè apud Plautum, apud Quintil. & Tacitum.

Charissimi] In antiquioribus Codicibus Aspiratio-

ratio ponitur antè, ſic, *Hcariſsimi*.

XVI. *Succinctis, ergò Fide, vel obſeruantia bonorum actuum*] Prò particula, *Vel*, reponunt cōmuniter, *Et*, cū ſenſus eſſe debeat coniunctiuus, non diſiunctiuus. Non enim ſola fides ſufficit, ſine obſeruantia bonorum actuum. Cæterum ipsū etiam, *Vel*, pro, *Et*, in ſignificatione copulatiua vſurpari apud Iuriſtas, & Grammaticos, notum eſt, idque frequens noſtro Legislatori, & alijs antiquis.

Lumbis noſtris] Addunt aliqui, *Et calciatis pedibus in præparatione Euangelij pacis*. Sed vacant in membranis Caſinenſibus, addita, vt opinor, à poſterioribus ad complendam ſententiam, ſumptam ex Apoſtolo ad Epheſios, non penitus tamen omiſſam, ſed compendio indicatam à S. Patre, cum ſubiungit, Per ducatum Euangelij.

Curritur] *Currendo*, legunt moderni. Sed *Curritur*, aptiùs currit, cui numeroſè reſpondet *Peruenitur*.

Operantem in ſe Dominum] Intellige operantem in ſe, & ſecum; vt ſupra, ex illo Pſalmiſtæ, *Omnia opera noſtra operatus eſt nobis*.

Expectat cotidiè] Alij. *Expectat nos quotidiè*] Sed non aduertunt illud, *Expectat*, conſtrui cum ſequentibus verbis *Nos reſpondere debere*, ſcilicet expectat nos reſponſuros. Quare abundaret alterutrum pronomen, *Nos*; & ideò concordia Regularum omittit ſecundum, retento primo; ſicut noſtri omittunt primum, retento ſecundo.

Ergò præparanda ſunt] clauſula hæc ſumpta eſt ex Epiſtola prima Clementis Romani ad Iacobū

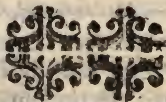
Fratrem Domini, vt obſeruauit Hæſtenus,& ſanè ſere tota S.P. noſtri locutio opus eſt teſſellatum, ex Sacræ Scripturæ, Sanctorumque Patrum dictis intextum.

XVII. *Militanda*] Sic habent vniuerſi vetuſtiores Codices Caſinenſes, pro quo impreſſi legunt, *Militatura*. At Actiua verba in Paſſiua, & Neutra in Deponentia, & è contra non infrequēter commutata reperire eſt in Scriptoribus eius ætatis. *Exulor*, pro *Exulo*; *Deſolor* pro *Deſolo*: *Fiſtulor* pro *Fiſtulo*: *Litigor* pro *Litigo*: *Furo* pro *Furor*: *Inauxilior* paſſiuè ex *Auxilior* deponente. Vide Voſſium de vitijs ſerm.lib.4.

In nos] Modernis placuit, *In nobis*.

Lucis viam] Ex antiquiſſimis membranis noſtris, & ſanè optimè; Metaphoræ ſiquidem viæ correſpondet verbum, *Currendum*. Codex Ioannis legit, *Vitam*. Recentiores *Lucis vſuram*, ſed ineptè.

Participemur] Fortè ex vernacula locutione, *Stamo fatti partecipi*] Vulgati, *Participemus*, ſumpta & hæc ex Clemente Romano.

INCIPIT REGVLA SANCTISSIMI P. BENEDICTI

De Generibus, vel vita Monachorum.

CAP. I.

XVIII. Onachorum quatuor esse genera, manifestum est: Primum, Cœnobitarum: hoc est Monasteriale, militans sub Regula, vel Abbate. Deindè secundum genus est Anachoretarum, idest Heremitarum; horum, qui non conuersionis feruore nouitio; sed Monasterij probatione diuturna didicerunt contra Diabolum, multorum solacio iam docti, pugnare; & bene instructi fraterna ex acie ad singularem pugnam

Here-

Heremi, ſecuri iam ſine conſolatione alterius,ſola manu,vel brachio contra vitia carnis,vel cogitationum, Deo auxiliante, pugnare ſufficiunt. Tertium verò Monachorum teterrimũ genus eſt Sarabaitarum, qui nulla regula approbati,experientia magiſtra ſicut aurum fornacis: ſed in plumbi natura molliti, adhuc operibus ſeruantes ſeculo fidem, mentiri Deo per tõſuram noſcuntur. Qui bini,aut terni,aut certe ſinguli,ſine paſtore,non Dominicis, ſed ſuis incluſi ouilibus,pro lege eis eſt deſideriorum voluptas: cum quicquid putauerint, vel elegerint, hoc dicunt Sanctum: & quod noluerint, hoc putant non licere. Quartum verò genus eſt Monachorũ, quod nominatur Girouagum, qui tota vita ſua per diuerſas prouincias ternis,aut quaternis diebus per diuerſorum cellas hoſpitantur,ſemper vagi,& nunquam ſtabiles, & proprijs voluptatibus, & gulæ illecebris ſeruientes, & per omnia dete-

riores Sarabaitis: de quorum omnium miserrima conuersatione melius est silere, quàm loqui. His ergò omissis, ad Cœnobitarum fortissimum genus disponendum, adiuuante Domino, veniamus.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

IN titulo. *De Generibus, vel vita monachorum*] Hunc titulum in vno ex nostris Codicibus sic inscriptum inuenio. *De Regula, vel vita Monachorum.*

Vel] Alij. *Et.*

XIX. *Cænobitarum*] Quidam nostri Codices scribunt *Cænouitarum*. Cœnobium ex Græco vitam communem significat. Dominicus Magrus in sua notitia Vocabulorum Ecclesiasticorum. *Cænobitæ,* seù *Cænouitæ,* communiter viuentes.

Teterrimum] *Deterrimum* appellatur à Diuo Hieron. à quo sumpsisse videtur S.P. Benedictus. Verùm, *teterrimum,* benè legitur Plaut. in Mostell. *Omnium teterrime hominum.* Cic. 1. Tusc. *Ille omnium perditorum ità similis, vt esset facilè teterrimus.*

Anachoretarum, idest Heremitarum] Licet aliqualis inter duo hæc nomina sit differentia (nam Eremitæ sunt, qui solitudines, & deserta loca in-

colunt, Anachoretæ verò, qui se in cellis includunt procul ab hominibus, de quo vide Cassianum, Isidorum, & Petrum Damiani de vita solitaria. Contra verò Hieron. *Anachoretas* intelligit Eremi habitatores Epist. 22. ad Eustochium) cõmuniter tamen confunduntur, vt in textu.

XX. *Sarabaitarum*] Ægyptium nomen, de quo Isidorus lib. 5. de Off Eccles. cap. 15. *Ab eo, quod semetipsos à Cœnobiali disciplina sequestrant, suasque appetunt liberi voluntates, Ægyptiorum lingua Sarabaitæ, siuè Renuitæ nuncupantur.* Alij Hebræum vocabulum esse putant. De Sarabaitis, vide Cassianum collat. 18. cap. 7.

Appellantur autem *Renuitæ*, seù *Rebellantes*, cò quod aliorum imperia, vel voluntates implere nolunt; sed suo magis arbitrio, suaque dispositione cupiunt viuere, Rabanus, & Glossarium in Regulam ex antiquo Codice Monasterij S. Mariæ Monialium Capuæ apud V. C. Camillum Peregrinum. Et apud nos Casini cod. 370.

Experientia Magistra] *Experientia Magistri*, non ità congruè legit Menardus.

Qui bini, aut terni] Ex Diuo Hieron. ad Eustoch.

XXI. *Per tonsuram*] Clericalis, & Monasticæ tonsuræ vsum ab Apostolis, imò à Nazareis Hebræorum manasse, scribitur ab Isidoro lib. 2. de Diu. Off. *Tonsuræ*, inquit, *Ecclesiasticæ vsus à Nazareis, ni fallor exortus est. Huius ergò exempli vsus ab Apostolis introductus est, vt qui diuinis cultibus mancipati Domino consecrantur, quasi Nazarei, idest Sancti Dei, crine præciso innouentur.* Ger-

manus

manus tamen Patriarca Constantinopolitanus tom.8.Bibl. PP. aliundè hunc tonsutæ vsum apud Clericos deducit, *Cum*, inquit, *Missus esset Petrus ad prædicationem Domini, & Magistri, tonsus est ab ijs, qui eius sermoni non credebant, vt illuderetur ab ipsis, eique Magister Christus benedixit, & infamiam in honorem, illusionem in gloriam conuertit.* S.Vittores. Qualis autem fuerit olim Monasticæ tonsuræ, seù rasuræ forma, ex auctoribus, & vetustissimis picturis constat, Concil. Tolet. 4. can.40. Certè, qua vtimur nos Casinenses, vt raso capite toto, paruus circulus, seù corona capillorum relinquatur in girum supra aures, antiquissimi moris esse facilè suadetur, tùm ex Iconibus, tùm ex ipsa Summi Pontificis tonsura, qui nostra adamussim vtitur vsque hodie, ex antiquo ritu monachorum, qui, quoniam Apostolicæ Sedi per tot secula præfuerunt, facilè monasticas consuetudines in illum inuexerunt, vel ex illa aliquid traxerunt. Simile est de Birro, seù mozzetta cum Caputio, quod olim nō erat paruum, sicut, quo nunc vtuntur Episcopi, & Cardinales; sed operiebat caput ad eam formam, quam retinent nostræ Congregationis Abbates: vnde Birrum ab antiquis vocabatur Caputium. Hinc etiā tegumentum capitis clericorum vocatur Birretum, nempè paruum birrum; erat enim olim subtegmen capitis sub Birro: nunc verò in aliam formam transiuit, vt sub illo vtamur alio Birreto. Cappa etiam Cardinalium ex monachorum vsu processit, sicut & nomina Decani, & Prioris in

ſacro Senatu, vide Magrum, Hæſtenum, Caſa-lium, & alios.

XXII. Porrò tonderi, & radi accipiebatur olim in ſignum luctus, & mæroris: non tamen apud omnes gentes. Pro quo obſeruari poteſt, Nationes illas, quibus in vſu erat comam, barbãque nutrire, vt Hebræis, & Græcis, conſueuiſſe in luctu radi, atque tonderi. Hinc raſura, & caluitium Hebræis in Sacra Scriptura prædicitur in omen mæroris, & luctus. Iſaiæ 22. *Et vocabit Dominus Deus ad plãctum, & ad caluitium.* Micheæ 1. *Decaluare, & tondere ſuper filijs deliciarum ſuarum, quoniam captiui ducti ſunt.* Sueton. etiam in Caligula cap. 5. In morte Germanici *Regulos quoſdam* (non vtiquè Romanos) *barbam poſuiſſe*, ait, *& vxorum capita raſiſſe ad indicium maximi luctus.* Nationes verò illæ, quæ de more tondebantur, vt Romani, in ſignum mæſtitiæ ſummittebant barbam, & capillos. Idem Sueton. in Caio Iulio. *Diligebat adeò* (milites) *vt audita clade Titurìana, barbam, capillumque ſummiſerit; nec ante dempſerit, quàm vindicaſſet.* Item Vlpianus l. veſtem ff. de Iniurijs, & famoſis libellis. Radi autẽ caput proprium erat ſeruorum. Ariſtophanes. *Cur ſeruus cum ſis, comam nutris?* & Pomponius Lætus refert, *Conſuetudinis fuiſſe, Captiuos currum triumphantis ſequi capite abraſo, in ſignum ſeruitutis.* Cum igitur Monachus lugentis, & ſerui Dei officium habeat; iure tonderi, & radi debuit; & hoc ex ritu Eccleſiæ Occidentalis: quem vſum tenuiſſe Sanctum etiam P. B. ſatis probabile mihi eſt.

Cer-

XXIII. Certè in pictura quadam initio Codicis, qui dicitur Abbatis Ioannis ab annis ferè octingentis, S.P. Benedictus exprimitur sine barba promissa, cum qua à modernis pingi consueuit. Orientales verò tùm Clerici, tùm Monachi barbam nutrire consueuerunt. Baron.tom. 1.Anno 58. Idolorum tamē Sacerdotes caput, & barbam radebant: Baruch. cap. 6. *In domibus eorum Sacerdotes sedent habentes tunicas scissas, & capita, & barbam rasam.*

Girouagi] Qui &, *Circumcelliones*, & in gyrum vagantes.

Fortissimum genus] Non enim patientiæ solum; sed & fortitudinis laudem promerentur Cœnobitæ, qui, non modo imperturbati sustinent molestias omnes (quod proprium est Patientiæ) sed spontè obuiam illis eunt, cum oportet, quod Fortitudinis est. D. Th. 2. 2. quæst. 66.art.5. de his locutus videtur Isaias cap. 5. *Super hoc laudabit te Populus Fortis, Ciuitas gentium robustarum laudabit te.*

Qualis debeat esse Abbas.

CAP. II.

XXIV. ABbas, qui præesse dignus est Monasterio, semper meminere debet, quod dicitur, & nomen maioris factis implere. Christi

enim agere vices in Monasterio creditur; quando ipsius vocatur prænomine, dicente Apostolo: Accepistis
Rom. 8. Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba, Pater. Ideòque Abbas nihil extra præceptum Domini (quod absit) debet docere, aut constituere, vel iubere: sed iussio eius, vel doctrina fermentum diuinæ iustitię in discipulorum mentibus cōspergatur. Memor sit semper Abbas, quia doctrinæ suæ, vel discipulorum obedientiæ, vtrarumque rerum in tremendo iudicio Dei facienda erit discussio. Sciatq; Abbas, culpę pastoris incumbere, quicquid in ouibus paterfamilias vtilitatis minus potuerit inuenire. Tantundem iterum erit liber; vt si inquieto, vel inobedienti gregi pastoris fuerit omnis diligentia attributa; & morbidis earum actibus vniuersa fuerit cura exhibita, pastor earum in iudicio Domini absolutus, dicat cum Propheta Domino:
Psal. 35. Iusti-

Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo,veritatem tuam,& ſalutare tuum dixi: ipſi autèm contemnentes, ſpreuerunt me. Et tunc demum inobediẽtibus curæ ſuæ ouibus pęna ſit eis præualens ipſa mors.

VXV. Ergò, cum aliquis ſuſcipit nomen Abbatis, duplici debet doctrina ſuis præeſſe diſcipulis: ideſt omnia *Act. 1.* bona,& ſancta factis ampliùs, quàm verbis oſtendat: vt capacibus diſcipulis mandata Domini verbis proponat: duris vero corde,& ſimplicioribus,factis ſuis diuina præcepta demonſtret. Omnia verò, quæ diſcipulis docuerit eſſe contraria,in ſuis factis indicet non agenda: ne alijs prædicans,ipſe reprobus inueniatur. *1.Cor.9.* Ne quando illi dicat Deus peccanti: Quare tu enarras iuſtitias meas; & aſſumis teſtamentum *Pſal.49.* meum per os tuum? Tu vero odiſti diſciplinam, & proieciſti ſermones meos poſt te. Et,qui in fratris tui ocu- *Matth.7.*

lo

lo feſtucam videbas, in tuo trabem nõ vidiſti? Non ab eo perſona in Monaſterio diſcernatur. Nõ vnus plus ametur, quàm alius; niſi quem in bonis actibus, aut obedientia inuenerit meliorem. Non cõuertenti ex ſeruitio præponatur ingenuus; niſi alia rationabilis cauſa exiſtat. Quod, ſi ita, iuſtitia dictante, Abbati viſum fuerit, & de cuiuslibet ordine id faciat: ſin alias propria teneant loca: quia, ſiue ſeruus, ſi-

1.Cor. 12. *Rom. 12.* ue liber, omnes in Chriſto vnum ſumus, & ſub vno Domino æqualem ſeruitutis militiam baiulamus: quia nõ

Galat. 2. eſt apud Deum perſonarum acceptio. Solummodo in hac parte apud ipſum

Ephes. 6. diſcernimur, ſi meliores ab alijs in operibus bonis, & humiles inueniamur. Ergò æqualis ſit ab eo omnibus caritas, vna præbeatur omnibus ſecũdum merita diſciplina.

In doctrina ſua namque Abbas Apoſtolicam debet illam ſemper formã

ſer-

ſeruare, in qua dicit: Argue, obſecra, increpa: ideſt, miſcens temporibus tempora, terroribus blandimenta; dirum magiſtri, pium Patris oſtendat affectũ: ideſt, indiſciplinatos, & inquietos debet duriùs arguere: obedientes autem, & mites, & patientes, vt in melius proficiant, obſecrare. Neglegentes autem, & contemnentes, vt increpet, & corripiat, ammonemus. Neque diſſimulet peccata delinquẽtium: Sed mox, vt cœperint oriri, radicitus ea, vt præualet, amputet; memor periculi Heli Sacerdotis de Sylo. Et honeſtiores quidem, atque intelligibiles animos prima, vel ſecunda ammonitione verbis corripiat: Improbos autem, & duros, ac ſuperbos, vel inobedientes, verberum, vel corporis caſtigatione in ipſo initio peccati coherceat, ſciens ſcriptum: Stultus verbis non corrigitur: Et iterùm: Percute filium tuum virga, & liberabis animã eius à morte.

1. *Tim.* 4.

1. *Reg.* 2.

Prouer. 23.

Me-

XXVI Meminere debet ſemper Abbas, quod eſt; meminere, quod dicitur, & ſcire, quia, cui plus cõmittitur, plus ab eo exigitur: Sciatq; quã difficilem, & arduam rem ſuſcipit regere animas, & multorũ ſeruire moribus. Et alium quidem blandimentis, alium verò increpationibus, alium ſuaſionibus, & ſecundum vniuſcuiuſque qualitatem, vel intelligentiam, ita ſe omnibus conformet, & aptet, vt non ſolũ detrimenta gregis ſibi commiſſi non patiatur; verum in augmentatione boni gregis gaudeat. Ante omnia, nè, diſſimulans, aut paruipendens ſalutem animarum ſibi commiſſarum, plus gerat ſollicitudinem de rebus trãſitorijs, & terrenis, atque caducis: ſed ſemper cogitet, quia animas ſuſcepit regendas, de quibus & rationem redditurus eſt. Et ne cauſetur de minori forte ſubſtantia, meminerit ſcriptum: Primum quærite Regnum Dei, & iuſti-

Matth. 6.

tiam

tiam eius, & hæc omnia adijciētur vobis. Et iterum: Nihil deest timentibus eum. Sciatque quia qui suscipit animas regēdas, paret se ad rationem reddendam. Et quantū sub cura sua Fratrum se habere scierit numerū, agnoscat pro certo, quia in die Iudicij ipsarum omnium animarum est redditurus Domino rationem, sine dubio addita, & suæ animæ. Et ita timens semper futuram discussionem Pastoris de cre itis ouibus cum de alienis ratiocinijs cauet, redditur de suis sollicitus. Et cum de monitionibus suis emendationem alijs subministrat, ipse quoque efficitur a vitijs emendatus.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

XXVII. MEminere] A verbo *Memino, meminis*, quo vsi sunt veteres. Optatus Mileuitanus *Quas si meminis* (nisi fortè scripserat Meminerit) *in libro primo demonstrauit*. Sed Participium *Meminens*, reperitur apud Ausonium in

Commen. profes. Burdegal. 2. *Viuit adhuc aui, quod perijt meminens.* Apud Sidonium lib. 2. epist. 10. lib. 4. epist. 3. & 12. lib. 6. epist. 3. & lib. 7. epist. 6. atque alibi. Et apud Liuium Andronicum referente Vossio de vit. serm. pag. mihi 767. & de Arte Grammatica lib. 5. cap. 39. Lambinus etiam ex Cistellaria Plauti in fragmentis citat *Meminere officium suum*. Quare nimis seueri censores censendi sunt, qui repudiato tanquam Spurio *Meminere*, adoptarunt *Meminisse*, vt est in omnibus editis.

Iubere] In vetustioribus legitur, *Iuuere*: Nã, vt supra notauimus *V* consona pro *B* vsurpabatur.

Conspergatur] Impressi legunt *Conspergat*. Cæterum retinenda nostra lectio: sensus enim est, velut fermentum conspergatur.

Tantundem iterum] In vulgatis est *Tantum*.

Pastor earum] *Eorum*. Codex Ioannis.

Ostendat] Alij. *Ostendere*.

Non cõuertenti ex seruitio præponatur Ingenuus] Visa est aliquibus implicata hæc sintaxis, & idcircò correxerunt. *Non præponatur ingenuus conuertenti ex seruitio*. Sed præcedentium clausularum forma nostram lectionem meritò petit. Ait siquidem. *Non ab eo persona in Monasterio discernatur. Non vnus plùs ametur, quàm alius. Non conuertenti ex seruitio præponatur ingenuus*. Facit ad hoc idem noster textus infra cap. 43. *Vt non scurrilitas inueniat fomitem*. Et Psal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*. Capitulare Caroli Magni cap. 139. *Vt non Presbyteri aduersus Episcopos, nõ Diaconus aduersus Presbyterum, &c. det accusationem.*

In-

Ingenuus] Ideſt non ſeruus. Plin. Epiſt. 128. *Sanctitas morum non diſtat ordinibus*. Ingenuus olim dicebatur ex matre libera natus: Partus enim ſequitur ventrem.

Meliores ab alijs] Sine præpoſitione, *Ab*, legunt editi. Sic infra cap. 18. *Minus à Pſalterio.* & cap. 5. *Nihil ſibi à Chriſto carius.*

Verùm] Moderni addunt, *Etiam*, quod vacat in noſtris.

Scriptum] Antiquiores, *Scribtum*. Quod frequenter hic, & in alijs auctoribus.

Paret] Vulgati, *Præparet*.

De adhibendis ad Conſilium fratribus.

CAP. III.

XXVIII. QVotiens aliqua præcipua agenda ſunt in Monaſterio, conuocet Abbas omnem Congregationem, & dicat ipſe, vnde agitur. Et, audiens conſilium fratrum, tractet apud ſe, & quod vtilius iudicauerit, faciat. Ideo autem omnes ad cõſilium vocari diximus; quia ſæpè iuniori Dominus reuelat, quod melius

eſt. Sic autem dent Fratres conſilium, cum omni humilitatis ſubiectione, & non præſumant procaciter defendere quod eis viſum fuerit: ſed magis in Abbatis pendeat arbitrio, vt quod ſalubrius eſſe iudicauerit, ei cuncti obediant: ſed ſicut Diſcipulis conuenit obedire Magiſtro; ita & ipſum prouidè, & iuſtè condecet cuncta diſponere. In omnibus igitur omnes Magiſtram ſequantur Regulam, neque ab ea temerè declinetur à quoquam.

Nullus in Monaſterio proprij ſequatur cordis voluntatem: neq; præſumat quiſquam cũ Abbate ſuo proterùè, aut foris Monaſterio contendere. Quod, ſi præſumpſerit, Regulari diſciplinæ ſubiaceat. Ipſe tamen Abbas cum timore Dei, & obſeruatione Regulæ omnia faciat: ſciens, ſe proculdubio de omnibus iudicijs ſuis æquiſſimo Iudici Deo rationem redditurum. Siqua verò minora agenda

ſunt

ſunt in Monaſterij vtilitatibus, ſeniorum tantùm vtatur conſilio, ſicut ſcriptum eſt: omnia fac cum conſilio, & poſt factum non pœnitebis.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

XXIX. Q*Votiens*] Prò *Quoties*. Vſi sũt. Plaut. in Epidico act. 2. ſc.7. Cic. in Catilin. Hinc Priſcianus lib. 15. *A Quot, & Tot in ns terminantur Quotiens, Totiens*.

Tractet apud ſe] Addunt alij, *Prudenter*. Sed vacat in noſtris.

Et non præſumant] Ferè omnes editiones ſuſtituunt *Vt* prò *Et*. Non ineptè tamen legunt tabulæ Caſinenſes, *Et non præſumant*.

Proteruè, aut foris Monaſterio] Poſteriores legi volunt, *Intus, aut foris Monaſterium*. Vel *Intus, aut extra Monaſterium*. Perez. Salmant. 1559. Parienſ. 1614. At Smaragdus, ſequens antiquam Caſinenſium lectionem, teſtatur, ſic ſcriptum fuiſſe in autographo. *Beatus*, inquit, *Benedictus, cum dixiſset, Neque præſumat quiſque cum Abbate ſuo proteruè, non dixit intus, aut foris, ſicut aliqui Codices habent: ſed ſicut in illo, quem manibus ſuis ſcripſit, Proteruè, aut foris Monaſterio, reperitur.* Quare videtur S. P. voluiſſe, quod Monacho liceat intra Monaſterium quidem cauſam ſuam defendere apud Abbatem, ſed non proteruè. At ex-

extra Monaſterium, nec proteruè, nec vllo modo; nè ſcilicet exteri ſcandalum patiantur, dum Monachum cum Prælato ſuo quoquomodo contendentem vident.

Pœniteberis] In paſſiua forma reperies Marci 1. *Pœnitemini, & credite Euangelio* Act. 3. *Pœnitemini igitur, & conuertimini*. Euſebius, ſiuè Emiſſenus, ſiuè Gallicanus homil. 8. ad Monachos. *Vtinam interdum poſt ſperatã veniam, non pœniteatur*. Actiuè etiam reperitur apud Iuſtinum libro 11. *Primi pœnitere cœperunt*, prò, *Primos pœnitere cœpit*. Vide Martinium in Lexico, & Voſſium lib. 4. de vit. ſerm. cap. 30.

Quæ ſunt inſtrumenta bonorum operum.

CAP. IV.

XXX. IN primis, Dominum Deum diligere ex toto corde, tota anima, tota virtute.

2 Deinde, proximum tãquam ſe ipſum. *Deut. 6.*

3 Deinde, non occidere. *Luc. 10.*

4 Non adulterare. *Leuit. 19.*

5 Non facere furtum. *Exo. 20.*

6 Non concupiſcere. *Deut. 5.*

7 Non

7 Non falſum teſtimonium dicere. *1.Petr.2.*

8 Honorare omnes homines. *Luc. 9.*

9 Et quod ſibi quis fieri non vult, alio ne faciat. *Tob. 4.*

10 Abnegare ſemetipſum ſibi, & ſequatur Chriſtum. *Matth.7.*

11 Corpus caſtigare. *1.Cor.9.*

12 Delicias non amplecti. *2.Petr.2.*

13 Ieiunium amare. *Dan.1.*

14 Pauperes recreare. *Tob. 4.*

15 Nudum veſtire. *Eſaiæ 58.*

16 Infirmum viſitare. *Matth.25.*

17 Mortuum ſepelire. *Tob.1.2.*

18 In tribulatione ſubuenire. *Eccl.6.*

19 Dolentem conſolari. *Eccl.7.*

20 A ſeculi actibus ſe facere alienum. *2.Tim.2.*

21 Nihil amori Chriſti præponere. *Matt.10.*

22 Iram non perficere. *Matth. 5.*

23 Iracundiæ tempus non reſeruare. *Epheſ.4.*

24 Do-

24 Dolũ in corde non tenere. *Prou.* 12.
25 Pacem falsam non dare. *Iob.* 36.
26 Charitatem non derelinquere. *Psal.* 27.
27 Non iurare, ne forte periuret. *1.Petr.* 4.
28 Veritatem ex corde, & ore proferre. *Matth.* 5.
29 Malum prò malo non reddere. *Psal.* 14. *1.Thess.* 5
30 Iniuriam non facere; sed & factam patienter sufferre. *1.Cor.* 6.
31 Inimicos diligere. *Matth.* 5.
32 Maledicentes se non remaledicere, sed magis benedicere. *Rom.* 12. *1.Pet.* 3.
33 Persecutionem pro iustitia sustinere. *Matth.* 5.
34 Non esse superbum. *Tob.* 4.
35 Non vinolentum. *1.Tim.* 3.
36 Non multum edacem. *Eccl.* 31. 37.
37 Non somnolentum. *Prou.* 20.
38 Non pigrum. *Prou.* 24. 26.

39 Non

39 Non murmuriosum. Sap. 1.

40 Non detractorem. Prou. 4.

41 Spem suam Deo committere. Psal. 36.

42 Bonum aliquod in se cum viderit, Deo applicet, non sibi. Iacob. 1.

43 Malum verò semper à se factum sciat, & sibi reputet. Oseæ 13.

44 Diem Iudicij timere. Iob. 31.

45 Gehennam expauescere. Luc. 52.

46 Vitam æternam omni concupiscentia spiritali desiderare. Psal. 83. Phil. 1.

47 Mortem cotidiè ante oculos suspectam habere. Matt. 24.

48 Actus vitæ suæ omni hora custodire. Deut. 4.

49 In omni loco Deum se respicere, pro certo scire. Prou. 5.

50 Cogitationes malas, cordi suo aduenientes, mox ad Christum allidere. Ps. 136.

51 Et ſeniori ſpiritali patefacere. *Eccl.* 8.

52 Os ſuum à malo, vel prauo eloquio cuſtodire. *Pſal.* 33. 38.

53 Multum loqui non amare. *Prou.* 10.

54 Verba vana; aut riſui apta, non loqui. *Matt.* 12. 2. *Tim.* 2.

55 Riſum multum, aut excuſſum non amare.

56 Lectiones ſanctas libenter audire. *Luc.* 11.

57 Orationi frequẽter incumbere. *Luc.* 18.

58 Mala ſua præterita cum lachrymis, vel gemitu cotidiè in oratione Deo cõfiteri, de ipſis malis de cætero emendare. *Gal.* 5.

59 Deſideria carnis non perficere: Voluntatem propriam odire. *Heb.* 13.

60 Præceptis Abbatis in omnibus obedire; etiam ſi ipſe *Matt.* 23.

ali-

aliter(quod abſit) agat: memores illud Dominicum præceptum, Quæ dicunt facite: Quæ autem faciunt, facere nolite.

61 Nolle velle dici ſanctum antequam ſit: ſed prius eſſe, quod verius dicatur. *Matth.6.*

62 Præcepta Dei factis cotidiè adimplere. *Eccl.6.*

63 Caſtitatem amare. *1.Tim.5.*

64 Nullum odire. *Leuit. 19.*

65 Zelum non habere: Inuidiam non exercere. *Galat. 5.*

66 Contentionem non amare. *2.Tim.2.*

67 Elationem fugere. *Pſal. 130.*

68 Seniores venerari. *Leuit. 19.*

69 Iuniores diligere. *1.Tim.5.*

70 In Chriſti amore pro inimicis orare. *Matt. 5.*

71 Cum diſcordante ante Solis occaſum in pacem redire. *Epheſ.4.*

Et de Dei misericordia nunquam desperare. *Ezech.* 18.

Ecce hæc sunt instrumenta artis spiritalis: quæ, cũ fuerint à nobis die, noctuque incessabiliter adimpleta, & in die Iudicij reconsignata, illa merces nobis à Domino recompẽsabitur, quam ipse promisit: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt illum. Officina vero, vbi hæc omnia diligenter operemur, claustra sunt Monasterij, & stabilitas in Congregatione.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

FErè tota huius capitis materia sumpta est à Clemente Romano (vel quicunque ille sit) in Epistola prima ad Iacobum fratrem Domini.

XXXI. In titulo. *Quæ sunt*] Non, *Quæ sint*.

In primis] Quidã præmittunt, *Primum instrumentum*, & subdunt, *In primis*, sed perperàm, & contra fidem nostrorum. Alij addunt, *In primis oportet*: Cæterum interrogationi tituli aptiùs respon-

ſpondetur ſimpliciter ſine *Oportet*.

Adulterare] Actiuum prò Deponente. Vide ſupra num. 17.

Aliò nè faciat] Diſplicet modernis, *Alio*: vnde reponunt, *Alij*. At Plaut. in Pſeudolo Act. 5. Sc. 1. *Neque ibi alium alio odio, &c.* vbi Lambinus, *Alio, Alij*, & Calepinus, *olim Alius faciebat Genitiuum, & Datiuum, ſicut cætera adiectiua primæ, & ſecundæ declinationis*. Nõ ergò corrigendus eſt textus; imo religioſè retinenda antiquorum locutio ad eruditionem.

Nè faciat] *Non faciat*.

Abnegare ſemetipſum ſibi] Abſque, *Sibi*, ediderunt aliqui: ſed ſententiæ tollunt energiam, *Negar ſe ſteſſo à ſe ſteſso*.

Non iurare] Addunt, *Omninò*, pleriquc etiam ex noſtris, non antiquiores.

Maledicentes ſe] *Sibi*, ſuſtituunt Critici, quaſi Verbum *maledico* non regat etiam Accuſatiuum apud Latinos, Petronius, *Ità, ſi me amas, maledic illam verſibus* Actorum 23. *Summum Sacerdotem Dei maledicis?*

XXXII. *Non Murmurioſum*] Vox vſitata Bernardo Epiſt. 73. & Petro Bleſenſi Epiſt. 14. Quidam legunt, *Murmuroſum*; nec diſcrepant aliqui ex noſtris Codicibus, minus vetuſtis.

Spiritali] ſemper apud noſtros (& hoc ſemel adnotaſſe ſufficiat) prò, *Spirituali*, legitur, *Spiritali*. Sic etiam loquuntur Caſſianus (ex quo multa Legifer noſter) & alij Patres paſſim.

Excuſſum] Altus riſus, & cum cachinno.

Emendare] Communiter habent, *Se emendare*.

re. Sed textus frequentissimè legit sine pronomine: & est frequens apud Auctores mediæ ætatis.

Odire] *Odisse*, alij, sicut prò, *Meminere*, *meminisse*. Vide Vossium lib.4. de Vitijs serm. cap.15. & 30. *Odire* à verbo *Odio is*, cuius non infrequẽs vsus apud veterem Interpretẽ Sacræ Scripturæ. Lucæ 16. *Odiet*. Prouerb. 1. *Odibunt*. Psalm. 26. *Odiui*: & sæpè alibi. Tertull. in Apologet. *Oditur itaque in hominibus innocuis etiam nomẽ innocuum. At nunc secta oditur*. Vbi Cerda. *In verbo*, inquit, *oditur*, *obserua*, *Tertullianum delectari antiquis verbis*. Est etiam Senecæ, Apuleij apud Vossium in Arte Grammatica lib.3. de Analogia cap 39. Est Euagrij in vita S. Antonij. *Odite vanam gloriã*. Anonymi de Genealogia Regum Daniæ, *Ab emulis suis, se inuicem odientibus*. In Vopisco reperies, *Perodiendum*. Cum ergò permittatur in tot auctoribus, cur expungi meruit in Benedicto?

Memores illud Dominicum præceptum] *Illius Dominici præcepti*, legitur in editis. Sed *Memini*, & *Memor* aliquando cum accusatiuo construi, obseruauit. La Cerda in Tertull. lib. de Anima cap.24.

Zelum non habere: Inuidiam non exercere] *Zelum*, & *Inuidiam non habere*, sub vnico Verbo, placuit multis: eo, fortassè, quia in vnicum instrumentum coeunt.

XXXIII. *Iuniores diligere. In Christi amore prò inimicis orare*] Sic interpungunt antiquissimæ nostræ membranæ: Ita vt amor Christi spectet ad motiuum orandi prò Inimicis. Alij verò, & sanè nimis scrupulosè, nè dicam ineptè, interpũgunt

gunt

gunt post, *Amore*, sic, *Iuniores diligere in Christi amore. Prò inimicis orare*: ita vt Christi amor attineat ad iuniorum dilectionem honestandam. Verùm, qui sic legunt, textum non capiunt. Non enim agit hic S.Pater de Iunioribus ætate,& simpliciter iuuenibus: sed generaliter de Iunioribus comparatiuè, & in ordine Congregationis; qui, & ipsi decrepiti,& magis decrepiti, quàm diligẽtes, esse possunt. Vnde infra cap.63. cum dixisset *Iuniores Seniores suos honorent, Priores iuniores suos* (non iuniores simpliciter, sed iuniores suos, inquit) *diligant*; explicans subinde, quid nomine Iuniorum intelligat, sic subiungit: *Qui secunda hora diei venerit in Monasterio, iuniorem se nouerit illius esse; Qui prima hora venerit diei; cuiuslibet ætatis* (attende) *vel dignitatis sit*. Intendens itaque S. Legislator præscribere in hoc capite mutua officia inter Seniores,& Iuniores, seù Maiores, & Minores, ait, A Iunioribus in ordine Congregationis deberi venerationem respectu Seniorum suorum (quocirca in eodem cap. 63. *Iuniores*, inquit, *Priores suos Nonnos vocent, quod intelligitur paterna reuerentia*) à Senioribus verò non venerationem iunioribus se in ordine Congregationis, sed dilectionem rependendam. Quapropter ibidem subdit: *Sed Priores Iuniores suos Fratres nominent*. Quorsum igitur, nisi superstitiosè, atque ridiculè in dilectione aridi senis,qui iunior respectu alterius esse potest in Cõgregatione, cautionem illam adhibuisset S.Pater, *in Christi amore*? Hinc Codex Ioannis Abbatis in expositione huius loci: *Seniores venerari; Hoc attinet*

tinet ad Iuniores: Iuniores diligere, Hoc attinet ad Maiores: In Christi amore prò inimicis orare; Orare debes prò inimicis, vt conuertantur,& hoc sciendum est, quia in Christi amore ad inimici orationẽ attinet, sic ille,& Petrus item Diaconus, *Amor Christi facit nos diligere inimicum: Facit etiam orare prò illo.* Et sumpsit ex Smaragdo, à quo ferè omnia. Sed tandem omnis remouetur scrupulus obseruãdo, hæc verba, & hoc ordine sumpta fuisse ex Clem. Rom. cit. Sic enim habet Clemens. *Seniores venerari: Iniores diligere.* Et nè eadem esset difficultas, post multa subdit. *In Christi nomine prò inimicis orare*, pro quo S. Pater dixit *In Christi amore*. Retinenda itaque omninò est, tanquam germana, lectio, & interpunctio nostra.

Cum discordante] Alij in plurali. Ex Apostolo, *Sol non occidat super iracundiam vestram.*

Reconsignata] Aptissimè concludit, insistens sumptæ metaphoræ. Instrumenta enim artis spiritalis quasi consignantur Monacho in hac vita, vt per ea piè operetur: quæ tandem in die obitus post operum defunctionem reconsignari debent.

De Obedientia.

CAP. V.

XXXIV. PRimus humilitatis gradus est Obedientia sine mo-

mora. Hæc conuenit his, qui nihil ſibi à Chriſto carius aliquid exiſtimãt propter ſeruitium ſanctum, quod profeſſi ſunt, ſeù propter metum Gehennæ, vel gloriam vitæ æternæ: mox aliquid imperatum à Maiore fuerit, ac ſi diuinitus imperetur, moram pati neſciant in faciendo: de quibus Dominus dicit: Obauditu auris obediuit mihi: & *Pſal. 17.* item dicit Doctoribus: Qui vos audit, *Matth. 10.* me audit. Ergo hi tales, relinquentes ſtatim, quæ ſua ſunt, & voluntatem propriam deſerentes; mox exoccupatis manibus, & quod agebant imperfectum relinquentes, vicino obedientiæ pede iubentis vocem factis ſecuntur; & veluti vno momento prædicta Magiſtri iuſſio, & perfecta Diſcipuli opera in velocitate timoris Dei ambæ res communiter citius explicantur, quibus ad vitam æternam gradiẽdi amor incumbit; ideò anguſtam viam arripiunt: vnde Dominus dicit: Anguſta *Matth. 7.*

via eſt, quæ ducit ad vitam, vt non ſuo arbitrio viuentes, vel deſiderijs ſuis, & voluptatibus obedientes; ſed ambulantes alieno iudicio, & imperio, in Cœnobijs degẽtes, Abbatem ſibi præeſſe deſiderant. Sine dubio hi tales illã Domini imitantur ſententiam, qua dicit: Non veni facere voluntatem meã, ſed eius, qui miſit me. Sed hæc ipſa Obediẽtia tunc acceptabilis erit Deo, & dulcis hominibus, ſi, quod iubetur, non trepide, non tarde, non tepide, aut cum murmurio, vel cum reſpõſo nolentis, efficiatur quia Obedientia, quæ maioribus præbetur, Deo exhibetur; Ipſe enim dixit: Qui vos audit, me audit. Et cum bono animo à Diſcipulis præberi oportet, quia hilarem datorẽ diligit Deus. Nam cum malo animo ſi obedit diſcipulus, & non ſolum ore, ſed etiam in corde ſi murmurauerit, etiam ſi impleat iuſſionem, tamen acceptum iam non erit Deo, qui cor reſpi-

Ioan. 5.

Matth. 10.

Cor. 29.

Eccleſ. 35.

ſpicit murmurantis. Et prò tali facto nullam conſequitur gratiā: imo murmurantium pœnam incurrit, ſi non cum ſatisfactione emendauerit.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

XXXV. IN titulo] Quidam legunt. *De Obedientia Diſcipulorum*. Sed vacat in noſtris, *Diſcipulorum*.

Primus humilitatis gradus] Non ſincerum hìc cenſent aliqui textum, & ideò ſuſtituunt, *Primus Obedientiæ gradus*. Editio Salmant. & aliæ; nam hìc agitur de Obedientia, nō de Humilitate. Proponit ſibi, & ſoluit hoc dubium auctor expoſitionis in Codice Ioannis Abbatis, ſic inquiens, *Videndum eſt, quare dicit,* Humilitatis, *cum clauis illius Capituli de Obedientia dicit. Potuit enim dicere, Primus Obedientiæ gradus eſt. Sed ideò dixit, Humilitatis, quia iſtæ tres virtutes, ideſt Charitas, Humilitas, Obedientia adeò ſunt coniunctæ, vt vna ſine altera eſſe nequeat. Nam vbi Obedientia eſt, ibi eſt Humilitas, & Charitas*, ſic ille. Importunè igitur cenſoria virgula corrigendum putarunt moderni, *Obedientiæ*, prò. *Humilitatis*; Obedientia enim ſocia Humilitatis eſt, & hoc indicare voluit. S. Pater. Dixit autem *Primus*, ideſt *ſummus* gradus.

His] Vsitatissimum est in textu, *His*, prò, *ijs*, vt obseruanti patebit, quod in alijs sæpè.

A Christo carius aliquid] Deest, *Aliquid*, in plerisque Editionibus; sicut supra dixit, *Meliores ab alijs*, prò, *Meliores alijs*, sic nunc dicit, *Carius à Christo*, prò, *carius Christo*.

Propter seruitium sanctum, quod professi sunt, seù] *Hæc verba non leguntur in editione Romana* 1642.

Mox aliquid] *Mox vt aliquid*. Sic infra cap. 43. *Mox auditum*. Sed recentiores nostri interponunt, *Vt*, cum impressis.

Obauditu auris] Perez legit, *Obauditum*, nisi mendum fuerit in typo. Alij legunt, *Ab auditu*. Trithemius, *In auditu*.

Opera] Non, *Operatio*.

Explicantur] Ideſt, Exercentur, expediuntur. Cic. 3. de Offic. apud Hæftenum hìc.

Quibus ad vitam æternam] Variè legunt hanc periodum etiam nostri. Quidam interpungunt post, *Explicantur*. Alij antiquiores connectunt cum sequentibus, & punctum fingunt post, *Incùmbit*. Et subintelligendum putant pronomen, Ab his, ex græca phrasi, Sic. *Ambæ res communiter citius explicantur ab his, quibus ad vitam æternam gradiendi amor incumbit*.

Ambæ res] Phrasis propria S.P.B. sicut supra cap. 2. *Vtrarunque rerum*.

Murmurio] Sicut supra dixerat, *Murmurioso*. Moderni reponunt, *Murmure*. Sed *Murmurio* reperitur etiam apud August. Vide Hæstenum.

In corde] Deest, *In*, apud aliquas editiones.

Etiam

Etiam si] Parisiensis, & Salmanticensis legunt, *Et si*. Et, *Verum etiam*, prò, *Sed etiam.*

Nullam consequitur Gratiam] *Nulla consequitur gratia*, legit antiquissimus Codex.

De Taciturnitate.

C A P. VI.

XXXVI. FAciamus, quod ait Propheta: Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea: Posui ori meo custodiam, obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Hic ostendit Propheta, si à bonis eloquijs interdum propter taciturnitatem debere tacere: quanto magis à malis verbis, propter pœnam peccati, debet cessari? Ergo, quamuis de bonis, & sãctis, & ædificationum eloquijs, perfectis discipulis, propter taciturnitatis grauitatem, rara loquendi concedatur licentia; Quia scriptum est: In multiloquio non effugies peccatum. Et alibi: Mors, & vita in manibus linguæ.

Psal. 38.

Prou. 10.

Nam

Nam loqui, & docere Magiſtrum cō. decet : tacere,& audire diſcipulo conuenit. Et ideo, ſi qua requirenda ſunt à Priore,cum omni humilitate, & ſubiectione reuerentiæ requirātur.Scurrilitates vero,vel verba otioſa,& riſum mouentia;æterna clauſura in omnibus locis damnamus; & ad talia eloquia diſcipulum aperire os non permittimus.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

XXXVII. D*Ebere tacere*] Nihil mutauimus. Impreſſi tamen legunt, *Debet taceri*.

Et ædificationum eloquijs] *Ad ædificationem*,habent Pariſ. & alij.

Et ſubiectione reuerentiæ] *Subiectione*, *&* *reuerentia*, magis arridet multis.

Requirantur] Poſt hoc verbum quædam editiones ſubnectunt, *Ne videatur plus loqui*, *quàm expedit*. Sed tacentibus omnibus noſtris.

Scurrilitates] Iocularia verba, turpia, & riſum mouentia. Riſus enim non ſine aliqua turpitudine oritur. Hinc vocantur etiam *Obſcæna*, ideſt immunda, & ſordida, vel *Oſcena*, vt placet Feſto,

eò

eò quod ab Oſcis deriuari putet hoc verbum. Erant autem Oſci populi Campaniæ, Neapolitani, Atellani: vndè Atellanæ fabulæ, ideſt ridiculæ, & ſubturpes; & ideo verba ridicula, & turpia vocata ſunt oſcena. Æterna clauſura damnantur in Regula, vtpotè honeſto viro, nedum religioſo indigna. D.Bernard. *Inter ſeculares nugæ ſunt nugæ: in ore Sacerdotis blaſphemiæ.* Monachus autem plangentis, non ridentis eſt nomen.

Æterna Clauſura] Antiquior Codex legit, *Cluſura*.

Damnamus] In aliquibus, *Dampnamus*.

Ad talia eloquia] Multis placet legere in ſingulari.

De Humilitate.

CAP. VII.

XXXVIII. CLamat nobis ſcriptura Diuina, Fratres, dicens: Omnis, qui ſe exaltat humiliabitur; &, qui ſe humiliat exaltabitur. *Luc. 14.* Cum hæc ergo dicit, oſtendit nobis, omnem exaltationem genus eſſe ſuperbiæ: Quod ſe cauere Propheta indicat dicens: Domine non eſt exaltatum cor meum: neque elati ſunt oculi *Pſal. 130.* mei:

mei: neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me: Sed quid? Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam; ſicut ablactatus ſuper matre ſua, ita retribues in animã meam. Vnde, Fratres, ſi ſummæ humilitatis volumus culmen attingere, & ad exaltationem illam cæleſtem, ad quam per præſentis vitæ humilitatem aſcenditur, volumus velociter peruenire, actibus noſtris aſcendentibus ſcala illa erigenda eſt, quæ in ſomnio Iacob apparuit, per quam ei deſcendentes, & aſcendentes Angeli monſtrabantur. Non aliud ſine dubio deſcenſus ille, & aſcẽſus à nobis intelligitur; niſi exaltatione deſcendere, & humilitate aſcendere. Scala vero ipſa erecta noſtra eſt vita in ſeculo, quæ humiliato corde à Domino erigitur ad Cælũ. Latera enim eiuſdem ſcalæ dicimus noſtrum eſſe corpus, & animam. In qua latera diuerſos gradus humilitatis,

Geneſ. 28.

vel

vel diſciplinæ Euocatio Diuina aſcendendos inſeruit.

Primus itaque humilitatis gradus eſt, ſi timorem Dei ſibi ante oculos sẽper ponens, obliuionem omnino fugiat, & ſemper ſit memor omnium, quæ præcepit Deus, qualiter contemnentes Deum Gehenna de peccatis incendat; & vita æterna, quæ timentibus Deum præparata eſt, animo ſuo ſemper euoluat. Et cuſtodiens ſe omni hora à peccatis, & vitijs, ideſt cogitationum, linguæ, manuum, pedum, vel voluntatis propriæ; ſed & deſideria carnis amputare feſtinet; Æſtimet ſe homo de Cœlis à Deo ſemper reſpici omni hora, & facta ſua omni loco ab aſpectu Diuinitatis videri, & ab Angelis omni hora renuntiari. Demonſtrat nobis hoc Propheta, cum in cogitationibus noſtris ita Deum ſemper præſentem oſtendit dicens: Scrutans corda & renes Deus: Et item: Do-

Pſal. 7. *Pſal. 93.* *Pſal. 138.*

Dominus nouit cogitationes hominũ:
Psal. 75. Et item dicit: Intellexiſti cogitationes
Psal. 17. meas à longe: Et quia cogitatio hominis confitebitur tibi. Nam, vt ſollicitus ſit circa cogitationes ſuas peruerſas dicat ſemper vtilis Frater in corde ſuo: Tunc ero immaculatus coram eo, ſi obſeruauero me ab iniquitate mea. Voluntatem vero propriam ita facere prohibemur, cum dicit Scri-
Eccleſ. 28. ptura nobis: Et à voluntatibus tuis a-
Matth. 6. uertere: Et item, Rogamus Deum in oratione, vt fiat illius volũtas in nobis.

Docemur ergo merito noſtram nõ facere voluntatem, cum cauemus il-
Prou. 16. & 14. iux. 70. lud, quod dicit Scriptura: Sunt viæ, quæ videntur hominibus rectè, quarũ finis vſque ad profundum Inferni demergit. Et cum item pauemus illud,
Psal. 52. quod de neglegentibus dictũ eſt: Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in voluntatibus ſuis. In deſiderijs vero carnis ita nobis Deum credamus

ſem-

ſemper eſſe præſentem, cū dicit Propheta Domino: Ante te eſt omne deſiderium meum. Cauendum ergo ideo malum deſiderium, quia mors ſecus introitum delectationis poſita eſt. Vnde Scriptura præcipit dicens: Poſt cōcupiſcentias tuas non eas. Ergo, ſi oculi Domini ſpeculantur bonos, & malos; & Dominus de Cœlo sēper reſpicit ſuper filios hominū, vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum: Et, ſi ab Angelis, nobis deputatis, cotidie die, noctuque Domino factorum noſtrorum opera nuntiantur; Cauendum eſt ergo omni hora, Fratres, ſicut dicit in Pſalmo Propheta: Ne nos declinantes in malo, & inutiles factos, aliqua hora aſpiciat Deus, & parcendo nobis in hoc tempore (quia pius eſt, & expectat nos conuerti in melius) ne dicat nobis in futuro: Hæc feciſti, & tacui.

Pſal. 30. *Eccleſ. 8.* *Iſa. 33.* *Pſal. 52.* *Pſal. 49.*

Secundus humilitatis gradus eſt, ſi

propriam quis non amans voluntatẽ, desideria sua non delectetur implere: sed vocem illam Domini factis imitetur dicentis: Non veni facere voluntatem meam; sed eius qui misit me: Item dicit Scriptura: Voluptas habet pœnam, & necessitas parit coronam.

Ioan. 6.

Tertius humilitatis gradus est: vt quis pro Dei amore omni obedientia se subdat maiori: imitans dominum, de quo dicit Apostolus: Factus obediens vsque ad mortem.

Phil. 2.

Quartus humilitatis gradus est, si in ipsa Obedientia duris, & contrarijs rebus, vel etiam quibuslibet irrogatis iniurijs, tacita cõscientia patientiam amplectatur, & sustinens non lassescat, vel discedat; dicente Scriptura: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit: Item: Cõfortetur cor tuum, & sustine Dominum. Et ostendens fidelem pro Domino vniuersa etiã contraria sustinere debere, dicit ex persona

Matth. 10. *Psal.* 27.

na ſufferentium : Propter te morte afficimur tota die : æſtimati ſumus, vt oues occiſionis. Et ſecuri de ſpe retributionis Diuinæ, ſubſecuntur gaudentes, & dicentes : ſed in his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos: Et item alio loco Scriptura : Probaſti nos Deus ; igne nos examinaſti, ſicut igne examinatur argentum : induxiſti nos in laqueum : poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro. Et vt oſtendat ſub Priore debere nos eſſe, ſubſequitur dicens : Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra. Sed & præceptum Domini in aduerſis, & iniurijs per patientiam adimplentes, qui percuſſi in maxilla præbent & aliam ; auferenti tunicam, dimittunt & pallium; angariati milliario vadunt duo : Cum Paulo Apoſtolo falſos Fratres ſuſtinent, & maledicentes ſe benedicunt.

Rom. 8. *Pſal. 65.* *Matth. 5.* *Luc. 6.* *Cor. 2. 11.*

Quintus humilitatis gradus eſt, Si omnes cogitationes malas, cordi ſuo

ad-

aduenientes, vel mala à se absconse commissa, per humilem confessionē Abbati non cælauerit suo. Hortans
Psal. 30. nos de hac re Scriptura dicens: Reuela Domino viam tuam, & spera in eum:
Psal. 105. Et item dicit: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Et item Propheta:
Psal. 31. Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitias meas non operui. Dixi pronuntiabo aduersum me iniustitias meas Domino: & tu remisisti impietatem cordis mei.

Sextus humilitatis gradus est, Si omni vilitate, vel extremitate contentus sit Monachus: & ad omnia, quæ sibi iniunguntur; velut operarium malum, se iudicet, & indignum, dicens sibi cū
Psal. 72. Propheta: Ad nihilum redactus sum, & nesciui: vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.

Septimus humilitatis gradus est, Si omnibus se inferiorem, & viliorem,

non

non ſolum ſua lingua pronuntiet; ſed etiā intimo cordis credat affectu, humilians ſe,& dicens cū Propheta: Ego autem ſum vermis,& non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis: Exaltatus sū,& humiliatus,& confuſus. Et item: Bonum mihi,quod humiliaſti me, vt diſcam mandata tua.

Pſal. 21. *Pſal. 87.* *Pſal. 118.*

Octauus humilitatis gradus eſt, Si nihil agat Monachus; niſi quod communis Monaſterij Regula, vel maiorum cohortantur exempla.

Nonus humilitatis gradus eſt, Si linguam ad loquendū prohibeat Monachus, & taciturnitatem habens vſq; ad interrogationē non loquatur: monſtrante Scriptura: Quia in multiloquio non effugitur peccatum: &, quia vir linguoſus non dirigitur ſuper terram.

Prou. 10. *Pſal. 139.*

Decimus humilitatis gradus eſt, Si non ſit facilis, ac prōptus in riſū. Quia ſcriptum eſt: Stultus in riſu exaltat vocem ſuam.

Eccleſ. 21.

Vn-

Vndecimus humilitatis gradus eſt; ſi cum loquitur Monachus, leniter, & ſine riſu, humiliter,cum grauitate,vel pauca verba, & rationabilia loquatur: & non ſit clamoſus in voce, ſicut ſcri-
Eccleſ.20. ptum eſt: Sapiens verbis innoteſcit paucis.

Duodecimus humilitatis gradus eſt, ſi nõ ſolum corde Monachus; ſed etiã ipſo corpore humilitatem videntibus ſe ſemper indicet, ideſt in opere Dei, in Oratorio, in Monaſterio, in Horto, in Via, in Agro, vel vbicumque, ſedẽs, ambulans, vel ſtans, inclinato ſit ſemper capite, defixis in terram aſpectibus, reum ſe omni hora de peccatis ſuis exiſtimans; iam ſe tremendo iudicio repræſentari æſtimet, dicens ſibi in corde ſemper illud, quod Publicanus ille Euangelicus fixis in terram oculis
Luc. 12. dixit: Domine non ſum dignus ego peccator leuare oculos meos ad Cœ-
Pſal. 118. los. Et item cum Propheta: Incuruatus

tus ſum, & humiliatus ſum vſquequaque, Ergo his omnibus humilitatis gradibus aſcenſis Monachus mox ad caritatem Dei perueniet illam; quæ perfecta foris mittit timorem: per quã vniuerſa, quæ prius non ſine formidine obſeruabat, abſque vllo labore, velut naturaliter ex conſuetudine incipiet cuſtodire; nõ iam timore Gehennæ, ſed amore Chriſti, & conſuetudine ipſa bona, & delectatione virtutũ. Quod Dominus iam in operarium ſuum mũdum à vitijs, & peccatis Spiritu Sancto dignabitur demonſtrare. *Ioan.* 1. 4.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

XXXI.X ANgelicus Doctor 2. 2. quæſt. 161. inſtituit articulum ſextum. *Vtrum conuenienter diſtinguantur ſecundum B. Benedictum duodecim gradus humilitatis*. Illos autem recenſet alio ordine, quàm in Regula diſpoſiti videntur. Putarunt proindè aliqui, tempore D. Thom. textum Regulæ aliter diſpoſitum fuiſſe in hoc capite. Sed membranarum Caſinenſium, quæ per

varia ſecula ſcriptæ ſunt, conſtans, & inuariata ſeries conuincit oppoſitum. Ergò D. Thom. ex Regula ſumpſit rem, non ordinem.

Oſtendit nobis] Vacat pronomen, *Nobis*, apud multos.

Quod ſe cauere] Caueo cum accuſatiuo frequens eſt apud Latinos: Plaut. in Pſeud. act. 4. ſc. 1. *Quid primùm caueam, neſcio*. Terent. in Eunuch. *Quod cauere poſsis, ſtultum eſt admittere*.

Super Matre ſua] *Matrem ſuam*, alij.

Ità retribues in animam meam] Communis lectio eſt, *Ita retributio in anima mea*, ſicut eſt in Vulgata. Nihilominus lectionem S.P. noſtri reperio in alijs Patribus. Sed Codex Ioannis legit, *Retribuis*.

Non aliud] Sæpè, *Aliud* ſcribitur, *Aliut*.

Latera eiuſdem] *Huius*, habent æditi.

In qua latera] Cæteri, *In quibus lateribus*. Sed cum antiqui corrigendum non putarint, neque nos corrigere audemus. Reperitur tamen apud alios, Leo Oſtienſ. in Chron. prol. ſic dicere ſolemus, *ſi qua eſt ratio*, & ſimilia.

Euocatio] Pariſ. *Vocatio*.

Primus itaque] Præfigunt quidam, *Primus gradus*. Sed textus non eſt interrumpendus.

Obliuionem] Veteres ſcribunt. *Oblibionem* ex notatis ſupra.

Gehenna de peccatis incendat] Hanc lectionem ſine diſcrepantia exhibent vetuſtiores Codices noſtri, eamque cæteris præfert Menardus apud Hæftenum hic. Ità etiam legit textus Regulæ in Codice Abbatis Ioannis: expoſitio tamen legit

cum

cum vulgatis, *In Gehennam prò peccatis incidant*. Erat autem Gehenna Vallis filiorum Hennom iuxta Hierusalem, in qua Infantes igne immolabantur Idolo Moloc. Hinc apud Hebræos Infernus Gehennæ nomen obtinuit: & futura supplicia, pœnæque perpetuæ, quibus peccatores cruciandi sunt, huius loci vocabulo denotantur, ex D. Hieron. & alijs sacris expositoribus.

Et vita æterna semper euoluat] Actiuum verbū Neutrum fecit. Et ideò dixit, *Vita æterna semper euoluat*, idest obuersetur animo illius. Impressi habent, *Et vitam æternam, &c. semper reuoluat.*

Linguæ, manuum] Interponunt alij, *Oculorum.*

Omni hora renuntiari] *Deo nunciari*, est in editis.

A longe] *De longe*, alij.

Vtilis Frater] Ex fide omnium nostrorū. Vulgati tamen legunt, *Humilis Frater.* Vbi Nicolaus noster, *Quem pœnitet de cogitationibus suis peruersis, dicitur vtilis Frater*. Trithemius verò, *Vtilis Frater est, qui omnibus prodesse, & nulli desiderat obesse*.

Tunc ero immaculatus coram eo] Ex lectione Septuaginta Interpretum, quod in Vulgata est, *Immaculatus cum eo*.

A voluntatibus tuis] In plurali, non in singulari, vt apud alios.

Sunt viæ, &c. Sententia hæc combinata est ex cap. 14. & 16. Prouerbiorum, iuxta versionem Septuaginta.

Videntur hominibus rectæ] *Putantur ab hominibus*, legunt multi.

Et cum item pauemus illud] Alij, *Cauemus*; Salmant. Parif.

Neglegentibus] Antiqua locutione, qua vfus eft Terentius in Phorm. & Marcus Varro lib. 4. de lingua Latina. *Neglego* enim ducitur à *Lego*, quafi *non lego*, & *electum non habeo*, ex Fefto.

Voluntatibus] *Voluptatibus*. Fortè fcriptum fuit ab initio, *Volumptatibus*, vt fupra obferuauimus.

Cum dicit Propheta Domino, Ante te eft omne defiderium meum] Aliqui addunt, *Domine ante te, &c.*

Et fi ab Angelis] Vacat particula, *Si*, in modernis.

Cotidiè, die, noctuque Domino factorum noftrorũ opera nuntiantur] Aliquæ editiones carent aduerbio, *Quotidiè*. Aliæ carent, *Die, noctuque*. Quidam etiam ex noftris legunt fic, *Cotidiè, die, noctuque Domino factori noftro opera noftra nuntiantur*. Pfalm. 67. *Benedictus Dominus die quotidiè*.

In malo] *In malum*, alij.

Voluptas habet pœnam] *Voluntas*, eft in aliquibus noftris membranis. Sed fortè hic etiam pofitum fuit *Voluptas*, prò, *Volumptas*, vt fupra.

Factus obediens vfque ad mortem] Ex huius Apoftolici teftimonij allegatione Illuftriffimus Caramuel in fuo Nomenclatore Regulæ cenfet, S.P. Benedictum allufiffe ad illam Theologorum fententiam, quâ Chriftus dicitur habuiffe à Patre verum, & rigorofum præceptum moriendi, contra opinionẽ Francifci Victoriæ, & Petri Lorcæ. Sed ad fcholafticas has fubtilitates fanctum Legislatorem noftrum minimè refpexiffe, magis verofi-

mile mihi eſt. Cæterùm opinioni Lorcæ facilè ſubſcriberem (quam olim ſingularem, plauſibilem ſuo nunc reddidit patrocinio vnus prò mille doctiſſimus, atq; eruditiſſimus Sfortia Pallauicinus Magnum Nomen) ſic enim Gordianus ille nodus conciliandæ libertatis Chriſti cum eius impeccabilitate, ſolui difficillimus, facilè, & ſine iactura rumpitur. Verùm Theologis hæc relinquamus.

Propter te morte afficimur tota die] Caramuel reſtituendum hìc putat, *Propter te affligimur tota die*. Sed, ſi fides vniuerſis noſtris membranis, non recedendum à lectione, quam damus. *Morte afficimur*, ideſt *mortificamur*, vt exponunt noſtri. Cũ enim dicat, *Tota die*, ſatis indicat, intelligi debere non de morte, ſed de mortificatione.

Sicut igne examinatur] Reperitur, *Igne*, quod deeſt in multis vulgatis.

Qui percuſsi] Editio Pariſ. & aliæ non habent relatiuum.

In maxilla] *In maxillam*, cæteri.

Et aliam] Quidam, *& alteram*.

Falſos Fratres ſuſtinent] Pariſ. addit, *Et perſecutionem*.

Hortans nos] *Hortatur nos*, eſt in modernis.

Chordis mei] Alij, *Peccati mei*.

Dicens ſibi] Deeſt, *Sibi*, in editis.

Leniter] Alij, *Leuiter*, ſed præferendum, *Leniter*.

In opere Dei] Vacat, *Dei*, in aliquibus etiam noſtris modernioribus.

Ad Cælos] In plurali.

Fo-

Foris] *Foras*. Sic aliquando reperitur *Intus*, prò *Intrò*, & *Vbi*, prò *Quò*.

In operarium suum mandum] *In operario*, vulgatæ.

De Officijs Diuinis in noctibus.

CAP. VIII.

XXXXII. HIemis tempore, idest à calẽdis Nouembribus vsque in Pascha iuxta considerationẽ rationis octaua hora noctis surgendum est; vt modice amplius de media nocte pausetur, & iam digesti surgant. Quod vero restat post vigilias, à Fratribus, qui Psalterij, vel lectionum aliquid indigent, meditationi inseruiatur. A Pascha autem vsque ad supradictas Nouembres, sic temperetur hora vigiliarum agenda; Paruissimo interuallo, quo Fratres ad necessaria natura exeant custodito: mox matutini, qui incipiente luce agendi sunt, subsequantur.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

XXXXIII. A *Hcalendis Nouembribus*] Communis lectio habet, *A Kalendis Nouembris*. Nostræ verò membranæ concorditer legunt adiectiuè, *Nouembribus*, & infra *Nouembres*. Vsitata lectione illorum temporum. Et Ciceronis in Coniur. Catil. Codice Vatic. *Quid cum te Praneste Kalendis ipsis Nouembribus, &c.* apud Suaresium in Præneste antiqua.

Vsque in Pascha] Prò, *In*, reponunt *Ad*.

Digesti] Ex Italica locutione.

XXXXIV. *Quod verò restat post vigilias à Fratribus, qui Psalterij, vel Lectionum aliquid indigent, meditationi inseruiatur*] Salebrosa sanè huius periodi sintaxis. Cæterùm sensus planus, nempè Tempus illud, quod restat post nocturnas vigilias vsque ad matutinos, seù Laudes, impendatur meditationi, idest studio Psalterij, vel Lectionum; nimirum in addiscendo, & memoriæ mandando Psalterio, & Lectionibus, & hoc ab illis, qui aliquid indigent, idest, qui nondum didicerunt. Sed quid ab illis, qui non indigent? Codex Ioannis in Gommentario ad hunc locum. *Fortè dicit aliquis Monachus, Nolo vigilare vsque mane, sed dormire; eò quòd non indigeo aliquid, adiuuante Domino. Cui Abba, talem propositionem debet proponere, quam ille Frater non possit soluere, & humilietur ex hoc ille Frater.* Studio igitur, & medita-

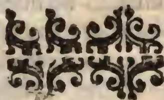
tioni

tioni Psalterij, & Lectionum consumendum erat interuallum, illud nocturnum, & confirmatur ex ordine conuersationis Monasticæ, quod Opusculum Diuo Benedicto adscribitur infra num. 266. vel saltem Regulam explicat. Hinc colligunt expositores, Monachos olim Psalterium memoriter didicisse, & memoriter psallere consueuisse. Vide Hæftenum, & Caram. Omitto alias huius loci interpretationes, & præsertim, quas refert Siluanus Razzi pagin. mihi 272. Longè enim absunt à germana, quam asserit vsus antiquorum.

Vsque ad supradictas Nouembres] Concors nostrorum Lectio.

Sic temperetur hora vigiliarum agenda: Paruissimo interuallo, &c.] Hanc Periodũ variè dant Codices nostri. Nos legimus cum Bernardo, Riccardo, & alijs sine particula *Vt*. Quam omittere solet textus cap. 3. cap. 70. & alibi.

Matutini] Idest, *Laudes*, sic dicti à Matuta, quæ est Aurora: nam, incipiente luce, dicendi sunt ex præscripto Regulæ. Romana tamen Ecclesia non diuidebat Matutinos à Nocturnis; sicut nec modò nos diuidimus, nisi in Vigilia Natalis Domini.

Quan-

Quanti Psalmi dicendi sunt Nocturnis horis.

CAP. IX.

XXXXV. Hiemis tēpore, præmisso in primis versu Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina: In secundo ter dicendum est, Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam: cui subiungendus est tertius Psalmus, & Gloria: Post hunc Psalmus nonagesimus quartus cum Antiphona, aut certe decantando. Inde sequatur Ambrosianum: Deinde sex Psalmi cum Antiphonis. Quibus dictis, dicto versu benedicat Abbas: Et, sedentibus omnibus in scamnis, legantur vicissim à Fratribus in Codice super Analogium tres Lectiones; inter quas, & tria responsoria cantentur. Duo Responsoria sine Gloria

dicantur. Poſt tertiam verò Lectionem, qui cantat, dicat Gloriam, quam dum incipit cãtor dicere, mox omnes de ſedilibus ſuis ſurgant ob honorem, & reuerentiam Sanctæ Trinitatis. Codices autem legantur in Vigilijs Diuinæ auctoritatis, tàm veteris teſtamenti, quàm noui. Sed & expoſitiones earum, quæ à nominatiſſimis, & Orthodoxis, Catholiciſque Patribus factæ ſunt. Poſt has vero tres Lectiones cũ Reſponſorijs ſuis ſequantur reliqui ſex Pſalmi cum Alleluia canendi. Poſt hos Lectio Apoſtoli ſequatur, ex corde recitanda, & verſus, & ſupplicatio Letaniæ, ideſt Kyrie eleiſon. Et ſic finiantur Vigiliæ Nocturnæ.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ:

XXXXVI. IN titulo. *Quanti Pſalmi*] *Quot*, reponunt Moderni. Sed non corrigendus textus ex illo Euangelij, *Quanti mercenarij*. Reperitur etiam apud Tertull. Ambroſ.

aliosq;

alioſque. Vide Hæſtenum.

Hiemis tempore, præmiſſo in primis, &c.] Aliter legunt hãc Periodum vulgati. Verſiculum *Deus in adiutorium* initium feciſſe horis Canonicis ex inſtitutione Damaſi Papæ aſſerunt Nouarr.& alij. Polidorus verò Virgilius id tribuit Gregorio Magno. Certè ante Gregorium S.P.Benedictus illum præſcripſit Monachis ſuis, & Caſſiani tempore frequens erat in ore Patrum. Magrus.Hor. Can.

Verſu] Dicitur *Verſus*, eò quòd tùnc vertebatur Chorus ad Altare, ſeù ad Orientem, Amalar. apud Magr. vel quia vno verſu, ideſt vnica linea continetur; poſt quàm oculus in legendo vertitur ad ſequentem, ſicut manus in ſcribendo. Hinc veteribus *Verſiculus* dicebatur *Caput*. Ex quo intelligas Cæſarium cum ait: Quatuor Euangelia eſſe Capitum 1162. ideſt verſiculorum. Voſſ. 113. ſic intellige *Capitula*, quæ præcipiuntur dicenda infra 289. ideſt *Verſus*. Et num.208. in fine.

Antiphona] Guglielmus Durantus in ſuo Rationali lib.5.cap.2. *Antiphonam* dici putat per reſpectum ad Pſalmum, ideſt, *ante Pſalmum ſonans*. Nam vt ait Amalar. lib. 4. de Offic.Eccleſ.cap.7. *Antiphona inchoatur ab vno vnius Chori, & ad eius Symphoniam pſalmus cantatur per duos Choros*. Smaragd. verò, *Antiphona vox eſt*, inquit, *reciproca, duobus ſcilicet alternatim pſallentibus*. Et Bernardus noſter, *Antiphona ex Græco ſumpta, vox intelligitur reciproca, ideſt alternatim à duobus Choris contrarijs decantata, & dicitur ab Anti, quod eſt Contra, & Phonos, quod eſt Sonus: quia per diuerſas*

melodias ascendendo, & descendendo, dulcem in psallendo faciunt Græci sonum, sic ille. Antiphonæ autem nomine in hoc Capitulo intelligitur *Inuitatorium* v. g. *Regem, cui omnia viuunt, &c.* Nam *Inuitatorium* Antiphona est ordine Romano, & Amalario.

XXXXVII. Primus antiphonas in Ecclesia Latina instituit Ambrosius, imitatus Orientales, apud quos initiũ eas habuisse Antiochiæ, auctore Ignatio Martyre, asserunt ex Phutio, Valafridus, Sigebertus, Francolinus, Gauantus, & alij: quidam verò ex Theodoreto Antiphonarum ritum inductum fuisse volunt à Diodoro, & Flauiano. Eas tamen, priùsquam Antiochiæ, vsitatas fuisse Alexandriæ ab Essenis, colligitur ex Philone Iudæo; & multo antiquius in maris rubri Littore, ex Iacobo Goar in Rituali Græcorum.

Aut certè Decantando] Codex Ioannis, & impressi legunt, *Decantandus*. Sed Lectio nostra est aliorum Casinensium, & sensus est Psalmus 94. dicatur, aut cum Antiphona, aut certè decantantur. Vide infra cap. 12.

Ambrosianum] Idest *Hymnus*; vt ex contextu capitis 18. Dicitur autèm *Ambrosianum*; vel quia Hymnos illos Ambrosius composuit: vel quia ad imitationem Ambrosij compositi sunt ab alijs. Isidor. Valafr. & alij apud Magrum, & Hæften.

Gloria] Hinc versus fluxit ab Apostolis. Cui Concilium Nicenum ad retundendam blasphemiam Arrianorum, dicentium, Filium à Patre nõ ab æterno genitum consubstantialem, sed in tẽpore factum; addi voluit appendicem illam, *Sicut*

erat

erat in principio, &c. Baronius anno 325. Damasus verò Papa instituit, vt diceretur pro coronide cuiuslibet psalmi, Magr. & alij.

Benedicat Abbas] Benedictio hæc, ex Smaragdo, est illa Absolutio, quæ dicitur in fine sex psalmorũ Nocturni, idest, *Exaudi Domine preces, &c.* vel, *Precibus, & meritis*. Appellatur autem *Absolutio*, quia absoluit, & terminat Nocturnum; sicut Lectio illa breuis, quæ dicitur in fine Primæ, *Dominus autem dirigat corda, &c.* Vocatur etiam à Clericis Absolutio Capituli, ex antiquo Monachorum, & Canonicorum ritu, qui, finita Prima in Choro, conueniebant in Capitulo ad Lectionem Martyrologij, & Regulæ, qua lectione completa, Superior absoluebat, seù dimittebat Capitulum cum sua benedictione; quem ritum vsque hodiè seruamus. Alij nomine Benedictionis (cùm textus ait, *Benedicat Abbas*) intelligi volunt illam benedictionem, quæ dicto *Iube Domine benedicere*, præmittitur Lectionibus.

XXXXVIII. *Analogium*] Idest *Pulpitum, Ambonem, Dicterium, Legile, Lectorium, Legium*. Dicitur ex Græco *Analogium*, eò quòd *Logos*, idest sermo Euangelicus inde prædicatur, & altiùs situm est Isid. lib. 15. Originum cap. 14. Apud Suidam verò, *Analogium* dicitur, super quo imponuntur libri Curopalatres. *Coram autem ipso* (Imperatore) *Analogium, super quo situm est sanctum Euangelium.* Italicè, Lettorino.

Responsoria] Sic dicta, vel quia respondent historiæ Lectionum, Rupertus; vel quia repetuntur à capite; vel quia, vno canente, Chorus concanendo

nendo respondet. Isid. de Off.Eccles. lib. 1.cap.8. Ab Italis primùm inuenta sunt Responsoria; sicut Antiphonæ à Græcis, ex quo originarij idiomatis nomen retinẽt. Rabanus de Inst.Cleric.lib. 1. cap.33. Vide Magr. & Gauant.

Vicissim] Idest *per vices*; succedentibus sibi inuicem Fratribus in legendo. Singuli enim singulas legebant olim Lectiones, & idcircò ad singulas petebatur à singulis benedictio Superioris per *Iube Domne benedicere*. Nam si vnus omnes quatuor Lectiones legisset, vnica benedictio satisfuisset ad primam. Nùnc verò nouo ritu toties ab eodem legente petitur Benedictio, quot sunt Lectiones.

Diuinæ auctoritatis, tàm veteris testamenti, quàm noui] Alij inuertunt horum verborum ordinem.

XII. *Ex corde recitãda*] *Ex corde*, idest *magno cũ deuotionis affectu*, exponunt multi. Sed ex contextu cap. sequentis, *Ex corde*, idem est, ac *Memoriter*, nimirum non ex codice, sed ex corde, seù ex memoria, quæ cordis etiam nomine intelligi consueuit. Vndè dicimus, Corde retinere beneficia, vel iniurias, idest in memoria. Caram.& Glossar. Vnde Bernard. *Ex Corde*, *idest sine libro Memoriæ*.

Letaniæ, idest Kyrie *eleison*] *Domine miserere*, ex Græco: dicuntur Litaniæ, idest preces, & supplicationes; vt exponit textus. De Litanijs libellis duobus egit Nicolaus Seraricus. Nostri Codices pro *Litanijs* legunt *Letanijs*.

Quali-

Qualiter æſtatis tempore agatur Nocturna Laus.

C A P. X.

L. A Paſcha autem vſq; ad Hcalendas Nouembres omnis (vt ſupra dictum eſt) Pſalmodiæ quãtitas teneatur: excepto quod Lectiones in Codice propter breuitatem noctium minime legantur: ſed pro ipſis tribus Lectionibus vna de veteri teſtamento memoriter dicatur, quam breue Reſponſorium ſubſequatur, & reliqua omnia (vt dictum eſt) impleantur: ideſt, vt nunquam minus à duodecim Pſalmorum quantitate ad vigilias nocturnas dicantur: Exceptis tertio, & nonageſimo quarto Pſalmo.

VA.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

AD *Hcalendas Nouembres*] Adiectiuè, vt ſupra.

Memoriter Quod ſupra dixerat, *Ex Corde.*

Minus à duodecim] idiotiſmus Italicus, *Meno di dodici, ò da dodici.*

Exceptis] Ideſt non computatis. Capit. Caroli Magni lib.7.cap.301. *Excepta ea confeſsione*, Qualiter ideſt *prӕter illam, vltra illam.*

Qualiter diebus Dominicis Vigiliæ agantur.

CAP. XI.

LI. DOminico die temperius ſurgatur ad Vigilias. In quibus Vigilijs teneatur menſura, ideſt modulatis (vt ſupra diſpoſuimus) ſex Pſalmis, & verſu; reſidentibus cunctis diſposite, & per ordinem in ſubſellijs legantur in Codice (vt ſupra diximus) quatuor Lectiones cum Reſponſorijs ſuis: vbi tantum in quarto Reſponſorio

rio dicatur à cantante Gloria, quam dum incipit, mox omnes cum reuerentia ſurgant. Poſt quas Lectiones ſequantur ex ordine alij ſex Pſalmi cum Antiphonis, ſicut anteriores, & verſus. Poſt quos iterum legātur aliæ quatuor Lectiones cum Reſponſorijs ſuis, ordine quo ſupra. Poſt quas dicantur tria cantica Prophetarum, quæ inſtituerit Abbas: quæ cātica cum Alleluia pſallantur. Dicto etiā Verſu, & benedicēte Abbate, legantur aliæ quatuor Lectiones de nouo Teſtamēto, ordine quo ſupra Poſt quartum autem Reſponſoriū incipiat Abbas Hymnum, Te Deum laudamus. Quo dicto, legat Abbas Lectionem de Euangelio cum honore, & timore, ſtātibus omnibus. Qua perlecta, reſpondeant omnes, Amen. Et ſubſequatur mox Abbas Hymnum, Te decet laus: Et data benedictione, incipiant Matutinos. Qui ordo Vigiliarum omni tempore tam æſtatis, quā

hiemis æqualiter in die Dominico teneatur: nisi forte (quod absit) tardius surgant, aliquid de Lectionibus breuiandum est, aut Responsorijs. Quod tamen omnino caueatur, ne proueniat. Quod si contingerit, digne inde satisfaciat Deo in Oratorio per cuius euenerit neglectum.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LII. Temperius] Caramuel *Temperius*, restituo, inquit, *Temporius*. Et ità legunt Moderni. At Lectio nostra Germana est; & non reprehendenda. Reperitur apud August. serm. 107. de Tempore. *Hac sola ex causa psalmos matutinos Temperius voluimus consummare.* Est etiam Suetonij in vita Terentij, *C. Lelium admonitum ab vxore, Temperius vt discumberet.* Ciceronis Epist. Famil. 167. lib.9: *Memini te mihi Phameæ cœnam narrare. Temperius fiat, cætera eodem modo*, sic legunt Lambinus, Vossius, & Manutius ex antiquis Codicibus. Hinc Vossius de Vitijs serm. lib.2. cap.1. probat *Temperius, quando veteres, vt Pigneris dixere, vnde Pignero; sic etiam Temperis, vnde Tempero.* Plaut. in Persa act.5. scen.1. *Cedo partẽ, quam pepigi temperi. Temperius autèm eiusdem, ac Tem-*

Tempero originis est. Nam propriè Temperius accedit, qui magis tempore, seù tempori venit. Pignera, pro Pignora reperire est in Gregor. Turon. & in Flodoardo.

Ad Vigilias] Nocturnorum distinctio sumpta videtur ex vigilijs militaribus, in quas olim nox ad Clepsydram diuidebatur. Cum enim impossibile videretur, in Speculis vigilantes per totam noctem insomnes perdurare; placuit in quatuor partes noctis vigilias distribuere, vt non ampliùs, quàm tribus horis singuli speculatores vigilare tenerentur, Vegetius de Re milit.lib.3.cap.8.Sic itaque veteres Monachi ad singulas vigilias surgentes, nocturnum recitabant diuisim. Quod pijssimus Legislator noster semel suis alumnis faciẽdum indulsit, vt simul duos, vel tres Nocturnos caneremus.

Post quas dicantur tria cantica] Vulgati interponunt, *Iterum*, sed nusquàm in Casinensibus, & meliùs.

Prophetarum] Quod in editis est, *de Prophetis.*

Post quartum autem Responsorium] Quod ponitur duodecimum in Officio Monastico, & nonũ in Romano, est de Sancta Trinitate. Nam olim duodecima etiam Lectio erat de Trinitate propter hæreses, tùnc debacchantes. Asserta demùm Sanctissima Triade, omissa fuit Lectio, retẽto Responsorio. Gugl.Durant.

Timore] Sic legunt antiquiores nostri. Aliqui legunt *Tremore*.

Stantibus omnibus] Ritu Romano Micrologus de Ecclesiæ obseruationibus cap. 9. *Iuxta decre-*

tum Anastasij Papæ non sedetur, dum Euangelium legitur. Et Anastas. Biblioth. in vita eiusdem Anastasij Pontificis. *Constituit, vt quotiescunque Euangelia sancta recitantur, Sacerdotes non sederent, sed curui starent*.

Amen] Vox est Hebræa, & significat, *Fiat*, seù *Verè*. Alterutra significatione aptari potest Euãgelio. Igitur non iurãdi, sed affirmandi, vel optãdi formula est. Vide Martinium in Lexico.

Te decet Laus] Hymni huius auctorem non facile est reperire; extat tamen apud Clem. Rom. Apostolic. Constitut. lib. 7. cap. 49. & in Liturgia Iacobi fratris Domini. Vide Hæften. *Hymnus* autèm Græcis, est *Laus* Latinis.

LIII. *Et data benedictione*] Quidam exponũt, Et dicta Oratione, seù Collecta, quod enim Benedictionis nomine intelligi cõsueuerit Oratio, docet Amalarius (qui floruit circa annũ 800.) lib. 2. de Eccles. Offic. cap. 9. *Vtroque*, inquit, *nomine idest Benedictionis, & Orationis vocatur Oratio Sacerdotis*. Vnde Oratio, quæ in Quadragesima post communionem dicitur super Populum, vocabatur olim secunda Benedictio, apud Magrum. Alij opinantur, aliquam specialem benedictionem tunc fuisse in vsu ad claudendum vigilias nocturnas. Sanctus enim Benedictus non præscripsisse videtur Collectas in Officio suo: vt infra cap. 13. obseruabitur. Hic tamen obiter notandum, Orationem dici *Collectam*, vel quia in Collecta, seù Congregatione populi fiebat, vel quia olim, orãte Sacerdote simul cum Populo, priùs ipse dicebat, *Oremus*, & orantibus fidelibus secretò; tandem

dem Sacerdos, quaſi colligens orationes Populi, illas Domino deferebat, tanquam mediator, & interpres. Micrologus de Eccleſ. obſer. cap. 3. apud Magrum: & Baronius in notis ad Martyrolog. die 22. Iunij. *Sacerdos*, inquit, *qui legatione fungitur prò Populo ad Dominum, omnium petitiones in Orationibus colligit, atque concludit*, & Bleſenſis ſerm. 43. *Stat Sacerdos innouatus mente, & habitu ad Altare, Orationem dirigit ad Patrem, quæ Collecta dicitur, quia tanquam Aduocatus omnium Orationes colligit, & defert ad Dominum.*

Tardiùs ſurgant] *Surgatur*, Alij.

Aliquid] *Et aliquid*, Pariſ. *Quia tùnc aliquid* cæteri.

Qualiter Matutinorum ſolemnitas agatur.

C A P. XII.

LIV. IN Matutinis Dominico die in primis dicatur ſexageſimus Pſalmus ſine Antiphona indirectum: Poſt quem dicatur quinquageſimus Pſalmus cum Alleluia: Poſt quem dicatur centeſimus ſeptimus decimus, & ſexageſimus ſecundus. Inde Benedictiones, & Laudes, Lectio de Apoca-

calypsi vna ex corde, & Responsoriũ, & Ambrosianum, & Versus, & Canticum de Euangelio, Letaniæ, & completum est.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LV. IN titulo. *Qualiter*] Alij ex nostris legunt *Quomodo.*

Indirectum] Idest sine cantu, & harmonia, sed æquali, & recta recitatione. Vnde Bernardus noster, *Indirectum, idest, vt non fiat in eo Psalmo certi toni modulatio*, & subscribit Caramuel, Hæftenus, ex quo Stengelius. Duæ igitur in Regula præscribuntur psallendi formæ, Prima cum Antiphona, & hæc forma erat harmonica, nempè cum cantu: nam intonata Antiphona, quæ erat tanquam clauis, & index toni, cæteri ad illius Antiphonæ tonũ Psalmum canebant. Alter modus est, *Indirectũ*, seù *directaneè*, & sine Antiphona, nempè sine modulatione cantus. Cum enim in cantu harmonico vox modò flectatur, modò eleuetur, psallere *directaneè* ex aduerso erit sine flexione, sed voce directa, & æquali in eadem linea.

Huic tamen expositioni obstare videtur, quod supra cap. 9. Regula præscribit, Psalmum 94. dici, aut cum Antiphona, aut decantando, quæ disiũctiua locutio ostendit, diuersa esse hæc duo, Psallere cum Antiphona, & Psallere decantando; cõ-

tra modo poſitam interpretationem.

Reſpondet Bernardus Caſinenſis, *Decantando, ſupple indirectum, & ſine Antiphona, ſicut tertius Pſalmus; quod in æſtate faciunt in partibus Gallicanis*, ſic Bernard. vnde Petrus Diaconus in ſuo textu legit, *Aut certè decantando ſine Antiphona indirectum*. Igitur, *Decantando*, ibi valet prò, *Simpliciter recitando*, ſine modulatione, ſine cantu: Particula enim, *De*, interdum eſt negatiua.

Inde Benedictiones] Sic appellat Canticũ trium puerorum, *Benedicite*, quia totum benedictionibus conſtat.

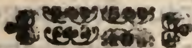
Et laudes] Ideſt, *Laudate Dominum de Cælis*, cũ duobus ſequentibus, qui non niſi diuinas continent laudes, & ex his tribus Pſalmis Matutini vocati ſunt *Laudes*.

Lectio de Apocalypſi] *Benedictio, & claritas, &c.* Nùnc ea Lectio vocatur *Capitulum*; quia ſimiles lectiones ſumi ſolent ex capite Epiſtolarum, quæ dicuntur in Miſſa. Durant.

Ex corde] Memoriter, vt ſupra.

Canticum de Euangelio] Ideſt, *Benedictus*. Quidam Codices omnia hæc nomina habent in Accuſatiuo.

Letania] Ideſt, *Kyrie eleiſon*.

Prí-

Priuatis diebus qualiter agantur Matutini.

CAP. XIII.

LVI. DIebus autem priuatis Matutinorum ſolemnitas ita agatur: ideſt, vt ſexageſimus ſextus Pſalmus dicatur ſine Antiphona, ſubtrahẽdo modice ſicut Dominica, vt omnes occurrant ad Quinquageſimum, qui cum Antiphona dicatur. Poſt quem alij duo Pſalmi dicantur ſecundũ conſuetudinem: ideſt Secunda feria quintus, & trigeſimus quintus: Tertia feria quadrageſimus ſecundus, & quinquageſimus ſextus: Quarta feria ſexageſimus tertius, & ſexageſimus quartus: Quinta feria octogeſimus ſeptimus, & octogeſimus nonus: Sexta feria ſeptuageſimus quintus, & nonageſimus primus: Sabbato autem centeſimus quadrageſimus ſecũdus, & Canticũ Deutero-

teronomij,quod diuidatur in duas Glo rias. Nam cæteris diebus Canticum vnumquodque die ſuo ex Prophetis, ſicut pſallit Eccleſia Romana,dicatur. Poſt hæc ſequãtur Laudes, deinde Lectio vna Apoſtoli,memoriter recitanda. Reſponſorium, Ambroſianum, Verſus, Canticum de Euangelio, Letania, & completum eſt. Plane agenda Matutina, vel veſpertina non tranſeat aliquando; niſi in vltimo per ordinem Oratio Dominica omnibus audientibus dicatur à Priore propter ſcãdalorum ſpinas, quæ oriri ſolent: vt Conuenti per ipſius orationis ſponſionem, qua dicunt, Dimitte nobis ſicut, & nos dimittimus, purgent ſe ab huiuſmodi vitio. Cæteris vero agendis vltima pars eius orationis dicatur, vt ab omnibus reſpondeatur: Sed libera nos à malo.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LVII. S*Vbtrahendo modicè*] Ideſt, *Protrahendo*, nempè, non dicatur celeriter; ſed cum mora competenti.

Sicut Dominica] Moderni addunt particulam, *In*.

Canticum Deuteronomij] Codex Ioannis legit adiectiuè *Canticum Deuteronomium*.

Lectio vna Apoſtoli] *Nox praceſſit, &c.*

Letania, & completum eſt] Ergò ex Regula, poſt *Kyrie eleiſon*, non dicenda erat Oratio, ſeù Collecta; vt nunc eſt in vſu, ſed tantùm Oratio Dominica, & ſic complebatur Officium, vt infra hìc.

Agenda] Nominaliter, & in ſingulari: non verò participialiter, & in plurali: Et ideò rectè Codices noſtri legunt in ſingulari, *Tranſeat*; non autem *Tranſeant*, vt reponunt Recentiores. Capitulare Caroli Magni lib. 6. can. 234. *Si quis Presbyter, inconſulto Epiſcopo, Agendam in quolibet loco voluerit celebrare, ipſe honori ſuo contrarius extitit*, Et in titulo eiuſdem Canonis. *De Presbyteris, qui abſque Epiſcopi ſui conſcientia Agendā celebrauerint.* Licet enim ex vi originis ſit participium; ex vſu eorum temporum tranſijt in nomen. Sic, quod Capitulare dixit *Agendam*, ſumptum eſt ex Concilio Carthagin. 2. can. 9. vbi dicitur *Agendá*. Beda in vita Auguſtini *Agenda* in plurali. *Per omne Sabbatum à Presbytero loci illius Agenda eorum ſolemniter celebrentur*. Accipitur aliquando pro

Miſſa.

Missa. Vnde *Agenda mortuorum* est Missa pro Defunctis. Durant. in Ration. Hìc verò sumitur prò Officio diuino, statutis temporibus celebrando. Hinc supra cap.8. Sic temperetur hora, vigiliarum Agenda, idest sic tēperetur hora, in Agenda vigiliarum, hoc est in Officio nocturno. Nam sæpè textus consueuit omittere præpositionem *In*, vt obseruauimus, tum alibi; tum hìc: Cæteris Agendis: idest, in cæteris. Dicitur enim *Agenda* ab *Agere*, quod est celebrare. Ex quo *diem festum Agere*; sicut *Facere* est *Sacrificare*. Glossa quædam apud Spelmannum. *Sicut facere est sacrificare, sic Agere, Matutinas, & Vespertinas dicere*. 3. Regum 18. *Ego faciam bouem alterum*. Et in Concil. Illiberit. *Qui ad templum idolorum accesserit, & fecerit*, idest sacrificauerit, vt ex contextu. Virgil. Eclog. 3. *Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito*, idest, *Cum sacrificabo*. Et Varro lib. 5. de lingua Latina *Agnam Ioui facere*. Vnde, quod in Vulgata Psal. 66. legimus, *Offeram tibi boues cum hircis*, Hebræa habet, *Faciam tibi boues cum hircis*. Et hoc verbo vsus est Christus in sacrificio. *Hoc facite in meam commemorationem*. Sicut *Agendam*; sic dicimus *Legendam Sanctorum*.

LVIII. *Oratio Dominica*] In primitiua Ecclesia in fine cuiuslibet horæ Canonicæ alta voce dicebatur *Pater noster*, absque alia Oratione, seù Collecta. Durant. lib. 5. & statutum est in Concil. Gerundensi de Consecr. lib. 5. cap. *Id semper*, & in Concil. Tolet. 4. can. 9. Hunc ritum præscripsit suis Monachis S. Pater. & sanè, quo decentiori fine claudi potuissent horæ Canonicæ, quàm Domini-

minica Oratione, quæ cõtinet omnes Orationes? Quocirca Gugliel. Durant. lib. 4. cap. 15. refert, In Ecclesia Lateranensi nó consueuisse recitari Collectas; sed earum vice dicebatur Pater noster. Verosimillimum igitur est, Legislatorem nostrũ non instituisse Collectas in suo Officio, quicquid dicat Caramuel. Nam, vt obseruauit S. Hildegardis, *Orationem, Dominica Oratione pretiosiorem non inuenit* (Sanctus Benedictus) *per quam diuinum seruitium terminetur*.

Quare autèm in Matutinis, & Vesperis tantùm, Oratio Dominica tota præcipiatur dicenda alta voce, cæteris verò horis, submissa; exponunt aliqui, quia Matutini, & Vesperæ sunt finis noctis, & diei, in quibus solet homo irasci fratri suo. Ideò tùnc debet reconciliari illi; cæteris verò horis aliquando fit impossibile reconciliari statim ob alias Monasterij occupationes.

Priore] Nomine Prioris in Regula non intelligas Præpositum; sed quemcunque Primum, & Superiorem in Ordine, siuè sit Abbas, siuè Præpositus, siuè Decanus, siuè alius. Bernardus Cardin. *Prior, idest qui fuerit primus in Ordine in Ecclesia*. Vide Caramuel. in Nomenclatore. Prioris autèm nomen apud Casinenses institutum fuit à Cœlestino Quinto, cùm Casinum venit. Neque tamen impositum fuit Præposito, sed Decano. Erat per ea tempora Casini vnus tantùm Decanus, quem Cœlestinus Priorẽ claustralem vocari iussit. Riccardus noster in expositione Regulæ.

Vt Conuenti] Caramuel hìc, *Omnia*, inquit, *exemplaria, quæ vidi, habent, Conuenti, sed quo sensu?*

Resti-

Restituo, Conuicti. Conuincimur enim inimicis igno-scere promissione illa, qua veniam diuinitus promit-tit ignoscentibus; & iniurias confratri condonanti-bus, sic ille, cui consonat Codex Ioannis, qui, licet legat *Conuenti*, explicat tamen *Victi, fracti, supe-rati; ac si diceret*, inquit; *alijs verbis. Ideò dico, in voce dici hanc orationem, vt, quia nolunt spontè se emendare, & eijcere odium de corde suo, saltem au-diendo superentur, & victi ab hac sententia sponsio-nis, purgent se ab huiusmodi vitio, idest ab illo vitio, quod in corde habent*; Smaragdus etiam, *Vt conuen-ti, scilicet ab hoc persuasi, & attracti*. Nihilominùs etiam legendo, *Conuenti*, in sua proprietate, opti-mo sensu constare videtur textus, siquidem apud Iurisconsultos, *Conuenire* stat prò, In iudicium vo-care, siuè Actionem aduersus aliquem instituere, & interpellare; ex Nonio Marcello, sic dicimus, *Conuenire debitorem*. Aptissimè igitur textus, *Vt conuenti per ipsius orationis sponsionem*, quasi dicat; Ideò Oratio Dominica publicè dicenda est alta voce à Superiore nomine omnium; vt, quoniam per illam promittimus Deo, dimittere debitori-bus nostris; si fortè id facere spontè nollemus, sal-tem conuenti per hanc sponsionem, idest in Iudi-cium vocati, & interpellati ab ipsa promissione, omnem rancorem erga fratrem de corde pella-mus. Atque hinc intelligi potest, quo sensu, & qua energia posita fuit in textu vox *Conuenti*, quā nusquàm nō inuenit Caramuel. Leo Ostien. in prol. Chronic. *Subita hac sciscitatione conuentus.*

Siluanus Razzi hìc refert aliam interpretatio-nem

nem huius vocis, *Conuenti*, ideſt *illi*, *qui conuenerunt*, ſed frigidè,& inſulsè.

Dimitte] *nobis,ſicut,& nos dimittimus*] Concors noſtrorum Lectio.

In Natalitijs Sanctorum qualiter agantur Vigiliæ.

CAP. XIV.

LX. IN Sanctorum vero feſtiuitatibus, vel omnibus ſolemnitatibus, ſicut diximus Dominico die agẽdum,ita agatur: excepto quod Pſalmi, aut Antiphonæ, vel Lectiones,ad ipsũ diem pertinentes, dicantur. Modus autem ſupraſcriptus teneatur.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXI. IN titulo. *Agantur*] Ideſt,*Celebrẽtur*, textus infra cap. 17. *Celebretur Oratio*, prò, Agatur. Vide ſupra num. 57.

Ad ipſum diem] Hoc dupliciter poteſt intelligi, vel ad ipſum diem, ideſt ad ipſam Feriam, vel ad ipſum diem, ideſt ad ipſum feſtum, ſeù ſolemni

nitatem Sancti. Secunda expoſitio mihi magis probatur. Vnde, ex antiquiſſima traditione, & ex vetuſtiſſimis Breuiarijs, in feſtis Sanctorum recitamus Pſalmos, Antiphonas, & Lectiones feſti, non feriales. Licet autem Regula non præſcribat ſpeciales Pſalmos pro ſolemnitatibus, probabile tamen eſt, tùnc temporis in vſu fuiſſe Pſalmos ſpeciales, ſicut de Hymnis conſtat ex Epiſtola Theodemari ad Carolum Magnum.

Alleluia quibus temporibus dicatur.

CAP. XV.

LXII. A Sancto Paſcha vſque Pẽtecoſten ſine intermiſſione dicatur Alleluia, tam in Pſalmis, quam in Reſponſorijs. A Pentecoſte autem vſque in Caput Quadrageſimæ omnibus noctibus cum ſex poſterioribus Pſalmis tantum ad Nocturnos dicatur. Omni vero Dominica extra Quadrageſimam Cantica, Matutini, Prima, Tertia, Sexta. Nonaque cum Alleluia dicantur. Veſpera iam cum Antiphona. Reſponſoria vero nunquã di-

dicantur cum Alleluia, nisi à Pascha vsque Pentecosten.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXIII. *Vsque Pentecosten*] Sine, *Ad*, & iterùm infra. Locutio vsitata per ea tempora. Erchempertus cap. 1. *Vsque Regnum*, sicut dicimus, *Vsque mane*. Pentecostes autèm Græca vox significat Quinquagesimum, idest diem à festo Paschæ.

Alleluia] Vox Hebræa, quam variè exponunt interpretes. Primò aliqui, Deus venit, laudate. Al, venit El, Deus, Via, laudate, Alij sic, Al, Pater, El, Filius, Via, Spiritus Sanctus, Casal. de veteribus ritibus Christianorum, pag. 361. Alij sic, Allelu, Laudate, Ia, Deum, ex Augustino, Theodoreto, Ambrosio, & alijs, Caramuel. hìc nu. 1255. Cœpit cantari. Alleluia apud Latinos tempore Damasi Papæ ex ritu Ecclesiæ Hierosolymitanæ. Vide Magrum.

A Pentecoste autem] Quidam Codices legunt, *A Pentecosten*.

LXIV. *Vsque in Caput Quadragesimæ*] *Caput Quadragesimæ*, quidam intelligunt Feriam quartam Cinerum, quæ vocatur Feria quarta in capite Ieiunij. Alij intelligunt per caput Quadragesimæ Dominicam primam, quæ etiam vocatur *Caput Quadragesimæ*.

Qua-

Quare autèm Legifer noster præcipit dimittẽdum Alleluia à Capite Quadragesimæ, cum Ecclesia Vniuersalis illud dimittat à Septuagesima? Quidam respondent cum Ruperto Tuitiensi, Nomine Quadragesimæ hic intelligi ipsam Septuagesimam. Codex Ioannis in expositione sic inquirit. *Quare ab alijs* (vtique Monachis) *dimittitur Alleluia à Septuagesima, cùm S. Benedictus vsque ad Caput Quadragesimæ dicit esse canendum Alleluia?* Respondet autem sic, *Ideò dimittitur à Capite Septuagesimæ, quia mos fuit apud antiquos à Septuagesima incipere Quadragesimam, & sunt etiam modò alij, qui ab illo tempore incipiunt Quadragesimam: & propterea, quia antiquus vsus fuit, ideò præualuit, vt à Septuagesima dimitteretur Alleluia; Et qui nùnc dimittunt Alleluia à Capite Quadragesimæ, moderno more faciunt*; sic auctor ille. At Bernardus Casinensis, *Quod dicit in Caput Quadragesimæ, hodiè mutatum est apud omnes Latinos, qui in Septuagesima Canticum dimittunt*; Cur autèm S.P. Benedictus non fuit secutus ritum Ecclesiæ Romanæ? Respondet Rupertus, quia tẽpore D. Benedicti nec in Ecclesia Romana stabiliti erant ritus Officj Diuini, quod fecit posteà Gregorius. Porrò hinc obseruandum; licet non solum dimittendi Alleluia, sed ieiunandi initium varium fuerit in Ecclesia; Quidam enim ieiunium inchoabant à Septuagesima; Alij à Sexagesima, alij à Quinquagesima; nihilominus omnes per quadraginta circiter dies ieiunabant. Nam, vt testatur Carolus Magnus in Epistola ad Alcuinum nostrum præceptorem suum, qui à Septuagesima

N in-

inchoabant, intermittebant ieiunium die Dominico, Feria quinta, & Sabbatho: Qui verò à Sexagesima, detrahebant Dominicum diem, & Feriam quintam: Qui tandem à Quinquagesima, non ieiunabant die Dominico, Feria quinta, & Sabbatho maioris Hebdomadæ; & sic omnes diebus quadraginta, vel circiter ieiunabant. Romana verò Ecclesia ieiunat à Feria quarta Cinerum ante Dominicam Quadragesimæ, quibus quatuor diebus additis ad triginta sex hebdomadarum Quadragesimæ, exceptis Dominicis, complet Quadragenarium ieiunium ad imitationem Christi.

Cantica, Matutini] Vtrumque nomen est in nominatiuo, vt faciant sensum disiunctiuum.

Qualiter Diuina Opera per diem agantur.

CAP. XVI.

Psal. 17. LXV. VT ait Propheta: Septies in die Laudem dixi tibi. Qui Septenarius sacratus numerus à nobis sic implebitur, Si Matutini, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, Completorijque tempore nostræ seruitutis Officia persoluamus. Quia de his diur-

nis

nis horis dixit: Septies in die Laudem dixi tibi. Nam de nocturnis vigilijs idem ipſe Propheta ait: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Ergo his tēporibus referamus Laudes Creatori noſtro ſuper iudicia iuſtitiæ ſuæ: ideſt Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſpera Completorio, & nocte ſurgamus ad confitendum ei.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

V*Eſperæ*] Alij legunt, *Veſperi*. In fœminino tamen vſurpatur à Ciceron. 2. in Catil. ibi. *Si accelerare volunt, ad veſperam conſequentur*. Et à Plaut. in Curcul. *Si media nox eſt, ſiuè eſt prima veſpera*.

Dixit] Vulgati habent, *Dicit*; Et addunt, *Propheta*. Sed ſuperfluè, nàm ab initio iam præmiſerat, *Vt ait Propheta*.

Prima, Tertia, Sexta, &c.] Ex hoc Regulæ loco apparet, Horas Canonicas Monaſticas eſſe octo; nàm qui eas Septenario concludunt, vniunt Laudes, ſeù Matutinos cū Nocturnis. Vide Azorium, & Hæftenum.

Cur autèm Prima, Tertia, Sexta, &c. inſtituta fuerit recitatio Diuini Officij; non verò Hora Secunda, Quarta, Quinta, Octaua, &c.? Explicat

Cassianus lib. 3. cap. 3. quia his horis Euangelicus ille Paterfamilias operarios conduxit in vineam suam, plura ibi. Alij misticam significationem deducunt ex horis Passionis Christi. Riccardus noster, ex Clement. Rom. constit. Apost. lib. 8. cap. 34. apud Casal. pag. 201. Cæterùm sepositis in præsentia mysterijs, quæ accomodari solent ritibus post horum institutionem, fortassè his potiùs horis instituta fuerunt Diuina Officia, eò quòd horæ istæ essent magis officijs ciuilibus frequentatæ. Ad quod facere videtur Epigramma Martialis lib. 4. *Prima salutantes.*

Quot Psalmi per easdem horas canendi sunt.

CAP. XVII.

LXVII. IAm de Nocturnis, vel Matutinis digessimus ordinem Psalmodiæ: nunc de sequentibus horis videamus. Prima hora dicantur Psalmi tres singillatim, & non sub vna Gloria. Hymnus eiusdem horæ post Versum, Deus in adiutorium, antequã Psalmi incipiantur. Post expletionem verò trium Psalmorum recitetur Lectio

ctio vna, Versus, & Kyrie eleison, & Missæ sint: Tertia verò, Sexta, & Nonæ eodem ordine celebretur Oratio: idest Versus, Hymni earundem Horarum, terni psalmi, Lectio, & Versus, Kyrie eleison, & Missæ sint. Si maior Cõgregatio fuerit, cum Antiphonis; Si vero minor, indirectum psallantur. Vespertina autem Synaxis quatuor Psalmis cũ Antiphonis terminetur: post quos Psalmos Lectio recitãda est: inde Responsorium, Ambrosianum, Versus, Canticum de Euangelio, Letaniæ, & Oratio Dominica, & fiant Missæ. Cõpletorium autem trium Psalmorum dictione terminetur; Qui Psalmi directanei, & sine Antiphona dicendi sũt. Post quos Hymnus eiusdem horæ, Lectio vna, Versus, & Kyrie eleison, & Benedictiones, & Missæ fiant.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXVIII. IN titulo. *Quot*] Etiã ex noſtris quædam membranæ recentiores legunt, *Quanti*. Vetuſtiores habent, *Quot*.

Canendi] Editi reponunt, *Dicendi*. Sed retinendum, *Canendi*. Nam antiqui Pſalmos non ſimpliciter recitabant, ſed modulabantur quodam genere cantus. Sed iam ſupra de hoc.

Iam de Nocturnis] Caramuel particulam *De*, ait poſitam loco *Prò*: Sed æquè bene legitur in ſua propria ſignificatione, *De*.

Hymnus] Aliqui *Hymnum*.

Tertia verò, Sexta, & Nona eodem ordine celebretur Oratio, ideſt Verſus, &c. Quidam interpungunt poſt celebretur, Quaſi ſenſus ſit, *eodem ordine celebretur, ideſt Oratio, Verſus, &c.* Sed neque ex fide noſtrorum, neque ad ſenſum textus; ſiquidem ante Verſum non eſt dicenda Oratio. Standum igitur noſtræ interpunctioni: ita vt ſit ſenſus, Tertia, Sexta, & Nona, ideſt ad Tertiam, Sextam, & Nonam eodem ordine celebretur Oratio, nempè Officium Diuinum; vt primò dicatur Verſus Deus in adiutorium, deindè Hymnus; tum tres Pſalmi; &c. Sicut paulo ante diſpoſuerat de Prima, & in cap. ſequenti; vel ſic: Tertia verò Sexta, & Nona, Oratio eodem ordine celebretur, ideſt Verſus, &c.

Cum Antiphonis] Addunt quidam, *Dicantur*, ſed otiosè; nam eodem verbo *pſallantur* regitur

vtrun-

vtrunque Periodi membrum.

Lectio] Ideſt *Capitulum*.

Directanei] Adiectiuè, non aduerbialiter, *Directaneè*, vt legunt cæteri. Quam noſtram Lectionem laudat Hæſtenus, vt meliorem. *Directanei* autem idem eſt, quod ſupra, *indirectum*, ideſt *ſine Antiphona, & abſque flexione toni*, ſeù *non cum tanta ſolemnitate*, vt ait Riccardus. Ex quibus lucem accipiet, quod ſcripſit Voſſius lib. 3. de Vitijs ſermonis cap. 9. vbi verbum *Directaneus* interpretatur, id quo dirigitur vita monaſtica: ſed reuera *Directaneus* pertinet ad cantum.

Benedictiones] In plurali. Refert autem Bernardus noſter, de more fuiſſe Caſinenſis Cœnobij, vt ſi Abbas eſſet præſens in Choro, hæc benedictio daretur ab Abbate: eo tamen abſente, non Superior Chori, ſed qui agebat Officium, hanc bebedictionem dabat. Capitular. Caroli Magni, Additione 1. cap. 48. *Vt benedictio poſt Completorium à Sacerdote dicatur*.

LXIX. *Et Miſſæ fiant*] Caramuel in ſuo Nomenclatore nomine *Miſſæ* hic intelligi vult Orationes, ſeù Collectas, & Commemorationes, quibus Horæ claudi nùnc ſolent, Et in expoſitione Regulæ num. 1279. Et ſumpſiſſe videtur ex Smaragdo apud Cerdam *Miſſæ*, inquit, *ſunt Collectæ illæ vltima Officij: nempè Oratio correſpondens diei, & ſi quæ tùnc fiebant Confeſſorum, aut Martyrum Commemorationes*. Sed mirari licet, doctiſſimo, & acutiſſimo viro hanc interpretationem placuiſſe; cum obuium, & indubitabile ſit ſignificatū *Miſſæ* in præſenti. Conſideranti enim textum, clariſſimè

appa-

apparebit, vocabulum *Mißæ* positum hìc fuisse non nominaliter, sed verbaliter; ita vt *Fiant Missæ*, seù *Missæ sint*, idem valeat, ac *Dimittantur*, *Finiātur*, *Finitæ sint*, *cōpletæ sint* Horæ illæ, & ideò, quod hic dicit, *Mißæ sint*, seù *Mißæ fiant* supra cap. 9. ad eundem sensum dixerat, *& sic finiantur Vigiliæ Nocturnæ*, & cap. 12. alia phrasi dixit, *Et completum est*. Quod notauit etiam Smaragdus. Quam intelligentiam (quod magis mireris) agnouit ipsemet Caramuel num. 1235. neque dici potest, textum pati vtranque expositionem: nam ex Regulæ præscripto Horæ Canonicæ claudebantur Oratione Dominica; neque vlla apud Nostros reperitur commemorationum commemoratio. Dicto igitur Kyrie eleyson, & Pater noster, Missæ fiebant, idest finiebātur Horæ, absque, Collectis, & Orationibus, vt supra notauimus. Sic latina phrasi dicimus, *Missa faciamus hæc*, Plaut. in Pseud. act. 2. sc. 2. *Omnia Missa habeo*. Cassian. etiā lib. 3. cap. 7. *Congregationis Missam*, idest dimissionem. Et in Liturgia Chrisost. *Sacerdos facit Missā*, hoc est *dimittit Populum*. Vnde in antiquiori Codice Abbatis Ioannis legitur, *Kyrieleison, & Missa* idest *Kyrieleison, & dimissio, seù finis*. Sumpta verò videtur hæc D. Benedicti loquendi forma ex Sacra Scriptura, cuius vnicè studio incumbebat; nā Leuit. 16. *Ex duabus hostijs vna*, inquit, *occidatur, altera Missa fiat*, quod vulgata legit, *Emittat eam in solitudinem*. Vide infra cap. 38. & Martinium in Lexico, verbo *Missa*; vbi plures huius nominis acceptiones refert.

Quo

Quo ordine ipſi Pſalmi dicendi ſunt.

C A P. XVIII.

LXX. IN primis dicatur Verſus: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina: Et Gloria. Inde Hymnus cuiuſque Horæ. Deinde Prima Hora Dominica dicenda quatuor Capitula Pſalmi Centeſimi octaui decimi. Reliquis verò Horis, ideſt Tertia, Sexta, vel Nona terna Capitula ſupraſcripti Pſalmi Centeſimi octaui decimi dicātur. Ad Primam autem ſecundæ Feriæ dicantur tres Pſalmi, ideſt Primus, Secundus, & Sextus. Et ita per ſingulos dies ad Primam vſque Dominicam dicantur per ordinem terni Pſalmi vſque Nonum decimum Pſalmum; ita ſane, vt nonus Pſalmus, & Septimus decimus partiātur in binas Glorias. Et ſic fit, vt ad vigilias Dominicas ſemper

à Vigeſimo incipiatur. Ad Tertiam vero, Sextam, Nonamque Secundæ Feriæ, nouem Capitula, quæ reſidua ſunt de cẽteſimo octauo decimo Pſalmo ipſa terna per eaſdem Horas dicãtur. Expenſo ergo Pſalmo Centeſimo octauo decimo duobus diebus, ideſt Dominico, & Secũda Feria, Tertia Feria iam ad Tertiam, Sextam, vel Nonã pſallantur terni pſalmi à Centeſimo nono decimo vſque centeſimum vigeſimum ſeptimum; ideſt pſalmi nouem. Quinque pſalmi ſemper vſque Dominicam per eaſdem Horas itidẽ repetantur; Hymnorum nihilominus, Lectionum, vel verſuum diſpoſitione vniformi cunctis diebus ſeruata; & ita ſcilicet ſemper Dominica à centeſimo octauo decimo incipiatur.

LXXI. Veſpera autem cotidie quatuor pſalmorum modulatione canatur. Qui pſalmi incipiantur à Centeſimo nono vſque Centeſimum quadra-

dra-

dragesimum septimum, exceptis his, qui in diuersis Horis ex eis sequestrantur: idest à Centesimo septimo decimo vsque Centesimum bicesimum septimum, & Cētesimo tricesimo tertio, & Centesimo quadragesimo secūdo. Reliqui omnes in Vespera dicēdi sunt. Et quia minus veniunt tres psalmi; ideo diuidendi sunt, qui ex numero supradicto fortiores inueniuntur, idest Centesimus tricesimus octauus, & Centesimus quadragesimus tertius, & Centesimus quadragesimus quartus. Centesimus vero sextusdecimus, quia paruus est, cum Centesimo quintodecimo coniungatur. Digesto ergo ordine psalmorum vespertinorum, reliqua, idest Lectiones, Responsoria, Hymni, Versus, vel Cantica, sicut supra taxauimus, impleantur. Ad Completorium vero cotidie ijdem psalmi repetantur: idest Quartus, Nonagesimus, & Centesimus tricesimus tertius.

Dispoſito ordine Pſalmodiæ Diurnæ reliqui omnes pſalmi, qui ſupersũt æqualiter diuidãtur in ſeptem noctiũ vigilias, partiẽdo ſcilicet, qui inter eos prolixiores ſunt pſalmi, & duodecim per vnamquamque conſtituantur noctem. Hoc præcipue commonentes, vt ſi cui forte hæc diſtributio pſalmorum diſplicuerit, ordinet ſi melius aliter iudicauerit; dum omnimodis id attendatur, vt omni hebdomada Pſalterium ex integro numero cẽtum quinquaginta pſalmorum pſallatur. Et Dominico die ſemper à capite repetatur ad vigilias; quia nimis iners deuotionis ſuæ ſeruitium oſtẽdunt Monachi, qui minus à Pſalterio cum Canticis conſuetudinarijs per Septimanæ circulum pſallunt: dum quando legamus Sãctos Patres noſtros vno die hoc ſtrenue impleſſe, quod nos tepidi vtinam Septimana integra perſoluamus.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ:

LXXVII. *IN primis dicatur Verſus*] Addunt aliqui, *In primis ſemper diurnis horis dicatur Verſus*. Pariſ. Sed nullibi extant ea verba apud noſtros.

Cuiuſque] Alij. *Vniuſcuiuſque.*

Quatuor Capitula] Ideſt, quatuor diuiſiones, ſeù quatuor Octonarij Pſalmi *Beati immaculati*, qui diuiditur in viginti duos Octonarios.

Vel Nona] *Et Nona*, alij.

Suprаſcripti] *Supradicti*, plerique.

Vſque Dominicam] Sine, *Ad*, de more textus.

Et ſic ſit] *Et ſic ſiat*, placet aliquibus, ſed rectiùs noſtri.

Ad Vigilias Dominicas] Adiectiuè.

Ipſa terna per eaſdem horas] Addunt alij, *Ipſa terna Capitula per eaſdem horas*, ſed meliùs noſtri, vt conſideranti patebit.

Et ita ſcilicet ſemper] Editi interponunt, *vt ſemper.*

Veſpera] In ſingulari.

LXXIII. *Vſque Centeſimum biceſimum*] In antiquioribus ſæpè reperimus *Biceſimuum*, prò *Viceſimum*, *V*, in *B* commutato, quod vſitatum apud populos, origine Græcos, quales multi in Regno Neapolitano.

Fortiores] Idem, quod infra dicit, *Prolixiores.*

Ad Completorium] Antiquiores legunt, *Ad Completorios.*

Dum

Dum quando legamus] Constans nostrorum Lectio: Alij verò, *Cum legamus*, vel *Dum legamus*, vel *Quando legamus*. Sed S. Pater ex vulgo sumpsit illud, *Mentre che leggiamo*, & ad idiotarum captum, qualicunque latinitate donauit.

De Disciplina psallendi.

CAP. XIX.

LXXIV. VBique credimus, Diuinã esse præsentiam, & oculos Domini in omni loco speculari bonos, & malos: Maxime tamen hoc sine aliqua dubitatione credamus, cum ad opus Dininũ assistimus. Ideo semper memores simus, quod ait Prophe-
Psal. 2. ta: Seruite Domino in timore: Et ite-
Psal. 46. rum: Psallite sapienter. Et, In conspectu Angelorũ psallam tibi. Ergo consideremus, qualiter oporteat in cõspectu Diuinitatis, & Angelorũ eius esse: Et sic stemus ad psallendum, vt mens nostra concordet voci nostræ.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXXV. C*Redamus*] In vulgatis eſt, *Credimus*. Meliùs noſtri. *Douiamo credere*.

Oporteat] Addunt alij. *Nos*.

Angelorum eius] Vacat pronomen in externis, ſed aptiùs in noſtris ex phraſi Scripturæ, *Coram Angelis* Dei. *Per Angelum ſuum*.

Stemus] Antiqua Monachorum conſuetudine pſallendi ſtando, quam inuiolabiliter adhuc ſeruamus.

De Reuerentia Orationis.

CAP. XX.

LXXVI. SI, cum hominibus potentibus volumus aliqua ſuggerere, nō præſumimus; niſi cum humilitate, & reuerentia: quanto magis Domino Deo Vniuerſorum cum omni humilitate, & puritatis deuotione ſupplicandum eſt? Et non in multiloquio; ſed in puritate cordis, & compunctione lacrymarum, nos exaudiri ſcia-

ſciamus. Et ideo breuis debet eſſe, & pura oratio: niſi forte ex affectu inſpirationis Diuinæ gratiæ protẽdatur. In Cõuentu tamen omnino breuietur oratio: & facto ſigno à Priore omnes pariter ſurgant.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXXVIII. *ET puritatis deuotione*] Hebræa phraſi, prò, *Puritate deuotionis*. Vide Notas ad caput 28.

Ideò breuis debet eſſe, & pura Oratio] Hunc Regulæ locum intelligunt multi de Oratione Mentali.

Et facto ſigno à Priore, omnes pariter ſurgant] Ergò in vltima parte Officij genua flectebant. Codex Ioannis id fieri teſtatur ad *Kyrie eleiſon*. De ſignis autem inchoandi Officij idem Codex ſic refert. *Matutinus, & Prima primo ſigno incipiuntur. Tertia, Sexta, & Nona in ſecundo ſigno incipiuntur. Veſpera in tertio ſigno. Completorium verò, cum poſt Lectionem ſonuerit ſignum, iacentibus in Oratione fratribus, facit Abba ſignum, vt confiteãtur: Confeſsione verò facta, ſurgant, & canant Cõpletorium*, ſic ille. Ex quibus duo colligi poſſunt. Primum, antiquos ante incœptionem Officij cõſueuiſſe in Choro genuflectere, quod idem au-

ctor

ctor apertè explicat, dicens, *Sicut in fine, facto signo, surgendum est, ità etiam in principio Officij intelligi debet*. Alterum est, Confessionem tùnc fieri consueuisse ab omnibus simùl.

De Officij Diuini recitandi obligatione apud Monachos, doctissimè differit, vt solet, Caramuel, Eam obligationem apud Clericos incœpisse anno 540. testatur Sigebertus. Vide Magrum.

LXXVIII. De paruo tamen Officio B. Mariæ mouet quæstionē idem Caramuel. Qua obligatione recitetur à Cisterciensibus. Resoluit autèm, eos teneri ex consuetudine. Cuius tamen originem cum inuestigasset à Senioribus Hispaniæ, responderunt, se nescire. Alij in Belgio opinantur, eam recitationem introductam fuisse vice laboris manuum, à quo Monachi cessarunt. Alij, vice abstinentiæ à carnibus.

Sed rem ex nostris monumentis illustrèmus. In hoc Sacro Monasterio Casinensi iàm à nongentis, & prope mille annis, præter Officium Diuinum, in Regula præscriptum, recitari consueuerunt parua Officia B. Virginis, & S. P. Benedicti ex præcepto Gregorij III. & Zachariæ Pontificū, prout testatur Petrus Diaconus (non Paulus, vt refert Gauantus in Rubr. Breuiarij sect. 9. cap. 1.) in expositione cap. 64. Regulæ, quæ extat in Bibliotheca Casinensi, vnde ad Anicianam exemplar. Describens enim Petrus ritum electionis, & Benedictionis noui Abbatis Casinensis, sic ait. *Hodiè Abbas nihil aliud, nisi panem, & aquam comedat; & Canonica septem Horarum Officia in commemoratione B. P. Benedicti nunquam dimittat. Sal-*

P *uo*

uo scilicet eo, quod in honore Sanctæ Dei Genitricis persolui consuetudo est. Quod etiam generaliter sub districto præcepto Casinensi Congregationi Zacharias Papa obseruare præcepit. Constituens, vt omni tempore, tàm Æstatis, quàm Hiemis, ante Nocturnale, vel Diurnale Officium, mox vt Fratres in Choro conuenerint, incipiant Officium, quod Regula præcipit, adiuncto etiam Sanctæ Dei Genitricis, & Virginis Mariæ Officio. Cuius institutionis congruitatẽ deinde explicans Petrus, tandem subiungit. *Propter hæc igitur septem leuia, paruaque peccata, quæ prò fragilitatis humanæ debilitate Monachi in B. Benedicti Regulam delinquunt, & cauere non possunt, hoc à Zacharia, & eius antecessore Gregorio Papa statutum est, & per Apostolicam auctoritatem præfixum, vt omni tempore, tàm Æstatis, quàm Hiemis, diebus, & noctibus, mox vt Fratres in Choro conuenerint, incipiant Officium in commemoratione S. Benedicti, & eo expleto, &c.* sic Petrus.

Ex quibus plura colligo. Primo recitationem parui Officij B. Mariæ non fuisse primùm institutam à Cisterciensibus. Secundo non fuisse institutam à Petro Damiani circa annum 1056. vt ait Baronius. Tertio non fuisse introductam vice laboris manuum, vel abstinentiæ à carnibus. Nam vtraque hæc obseruantia vigebat Casini simul cum recitatione dicti Officij. Quarto verosimile est, originem huius consuetudinis apud Cistercienses processisse à Casinensibus, quemadmodũ in alijs multis ad fontem Casinensem recurrerũt, vt colligitur ex nostro Bernardo. Quinto eam consuetudinem fuisse de præcepto apud Casinẽ-

ses.

ſes. An autèm Ciſtercienſes illam cum eadem rigoroſa obligatione à Caſinenſibus mutuauerint, alijs iudicandum relinquo.

Colligo demùm, tria olim fuiſſe in hoc Sacro Monaſterio officia quotidiana: Regulare maius. Paruum S.P.Benedicti, & paruum B.Mariæ, cuius ritum, & ſeriem à Petro Diacono deſcriptam, dabit noua editio Chronici Caſinenſis, quam emaculatam, genuinam, notis illuſtratam, & vindicatam parat vir, Sacræ huius Domus filius, nunc etiam Pater.

De Decanis Monaſterij.

CAP. XXI.

LXXIX. SI maior fuerit Congregatio, eligantur de ipſis Fratres boni teſtimonij, & Sanctæ Conuerſationis, & conſtituantur Decani, qui ſollicitudinem gerant ſuper Decanias ſuas in omnibus ſecundũ mandata Dei, & præcepta Abbatis ſui. Qui Decani tales eligantur, in quibus ſecurus Abbas partiatur onera ſua; & non eligantur per ordinem, ſed ſecundum vitæ meritum, & Sapiẽtiæ doctrinam.

Quique Decani, ſi ex eis aliqua fortè quis inflatus ſuperbia, repertus fuerit reprehenſibilis, correptus ſemel, & iterum, atque tertio, ſi emendare noluerit, deijciatur, & alter in loco eius, qui dignus eſt, ſubrogetur. Et de Præpoſito eadem conſtituimus.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXXX. IN titulo. *De Decanis Monaſterij*] Bene addidit, Monaſterij, quia erat etiam Decanus in militia, qui decem militibus, ſub vno papilione degentibus, præeſſet, ipſe vndecimus, caput Cōtubernij, vt eſt apud Veget. lib. 2. c. 14. & Iſidor. lib. 9. orig. cap. 3. Extra militiam, & in plebibus etiam Decani fuere iudices minores, qui Comiti ſuberāt. Comes enim Pagi erat vniuerſi iudex. Suberant ei Centenarij, qui per centenas ius dicebant. His Centenarijs minores Decani, qui tantummodò per Decanias dicebant ius: vnde minoribus presbyteris conferuntur à Strabone. De his incertus ſcriptor veterum formularum. cap. 10. *Centenarijs, & Decanis, vel omnibus in Chriſto credentibus*. Hincmarus Epiſt. 4. cap. 15. *Comites, & Vicarij, vel etiam Decani plurima placita conſtituant*. Ex militia igitur, & ex Plebibus translatum eſt nomen ad Monaſteria, &

Canonicos. Vossius. August. de motibus Ecclesiæ cap. 31.

Sex autèm conditiones in eligendis Decanis ex Regula attendi debere, docent expositores. Prima, si sint boni testimonij, idest affabiles, & amabiles. Secunda, Si habent bonam, & sanctam conuersationem. Tertia, si ardentes sunt in profectu animarum. Quarta, Si discretionē habeant. Quinta, Si Dei mandatis obtemperando, præcepta Abbatis sui non contemnant: hoc est, vt per suum libitum nil aliquid faciant, nisi sicut ab Abbate eis iniunctum fuerit. Sexta, Si obedientes in Abbatis præceptis, Dei mandata non negligant. Si vna ex his defuerit, non debet eligi Decanus.

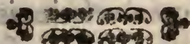
Quique Decani, si ex eis aliqua fortè quis inflatus superbia] Ità omnes Codices nostri. Alij verò sic, *Quod si quis ex eis aliqua fortè inflatus superbia*. Planior quidem hæc lectio: Sed in nostra nihil emendandum.

Quomodo dormiant Monachi.

CAP. XXII.

LXXXI. SInguli per singula lecta dormiant. Lectisternia pro modo conuersationis secundum dispensationem Abbatis sui accipiant. Si potest fieri, omnes in vno loco dormiant:

miant: Sin autem multitudo non ſinit, deni, aut viceni cum Senioribus, qui ſuper eos ſolliciti ſint, pauſent. Candela iugiter in eadem Cella ardeat vſque mane. Veſtiti dormiant, & cincti cingulis, aut funibus, & cultellos ad latus ſuum non habeant, dum dormiūt: ne forte per ſomnium vulnerentur dormientes, & vt parati ſint Monachi ſemper, & facto ſigno abſque mora ſurgentes, feſtinent inuicem ſe præuenire ad opus Dei; cum omni tamen grauitate, & modeſtia. Adoleſcentiores Fratres iuxta ſe non habeant lecta, ſed permixti cum Senioribus. Surgentes vero ad opus Dei inuicem ſe moderate cohortentur propter ſomnolentorum excuſationes.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXXXII. PEr *ſingula lecta*] Malè ſapit Grammaticis *Lectum*, prò *Lectus*. Sed in neutro etiam genere reperitur apud Vlpianũ *l. Librorum* §. *fin. ff. de Legatis* 3. *Lectum legatum continet, & fulcra*, vbi Gloſſa, *Lectum hic ponitur in neutro genere, aliàs in maſculino l. lectus ff. de peric. & commod. rei venditæ*. Eſt igitur nomen ambigui generis, vt notauit Briſſonius apud Hæftenum, & frequenter in alterutro genere vſurpatur à Iuriſconſultis Bart. Bertachin. & alijs. Codex Ioannis ſemel habet *Lecta*, & ſemel *Lectos*. Cæteri ſemper in neutro.

LXXXIII. *Lectiſternia*] Hæftenus per *Lectiſternia* intelligit ſtramenta Lectorũ, quæ ab Abbate accipienda ſunt pro cuiuſq; conditione, nempè ſenectutis, debilitatis, &c. nã de ordine, & ſitu lectorum diſponitur infra, cum dicitur, *Adoleſcentiores Fratres iuxta ſe non habeant lecta*. Noſtri verò expoſitores per Lectiſternia intelligunt ordines lectorum, ſeù ſitus, & locos, vbi ſternuntur lecti. Diſpoſitio enim lectorum ad Abbatem remittitur. Bernard. Riccard. & alij: Et ideò addit, *Prò modo conuerſationis*, ideſt diſponantur ab Abbate lecti, non ſecundum ordinem Religionis, ſed ſecundum qualitatem vitæ, & conuerſationis, vt ſcilicet inter tepidos permiſceat feruentiores. Poſteà ſpecialiùs præſcribit, vt adoleſcentes non habeant lectos vicinos.

Diſpen-

Dispensationem] Id est, *Distributionem*.

Accipiant] Aliqui præmittunt, *Singuli accipiant*.

Cum Senioribus] *Suis*, addunt alij, sed meliùs sine hoc pronomine. Hìc enim nomen Senioris non sumitur comparatiuè (quem sensum redderet, si adderetur, *Suis*) sed de Senioribus simpliciter. Aliàs Adolescentiores habere possent iuxta se lectos; si alter altero vna hora priùs venisset in Monasterium; quod est contra textum.

LXXXIV. *In eadem Cella* Hæc Aula propriè dicebatur *Dormitorium*. Nùnc verò nomine Dormitorij accipimus etiam Deambulatorium ante Cellas: eò quòd olim erat pars Aulæ, in qua dormiebant. Antiquitùs enim Dormitorium erat Aula, in quā plures lecti dispositi erant, absque diuisione. Deindè diuisio parietum inter lectos incœpit introduci, sed sub eodem fornicè, seù laqueari; & nihilominùs totum conclaue Dormitorij nomen retinuit. Tandem Cellarum parietes vsque ad superiorem fornicem magnificentiori structura creuerunt ex recenti Architectura.

Et cultellos] In plerisque lego, *Et cultellos suos*; sed probabilior nostra Lectio.

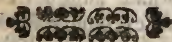
Per somnium] Nullus nostrorum discrepat in hac lectione, & tamen ab alijs legitur, *Per somnũ*. Sed cum addat, Dormientes, redũdaret, *Somnum*. Quare omninò legendum, *Somnium*. Non igitur habeant cultellos ad latus suum, nè fortè contingat, dum dormiunt; vt per inania somnij simulachra incitentur ad iram, & vulnerentur. Quod aliquibus accidisse, narrant historiæ.

De

De Excommunicatione Culparum:

CAP. XXIII.

LXXXV. SI quis Frater contumax, aut inobediens, aut superbus, aut murmurans, vel in aliquo contrarius exiſtens Sanctæ Regulæ, & præceptis Seniorum ſuorum, contemptor repertus fuerit; hic, ſecũdum Domini noſtri præceptum, ammoneatur ſemel, & ſecundo ſecrete, à Senioribus ſuis. Si non emendauerit obiurgetur publice coram omnibus. Si vero neque ſic correxerit; ſi intelligit qualis pœna ſit, excommunicationi ſubiaceat. Sin autem improbus eſt, vindictæ corporali ſubdatur.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXXXVI. IN titulo. *Excommunicatione.*] Quid excommunicationis vocabulo hic intelligi velit textus, discrepant expositores. Caramuel censet, accipi debere prò Censura, non Ecclesiastica, & morali, quæ afficiat animam; sed Regulari, & Ciuili, quæ scilicet sit pœna inflicta ab Abbate, tanquam Patrefamilias.

Hæftenus ex aduerso mauult intelligi de Excommunicatione Ecclesiastica, quæ sit vera Censura moralis, & respondet omnibus argumentis Caramuelis, licet ipso non citato.

Vtraque opinio multos habet asseclas, & patronos. Primæ tamen probabilitatem confirmare potest textus huius Capitis, & capitis 28. Nam recensens gradus pœnarū Regularium, collocat verbera post excommunicationem, tanquam acriorem vindictam. Si autèm loqueretur de excommunicatione morali, grauior hæc esset verberibus, vtpotè animam afficiens.

Deindè in cap. 70. prohibet; ne quis alium excōmunicare præsumat, sine licentia Prælati. Quis autèm suspicari potuisset, priuatum Monachum propria auctoritate ausurum excommunicare confratrem, si de excommunicatione Ecclesiastica loqueretur, quæ requirit legitimam iurisdictionem in ferente? nisi fortè in eo loco excommunicationis nomine intelligatur maledictio, & execra-

cratio, vt ibi notabimus.

Tertiò inter effectus excõmunicationis Regularis recensetur cap. 43. Subtractio vini. Quid autèm hoc ad Censuram Ecclesiasticam?

Quarto hanc excommunicationis legem sumpsisse videtur penè ad verbum S.P.B. à D.Basilio. Basilius verò loqui videtur de excommunicatione tantùm pœnali, & Oeconomica: Nam in sermonibus de institutione Monachorum sic habet. *Iis autem, qui culpa aliqua deprehensi fuerint, ad magnitudinem delicti, pœna etiam modus accomodator, videlicet, vel in communi cum cæteris Psalmorum decantatione intereße prohibeantur; vel ad Orationis communionem neutiquam admittantur; itemque à cibi communicatione arceantur*. Sic ille.

Quinto excommunicationis nomen vsurpatũ olim inuenitur etiam à Principibus secularibus. Capit. Caroli Magni lib. 3. cap. 72. *Quicunque in exercitu ebrius inuentus fuerit, ità excommunicetur, vt in bibendo sola aqua vtatur, quòusque se male fecisse cognoscat*. Nõ ergò necessariò de Ecclesiastica intelligendum, sed aliquando etiam de Ciuili.

Denique Ecclesiasticæ Censuræ effectus regulariter separari non possunt; cum tamen Monastica ista pœna per gradus quosdam à Regula infligatur. Igitur tota regularis est, & ad arbitriũ Prælati, vtpotè Patrisfamilias. Neque contrariũ colligi potest ex nostris expositoribus. Cæterùm in hac quæstione mihi videtur non anxiè laborãdum: Nàm, siuè de Ecclesiastica Censura intelligatur textus, siuè de Regulari, in idem ferè recidit, quod non est huius loci. Quod autèm hic

asserit Caramuel, S.P. Benedictum Regulam suã scripsisse, antequàm Casinense Monasterium ere. xisset, alibi operosius expendendũ relinquimus.

Vel in aliquo] *Vel in alio*, editi.

Sin autèm] *Si autem*.

Vindictæ] Idest, *Pœnæ, Castigationi*.

Qualis debet esse modus Excommunicationis.

CAP. XIV.

LXXXVII. SEcũdum modum culpæ, Excommunicationis, vel disciplinæ mensura debet extendi: Qui culparum modus in Abbatis pendeat iudicio. Si quis tamen Frater in leuioribus culpis inuenitur, à mensæ participatione priuetur. Priuati autem à mensæ consortio ista erit ratio, vt in Oratorio Psalmum, aut Antiphonam nõ imponat, neque Lectionem recitet, vsque ad satisfactionem. Refectionem autem cibi post Fratrũ refectionem solus accipiat. Vt si verbi-

bigratia Fratres reficiunt Sexta hora, ille Frater Nona: Si Fratres Nona, ille Vespera, vsque dum satisfactione congrua veniam consequatur.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXXXIII. A *Mensa*] Vulgati, *Tantùm à mensa.* Paris. Saimant. Perez.

Satisfactionem] Interpretantur aliqui, *Prostrationem*. Vide caput 44.

Accipiat] Addunt impressi, *Mensura, vel hora, qua prauiderit Abbas ei competere.* Sed desunt verba hæc in antiquioribus nostris Codicibus Abbatis Ioannis, & Bernardi Cardinalis, & præsumpta videntur ex capite sequenti.

Vespera] Alij, *Vespertina*.

De Grauioribus Culpis.

CAP. XXV.

LXXXIX. IS autem Frater, qui grauioris culpæ noxa tenetur, suspendatur à mensa simul, & ab Oratorio. Nullus ei Fratrum in vllo iun-

iungatur conſortio, neq; in colloquio. Solus ſit ad opus ſibi iniunctum, perſiſtens in pœnitentiæ luctu; ſciens illam
Cor. 1.5. terribilem Apoſtoli ſententiam dicẽtis: Traditum eiuſmodi hominem Sathanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini. Cibi autẽ refectionem ſolus percipiat, menſura vel hora, quam viderit ei Abbas competere. Nec à quoquam benedicatur tranſeunte, nec cibus qui ei datur.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXC. *IS autèm Frater*] In vulgatis deeſt, *Autèm*. Demptum opinor, nè videretur continuatus textus huius capitis cum præcedenti. Reuera tamen nouum non eſt apud auctores, vt etiam diſiuncta per titulos capita connectantur cum præcedentibus per coniunctiuas particulas. Abſtineo ab exemplis, cum obuia ſint, & innumera.

Quam] Sic legit Codex Ioannis, & aptè. Alij noſtri legunt, *Qua*, nec ineptè.

Nec à quoquam benedicatur tranſeunte] Ergò de more Monachi ſibi inuicem benedicebant, tranſeun-

ſeuntes. Cuius fraternæ Charitatis,& vrbanitatis formula hæc erat. Iunior tranſiens dicebat, *Benedicite*, Senior reſpondebat, *Deus*. Ideò Petrus Diacon. hic ex Smaragdo, & alijs. *Petenti*, inquit *Benedictionem, nullus reſpondeat, Deus*.

De his, qui ſine iuſſione Abbatis iunguntur Excommunicatis.

CAP. XXVI.

LXCI. SI quis Frater præſumpſerit ſine iuſſione Abbatis Fratri excōmunicato quolibet modo ſe iungere, aut loqui cum eo, vel mandatum ei dirigere, ſimilem ſortiatur excommunicationis vindictam.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

IN titulo. *Iunguntur*] Alij legi malunt, *Iungunt ſe*.

Mandatum ei dirigere] Ideſt, *Nuncium*. Italicè, *Ambaſciata*, vel quid ſimile.

Qua-

Qualiter debeat esse sollicitus Abbas circa Excommunicatos.

CAP. XXVII.

LXCII. OMni sollicitudine curā gerat Abbas circa delinquētes Fratres: quia nō est opus sanis Medicus, sed male habentibus. Et ideo vti debet omni modo, vt sapiens Medicus, immittere Senpectas, idest Seniores Sapientes Fratres, qui quasi secrete consolentur Fratrem fluctuantem, & prouocent ad humilitatis satisfactionem. Et consolentur eum, ne abundantiori tristitia absorbeatur. Sed, sicut ait Apostolus: Confirmetur in eo caritas, & oretur pro eo ab omnibus. Magnopere enim debet sollicitudinē gerere Abbas, & omni sagacitate, & industria curare, ne aliquam de ouibus, sibi creditis, perdat. Nouerit enim se infirmarum curam suscepisse anima-

Matth. 9.

Cor. 2. 2.

marum, non ſuper ſanas tyrannidem: & metuat Prophetæ comminationẽ, per quam dicit Deus: Quod craſſum videbatis aſſumebatis, & quod debile erat proijciebatis. Et Paſtoris boni piũ imitetur exemplum, qui relictis nonaginta nouem ouibus in montibus, abijt, vnam ouem, quæ errauerat, quærere: cuius infirmitati in tantum compaſſus eſt, vt eam ſacris humeris ſuis dignaretur imponere, & ſic reportare ad gregem.

Ezec. 34.

Luc. 16.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXCIII. S*Enpectas*] Germana textus, omniũque noſtrorum lectio, & nihilominùs, præter Smaragdum ex antiquis, & recentioribus Hæftenum, omnes, quos vidi, legunt *Senipetas*, & addunt, *Immittere quaſi occultos conſolatores Senipetas*. Sed in primis vacant apud omnes noſtras membranas verba illa, *Occultos conſolatores*. Quare à recentiori manu addita videntur ad periphraſim, & expoſitionem vocabuli *Senpectas*: & fortaſsè, Nota, quæ fuerat marginalis, irrepſit in textum. Deindè redundarent ea verba, Siqui-

dem textus sufficienter circumscribit, *Occultos cõsolatores*, cum subdidit, *Qui quasi secretè cõsolentur Fratrem fluctuantem*.

Caramuel legens, *Senipetas*, opinatur nomen hoc inuentum fuisse à S.P. Benedicto, & compositum ex *Senio*, & *Peto*, quasi *senium petentes*, sicut dicimus *Romipetas*, Romam petentes. Vide illum hìc, & in Nomenclatore Regulæ. Hoc tamen neque ad sensum textus, neque ex fide est Casinensium.

Senpectas igitur omninò legendum. Est autèm vox è Græco detorta, & aptissimè significans intentum. Græcè enim *Sympecta*, est Latinè *Collusor*, quidquid dicat Smaragdus. Quam interpretationem agnouit quidem eruditissimus Hæftenus: cæterùm ad textus intelligentiam minùs cõgruè illam aptauit. Ait enim, *Senpectas* significare *Collusores*, idest, cum quibus Frater ille olim solitus erat colludere. Reuera tamen Collusio referenda est, non ad Fratres inter se, sed ad Fratres cum Abbate. Quia nimirum seniores illi sapientes, licet ex iussione, vel consensu Abbatis accesserint ad Fratrem excommunicatum: agere tamen debent cum illo, ac si ab Abbate missi non fuissent; sed tanquam à seipsis id agerent ex fraterna charitate, & amicitia. Et hæc Christiana est, & laudabilis Collusio, de qua in textu. Quod Italicè diceremus. *Se l'intendano con l'Abbate, e trattino con lo scommunicato, non come mandati dall'Abbate, ma come da se*. Atque hanc intelligentiam satis luculenter exprimit S. Pater cum ait: *Qui quasi secretè con-*

consolentur Fratrem fluctuantem. Non dixit: *Secretè*, sed *quasi secretè*. Quia, licet missi ab Abbate; agere debent tanquam non missi ab illo: *Quoniam verò*, inquit Bernardus: *Frater excommunicatus posset intra se sic cogitare. Nullus mihi loqui potest, nisi ex licentia Abbatis: Ergò Abbas scit, quòd isti veniunt ad me consolandum*. Ideò bellè idem Bernardus modum præscribit prudenter colludendi: *Potest*, inquit, *dicere sic. Frater, Ego multum compatior tibi, & multum desiderarem salutem animæ tuæ, & diligo te in Christo: & ideò, compatiendo tibi, ego obtinui à Domino Abbate, quòd liceat me loqui tibi. Hæc autèm, quæ dicturus sum, dico ex me; & rogo te, quòd, si tu aliquando loquereris Abbati, reconciliatus sibi, non dicas, quòd ego tibi dixerim ista verba: Et tùnc incipiat suas consolationes, & alia verba, ad lucrandam animam apta*.

Ità Bernardus. Riccardus etiam; *Possunt*, inquit, *Negotium palliare, dicentes, quòd ipsi non sunt missi ab Abbate, & quòd quæ dicimus, ex nobis dicimus*, &c.

Hæc itaque est vera Collusio, vnde nomen *Senpecta*, vel *Sempecta*, vel *Sympecta*. Ad hoc Plautus in Asinaria apud Lambinum: *Hic aderit, credo, Congerro meus, & Collusor meus*, quæ Collusiones frequenter in Comœdijs interueniunt.

LXCIV. At dices. Vnde Sancto Patri vox merè græca? Recurrendum opinor ad huius nunc Regni Neapolitani cum græca lingua commercium: Tùm ob Magnam Græciam, eius Regni Prouinciam. Tùm ob Græcorum in posteriori-

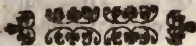
bus seculis in eodem Regno dominium: Tùm etiam, quia Vrbs ipsa Neapolis Græca olim fuit. Vndè etiam hodiè tot Græca vocabula in ea perdurāt. Pauca dabo. *Incegnare*, à græco *Encaniare*, quod est, nouum aliquid facere, vel renouare. *Vastaso*, à græco *Bastagiarius*, seù *Bastagarius*, idest *Baiulus*: nam *Bastaga* est onus. *Vuolo*, de iactu retis, à græco *Bolos*, hoc est, *Iactus*. Hinc etiam apud Latinos *Bolus*, prima breui, significat *iactū*. Plaut. in Rudente act. 2. sc. 3. *Nimis lepide iecisti bolum*. Vbi Lambinus, *Iecisti iactum*. Nam *Bolus*, prima longa, *buccellam* significat. Cimiliarca, Præfectus Sacrarij, à Cemelijs, vel Cimelijs, quæ sunt res pretiosè, sepositæ. Et indè ipsum Sacrarium, vbi sacra reponuntur Cemeliæ nomen apud aliquos obtinuit. Vide Magrum.

Scribens igitur S. Pater Regulam suam in hac Italiæ parte, tot titulis græcissante, mirum videri nequit, quòd eiusdem regionis vocabulis vsus fuerit.

Gerere Abbas] Addunt alij, *Circa delinquentes Fratres*. Sed nullibi in nostris.

Per quam] Referendo relatiuum ad *Comminationem*. Alij, *Per quem*, referendo ad *Prophetam*.

Sacris humeris] Codex Ioannis habet, *In sacris humeris*.

De

De his, qui sæpius correpti, non emendauerint.

CAP. XXVIII.

LXCV. SI quis frater frequẽter correptus pro qualibet culpa, si etiam excommunicatus, non emendauerit, acrior ei accedat correptio: idest, vt verberum vindicta in eum procedat. Quod si, nec ita correxerit, aut forte (quod absit) in superbiam elatus, etiam defendere voluerit opera sua: tunc Abbas faciat, quod sapiens Medicus. Si exhibuit fomenta, si vnguenta adhortationum, si medicamina Scripturarum Diuinarum, si ad vltimũ vstionem excommunicationis, vel plagarum virgas, etiam si viderit nihil suã præualere industriam, adhibeat etiam, quod maius est, suam & omnium Fratrum pro eo orationem; vt Dominus, qui omnipotens est, operetur salutem cir-

circa infirmum Fratrem. Quod ſi nec iſto modo ſanatus fuerit: tunc iam vtatur Abbas ferro abſciſſionis, vt ait A-
Cor. 1.5. poſtolus: Auferte malum ex vobis: Et
Cor. 2.7. iterum: Infidelis, ſi diſcedit, diſcedat: ne vna ouis morbida omnem gregem contaminet.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

LXCVI. IN titulo. *Correpti.*] Pariſ. legit *Correcti*; ſed meliùs noſtri.

Non emendauerint] Quædam editiones habẽt, *Non emendantur*, Pariſ. Alij: *Emendare noluerunt.* Sæpè S. Pater verbum *Emendo* Neutrum facit.

Correptio] Pariſ. *Correctio.*

Plagarum virgas] Pariſ. *Plagas virgarum*, quæ communis eſt lectio. Sed textus noſter habet, *Virgas plagarum*, ideſt, *Virgas plagiferas*; ſic cap. præcedenti, *Prouocent ad humilitatis ſatisfactionẽ.* Hoc eſt *ad humilem ſatisfactionẽ*. Hebræa phraſi. Nàm apud Hebræos frequentiſſimè ponitur Genitiuus nominis Subſtantiui prò Adiectiuo, v.g. Exodi 3. Terra ſanctitatis, prò, Terra ſancta. Pſalm. 44. Virga directionis, prò Virga dirigens. Pſalm. 93. Deus vltionum, prò Deus vlciſcens. Vide Bellarm. In inſtitutionibus Hebraicis par. 4. cap. 4. num. 13. Eſt autèm vſitata hæc locutio à S.Pa-

S. Patre, cæteriſque antiquis, ex iugi ſtudio Sacræ Scripturæ.

Omnipotens eſt] Vulgatæ, *Omnia poteſt*, Pariſ. Codex Ioannis, *Omnia potens*.

Porrò correptionis Regularis ſex ſunt gradus ex hoc loco, Admonitio, Increpatio, Excommunicatio, Verbera, Oratio communis, Expulſio.

Contaminet] *Contagiet*, legit Codex Abbatis Ioannis.

Si debeant iterum recipi Fratres, exeuntes de Monaſterio.

CAP. XXIX.

LXCVII. FRater, qui proprio vitio egreditur, aut proijcitur de Monaſterio, ſi reuerti voluerit, ſpõdeat prius omnem emendationem vitij, pro quo egreſſus eſt: & ſic in vltimo gradu recipiatur, vt ex hoc eius humilitas cõprobetur. Quod ſi denuo exierit, vſque tertio ita recipiatur. Iam peſtea ſciens, omnem ſibi reuerſionis aditum denegari.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

Vsque tertiò ita recipiatur] Aliquæ editiones omittunt, *Ità*.
Iàm postea sciens] *Posteà sciat*, Paris. & alij.

De Pueris minori ætate, qualiter corripiantur.

CAP. XXX.

LXCVIII. Omnis ætas, vel intellectus proprias debet habere mensuras. Ideoque quotiens pueri, vel adoloscentiores ætate, aut qui minus intellegere possunt quanta pœna sit excommunicationis: Hi tales dum delinquunt, aut ieiunijs nimijs affligantur, aut acris verberibus coerceantur, vt sanentur.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

QVotiens] Prò, *Quoties*, quod cæteri. *Acris verberibus*] *Acribus*, vulgatæ.

De Cellarario Monaſterij qualis ſit.

CAP. XXXI.

IC. CEllararius Monaſterij eligatur de Cōgregatione ſapiēs, maturus moribus, ſobrius, nō multum edax, non elatus, non turbulentus, non iniurioſus, non tardus, non prodigus, ſed timens Deum, qui omni Congregationi ſit ſicut Pater. Curam gerat de omnibus: ſine iuſſione Abbatis nihil faciat: Quæ iubentur cuſtodiat: Fratres non contriſtet: Si quis Frater ab eo forte aliqua irrationabiliter poſtulat; nō ſpernendo eum contriſtet: ſed rationabiliter cum humilitate male petenti deneget. Animam ſuam cu-

Tim. 13. ſtodiat: memor ſemper illud Apoſtolicum, Quia, qui bene miniſtrauerit, gradum bonum ſibi acquirit. Infirmorum, Infantum, Hoſpitum, Pauperumque cum omni ſollicitudine curam gerat, ſciens ſine dubio, quia pro his omnibus in diem Iudicij rationem redditurus eſt.

C. Omnia vaſa Monaſterij, cunctamque ſubſtantiam, ac ſi Altaris vaſa ſacrata conſpiciat. Nihil ducat neglegendum: neque auaritiæ ſtudeat: neque prodigus ſit, & extirpator ſubſtantiæ Monaſterij: Sed omnia menſurate faciat, & ſecundum iuſſionem Abbatis ſui. Humilitatem ante omnia habeat, & cui ſubſtantia non eſt, quæ tribuatur, ſermo reſponſionis porrigatur bonus; quia ſcriptum eſt: Sermo
Eccleſ. 18. bonus ſuper datum optimum. Omnia, quæ ei iniunxerit Abbas, ipſe habeat ſub cura ſua; à quibus eum prohibuerit non præſumat. Fratribus conſtitu-

tam

tam annonam ſine aliquo typo, vel mora offerat; vt non ſcandalizentur: memor Diuini eloquij, quid mereatur, qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis: expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Si Congregatio maior fuerit, ſolacia ei dentur, à quibus adiutus, & ipſe æquo animo impleat Officium ſibi commiſſum. Horis competentibus dentur, quæ danda ſunt, & petantur, quæ petenda ſunt, vt nemo perturbetur, neque contriſtetur in Domo Dei. *Matth. 18*

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CI. CEllararius] Alij *Cellerarius*. Cellarium neutro genere locus eſt ad reponenda victualia. Gregor. 2. dial. cap. 28. *Monachus, qui Cellariũ tenebat*. Cellarius verò, ſeù Cellararius, Cellæ, & Cellarij Pręfectus. Cellararij meminerũt præter noſtros, multi alij auctores. *Nec putandũ*, inquit Voſſius, *vbique iſtis in locis pro Cellararius, Cellarius reſcribi oportere. Nam, vt à Cella eſt Cel-*

larius; ità à Cellarium fecere Cellararius, prò quo & scripsere Cellerarius.

Aliud tamen est Cellararius à *Cellulano*. Hoc enim nomine signatur Cœnobita, vel Eremita, Cellulæ inclusus. Sidon. Apollin. lib. 9. Epist. 3. *De Palestra Congregationis eremitidis, & de Senatu Lirinensium Cellulanorum.*

Memor semper illud Apostolicum] Pro quarto casu in impressis est secundus. Sed textus posuit nomen pro Participio. Vide Notas ad caput quartum.

In diem Iudicij] Alij, *In die.*

Annonam] Codex Ioannis in expositione, *Annona*, inquit, *ideò dicta est, quia mos fuit apud veteres, vt ad horã nonam comederent; & indè tractum est Annona, idest, Ad Nonam. Nunc verò dicitur omnis siuè cibus, siuè potus, quæ ad victum attinent.* Eadem habent Smaragdus, Petrus Diac. Riccardus, & alij. Sed Grammatici Annonam ducunt ab Anno, eiusq; nomine intelligi volunt res omnes, quæ ad annuum victum reponuntur. In textu sumitur prò ea victus portione, quæ singulis diebus Monacho assignatur, & non caret exemplis aliorum auctorum. Reperitur etiam Annonari, prò, Annonam percipere. Chron. Camerac. lib. 3. cap. 52. *Reditibus agrorum annonantur.*

Ipsè habeat] *Ipsa habeat*; legit vetustior Codex.

CII. *Sine aliquo typo*] *Sine typo*, idest, sine tumore interpretantur nostri. At Perez, typum ex Græco, ait, significare interuallum; & ideò *sine typo*, idest, sine interuallo, nempè statutis horis.

Sed

Sed cum textus ſubnectat, *ſine typo, vel mora*, videtur diuerſum quid eſſe typum à mora. Smaragdus, *Typum* intelligit figuram. Vndè *ſine typo*, ideſt, ſine aliqua indecenti figura geſtus, vel incongrua forma verborum. Sic etiam Bernard. Caramuel verò omnes expoſitiones reijciendas ducit, aitque *Typum* hìc non poſſe aliud ſignificare, quàm excuſationem. Vide illum in Nomenclatore. Hæftenus obſeruat, *Typum* ſcribi debere cum aſpiratione, *Typhum*, quod ſignificat, Superbiam, Addit tamen, *Typhum* apud veteres nõ rarò ſcriptum reperiri ſine aſpiratione, & itâ videtur vſurpatum à noſtris expoſitoribus Caſinẽſibus: ferè omnes enim accipiunt *Typum*, prò Tumore, & inflatione mentis, & verborum: ac proinde nomine *Typi*, intelligunt *Typhum*.

Solacia] *Coadiutores*, vt litera explicat.

De Ferramentis, vel rebus Monaſterij.

CAP. XXXII.

CIII. SVbſtantia Monaſterij in ferramẽtis, vel rebus; ſeu quibuslibet rebus prouideat Abbas Fratres, de quorum vita, & moribus ſecurus ſit; & eis ſingula, vt vtile iudicauerit, conſignet cuſtodienda, atque recolli-

colligenda. Ex quibus Abbas Breuem teneat: vt dum sibi in ipsa assignata Fratres vicibus succedunt, sciat quid dat, & quid recipit. Si quis autem sordide, aut neglegenter res Monasterij tractauerit, corripiatur. Si non emendauerit, disciplinæ Regulari subiaceat.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CIV. SVbstantia Monasterij] Consonant omnes nostræ membranæ in legendo, *Substantia*. Cæteri emendarunt, *Substantiæ*. Sed quamuis nostri expositores defectum in hac litera aduertissent, emendare tamen neutiquã ausi sunt: neque nos emendauimus: non enim criticum agere in textum nobis propositum est; sed textum, prout in Codicibus Casinensibus iacet, fidelissimè depromere. An autèm textus noster sit legitimus, aliorum iudicio relinquimus. Certè, cum S. Patris æuo, & sequentibus, Italia Barbarorum irruptionibus penè barbara euasisset, facilè concedi posset, barbaries aliquas Amanuensium incuria in Regulæ textum inuectas fuisse. Sed concors, & constans vetustissimorum Codicum lectio coniecturam non leuem facit, aut ab Auctore sic ab initio scriptum, aut ex primis exemplaribus defluxisse; maximè cum per ea tempora

ra extaret adhuc textus Regulæ, propria S.Patris manu exaratus. Hæc dicta sint generaliter. Cæterùm quantum ad præsens verbum, *Substantia*, audiamus Bernardum. *Litera benè consideranti est defectiua. Vndè sic supplendum est. Substantia Monasterij, si consistat in ferramentis, vel rebus, &c. & tùnc erit litera plana. Nec mireris, si B. Benedictus aliquid dimisit supplendum in constructione. Suffecit enim sibi plenè dicere sensum. Qui mos seruatur frequenter in Sacra Scriptura. Potest etiam esse, quòd Scriptores errauere, omittentes necessarium verbum, quod oportet suppleri*. Hæc Bernardus.

CV. Ego verò ab hac difficultate leui negotio me expedio ex aliàs notatis. Siquidē S. Pater sexto casu interdum vtitur sine præpositione, *In*. Ità cap.8. *Sic temperetur hora vigiliarū Agenda*, nempè *in Agenda* cap. 13. *Cæteris verò agēdis*, idest, *in cæteris*, & alibi. *Substantia* igitur hic stat prò *In substantia*. Et forte vitauit præpositionem, ne bis eam statim repeteret. Et ad eundem sensum intellige illud *Quibuslibet rebus*; nisi velis, nomen *Substantia* positum fuisse in ablatiuo absoluto; nempe *circa substantiam*, aut *quantum ad substantiam*.

CVI. *In ferramentis, vel rebus, seù quibuslibet rebus*. Ità omnes nostri. Externi verò legunt, *In ferramentis, vel vestibus, seù quibuslibet rebus*, sustituentes *Vestibus*, prò *Rebus*, ad vitandam duplicationem eiusdem verbi *Rebus*.

Seù] Hæc particula hìc non est explicatiua, nec disiunctiua, sed copulatiua, & distinctiua, & valet, *Pariter, & similiter*, vt ex dictis.

Bre-

Breuem] Ideſt, Inuentarium, Regiſtrum, Notam, Commemoratorium, Indicem. Alij legunt *Breue*. Sed in maſculino genere reperitur etiam in Synodo Sueſſion. Anno 853. act. 7. can. 1. *Et theſaurum, ac veſtimenta, ſeu libros diligenter imbreuient, & Breues nobis reportent.*

Si quid debeant Monachi proprium habere.

CAP. XXXIII.

CVII. PRæcipue hoc vitium peculiare radicitus amputādum eſt de Monaſterio: Ne quis præſumat aliquid dare, aut accipere ſine iuſſione Abbatis: neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, neque codicem, neque tabulas, neq; graphium; ſed nihil omnino: quippe quibus nec corpora ſua, nec volūtates licet habere in propria poteſtate. Omnia vero neceſſaria à Patre ſperare Monaſterij; nec quicquam liceat habere, quod Abbas non dederit, aut permiſerit. Omniaque omnibus ſint cō-

mu-

munia, vt ſcriptum eſt: Nec quiſquam ſuũ aliquid dicat, vel præſumat. Quod ſi quiſquam hoc nequiſſimo vitio deprehenſus fuerit delectari, ammonitus ſemel & iterum, ſi non emendauerit, correptioni ſubiaceat.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CVIII. PRæcipuè *hoc vitium peculiare*] Vulgati expungunt illud, *Peculiare*, quaſi ſuperfluum. Cum enim dixiſſet, *Præcipuè*, viſum eſt redundare illud, *Peculiare*, quaſi diceret, *Peculiariter*. Sed aptiſſimè legitur in omnibus noſtris. *Peculiare* enim, prout hìc ponitur, deductum eſt à *Peculio*, quod eſt puſilla pecunia, ſeù proprietas alicuius de familia extra communem familiæ ſubſtantiam. Hinc apud Iuriſtas Peculium Caſtrenſe, vel quaſi Caſtrenſe in filijs familias, & ſeruis. ff. de Peculio per totum. Pecunia verò dicta eſt à Pecude. Antiqui enim vniuerſam ſubſtantiam in pecoribus poſſidebant. Hoc igitur vitium peculiare, ideſt poſſidendi Peculium, præcipuè amputandum præcipit Legislator. Quod infra cap. 55. vocatur iterum *vitium peculiare*, & *opus peculiare*, & ab alijs Patribus *Peculiaritas*. Plautus vſus eſt etiam verbo *Peculiandi* in Perſa. act. 2. ſc. 2. *Ob iſtam rem ego te aliquid peculiabo*.

Amputandum est] *Amputetur*, Parif. & aliæ editiones.

Nec quifquam fuum aliquid dicat] *Suum effe dicat*, communiter. Sed melior noftra Lectio, non folum enim prohibetur; nè quis aliquid fuum effe affirmet; fed nè quis fuum aliquid nominet.

Hoc nequifsimo vitio] *Huic*, legunt multi ex Cafinenfibus.

Ammonitus] *Admoneatur*, Parif. & cæteri Moderni.

Correptioni] Aliqui etiã ex nõftrĩs, *Correctioni*.

Si omnes æqualiter debeant neceffaria accipere.

CAP. XXXIV.

Act. 4. CIX. SIcut fcriptum eft: Diuidebatur fingulis, prout cuique opus erat. Vbi non dicimus, vt perfonarum (quod abfit) acceptio fit, fed infirmitatum cõfideratio. Vbi, qui minus indiget, agat Deo gratias, & non cõtriftetur: Qui vero plus indiget, humilietur pro infirmitate, & non extollatur pro mifericordia; & ita omnia membra erunt in pace. Ante omnia ne

nè murmurationis malum pro qualicumque causa in aliquo qualicumque verbo, vel significatione appareat. Quod si deprehensus fuerit, districtiori disciplinæ subdatur.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

DEprehensus fuerit] Addunt alij, *Quis*, sed non extat in nostris.

De Septimanarijs Coquinæ.

CAP. XXXV.

CX. FRatres sibi inuicem seruiant, vt nullus excusetur à Coquinæ officio: nisi aut ægritudine, aut in causa grauis vtilitatis quis occupatus fuerit: quia exinde maior merces, & caritas acquiritur. Imbecillibus autem procurentur solacia, vt non cum tristitia hoc faciant: sed habeant omnes solacia secundum modum Con-

gregationis, aut poſitionem loci. Si maior fuerit Congregatio, Cellararius excuſetur à Coquina; vel ſi qui (vt diximus) maioribus vtilitatibus occupantur. Cæteri ſibi ſub caritate inuicẽ ſeruiãt Egreſſurus de Septimana, Sabbato munditias faciat. Lintea, cum quibus ſibi Fratres manus, aut pedes tergunt, lauet. Pedes verò tàm ipſe, qui egreditur, quàm ille, qui intraturus eſt, omnibus lauent. Vaſa miniſterij ſui munda, & ſana Cellarario reconſignet. Qui Cellararius item intranti conſignet, vt ſciat quid dat, aut quid recipit.

Septimanarij autem ante vnam horam refectionis accipiant ſuper ſtatutam annonam ſingulas biberes, & panem: vt hora refectionis ſine murmuratione, & graui labore ſeruiant Fratribus ſuis. In diebus tamen ſolemnibus vſque ad Miſſas ſubſtineant. Intrantes autem, & exeuntes Hebdoma-

darij in Oratorio, mox matutinis finitis, Dominica omnium genibus prouoluantur, poſtulantes pro ſe orari. Egrediens autem de Septimana dicat hunc verſum: Benedictus es Domine Deus, qui adiuuiſti me, & conſolatus es me. Quo dicto tertiò, accepta Benedictione egrediẽs, ſubſequatur ingrediens, & dicat: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Et hoc idem tertio repetatur ab omnibus, & accepta Benedictione ingrediatur.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

F*Ratres ſibi inuicem*] *Fratres ſic ſibi inuicem*, legunt multi.

Merces, & Caritas] Deeſt *Charitas* in aliquibus vulgatis. Benè Codex Abbatis Ioannis. *Merces attinet ad remunerationem. Charitas ad concordiam.*

Septimana] Pro Hebdomada ſæpius legas in auctoribus non reijciendæ latinitatis. In Cod. Theodoſ. l. Dominico de ſpectacul. Ruffin. Vterque Scaliger apud Voſſ.

Lin-

Lintea] Alij *Linteamina*.

Ministerij sui] Perperam quidam, *Monasterij sui*.

CXI. *Singulas biberes, & panem*] In fœminino. Quod hic dicit, *Singulas biberes, & panem*, infra vocat *Mixtum*. Est autem Mixtum vnus vini cyathus, & panis parum. Codex Ioannis in expositione refert, fuisse quartam partem libræ, pensantem quinque solidos. Petrus etiam Diaconus ad hunc locum testatur, prout in antiquis libris Casinensis Cœnobij descriptum inuenerat, esse quartam partem libræ panis. Patres Casinensis Congregationis duas vncias. Tradunt etiam nostri, *Biberes* pro mixto fuisse vascula, ad hoc instituta; adeo omnia in pondere, & mensura faciebant. Vnde inter alia, quæ Theodemar Abbas Casinensis misit Carolo Magno ad instructionẽ Monachorum illius Prouinciæ, fuit pondus libræ panis, & mensura vini; necnon & mensura calicis, quam in mixto seruitores (Coquinæ, & mensæ) accipere debent ex Regula. Ex Epist. Theodem. ad Carolum, & ex Chronic. Casinen. lib. 1. *Biberem* pro vini Scypho legas apud Euerhelmũ in vita S. Popponis Abbatis. *Discedens inde charitatis vestigia suis reliquit, singulisque per tricenos dies singulos dari biberes præcepit*. Voss.

Domine Deus] Alij legunt *Dominus Deus* Versiculus hic sumptus est ex Psalmis 83. & 118.

Accepta Benedictione] Vulgati, *Accipiat Benedictionem*, Congregatio nostra Casinensis vtitur specialibus orationibus in benedictione seruitorum Coquinæ, & mensæ ex antiquissimo ritu.

De

De Infirmis Fratribus.

CAP. XXXVI.

CXII. INfirmorum cura ante omnia, & super omnia adhibēda est: vt sicut reuera Christo, ita eis seruiatur; quia ipse dixit: Infirmus fui, & visitastis me: Et, quod fecistis vni de his minimis, mihi fecistis. Sed & ipsi Infirmi considerent in honorem Dei sibi seruiri, & non superfluitate sua cōtristent Fratres suos, seruiētes sibi. Qui tamen patienter portandi sunt, quia de talibus copiosior merces acquiritur. Ergo cura maxima sit Abbati, ne aliquam neglegentiam patiantur. Quibus Fratribus infirmis sit Cella super se deputata, & seruitor timens Deum, & diligens, ac sollicitus. *Matth. 5.*

Balnearum vsus infirmis, quotiens expedit, offeratur. Sanis autem, & maxime iuuenibus, tardius concedatur.

Sed

Sed & carnium eſus infirmis, & omnino debilibus pro reparatione concedatur. At vbi meliorati fuerint, à carnibus more ſolito omnes abſtineant. Curam autem maximam habeat Abbas; ne à Cellararijs, aut à ſeruitoribus neglegantur Infirmi: quia ad ipsũ reſpicit quicquid à Diſcipulis delinquitur.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CXIII. *Quia ipſe dixit*] *Dicturus eſt* ſubſtituunt Moderni.

Vni de his minimis] Communiter editi *Vni ex minimis meis*.

Seruitor] Ideſt Miniſter, qui & Monachus ſit. Item cap. 38.

Cella ſuper ſe deputata] Ideſt ſeorſim, & specialiter deputata. Italicè, *da per sè*. Vocatur autem hæc Cella *Infirmaria*; ſed propriùs *Firmarium*, vel *Fermarium*, à *Firma*, ideſt cibo. Erat enim propriè *Firmarium* Xenodochium, & hoſpitale in Monaſterijs, & alibi, quo pauperes hoſpitio excipiebant, & *Firma*, hoc eſt cibo fouebant.

Balnearum] In fœminino habent omnes membranæ Caſinenſes. Sic etiam Capitula Aquisgrani.

grani. Differentiam verò inter *Balneas*, & *Balneũ* explicant eruditi, quòd *Balneæ* publicæ ſint, *Balneum* priuatæ domus: licet aliquando confundãtur. Quapropter, licet textus loquatur in fœminino: probabile tamen eſt, intelligere de Balneo domeſtico. Extruebantur enim illis ſeculis Balnea in Monaſterijs, vt conſtat ex noſtris expoſitoribus, & ex Chron. Caſin. lib. 4. cap. 3. Non adhuc abrogato antiquorum vſu ſæpè lauandi: qui apud Romanos adeò viguit, vt Commodus Imperator ſeptiès, & octiès per diem lauiſſe legatur. Balneæ verò publicæ, ſeù Thermæ (à Thermon quod Græcis eſt Calidum) cuius magnitudinis fuerint Romæ, ipſæ ruinæ docent. Vnde Ammianus *Lauacra in vrbe*, inquit, *in modum Prouinciarum extructa*. Et hæc propriè erant antiquorum Gymnaſia, nempe ædificia, gymnicis, ideſt nudis exercitationibus deſtinata. Poſtquam enim nudi ſe ibi exercuiſſent diſcò, curſu, paleſtra; lauabant in proximis balneis. Procedente vero tẽpore Gymnaſium pro ludo literario ſumi cœpit, vbi in addiſcendis diſciplinis exercemur. Cuius quidem acceptionis eruditam tradit cauſam Petrus Laſcena in ſua diſſertatione Italica de Gymnaſio Neapolitano, ex Cicerone, & Mercuriali. Cum enim ad Gymnaſia pro Gymnicis ludis frequens populus conueniret, conueniebant etiam illuc Philoſophi, & Rhetores, qua occaſione cœptum eſt ibi philoſophari, & diſputari. Vnde poſtea Diſciplinarum Scholæ appellatæ ſunt Gymnaſia. Quæ ſint obiter dicta.

Balneum in Monaſterio admittunt noſtri: ſed

in quo vnus tantum lauetur ob honeſtatem. Nã, ſi, vt ait Ambroſius Epiſt.30.lib.4. *Ipſi nos conſpicere nudos reueremur, quanto magis, vt ab alijs videamur?* Capitula Aquiſgrani cap. 7. *Vt Balnearum vſus in arbitrio Prioris conſiſtat.*

De Senibus, vel Infantibus.

CAP. XXXVII.

CXIV. LIcet ipſa natura humana trahatur ad miſericordiã in his ætatibus, Senum videlicet & Infantum: tamen & Regulæ auctoritas eis proſpiciat. Conſideretur ſemper in eis imbecillitas, & nullatenus eis diſtrictio Regulæ teneatur in alimentis: ſed ſit in eis pia conſideratio, & præueniant horas Canonicas.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CXV. I*Nfantum*] Infantia hic non ſumitur rigoroſè nempe vſque ad ſeptemnium: ſed vſque ad decimumquartum annum, ex noſtris expoſitoribus, & fundamentum habet in iure

re Canonico. Moris autem erat apud antiquos Monachos non ſolum adoleſcentes,& prouectos ætate; ſed pueros etiam, & infantes in Monaſterijs recipere, diſciplinis,& virtutibus imbuendos. Quod fecit S. Pachomius alijque Patres. Tales ex noſtris fuerunt Maurus, Placidus, Fauſtus, Gordianus, Beda, Bonifacius, Thomas Aquin. alijque innumeri, qui in viros clariſſimos euaſerunt.

De Hebdomadario Lectore.

CAP. XXXVIII.

CXVI. MEnſis Fratrum edētium Lectio deeſſe nō debet: ne fortuito caſu, qui arripuerit Codicem audeat legere ibi: Sed lecturus tota hebdomada, Dominica ingrediatur. Qui ingrediens poſt Miſſas, & Cōmunionem, petat ab omnibus pro ſe orari, vt auertat ab ipſo Deus ſpiritum elationis. Et dicatur hic verſus in Oratorio tertio ab omnibus;ipſo tamen incipiente: Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit lau-

dem tuam. Et ſic, accepta benedictione, ingrediatur ad legendum. Et ſummum fiat ſilentium, vt nullius muſſitatio, vel vox, niſi ſolius legentis, ibi audiatur. Quæ vero neceſſaria ſunt comedentibus, & bibentibus, ſic ſibi viciſſim miniſtrent Fratres, vt nullns indigeat petere aliquid. Si quid tamen opus fuerit, ſonitu cuiuſcumque ſigni potius petatur, quam voce. Nec præſumat ibi aliquis de ipſa Lectione, aut aliunde quicquam requirere, ne detur occaſio; niſi forte Prior pro ædificatione voluerit aliquid breuiter dicere. Frater autem Lector Hebdomadarius accipiat mixtum priuſquam incipiat legere, propter Communionem ſanctam, & ne forte graue ſit ei ieiunium ſuſtinere. Poſtea autem cum Coquinæ Hebdomadarijs, & ſeruitoribus reficiat. Fratres autem non per ordinem legant, aut cantent; ſed qui ædificent audientes.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

M*Ensis Fratrum edentium Lectio deesse non debet*] Quòd reficientibus Fratribus Sacræ Lectiones in Refectorio legerentur, in Cappadocia primum à Monachis cœptum est obseruari, teste Cassiano Institut. lib. 4. cap. 17.

Ne fortuito casu] Moderni habent *Nec*.

CXVII. *Post Missas*] In plurali. Neque tamen intelligendum, Post Missas priuatas: sed post Missam Conuentualem, in qua fiebat Communio, & quæ plurali etiam nomine venit. Pro quo notandum, Missæ nomen non esse Græcum, vel Hebraicum, vt quidam volunt, sed Latinum; & significare Missionem, Dimissionem, Finitionem, & Complementum. Duæ autem in Sacrificio Christiano olim fiebant Missiones. Vna post Euangelium, & post Orationes, quæ dicebãtur super Catechumenos. Illis enim recitatis, Diaconus super Pulpitum dicebat Catechumenis adstantibus, Ite Missa est, seù Ite Catechumeni in pace. Aug. ser. 137. de tempore. *Ecce inquit post Sermonẽ fit Missa Catechumenis, manebunt fideles.* Constitut. Apostol. lib. 8. c. 7. *Post hæc dicat Diaconus, Ite Catechumeni in pace*. Et in Liturgia Basilij, & Chrisost. *Quotquot Catechumeni estis, discedite*. Imo Ecclesia Græca Catechumenos etiam à secretioribus Vesperarũ; & Laudum Orationibus ablegabat. Rituale Græcorum Iacobi Goar. Dimittebantur autem tunc

Ca-

Catechumeni, quia illis Sacrifico Euchariſtico intereſſe non licebat. Vnde D. Gregor. in vita S.P. Benedicti cap. 23. *Cumque ex more Diaconus clamaret, Si quis non communicat, det locum.* Quin etiam ab initio hoc Myſterium ipſis penitus occultabatur, donec baptizati eſſent: & ſi forte alicui Catechumeno innotuiſſet, ſtatim baptizabatur. Ad quod reſpiciens Auguſt. tract. 11. in Ioan. ſic ait de Catechumenis. *Ipſi iam credunt in nomine Chriſti: ſed Ieſus non ſe credit eis. Si enim dixerimus Catechumeno, Credis in Chriſtum? Reſpondet, Credo, & ſignat ſe cruce Chriſti. Interrogemus eum: Manducas carnem filij hominis, & bibis ſanguinem filij hominis? Neſcit, quid dicimus, quia Ieſus non ſe credit ei.* Hæc Auguſtin.

Dimittebantur itaque Catechumeni, cum incipiebat Sacrificium, ſeu Miſſa Fidelium: tota enim antecedens Miſſæ pars erat ad inſtructionē, & ideo alta voce, præſertim pro Catechumenis, legebatur. Hinc Concil. Carth. 4. can. 84. *Epiſcopus nullum prohibeat vſque ad Miſſam Catechumenorum, neque Hæreticum, neque Iudæum, neque Gentilem Eccleſiam ingredi, & audire verbum Dei* vbi, *vſque ad Miſſam*, ideſt *vſque ad Dimiſſionem.*

Completo deinde, toto Sacrificio, & communione, dimittebantur à Diacono fideles baptizati, iterum dicendo, *Ite Miſſa eſt:* quaſi diceret, Ite in pace: nam miſſa, ſeù finita eſt oblatio.

CXVIII. Qui ſacer Chriſtianæ Religionis ritus originem traxiſſe videtur ex prophanis Gētilium ſuperſtitionibus; qui, peracto Sacrificio, dimittebant populum dicendo, *Ilicet* per ſincopen;

nem-

nempè *Ire licet*, vt refert Plutarchus, & Seruius 6.Æneid. ibi. *Procul este prophani, conclamat Vates.* Eodem verbo dimittebantur Iudices de Consilio, teste Donato in Phorm. Terentij act. 1. sc. vltim. & ibi Guido Iuuenalis. Hinc Lambinus in illud Plauti in Capt. act. 1. sc. 6. *Ilicet Parasiticæ arti*, sic scribit. *Ilicet, idest, Abeat ars Parasitica. Ilicet vox, quam vsurpabat preco, cum de Consilio Iudices, vel de Concilio Populus dimittebatur; re scilicet transacta, ac terminata. Itaque finem rei significat.* Ità Lambinus. Græci etiã dicebant *Populis missio.* ex Beroaldo in Asinum Apuleij, & Stefan. Durant. de ritibus Ecclesiæ Cathol. lib. 2. cap. 1.

CXIX. Quia igitur in Sacrificio Christiano bis olim dabatur missio. Primo Catechumenis. Secundo toti Populo; idcirco Missarum in plurali nomen obtinuit. Nunc autem, abrogato Catechumenorum ritu in Ecclesia, licet omissa prima Missione, & retenta solum secunda, adhuc tamen Missas in plurali appellare solemus. Vnde dicimus Concionem, vel Ordinationes habitas fuisse inter Missarum solemnia. Sic etiam Alex. Papa nominat *Missarum solemnia*. Siluerius *Auditis Missarum solemnijs*.

CXX. Neque mirum, aut indecorum videri debet, Ecclesiam Catholicam mutuasse ab Ethnicis aliquas Cœremonias. Non enim res ipsa; sed intentio, & obiectum bonas, vel malas, religiosas, vel superstitiosas reddit cœremonias. Ritus igitur, & cœremoniæ (exceptis ijs, qui apertè honestis moribus contradicunt, aut superstitionem in ipso actu inuoluunt) commune quid, & indiffe-

rens

teus ſunt. Bonitatem verò, vel malitiam induunt, pro varietate finis, & intentionis. Si enim Idolis exhibeantur, ſuperſtitio ſunt, & execrandæ. Si autem ad veri Numinis cultum ordinentur, actus Religionis ſunt, & amplectendæ. Vide Hieron. contra Vigilant. cap. 3. & Auguſtinum de vnico Baptiſmo cōtra Petilianum cap. 4. vbi ait, *De ipſis Gentilibus idolorum cultoribus nihil aliud nobis demonſtrat Apoſtolus; niſi, vt in ijs quoque, quod prauum eſt, corrigamus; & quod fortè rectum eſt, approbemus*. Vide etiam Origenem in Exod. cap. 17. hom. 11. ad illud Apoſtoli: *Omnia probate: Quod bonum eſt, tenete*.

Et ſummum fiat ſilentium] *Summumque* Pariſ. Ægyptios Monachos tanta diſtrictione ſilentium cuſtodiſſe referunt quidam; vt clauſis oculis manducarent.

Sonitu cuiuſcumque ſigni potiùs petatur, quàm voce] In hoc Sacro Monaſterio Caſinenſi olim erāt in vſu ſigna quædam pro ſingulis rebus, in menſa petendis, ne ſilentium violaretur. Chron. Caſ.

CXXI. *Mixtum*] Idē quod ſupra appellauerat *Singulas biberes, & panē* cap. 35. Mixtū vocatur, fortaſſe, quia panis fruſtulum cum vino miſcebatur pro ientaculo. Vnde S. Hildegardis Mixtum intelligit panem potui intinctum. Italicè *Zuppa*. Codex Abbatis Ioannis in Commentario. *Illius Terræ conſuetudo fuit, vnde nos dicimus Mordere, Mixtum vocare* Hiſpanus diceret *Aimorzar*.

CXXII. *Propter Communionem ſanctam*] Cū enim Monachi paulo ante in Miſſa communicaſſent, prouide monuit S. Pater, vt Lector Menſæ ſume-

ſumeret Mixtum antequam inciperet legere: nè ſcilicet, legendo, aliquid ex Sacroſanctis ſpeciebus, excreando, proijceret in ſputo. Idipſum monuit ſuos Chriſoſtomus apud Sozomenum lib. 8. cap. 17. *Monere ille conſueuerat; vt poſt Communionem, aut aquam, aut paſtillum deguſtarent: ne contra voluntatem vna cum ſaliua, ſiuè pituita, quicquam ſacrum excrearent*. Et apud Æthiopes poſt Communionem Diaconus dabat populo Lac, & Mel dicens: *Lac, & Mel immaculatum in generationes, Amen.* Caſal. de veteribus ritibus Chriſtianorũ cap. 14. Quæ conſuetudo perſeuerat adhuc apud Eccleſiam Romanam; vt fidelibus, poſt ſumptam Euchariſtiam, ſorbendum porrigatur aquæ parum ad purificandum. Hoc verò magis neceſſarium videbatur ſeculo S. Patris. Tunc enim fideles communicabant ſub vtraque ſpecie, ſumentes, vel hoſtiam ſanguine intinctam, quod aliquando factum teſtatur Georgius Caſſander in Liturgicis; vel ſanguinem ex Calice per fiſtulam auream, vel argenteam, quarum vna ſeruatur adhuc in Sacrario huius Monaſterij; de qua meminit idem Caſalius cap. 81. Potus autem ſanguinis ſub vini ſpeciebus facilè excitat ſputum. Proinde decentiſſimè à S. Legislatore præſcripta fuit Lectori ſumptio Mixti: præſertim, cùm legat alta voce, quæ excreare facit. Quamobrem Plinius Nepos, ſe manè alta voce legere conſueuiſſe teſtatur; non tantum propter eruditionem, ſed propter ſtomachum.

CXXIII. Ex hoc eodem loco colligitur, Monachos per ea tempora diebus ſaltem Domini-

cis ſumere conſueuiſſe Sacram Communionem. Dixi *ſaltem:* Nam Perez, & alij hinc arguunt etiã quotidianam. Riccardus noſter, *Secundum, quod audiui* (inquit) *antiqui Monachi quolibet die recipiebant Corpus Chriſti, quod hodiè ſublatum eſt.*

Seruitoribus] Ideſt *Miniſtris*. Reperitur hoc vocabulum in Capitulis Ludouici, ſeù Aquiſgrani cap. 28. *Vt ſeruitores non ad vnam menſam; ſed in proprijs locis poſt refectionem Fratrum reficiantur*. Et eſt frequens apud noſtros expoſitores.

De Menſura Ciborum.

CAP. XXXIX.

CXXIV. SVfficere credimus ad refectionem cotidianam, tam Sextæ, quam Nonæ, omnibus mẽſibus, cocta duo plumentaria propter diuerſorum infirmitates: vt forte qui ex vno non potuerit edere, ex alio reficiatur. Ergo duo pulmentaria cocta Fratribus omnibus ſufficiãt. Et ſi fuerit, vnde poma, aut naſcentia leguminum, addatur & tertium. Panis libra

vna

vna propenſa ſufficiat in die, ſiue vna ſit refectio, ſiue prãdij, & cœnæ. Quod ſi cœnaturi ſunt, de eadem libra tertia pars à Cellarario ſeruetur, reddenda cœnaturis. Quod ſi labor forte factus fuerit maior, in arbitrio, & poteſtate Abbatis erit, ſi expediat aliquid augere, remota præ omnibus crapula, & vt nũquam ſubripiat Monacho indigeries. Quia nihil ſic contrarium eſt omni Chriſtiano, quomodo crapula, ſicut ait Dominus noſter: Videte ne grauentur corda veſtra in crapula. *Luc. 21.* Pueris vero minori ætate non eadem ſeruetur quantitas, ſed minor, quã maioribus, ſeruata in omnibus parcitate. Carnium vero quadrupedum omni modo, ab omnibus abſtineatur comeſtio; præter omnino debiles, & ægrotos.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CXXV. O*Mnibus mensibus*] Aliqui legunt *Mensis*, Bernardus, *Melius puto dictum Mensibus. Si enim dicatur, Mensis, oportet suppleri Prandij. Non enim tot fercula sunt in cœna dăda*. Sic Bernardus. Quæ ratio conuincit Lectionem nostram esse legitimam.

CXXVI. *Duo pulmentaria cocta*] Pulmentarium à Pulte. Vide Calepinum. Hìc intelligitur omne opsonium, quod cum pane manducatur, siuè coctum sit, siuè crudum: vt omnes exponũt. Regula tamen vult, Monacho dari ad refectioné duo pulmentaria cocta. Tertium enim, quod permittit, debet esse crudum. Quod tertium tunc tãtum simul cum duobus dari debet, cum Conuentus comedit semel in die. Quando vero bis comedit, hoc tertium crudum reseruari debet pro cœna, vt exponunt omnes nostri. Sic Bernard. Audiamus nihilominus circa hoc Theodemarũ Carolo Magno scribentem: *Beatus Pater noster instituit duo cocta pulmentaria in quotidiana refectione Fratribus præparari, & tertium de leguminibus aqua infusis. Nos verò ex institutione maiorum nostrorum tria cocta pulmentaria alijs diebus; Quarta, & Sexta Feria duo tantum reficiendis Fratribus præparamus, excepto quod plures ex Fratribus nostris pane tantum his diebus, herbisque hortensibus vescãtur. Quorum plerique etiam nec vinum bibunt. Die verò*

verò Dominico, & in Festiuitatibus præcipuis etiam quartum addimus pulmentum; exceptis Secunda, Quarta, & Sexta Feria. Hæc de Casinensi ritu Theodemar, siuè Paulus Diaconus, qui Epistolā nomine Theodemari scripsit; & ideo eadem Epistola nomine Pauli aliquando citatur. In Congregatione nostra Casinensi hodie in vsu est, duo cocta pulmentaria ad prandium, totidemque ad cœnam dari diebus omnibus, præter ieiunia, in quibus additur aliud. In hoc autem Sacro Cœnobio semper dantur tria cocta. Et si fuerit dies ieiunij, vel solemnis, quatuor, & quinque, præter cruda.

Fratribus omnibus] Deest, *Omnibus*, in editione Paris. & alijs.

Et si fuerit, vnde poma] Vulgata Lectio est, *Et si fuerint inde poma.* Sed proba nostra. Hinc Theodemar. *Si est vnde poma*, idest, Si est vnde haberi possint poma. Capitula Aquisgrani. cap. 78. *Vt volatilia in Natali Domini, & in Pascha tantum octo diebus, Si est vnde, comedant: Si vero non fuerit vnde, non requiratur.* Nomine Pomorum intellige omnes fructus, qui ex arboribus proueniunt, Ficus, Pira, Mala, Pepones, &c. sic nostri.

CXXVII. *Nascentia Leguminum*] Nimirum Legumina, quæ incipiunt germinare, *quia mos est illius Terræ, videlicet Romanæ* (inquit Codex Ioānis) *& aliarum Prouinciarum, mittere legumina in aquam; & cum germinata fuerint, tunc manducari.* Quibus consonat Bernardus: *Legumina germinātia, quando videlicet ponuntur in aqua, & quasi tenera efficiuntur, sicut illa, quæ incipiunt germinare, &*

come-

comeduntur in partibus Romanis, vel sic germinantia simpliciter, vel etiam cum aceto. Sic Bernar.& sũpserunt ex Theodemaro ibi. *Tertium de leguminibus crudis, aqua infusis*. In vita S. Gregorij legimus, S. Siluiam eius matrem mittere consueuisse legumina infusa filio Monacho. Non videtur tamen contra textum per *nascentia Leguminum* intelligere ipsa legumina herbescentia, vel herbas virentes. Quia tamen hæc nec semper, nec vbiq; haberi possunt; vsu venisse reor, vt leguminum semina artificiosè in teneritudinem per aquam reuocarentur: quæ consuetudo deinde iugiter manserit, vt vniformitas in Monasterijs seruaretur. Vide opusc. 1. infra num. 288. ibi *nascentia terræ*.

CXXVIII. *Panis libra propensa*] *Propensa* idest præponderata, & mensurata. Hoc autem libræ pondus quatuor librarum erat; vnciarum scilicet quadraginta octo. Sic enim de illo Petrus Diaconus, *Pondus panis, vt Paulus huius Cænobij Casinensis Diaconus in Epistola, quam ad Carolum Imperatorem misit* (nomine Theodemari) *testatur, quatuor librarum est. Quod ne quis autumet, me id mendose dixisse, ipsius Epistolæ verba hic inseram. Direximus quoque Pondo* (non pondus, vt alij legunt) *quatuor librarum; ad cuius æqualitatem ponderis panis debeat fieri, qui in quaternas quadras singularum librarum, iuxta Sacræ Regulæ textum, possit diuidi. Quod pondus sicut ab ipso Patre est institutum, in hoc est loco repertum*. Sic Paul. Cui subiungit Petrus. *Hoc igitur Pondus temporibus Pelagij Papæ, incenso à Langobardis hoc Casinensi Cænobio,*

bio, à Bonito S.P. Benedicti discipulo in Lateranensi Cœnobio depositum, & à Papa Gregorio Iuniore; qui nomen suũ inibi literis argenteis describi iusserat, per successorem suum Zachariã in hoc loco redditum, ac in Vestiario Fratrum vsque in hodiernum diem perdurat. Hæc Petrus. Bernardus verò testatur, suo etiam tempore pondus illud in hoc Monasterio perdurasse. Vixit autem Bernardus circa annum Domini 1270.

CXXIX. Porrò in hodiernum vsque diem asseruantur in Sacrario Casinensi Pondera duo. Æneum vnum, fabrefactum, triginta nouem vnciarum huius Regni, cum hac in girum cælata inscriptione. *Pondus libræ panis B. Benedicti*. Ferreum alterum infuso plumbo, magis rude, vnciarum quadraginta octo, nullam habens inscriptionem. Quorum alterum panis, alterum vini pondus fuisse vulgus opinatur; sed ineptè: tum quia alterutrum illorum ad Monasticam sobrietatem fuisset nimis affluens vini portio: tum etiam, quia ex cap. sequenti, & ex Epistola Theodemari, vinum non dabatur ad pondus, sed ad mensuram. Vtrumque igitur credendum est fuisse Panis põdus; sed ad diuersa tempora, vel personas pertinuisse. Certè Riccardus noster in explanatione huius capitis testatur, se audiuisse, libram panis huius Cœnobij fuisse maiorem tribus libris modernis, & huic ponderi corresfpondet Æneum supradictum: pendet enim tribus libris, totidemq; vncijs Neapolitanis.

CXXX. Addidi *Neapolitanis*: Siquidem in huiusmodi nominibus ponderum, & mẽsurarum

facile

facile æquiuocari cōtingit:cum sub eodē nomine diuersa sit sæpè nominis significatio prò diuersitate Prouinciarū. Exempli gratia, Vncia, & Libra Neapolitana minor est, quàm Romana. E contra vlna Romana minor est Neapolitana: & nihilominus eodē appellantur nomine. Sic libra Troiana, libra Parisiensis, Turonensis, Andegauensis, Hibernensis, diuersi erant valoris, & ponderis. Qua distinctione, & obseruatione conciliari aliquando poterunt variantia de Libra Benedictina auctorum testimonia. Vix enim aliud æque variare, quam pondera, & mensuræ rerum solent.

Patres nostræ Congregationis Casinensis in declaratione huius Capitis referunt, libram panis, *vt acceperunt ex Monasterio Casinensi*, fuisse vnciarum triginta trium, & semis. Vnde Hæftenus, & Caramuel asserunt, Libram Casinensem fuisse eiusdem ponderis. Sed quo fundamento id asserere potuerint, mihi vsque hodie inexploratum est: Nullum siquidem talis ponderis monumentum in hoc Monasterio reperire potui. Iacobus tamen Breulius apud Hæftenum testatur, simile pondus triginta trium vnciarum, & semis, repertum fuisse in Monasterio Fossatensi, nùnc Canonicorū secularium. Cui ponderi fere æqualis est libra maior Regni Neapolitani, quam Rotulū nuncupat vulgus. Tam affluentem autem panis quantitatem Monachis assignauit discretione præcipuus Legislator, vt omnibus complexionibus satis daret. Si quid vero superesset pauperibus erogaretur.

CXXXI. An autem alterum ex duobus pōderi-

deribus, apud nos custoditis, sit illud idem, quod Zacharias huc reportauit, alijs relinquo discernendum: cum in neutro nomen Gregorij descriptum appareat; nec vllum talis descriptionis vestigium, nisi forte Petrus non de nomine Gregorij, sed de nomine Benedicti, ibi descripto, loqui voluerit, cum dixit *Suum*. Quæ tamen dura esset expositio.

Tertia pars à Cellarario seruetur reddenda cœnaturis] *Hoc* (inquit Bernardus) *vsque ad tempus meum fuit obseruatum, quod quadam distinctio fiebat in tertia parte panis, vt non essent duo, vel tres panes, sed vnus. Sed ego videns, hoc non multum esse decẽs, libram in tres partes diuisi; vt tertia pars libræ possit, non in pane fracto, sed integro reseruari*. Sic ille. Et idẽ obseruabatur tempore Nicolai de S. Germano circa annum 1304. ex ipsius fide hìc.

Subripiat Monacho indigeries] *Subripiat* Bernardus explicat *Latenter rapiat*. Sed legit *Subripiat Monachum*. Verum apud veteres non raró *Subripiat* ponitur pro *Subrepat*, vt obseruauit Hæftenus. Vndè facilè crediderim in eodem sensu positum fuisse à S. Patre. Infra enim cap. sequenti ait, *Subrepat satietas*.

Indigeries] Vt à *Congero, Congeries*: ità à *digero, digeries* pro *digestio*.

CXXXII. *Carnium vero quadrupedum*] Quoniam quadrupedum tantum hìc meminit Legislator, putant aliqui, quadrupedum tantum carnium comestionem in Regula interdici; eo quod solidioris sunt alimenti: nõ verò volatilium, quæ tenuioris; & in censu Piscium numerari debere

videntur; cum eandem habeant originem: vnde Ambrosius, & Ecclesia canit, *Qui ex aquis ortum genus, partim remittis gurgiti, partim leuas in aera.* Et huic opinioni suffragatur Theodemarus Abbas, scribens Carolo Magno, & Capitulare Ludouici Aquisgranens. cap. 78. supra citat. Communior tamen Interpretum sensus est, interdictis quadrupedum carnibus, multo magis interdici volatilia. Qua de re sic Bernardus noster. *Quidam hinc arguunt, quod hæc inhibitio ad carnes tantum quadrupedum extendatur; vt Bipedes, idest volatilia, possint licitè manducari. Sed certè, cum sint carnes Bipedum, idest volatilium dulciores, magisq; delicatæ, & magis caræ, qui minus delicata vetuit, pro certo, & magis delicata sumenda negauit. Mos enim Sanctorum Doctorum est, in minore comprehēdere maius; sicut ibi. Hæc fuit iniquitas Sodomæ, Panis saturitas, & otium. Per panem enim diuersitas intelligitur epularum. Et nota, quod dicit omni modo, & ab omnibus abstineatur comestio. Quia nec debēt comedi secundum hanc Regulam frustatim carnes incisæ, & hoc est omni modo: nec ab Abbate, nec ab alijs, & hoc est, ab omnibus.* Sic Bernardus. Quæ interpretatio adeo germana visa est nonnullis, vt in textu legendum putauerint, *Carnium vero etiam quadrupedum*, ne sola volatilia interdicta viderentur in generali prohibitione capitis 36. Hinc Sanctus Fructuosus apud eundem Bernardum, & Smaragdum refert pœnam comedentis carnes olim fuisse sex mensium retrusionem, & pœnitentiam. Ex quo idem noster Cardinalis subiungit, esum carnium non esse mortiferum Monacho, *Vbi*

enim, inquit, *eſt pœna temporalis adiecta, Doctores ſentiunt culpam non eſſe peccati mortalis*.

Omni modo] Ferè omnes legunt *Omnino*; Sed noſtra Lectio expreſſius interdicere videtur non rem tantum, ſed etiam modum, vt explicauit paulò ante laudatus Bernardus.

Præter omnino debiles, *&* *ægrotos*] Smaragdus legit *Debiles ægrotos*, & vult, vnam tantum hìc exprimi perſonam, non duas; ita vt carnium eſus non quibuslibet ægrotis, ſed emaciatis tantùm, & longa ægritudine preſſis, ac omnino debilibus indulgeatur. Sic etiam Petrus Diaconus. At Bernardus diſtinguit debiles ab ægrotis; & benigniori intelligentia, vtriſque concedi debere hoc priuilegium, opinatur.

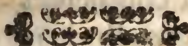
De Menſura Potus.

C A P. X L.

CXXXIII. VNuſquiſq; proprium habet donū ex Deo, alius ſic, alius vero ſic. Et ideo cum aliqua ſcrupuloſitate à nobis menſura victus aliorum conſtituitur. Tamē Infirmorum contuentes imbecillitatem, credimus, Eminam vini per ſingulos ſufficere per diem. Quibus autē Cor. 1. 2.

donat Deus tolerantiam abſtinentiæ, propriam ſe habituros mercedē ſciāt. Quod ſi, aut loci neceſſitas, vel labor, aut ardor æſtatis amplius popoſcerit, in arbitrio Prioris conſiſtat, conſiderās in omnibus, ne ſubrepat ſatietas, aut ebrietas, licet legamus, vinum omnino Monachorum non eſſe. Sed quia noſtris temporibus id Monachis perſuaderi non poteſt, ſaltem vel hoc cōſentiamus, vt non vſque ad ſatietatem bibamus, ſed parcius: Quia vinum apoſtatare facit etiam ſapientes. Vbi autem neceſſitas loci expoſcit, vt nec ſupraſcripta menſura inueniri poſſit, ſed multo minus, aut ex toto nihil, benedicant Deum, qui ibi habitant, & non murmurent. Hoc ante omnia amonentes, vt abſque murmurationibus ſint.

Eccleſ. 15.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CXXXIV. E*Minam vini*] Hemina vas erat capiens certam liquoris quantitatem. Faustus S.Patris discipulus in vita S.Mauri loquens de discessu eiusdem Sancti è Casino, sic ait. *Proferri iussit* (S.B.) *pondus libræ panis, & vasculum æreum, vini eminam capiens*. Hæc mensura à Pontifice Zacharia cum panis pondere, de quo supra, ex Monasterio nostro Lateranensi ad hoc Casinense reportata fuit; ibique vsque ad ætatē Nicolai nostri, imo vsque ad sua tempora, ait Trithemius, perdurauit. Modo hic non extat. Quapropter, quod in declaratione huius capitis aiunt Patres nostræ Congregationis (*quia Hemina vini est multò plus, quàm communi necessitati vnius Monachi sufficiat, vt ex Monasterio Casinensi percepimus*) opinor, ortum habuisse ex vulgari errore credentium, alterum ex duobus ponderibus, hìc asseruatis, fuisse pondus vini, vt supra notauimus.

CXXXV. Sed, quæ Herminæ quantitas? Respondeat Petrus Diaconus hìc. *Alÿ dicunt, quod Emina abpendeat libram vnam, quæ facit mille centum quinquaginta septem lupinos; quæ geminata Sextarium facit. Alÿ, quòd habet ciathos sex, quod sunt Septingenti viginti lupini. In libro verò Flauÿ Dardani, quod Cassius Mineus temporibus Sanctissimi Patris Benedicti de Græco in Latinū transtulit, quod-*

que

que ego Petrus Diaconus penè iam vetustate consumptum, in hoc Casinensi Cœnobio reperiens, vix legere potui, hos versus ad verbum inueni descriptos.

Mna vocitant nostri, quæ minam dixere priores.
Forte illis. *Centũ hæc sunt Dragmæ, quod si decerpseris illas*
Quatuor, efficies hanc nostram denique libram.

Centum Drachmas facere minam, testãtur etiam Iulius Pollux, Scaliger, & alij. Multi Heminam viginti quinque vncias pendere autumant: Alij Sexdecim: Alij Quindecim, vel Duodecim, vel Nouem, seù dimidiam Sextarij partem. Vnde Gellius lib. 3. cap. 14. *Si è Sextario Emina fusa est, dimidium, non dimidiatum Sextarium fusum dicendum est.* Et Fannius apud Martinium.

At Cotylas, quas si placeat dixisse licebit
Heminas, recipit geminas sextarius vnus.

Nicolaus verò noster, *sicut* inquit, *de facto sum expertus, Emina parum plus, aut parum minus potest recipere, quàm Penctum, quod est mẽsura quædã apud Romanos. Et quod de tali mensura intellexerit B. Benedictus, satis verisimile fore dignoscitur, ex eo, quod Nursia Prouincia, vnde ortus fuit tales mensuras habet in vsu; & in vendendo, & in emendo circa mensuras huiusmodi communiter vsum sequitur Romanorum.* Hæc Nicolaus. Ex his omnibus liquido constat, neutrum ex duobus ponderibus Casinensibus fuisse põdus vini: Nullus enim tam amplæ mensuræ, & quantitatis facit Heminam.

CXXXVI. Hæc autem mensura, quando Monachi bis in die comedebant, diuidebatur in duas partes; non quidem æquales, sed proportionales, pro prandio, & pro cœna. Testis est Theo-

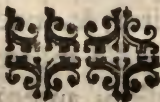
Theodemar, vel Paul. Diac. in Epiſtola citata. *Miſimus etiam*, inquit, *menſuram potus, quæ prandij, & alia, quæ cœnæ tempore debeat Fratribus præberi. Quas duas menſuras æſtimauerunt maiores noſtri Eminæ menſuram eſſe*. Hæc ille. Si autem diuiſio fuiſſet æqualis, vnum, non duo vaſa miſiſſet.

CXXXVII. *Quod ſi, aut loci neceſsitas, vel labor*] Conſuetudinem Sacræ huius Domus circa hoc poſteris tradidit idem Theodemar his verbis, *Æſtatis tempore poſt Nonam aliquid, ſi eſt de pomis, & ſingulas ſialas noſtris Fratribus præbemus. Cum verò tempus ſectionis eſt fœni, etiam potionem ex melle ad horam quartam laborantibus Fratribus propinamus*.

Ne ſubrepat ſatietas] Aliqui legunt, *Surripiat*, ſicut ſupra, *Subripiat indigeries*. Sed hic omnes noſtri legunt *Surrepat*.

Licet legamus vinum omnino Monachorum non eſſe] Legitur hæc ſententia in Vitis Patrum lib. 5. Obſeruatio eſt Smaragdi, Petri Diaconi, & nuper Hæfteni.

Hoc ante omnia] *Hoc autem omnino*, magis placuit modernis.

Qui-

Quibus horis oportet reficere Fratres.

CAP. XLI.

CXXXVIII. A Sācto Paſcha vſque Pētecoſten ad Sextā reficiant Fratres,& ad ſeram cœnent. A Pentecoſte autem tota æſtate (ſi labores agrorum non habent Monachi, aut nimietas æſtatis non perturbat) Quarta , & Sexta feria ieiunent vſque ad Nonam : reliquis diebus ad Sextam prandeant . Quæ prandij Sexta,ſi opera in agris habuerint,aut æſtatis feruor nimius fuerit,continuanda erit , & in Abbatis ſit prouidentia . Et ſic omnia temperet,atque diſponat , qualiter, & animæ ſaluentur, &,quod faciunt Fratres , abſque iuſta murmuratione faciant . Ab Idibus autem Septembris vſque caput Quadrageſimæ ad Nonā ſemper reficiant . In Quadrageſima

vero

vero vſque in Paſcha ad veſperam reficiant. Ipſa tamen Veſpera ſic agatur, vt lumine lucernæ non indigeant reficientes. Sed luce adhuc diei omnia conſumentur. Sed & omni tempore, ſiue Prandij, ſiue Cœnæ, refectionis hora ſic temperetur, vt cum luce fiant omnia.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

IN titulo. *Oportet*] Alij *Oporteat*.

Vſque Pentecoſten] Sine *Ad*, quam addunt vulgatæ. *Vſque* ſine *Ad*, ſæpè reperies in Capitular. Caroli Magni.

Quæ prandij Sexta continuanda eſt] Dixerat, Quarta, & Sexta feria ieiunandum vſque ad Nonam, ſi labor, & æſtus non impedirent; reliquis vero diebus prandendum ad Sextam: Nunc ſubiungit, ſi nimius æſtus, aut labor perturbat, Prandium ad Sextam continuandum eſſe etiam Quarta, & Sexta feria, ſicut Feria Secunda, Tertia, & Quinta; vt ſcilicet, neque feria Quarta, neq; Sexta ieiunent. Cum igitur dicit, *Quæ prandij Sexta* idē eſt, ac *Quod prandium ad Sextam*.

CXXXIX. *Abſque iuſta murmuratione*] Sic antiquiores noſtri Codices. Moderni legūt *Abſq;*

vlla murmuratione. Forte quia videbatur ipsis, murmurationem iustam esse non posse. Ad quod Bernardus noster. *Videtur* inquit *esse oppositum in obiecto, quòd murmurationem appellat iustam. Ad hoc quidam respondent, quòd aliquæ Regulæ nõ habent hũc adiectiuum, Iusta. Sed apud nos in omnibus Regulis est iste adiectiuus, & nisi B. Benedictus vidisset, posse iustè aliquem murmurare, non sic dixisset. Beatus autem Gregorius super illo verbo Iob, Si aduersum me terra mea clamat, dicit, Terra enim contra possessorem suum clamat, quando contra Pastorem suum iuste Ecclesia murmurat*. Sic Bernard. & sumpserat ex expositione, quam credidit Pauli Diaconi, apud quem plura loca, post quæ subnectit auctor ille. *Ecce quia inuenta sunt loca, vbi iusta murmuratio reperitur. Benè in hoc loco iusta murmuratio habetur, maximè in Regula S. Benedicti, quam ipse scripsit, Iusta, repertum est, quasi diceret alijs verbis: Ità temperet, atque disponat, qualiter & animæ saluentur, & quæ faciunt Fratres, non habeant, vndè iuste, & rationabiliter murmurent*. Sic ille, cui consonat Smaragdus, & Turrecremata.

Ab Idibus autem Septembribus] Non *Septembris*, vt legunt cæteri.

Vsque Caput Quadragesimæ. Vsque in Pascha] De his notatum est supra.

Reficiant] Neutrum prò actiuo, vel passiuo.

Lumine] Aliqui Casinenses legunt *Lumen*.

Sed & omni tempore siue Prandij, siuè Cœnæ, refectionis hora sic temperetur] Hæctenus, & alij legunt, *Sed & omni tempore siuè Cœnæ, siue refectionis, hora sic temperetur*. Sed lectio nostra antepo-

nenda

nenda. Cœna enim contradiſtinguitur à Prandio, non à Refectione, quæ eſt genus ad vtrumque. Neque Refectionis nomine intelligi poteſt Ientaculum ſerotinum: Tunc enim non erat in vſu. Quare ſenſus eſt: Siue tempore, quo non ieiunatur, ſiue tempore Ieiunij, hora refectionis, &c.

Vt poſt Completorium nemo loquatur.

CAP. XLII.

CXL. OMni tempore ſilentium debent ſtudere Monachi; maxime tamen nocturnis horis: Et ideo omni tempore, ſiue ieiunij, ſiue prandij, ſi tempus fuerit prandij, mox vt ſurrexerint à Cœna, ſedeant omnes in vnum, & legat vnus Collationes, vel Vitas-Patrum, aut certe aliud, quod ædificet audientes: Non autē Heptaticum, aut Regum: quia infirmis intellectibus non erit vtile illa hora hanc ſcripturam audire: alijs vero horis legantur. Si autem ieiunij dies fuerit,

rit, dicta Vespera, paruo interuallo, mox accedant ad Lectionem Collationum, vt diximus; & lectis quatuor, aut quinque folijs, vel quantum hora permittit, omnibus in vnum occurrẽtibus per hanc moram Lectionis, si qui forte in assignato sibi commisso fuit occupatus, occurrat. Omnes ergo in vnum positi compleant; & exeuntes à Completorijs, nulla sit licentia denuo cuiquam loqui aliquid. Quod si inuẽtus fuerit quisquam præuaricare hanc taciturnitatis Regulam, graui vindictæ subiaceat: Excepto, si necessitas Hospitum superuenerit, aut forte Abbas alicui aliquid iusserit. Quod tamen & ipsum cum summa grauitate, & moderatione honestissimè fiat.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CXLI. *Completorium*] Nomen hoc à S. P. Benedicto primò vsurpatum inuenitur

ex

ex Garanto,& ſanè aptiſſima nuncupatione : Ea enim hora complentur diurnæ preces cum die. Solebat autèm Completorium dici poſt Cœnã: vndè à Græcis appellatur *Apodeipnon* , ideſt *poſt Cœnam*. Quæ conſuetudo ad vſque noſtra tempora perdurauit : Poſt Completorium enim loqui non licebat, ſed cubitum ibant omnes. Reperitur Completorium in adiectiuo in vita S. Huberti Leodicenſis , *Officium Completorium cecinimus , cubitumque receſsimus* .

Silentium] Cæteri legunt , *Silentio* . Ad hoc Bernardus Abbas . *Idem eſt omni tempore ſtudere ſilentium, ac ſi diceretur, ſtudium Monachi debet eſſe ad ſilentium obſeruandum. Suppleo ibi, Ad, quia Accuſatiuus à Neutro regulariter non regeretur* . Ita Bernardus , qui cum defectum literæ aduertiſſet, mutare tamen noluit .

CXLII. *Collationes*] Anachoretarum Patrũ Collationes luculẽtiſſimè ſcripſit Caſſianus,quas in Conuentu Monachorum legi præcipit Legiſlator noſter . *Collatio* autem ex Smaragdo idem eſt, ac *Conferentia,Confabulatio,* & *Conſeſſus :* quia in vnum conſedentes,aliquid in communi ſinguli conferunt . Eaque de cauſa Dogmata fidei noſtræ in vnum congeſta, appellata fuiſſe *Symbolũ,* ideſt *Collationem,* cẽſet Ruffinus ex Epiſtola,quæ circumfertur ſub nomine Clementis Romani ad Iacobum fratrem Domini: eo quod ſinguli Apoſtoli in illud aliquid contulerunt , Petrus enim dixit , *Credo in Deum Patrem Omnipotentem* : Andreas , *Et in Ieſum Chriſtum , &c.* Græcè enim *Symbolum* , Latinè eſt *Collatio*. Sic Cœna Collati-

tia

tia apud veteres vocabatur, in qua ſinguli conuiuæ conferebant Symbolum, ideſt aliquam cibi portionem. Cæterum, qui ſic interpretantur, inquit Voſſius in Libello de tribus Symbolis, confundunt *Symbolum* cum *Symbola*: Veteres enim eam cibi portionem, quam ſinguli conferebant in conuiuio, appellabant *Symbolam*, non *Symbolum*. Et *Aſymboli* vocabantur, qui abſque *ſymbola* ad conuiuium accedebant. Hinc apud Athenæū lib.3. legas Cteſibium Chalcedonenſem dixiſſe, *ex Philoſophia ſibi ſupereſſe artem ſine ſymbola cœnandi*. Vbi Caſaubonus monet, nè cum *Symbola* confundamus *Symbolum*, apud Martin. Noſtræ igitur Fidei Regulam non ob eam, quam diximus, rationem, appellatum fuiſſe *Symbolum*, cenſent Alij; Sed, vel quia (neque id neſciuit Ruffinus) erat veluti teſſera, ſignaculum, & inditium, quo fideles ab infidelibus diſcernebantur, ſicut teſſera militaris, qua milites ab hoſtibus dignoſcuntur. Vnde Maximus Taurinenſis in traditione Symboli, *Symbolum*, inquit *teſſera eſt*, *& ſignaculum, quo inter fideles, perfidoſque ſecernitur*. Vel quia, ſicut in contractibus *Symbolum* eſt ſignum, quo vtimur loco tabellarum, & Syngrapharum ad firmandum contractum, vt teſtantur Suidas, Turnebus, & alij; ſic ſymbolum fidei eſt veluti teſſera, & index pacti, quod in baptiſmo iniuimus cum Deo, ex Ambroſio lib.3. de velandis virginibus, & Chriſologo homil. 62. qua Symbolum interpretatur. Vide Voſſium loc.cit.

CXLIII. Denique Collationis nomen vſurpatum fuit ad ſignificandum Ientaculum ſerotinum,

num, seù refectiunculam illam, quam ieiuniorum diebus sero sumere solemus. Cuius vsurpationis originem Francolinus de Tempore hor. Canon. cap. 38. & Ioannes Filesanus Theologus Parisiensis de Quadragesima Christiana cap. 6. deducunt ex vsu Monachorum. Cum enim introducta fuisset in Monasterijs consuetudo relaxandi rigorem comedendi ad Vesperam in ieiunijs, sed comederent ad meridiem: simul quoque introduci cœpit mos ille sumendi ad Vesperam parum cibi, & potus ad prospiciendum imbecillitati. Vt autem ea refectiò ordinatè fieret, & minori temporis dispendio, legi cœperunt Collationes Patrum in Refectorio, & interim dum legeretur, peragebatur Comestiuncula. Hinc apud Monachos (& ex ipsis fluxit ad seculares) refectio illa, & ientaculum vocari cœpit, *Collatio*: nè enim viderentur ad Cœnam, & comestionem congregari, quam in ieiunijs duplicare non licet, modestiori vocabulo rem honestantes, dicebant ad Collationem conuenire. Et in hac significatione nomen Collationis vsurpauit Concilium Nannetense cap. 13. & refertur cap. Quando, dist. 44. & Concilium Laodicenum cap. 55. Vide Casalium de veteribus sacris Christianorum ritibus cap. 62. & Hæftenum hic.

Heptaticum] Alij *Heptateucum*. Est autèm *Heptaticus*, vel *Eptaticus* sine aspiratione, primus Tomus Sacræ Bibliæ, continens septem libros priores, Genesim, Exodum, Leuiticum, Numeros, Deuteronomium, Iosue, Iudicum, cum libro

Ruth,

Ruth, qui est appendix Iudicum. Nam *Heptas* Græcè est Latinè *Septem*; sicut *Pentateuchus* est Tomus quinque librorum. Heptatici meminit Arator lib. 1. cap. 17. Hincmarus Rhemensis, Iuo Carnotensis Epist. 83. Gregor. lib. 2. Epist. 49. Eusebius Emissenus hom. in Lucam cap. 15. Sydonius Apoll. lib. 5. Epist. 15. & Decretum cap. Qualiter, quæstione prima. Prædicti igitur septem libri, & quatuor Regum, & Cantica non debent legi post cœnam: *continent enim* (inquit S. Leander) *historias voluptuosas, quæ illa hora non omnibus aptæ sunt.*

Occurrentibus] Alij *Concurrentibus*. *Occurrere* pro *Concurrere* vsurpant Capit. Carol. Magni libro 7. cap. 360. & alij eorum temporum auctores.

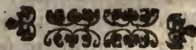
In assignato sibi commisso] Italicè diceremus, *Nella Commessione, ò impiego assignatogli.*

A Completorijs] In plurali habent nostri, & nō ineptè. Nam, sicut in plurali rectè dicuntur *Matutini*, ità *Completorij*.

Præuaricare] Pro *Præuaricari*.

Graui] *Grauiori*, legunt vulgatæ.

Honestissimè] In Codice Abbatis Ioannis legitur adiectiuè, *Cum moderatione honestissima*.

De

De his, qui ad opus Dei, vel ad mensam tarde occurrunt.

CAP. XLIII.

CXLIV. AD horam Diuini Officij, mox vt auditum fuerit signum, relictis omnibus (quælibet fuerint in manibus) summa cum festinatione curratur, cum grauitate tamen, vt non scurrilitas inueniat fomitem. Ergo nihil operi Dei præponatur. Quod, si quis in nocturnis vigilijs post Gloriã Psalmi nonagesimi quarti (quem propter hoc omnino subtrahendo, & morose volumus dici) occurrerit, nõ stet in ordine suo in Choro; sed vltimus omnium stet, aut in loco, quem talibus neglegentibus seorsum constituerit Abbas, vt videatur ab ipso, vel ab omnibus, vsque dum, completõ opere Dei, satisfactione publica pœniteat. Ideo autem eos in vltimo,

aut seorsum iudicauimus debere sta-
re, vt visi ab omnibus, vel pro ipsa ve-
recundia sua emendentur. Nam, si fo-
ris Oratorio remaneant, erit forte ta-
lis, qui se, aut recollocet, & dormiat, aut
certe sedeat sibi foris, vel fabulis va-
cet, & detur occasio maligno. Sed in-
grediatur intus, vt nec totum perdat,
& de reliquo emendetur. Diurnis au-
tem horis, qui ad opus Dei post Versũ,
& Gloriam primi Psalmi, qui post Ver
sum dicitur, non occurrerit; lege, qua
supra diximus, in vltimo stet; nec præ-
sumat sociari Choro psallentium, vsq;
ad satisfactionem: nisi forte Abbas li-
centiam dederit permissione sua; ita
tamen, vt satisfaciat reus ex hoc.

CXLV. Ad mensam autem, qui
ante Versum non occurrerit, vt simul
omnes dicant Versum, & orent, & sub
vno omnes accedant ad mensam, qui
per neglegentiam suam, aut vitium nõ
occurrerit, vsque secũdam vicem pro

hoc corripiatur. Si denuò non emendauerit, non permittatur ad mensæ communis participationẽ; sed, sequestratus à consortio omnium, reficiat solus, sublata ei portione sua de vino, vsque ad satisfactionem, & emendationem. Similiter autem patiatur, qui & ad illum Versum nõ fuerit præsens, qui post cibũ dicitur. Et, ne quis præsumat ante statutam horam, vel postea quidquam cibi, aut potus præsumere. Sed, & si cui offertur aliquid à Priore, & accipere renuerit, hora, qua desiderauerit, hoc quod prius recusauit, aut aliud omnino nihil percipiat vsque ad emendationem congruam.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CXLVI. VT *non scurrilitas*] Caramuel vellet aptius legi, *Vt scurrilitas non inueniat*. Sed S. Patri vsitata est phrasis. Cap. 2. *Nõ conuertenti è seruitio præponatur ingenuus*, prò, *Conuertenti è seruitio non præponatur ingenuus*, & reperitur frequenter in antiquis. Vide notas ad cap. 2.

In nocturnis Vigilijs] Quod alij *Ad nocturnas vigilias*.

Subtrahendo] In vulgatis, *Protrahendo*. Sed idem eſt ſenſus.

Nam, ſi foris Oratorio] *Foras Oratorium*. Pariſ. & alij.

Sedeat ſibi foris] Expunxerunt pronomen impreſſi. At emphaſim etiam detraxerunt, & energiam.

Intus] Pariſ. *Intro.*

Qui ad opus Dei poſt Verſum, & Gloriam primi Pſalmi, qui poſt Verſum dicitur, non occurrerit] Ex noſtris etiam aliqui legunt, *Occurrerit*, ſine præcedenti negatione. Sed vtriuſque Lectionis, licet videantur contradictoria, idem eſt ſenſus. Nam, ſi demas negationem, ſenſus eſt, *Qui occurrerit poſt Gloriam primi Pſalmi, ſtet in vltimo loco*. Si autem legas cum negatione, vt eſt in noſtris antiquis, verbum *Occurrerit*, importat Futurum exactum, nempe, *Qui poſt Gloriã non occurrerit*; ideſt, non iam venerit in Chorum. Italicè: *Chi dopò la Gloria del primo Salmo non ſarà venuto in Choro*. Nam *Occurrerit* vtramque habet ſignificationem, *Verrà*, ò, *Sarà venuto*: *Concorrerà*, ò *Sarà concorſo*. Retinenda igitur lectio noſtra, vt germana.

Et ſub vno omnes] *Et ſub vno ſimul omnes* legũt alij. Sed, *ſub vno*, idem eſt, ac *ſimul*. Ergo alterutrum ſufficit.

De vino] *Vini* legunt communiter.

Et, nè quis præſumat] *Nec quiſquam præſumat*, repoſuerunt moderni, inuitis noſtris.

Præſumere] Alij *Percipere*.

Renuerit] Ex noſtris aliqui *Renuit*.
Percipiat] Alij *Accipiat*.

De his, qui excommunicantur, quomodo ſatisfaciant.

CAP. XLIV.

CXLVII. QVi pro grauioribus culpis ab Oratorio, & à menſa excommunicatur; hora, qua opus Dei in Oratorio celebratur, ante fores Oratorij proſtratus iaceat, nihil dicens; niſi tantum poſito in terra capite, ſtratus pronus omnium de Oratorio exeuntium pedibus. Et hoc tandiu faciat, vſque dum Abbas iudicauerit, ſatisfactũ eſſe. Qui, dum, iuſſus ab Abbate, venerit, voluat ſe ipſius Abbatis, deinde omnium veſtigijs, vt orent pro ipſo. Et tunc, ſi iuſſerit Abbas, recipiatur in Choro, vel ordine, quo Abbas decreuerit; ita ſane vt Pſalmum, aut Lectionem, vel aliud quid non præſumat

mat in Oratorio imponere; nisi iterum Abbas iubeat. Et omnibus horis, dum percompletur opus Dei, proijciat se in terra, in loco, in quo stat, & sic satisfaciat, vsque dum ei iubeat iterum Abbas, vt quiescat iam ab hac satisfactione. Qui verò pro leuibus culpis excõmunicantur tantùm à mensa, in Oratorio satisfaciant vsque ad iussionem Abbatis, & tandiu hoc perficiant, vsq; dum benedicat, & dicat sufficit.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CXLVIII. Q*Vi pro grauioribus culpis*] Paris. & aliæ editiones legũt in singulari.

Celebratur] Turrecremata *Percelebratur*.

In terra] Aliqui *In terram*. Et consonat Codex Ioannis.

Stratus pronus] *Prostratus* Turrecrem. & alij.

Exeuntium pedibus] Addit idem Cardinalis cũ alijs: *Se proijciat*. Sed desunt in nostris. Sensus nostri auctoris videtur esse: *Stratus pronus*, idest, *Prostrato affatto, e prosteso à i piedi, &c.*

Voluat se ipsius Abbatis, deinde omnium vestigijs] Salm. Paris. & aliæ legunt *Prouoluat se ipsius Abbatis*

tis pedibus, deinde omnium vestigijs Fratrum.

Vel ordine] Alij *Vel in ordine*. Sed vna præpositione regulari potest vtrumque nomen.

Dum percompletur] Communiter *Completur.*

In terra] *In terram*.

Iterum Abbas] Sine *Iterum* Paris. & alij.

Vt quiescat iam] Vacat *Iam* in quibusdam.

Et tandiu hoc perficiant] Sic plures ex nostris. Sed Codex Abbatis Ioannis legit *Vsque ad iussionem Abbatis hoc perficiant*. Paris. verò *Vsque ad iussionem Abbatis hoc semper faciant*. At Turrecr. *Et vsque ad iussionem Abbatis hoc faciant*.

De his, qui falluntur in Oratorio.

CAP. XLV.

CXLIX. SI quis dũ pronunciat Psalmum, Responsoriũ, Antiphonam, vel Lectionem, & fefellerit; nisi satisfactione ibi coram omnibus humiliatus fuerit, maiori vindictæ subiaceat: quippe qui noluit humilitate corrigere, quod neglegentia deliquit. Infantes autem pro tali culpa vapulent.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CL. ET fefellerit Cæteri legunt *Fallitur*. Nimirum, qui fallitur dum Psalmũ pronunciat. Sed, retinendo Casinensem Lectionem, sensus esse potest de illis, qui dum falluntur, fallunt etiam alios; itaut perturbent Chorũ; & ideo dixit *Fefellerit*. Ad quod Nicolaus noster: *Et fefellerit, scilicet fallere facit alios*. Bernard. verò sic *Aut facit fallere totum Chorum; ita quod alios cõturbet: aut fallit sine aliqua conturbatione: In primo casu dat consuetudo Casinensis, vt se flectat; ita quod caput ponat in terra. In secundo sufficit, vt se flectat, sicut est cõsuetudo cùm dicitur Gloria Patri*. Sic Bernard. apud quem plura, & mutuata à Codice Abbatis Ioannis, à quo etiam Riccardus, qui subiũgit, *Sicut in isto Casinensi Monasterio obseruatur*. Ex quibus apparet, Casinenses intellexisse *Fefellerit* actiuè, & transitiuè, de his scilicet, qui Chorũ fallunt; vt proinde lectio nostra retinenda sit, nisi quod redundare videtur particula *Et*. Nihilominus quoniam huius capitis titulus est, *de his, qui falluntur*; dici etiam potest, *Fefellerit* positum fuisse pro *Falletur*.

Nisi satisfactione] *Nisi cum satisfactione*.

CLI. *Infantes autem* Petrus Diaconus hìc. *Consuetudo antiquitus fuit in Monasterio Casinensi, vt Infantes Versus Psalmorum pronunciarent: deinde Chorus consequeretur. Nam Infans alta voce dicebat,*

cebat, Beatus vir: deinde cæteri, Qui non abijt in consilio impiorum. Et si defuissent Infantes, alius quilibet similiter. Et Lectiones, & Antiphonas ipsi pronunciant. Ideo dixit Sanctissimus Pater Benedictus, vt pro tali culpa vapulentur Infantes, Hæc Petrus. Glossarium tamen refert sublatam postea fuisse hanc consuetudinem Casini; Sed Chorus per se incipiebat.

De his, qui in alijs quibuslibet rebus delinquunt.

CAP. XLVI.

CLII. SI quis, dum in labore quouis, in Coquina, in Cellario, in Ministerio, in Pistrino, in Horto, in arte aliqua dum laborat, vel in quocũque loco aliquid deliquerit, aut fregerit quippiam, aut perdiderit, vel aliud quid excesserit vbi vbi; & non, veniens continuo ante Abbatem, vel Congregationem, ipso vltro satisfecerit, & prodiderit delictum suum, dum per alium cognitum fuerit, maiori subiaceat emendationi. Si animæ verò pec-

cati causa fuerit latens, tantum Abbati, aut spiritualibus Senioribus patefaciat, qui sciant curare sua, & aliena vulnera non detegere, & publicare.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CLIII. Titulum huius capitis Hæftenus, & alij sic inscribunt. *De his, qui in leuibus rebus delinquunt.* Quidam verò. *De his, qui in aliquibus rebus leuibus delinquunt.* Salmant. Sed Codex Ioannis in expositione non patitur legi *Leuibus*; nè videatur Officium Diuinum leue esse.

Ministerio] Salmant. editio legit *Monasterio.* Sed non aptè. *In Ministerio* igitur legendum, idest dum ministrat Mensæ, vel quid simile exercet.

Si animæ verò peccati causa] Peccatum hìc, nō de Theologico, sed de ciuili intelligendum censeo. Quod si de Theologico interpreteris, contentionis funem non traham longius; non est enim huius loci.

Et publicare] Alij, *Aut publicare*. Salmant. Paris.

De ſignificanda hora Operis Dei.

C A P. XLVII.

CLIV. NVntianda hora operis Dei die, noctuq; ſit cura Abbati, aut ipſe nuntiare, aut tali ſollicito Fratri iniungat hanc curam, vt omnia horis competentibus compleantur. Pſalmos autem, vel Antiphonas poſt Abbatem ordine ſuo, quibus iuſſum fuerit, imponant. Cantare autem, & legere non præſumat; niſi qui poteſt ipſum Officium implere, vt ædificentur audientes. Quod cum humilitate, & grauitate, & tremore fiat, & cui iuſſerit Abbas.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

NVntianda hora] Smaragdus, & alij. *Nunciãdæ horæ*. Sed hic videtur poſitum *Nunciãnda* ſicut ſupra cap.32. *Subſtantia:* &, ſi vtrobiq; Nominatiuus eſt, per Idiotiſmum eſt dictum.

Abbati] Alij *Abbatis*. Alij *Sit sub cura Abbatis*. Sed, si liceret corrigere, nihil ex antiquis haberemus genuinum.

Aut ipse nuntiare] Parif. & alij *Vt ipse nunciet*. Quidam *Aut ipse nunciet Aut ipse nunciare curet*.

Fiat] Alij *Faciat*.

CLV. Quare autem cura nunciandi horam Officij Diuini committatur Abbati? Forte (ait Hæftenus) quia tempore S.P.Benedicti carebant horologijs, quibus nunc vtimur. Eiusmodi enim machinas, se mouentes, seu automata, ad horas designandas, inuenta fuisse à Siluestro Secundo Benedictino circa annum 993. (quod mirabile inuentum calumniæ locum dedit, vt magus à rudi vulgo crederetur) testãtur Abraham Bzouius, & Ciaco in eius vita; cum antea, aut Clepsydris, aut vmbrarum proiectione horæ designarentur; aut ex cursu stellarum explorabantur, ex Cafs. lib. 2. cap. 17. Vnde, cum difficilè tunc id fieret, meritò ad Abbatem S. Pater spectare voluit; vt ita occasio murmurandi præcideretur; si paulo citius, aut serius excitatum fuisset. Abbatis enim voluntas pro lege Monachis sufficere debet. Cũ autem Abbati integrum plerumque non sit hoc munere fungi immediatè, licitum ei est ex Regula diligenti alicui Fratri illud demandare, qui græcè appellatur *Canonarcha*. Ioan. Moschus in Vitis Patrum lib. 10. cap. 50. apud Magrum, & Hæftenum. Licet modò apud Græcos Canonarchæ officium sit suggerere Cantori, quicquid ille memoriter cantaturus est, qui à nobis vocatur *Præintonator*. In Congregatione nostra cura Diuini

uini Officij nunciandi delegatur Præfecto Sacrarij, qui græcè Cemeliarcha.

De Opere manuum quotidiano.

CAP. XLVIII.

CLVI. OTiositas inimica est animæ: & ideo certis temporibus occupari debent Fratres in labore manuum: certis iterum horis in Lectione Diuina. Ideoque hac dispositione credimus vtraque tempora ordinari; idest, vt à Pascha vsque Kalendas Octubres, à mane exeuntes à Prima vsque horam penè quartam laborent, quod necessarium fuerit. Ab hora autem quarta vsque horam quasi Sextam Lectioni vacent. Post Sextã autem, surgentes à mensa, pausent in lectis suis cum omni silentio; aut forte, qui voluerit legere sibi, sic legat, vt alium non inquietet. Et agatur Nona temperius mediante octaua hora: &

iterum,

iterum,quod faciendum est operentur vsque ad Vesperam. Si autem necessitas loci, aut paupertas exegerit, vt ad fruges recolligendas per se occupentur,non contristentur; quia tunc verè Monachi sunt, si labore manuum suarum viuunt, sicut & Patres Nostri, & Apostoli: Omnia tamen mensuratè fiant propter pusillanimes.

A Kalendis autem Octubribus vsq; Caput Quadragesimæ vsq; in horam secundam plenam Lectioni vacent. Horá secunda agatur Tertia, & vsque Nonam omnes in opus suum laborēt, quod eis iniungitur. Facto autem primo signo Nonæ horæ, disiungant ab opere Singuli,& sint parati dum secūdum signum pulsauerit. Post refectionem autem vacent Lectionibus suis, aut Psalmis.

In Quadragesimæ verò diebus à mane vsque Tertiam plenam vacent Lectionibus suis, & vsque decimam ho-

horam plenam operentur, quod eis iniungitur. In quibus diebus Quadragesimæ accipiant omnes singulos Codices de Bibliotheca, quos per ordinem, & integro legant. Qui Codices in Caput Quadragesimæ dandi sunt. Ante omnia sane deputentur vnus, aut duo Seniores, qui circumeant Monasteriũ horis, quibus vacant Fratres Lectioni, & videant, nè forte inueniatur Frater accediosus, qui vacet otio, aut fabulis, & non est intentus Lectioni, & non solum sibi inutilis est, sed etiam alios extollit. Hic talis, si (quod absit) repertus fuerit, corripiatur semel, & secundo. Si non emendauerit, correptioni Regulari subiaceat, taliter, vt cæteri timeant. Neque Frater ad Fratrem iungatur horis incompetentibus. Dominico item die Lectioni vacent omnes exceptis his, qui varijs officijs deputati sunt. Si quis vero ita neglegens, & desidiosus fuerit, vt non velit, aut nõ possit

sit

ſit meditari, aut legere, iniungatur ei opus, quod faciat, vt non vacet. Fratribus infirmis, aut delicatis talis opera, aut ars iniũgatur, vt nec otioſi ſint, nec violentia laboris opprimantur, vt effugentur: Quorum imbecillitas ab Abbate conſideranda eſt.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CLVIII. C*Ertis*] Perez legit *Cæteris*.
Vſque Kalendas Octubres] Per Eclipſim particulæ *Ad*, vt ſupra. Sicut etiam *Octubres* adiectiuè. Sæpè in Anaſtaſ. Biblioth. & eius æui ſcriptoribus. Reperitur etiam *Octimber* pro *October*, In Flodoardo lib. 1. hiſt. Remenſ. cap. 21. & in Martyrolog. Metrico Vvaldelberti Prumienſis apud la Cerda, In Aduerſarijs, & Voſſ. de vit. ſerm.

A mane] Sine præpoſitione legitur cõmuniter.
Vſque horam] Sine *Ad*.

Qui voluerit legere ſibi, ſic legat] Vulgatæ *Qui voluerit ſibi legere*.

Et agatur] Omittunt coniunctionem plerique.

CLIX. *Temperiùs*] Corruptam hic eſſe literam opinatur Bernardus; legendumque *Temporiùs*. Sed hoc iam ſupra vindicatum.

Me-

Mediante octana hora] *Sic intellige*, inquit Bernardus, *quòd in illo medio, quod est inter dimidiam octauam, & incæptionem Nonæ, surgant Fratres, & Nonam decantent*. Vnde Ioan. 7. *Mediante die festò*: ideſt, Feſto ad medietatem elapſo. Cũ enim feſtum ſeptem dierum ſpatio celebraretur, Chriſtus aſcendit in Templum die tertia, vel quarta, quæ medium eſt Feſti. Conſonat textus Syrus, & Arabicus. *Cum autem dimidiati eſsent dies festi.* Vide Maldonatum hìc, & Hæſtenum pag. 780.

CLX. *A Kalendis autem Octubribus vſque Caput Quadrageſimæ*] Sæpè notatum.

Diſiungant ab opere Singuli] Emendandum cenſuerunt Recentiores, *Diſiungant ſe ab opere ſuo.* Lectio tamen noſtra frequentem textus phraſim reddit, & Italiſmum. *Sciogliano dall'opra.*

Vacent Lectionibus ſuis] *Lectioni vacent* communis eſt Lectio.

CLXI. *De Bibliotheca*] Hinc ex primæua noſtri Ordinis inſtitutione, Bibliothecas apud Benedictinos in vſu fuiſſe, liquet. Neq; enim Legiſlator prudentiſſimus ſuæ militiæ hoc armamentarium deeſſe voluit. Celeberrima inter illas sẽper fuit hæc noſtra Caſinẽſis: cuius copia quãplures aliæ ditatæ ſunt, ipſa non penitus pauperata. Egregiã verò hanc Patrum noſtrorum laudem æmulatus noſtra ætate Reuerendiſſimus Abbas Aloyſius Squadronus, ſuo S. Georgij Maioris Venetiarum Monaſterio, nobiliſſimæque Patriæ magnum hoc ornamentum non inuidit: ampliſſima in eo Bibliotheca magnificè extructa, omnigenaque ſelectorum librorum copia referta, non ad Mona-

chorum tantùm, ſed ad publicam vtilitatem.

In Caput Quadrageſimæ] *In Capite.*

Accediosus] Pro *Accidioſus*. Nam & *Acedia* dicitur, & *Accidia*.

Et non eſt intentus] *Et non ſit intentus*, in editis. Sic etiam. *Inutilis eſt* pro *ſit* : *Extollit* pro *Extollat*.

CLXII. *Extollit*] Ideſt, *è re tollit*. Italicè, *Diſtoglie, Diſtrahe*. Sic Tertullianus lib. de Præſcript. aduerſ. hæret. cap. 2. & de ſpectaculis cap. 12. (Si mentem Tertulliani aſſecutus eſt Ludouicus de la Cerda) vſurpauit verbum *Erogare* prò *In rogū dare* : cum alia ſit eius verbi Latina ſignificatio.

Vt cæteri timeant] *Vt cæteri metum habeant*, tranſtulerunt ex alio textus loco moderni.

Dominico itèm die] Deeſt *Item*, in multis vulgatis.

Vt effugentur] Ideſt, *Nec ita opprimantur, vt effugentur*.

De Quadrageſimæ obſeruatione.

CAP. XLIX.

CLXIII. Licet omni tempore vita Monachi Quadrageſimæ debet obſeruationem habere : tamē, quia paucorum eſt iſta virtus; ideo ſuademus, iſtis diebus Quadrageſimæ omni puritate vitam ſuam cuſtodire,

omnes

omnes pariter, & neglegentias aliorũ temporum his diebus ſanctis diluere. Quod tunc dignè fit, ſi ab omnibus vitijs temperamus. Orationi cum fletibus, Lectioni, & compunctioni cordis atq; abſtinentiæ operam demus. Ergo his diebus augeamus nobis aliquid à ſolito penſu ſeruitutis noſtræ. Orationes peculiares, ciborum, & potus abſtinentiam, vt vnuſquiſque ſuper mẽſuram ſibi indictam aliquid propria voluntate cum gaudio Sancti Spiritus offerat Deo: ideſt ſubtrahat corpori ſuo de cibo, de potu, de ſomno, de loquacitate, de ſcurrilitate, & cum ſpiritalis deſiderij gaudio ſanctum Paſcha expectet. Hoc ipſum tamen, quod vnuſquiſque offert, Abbati ſuo ſuggerat, & cum eius fiat oratione, & voluntate: quia, quod ſine permiſſione Patris ſpiritalis fit, præsũptioni deputabitur, & vanæ gloriæ, nõ mercedi. Ergo cum voluntate Abbatis omnia agẽda ſunt.

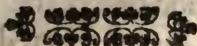
VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CLXIV. Licet omni tempore] Refert Hæftenus, Bernardum, & Nicolaum Casinenses continuare hoc Caput cum Paragrapho præcedentis, *In Quadragesimæ verò diebus*. Verùm in Codice nostro Bernardi huius capitis initium sumitur à positis verbis, *Licet omni tempore*. Codex verò Nicolai Paragraphũ illum, *In Quadragesima, &c.* Subnectit post integrum hoc Capitulum 49.

Vitam suam custodire omnes pariter] Idest, *omnes simul*. Continuata sintaxi, deinde subiungere, *& neglegentias*. Alij legunt *Omnes pariter negligentias, &c.*

Si ab omnibus vitijs temperamus] *Nos temperemus*, Vulgatæ.

A solito pensu] Sic omnes nostri. Alijs placet *Ad solitum pensum*. Et ita legit etiam expositio, quæ dicitur Pauli: Licet in textu, expositioni præfixo, legatur *A solito pensu*.

De

De Frasribus, qui longè ab Oratorio laborant, aut in via ſunt.

CAP. L.

CLXV. FRatres, qui omninò longè ſunt in labore, & nõ poſſunt hora cõpetenti occurrere ad Oratorium, & Abbas hoc perpendit, quia ita eſt; agant ibidem opus Dei, vbi operantur, cum tremore Diuino, flectentes genua. Similiter, qui in itinere directi ſunt, non eos prætereant horæ conſtitutæ. Sed, vt poſſunt, agãt ſibi, & ſeruitutis penſum non neglegant reddere.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

L*Ongè ſunt in labore*] *Longè ſunt ab Oratorio*, legitur in multis.

Genua] Quidam ex noſtris legunt, *Ienua.*

CLXVI. *Agant ſibi*] Malunt legi quidam *Agant ibi.* Sed aptiùs, *Agant ſibi*; ideſt celebrent

apud

apud ſe, vt contraponatur celebrationi communi in Choro. Sic etiam cap. ſequenti. *Qui forte ſibi vult orare*. Quòd autem ait *Similiter*, Aliqui id referunt etiam ad genuflexiones; vt nimirum, quẽadmodum in agro: ſic in itinere debent flectere genua; & ita faciebant Ciſtercienſes: nam, etiam equitantes, deſcendebant ad ſingulas horas, & genibus nixi, officium illius horæ recitabant. Alij verò Monachi in itinere non genuflectebant: ſed, pro genuflexione dicebãt ad ſingulas horas Pſalmũ Miſerere. Hæc ex Bernardo Caſinenſi. Quare illud *Similiter* intelligi patitur, non quoad omnia; ſed tantùm quoad tempus recitandi; nempe, vt ſicut in agro, ita etiam in itinere, non eos prætereant horæ cõſtitutæ. Vide Hæftenũ pag. 690.

De Fratribus, qui non longe ſatis proficiſcuntur.

CAP. LI.

CLXVII. FRater, qui pro quouis reſponſo dirigitur, & ea die ſperatur reuerti ad Monaſterium, non præſumat foris manducare; etiam ſi omnino rogetur à quouis: niſi forte ei ab Abbate ſuo præcipiatur. Quod ſi aliter fecerit, excommunicetur.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ:

IN titulo. *Satis*] Vacat in aliquibus, etiam ex moderniоribus nostris.

Frater] Multi legunt in plurali. Sed tota syntaxis apud nos est in singulari.

Dirigitur] Alij *Proficiscuntur*.

Speratur reuerti] Italicè, *Si spera, che torni:* Alij legunt actiuè.

Præcipiatur] Præceptum hic stat pro licentia: Caram. & colligitur ex Codice Abbatis Ioannis.

Excommunicetur] Ad mensuram inobedientiæ secundum gradus supra relatos.

De Oratorio Monasterij.

CAP. LII.

CLXVIII. ORatoriũ hoc sit, quod dicitur: nec ibi quicquam aliud geratur, aut condatur. Expleto opere Dei, omnes cum summo silentio exeant, & habeatur reuerentia Deo, vt Frater, qui forte sibi peculiariter vult orare, non impediatur alterius improbitate. Sed si alter vult sibi

bi

bi forte ſecretius orare, ſimpliciter intret, & oret, non in clamoſa voce, ſed in lacrymis, & intentione cordis. Ergo, qui ſimile opus non facit, non permittatur expleto opere Dei remorari in Oratorio, ſicut dictum eſt; ne alius impedimentum patiatur.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CLXIX. *ORatorium hoc ſit, quod dicitur, nec ibi quicquam aliud geratur, aut condatur*] Suſpenſa, & manca videtur aliquibus hæc ſententia: ideoque explendam putant ſic. *Nec ibi quicquam geratur, aut condatur, quàm, quod diuinis miniſterijs conueniat.* Hugo Menardus ex alijs apud Hæſtenum. Cæterum, etiam ſine hoc adiũcto, ſatis integra eſt ſententia. *Oratorium hoc ſit, quod dicitur*; nẽpe Domus Orationis, *nec ibi aliud quicquam geratur*, Quis non ſubintelligat, *niſi orare?* & ſumpſit S. Benedictus ex Diu. Auguſt. in 3. Regula cap. 8. *In Oratorio nemo aliquid agat, niſi, ad quod factum eſt; vnde, & nomen accepit.*

Condatur] Quidam exponunt *Reponatur*. Alij *Fiat*; *Exerceatur*, *Operetur*. Condere enim vtramque admittit ſignificationem.

Ha-

Habeatur reuerentia Deo] Ita habet antiquissimus Códex. Alij verò legunt, *Agatur reuerentia Deo*.

De Hospitibus suscipiendis.

CAP. LIII.

CLXX. OMnes superuenię̃tes Hospites tanquam Christus suscipiantur, quia ipse dicturus est: Hospes fui,& suscepistis me: Et omnibus congruus honor exhibeatur, maximè domesticis fidei, & peregrinis. Vt ergo nũtiatus fuerit hospes, occurratur ei à Priore, vel à Fratribus cum omni officio caritatis. Et primitus orẽt pariter, & sic sibi socientur in pace. Quod pacis osculum non prius offeratur, nisi oratione præmissa, propter illusiones diabolicas. In ipsa autem salutatione omnis exhibeatur humilitas omnibus venientibus, siue discedentibus. Hospitibus inclinato capite, vel *Matth. 25.*

Dd pro-

proſtrato omni corpore in terra, Chriſtus in eis adoretur, qui & ſuſcipitur.

CLXXI. Suſcepti autem Hoſpites ducantur ad Orationem, & poſtea ſedeat cum eis Prior, aut cui iuſſerit ipſe. Legatur coram Hoſpite lex Diuina, vt ædificetur, & poſt hæc omnis ei exhibeatur humanitas. Ieiunium à Priore frangatur propter Hoſpitem: niſi forte præcipuus ſit dies ieiunij, qui non poſſit violari. Fratres autem conſuetudines ieiuniorum proſequantur. Aquam in manibus Abbas Hoſpitibus det: pedes Hoſpitibus omnibus tam Abbas, quam cuncta Congregatio lauet, quibus lotis, hunc Verſum dicant:
Pſal. 47. Suſcepimus Deus miſericordiam tuã in medio templi tui. Pauperum, & Peregrinorum maxime ſuſceptionum cura ſollicite exhibeatur; quia in ipſis magis Chriſtus ſuſcipitur: nam diuitum terror ipſe ſibi exigit honorem.

CLXXII. Coquina Abbatis, & Hoſpi-

Hoſpitum ſuper ſe ſit; vt incertis horis ſuperuenientes Hoſpites, qui nunquam deſunt Monaſterio, non inquietentur Fratres. In quam Coquinam ad annum ingrediantur duo Fratres, qui ipſum officium bene impleant. Quibus, vt indigent, ſolacia miniſtrentur, vt abſque murmuratione ſeruiant: Et iterum, quando occupationem minorem habent, exeant, vbi eis imperatur, in opera. Et non ſolum in ipſis, ſed & in omnibus officijs Monaſterij iſta ſit conſideratio, vt quando indigent, ſolacia accommodentur eis; & iterum quando vacant, obediāt imperatis. Itē, & Cellam Hoſpitum habeat aſſignatam Frater, cuius animam timor Dei poſſidet; vbi ſint lecti ſtrati ſufficienter, & Domus Dei à ſapientibus, & ſapienter adminiſtretur. Hoſpitibus autem, cui non præcipitur, nullatenus ſocietur, neq; colloquatur. Sed ſi obuiauerit, aut viderit, ſalutatis humiliter, vt

diximus; & petita benedictione, pertranseat dicens, sibi non licere colloqui cum Hospite.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CLXXIII *Hospites*] Petrus Diac. ex quo Bernardus, *Hospes*, inquit, *dictus est ab Ostio, ore, & pede. Antiqui enim, quando recipiebant homines, stabant in Ostio domus suæ, & ponebat pedes hospitis super pedes suos, & dabant eis pacem* (per osculum) *& sic eos recipiebant in domũ suam: & ex tunc illicitum, & nefarium erat quicquã mali patrare in eo. Inde, vt ante diximus, deriuatum est, nomen hospitis*. Sic ille; lege etiam Lexicon Martinij.

Maximè domesticis] Interponunt aliqui, *Tamen*.

Socientur in pace] Idest in osculo pacis, vt ex verbis sequentibus liquet; subiungit enim, *Quod pacis osculum*.

Sedeat cum eis Prior] Idest Superior Monasterij, vt alias notatum.

Legatur coram Hospite lex Diuina] Olim hic Casini coram Hospitibus legebantur exhortationes quædam, excerptæ ex libris Diu. Gregor. quæ in vetustissimis nostris Codicibus adhuc extant. Codice 47.

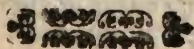
Omnis ei exhibeatur humanitas] In hac Regulæ parte

parte studiosissimè obseruanda, quantum olim enituerit, quantum hodie eniteat Sacrum hoc Monasterium Casinense, testis est Orbis.

Præcipuus sit dies] Alij, *Præcipuus sit ille dies*. Intellige de Ieiunio, non Regulari, cuius obseruatio ab arbitrio Abbatis pendet; sed de Ecclesiastico.

Peregrinorum maximè susceptionum cura sollicitè exhibeatur] Vulgati legunt *Susceptionis*. Quidam *Susceptio omni cura*. Alij aliter. Nos promimus communem nostrorum Lectionem, quæ videtur vsu recepta per ea secula. Capitular. Caroli Mag. lib. 1. cap. 75. *Competens, & venerabile videtur, vt hospites, peregrini, & pauperes susceptiones regulares habeant*, & alibi. Anno Iubilei 1625. in hoc Sacro Cœnobio Peregrinorum ad septuaginta duo millia suscepta fuerunt. Anno verò 1650. ad quinquaginta tria millia: præter nobilium virorum, Religiosorumque multitudinem. Sed de hoc ad Chronicon Casinense Lectorem remitto.

Superuenientes hospites] Pro, *superuenientibus hospitibus*. Nam quod alij legunt, *Inquietent Fratres*, nostri antiquiores legunt *Inquietentur*; & sanè rectius.

Si

Si debeat Monachus Literas, vel aliquid ſuſcipere.

CAP. LIV.

CLXXIV. NVllatenus liceat Monacho, nec à parentibus ſuis, nec à quoquam hominum, nec ſibi inuicem Literas, Eulogias, vel quælibet munuſcula accipere, aut dare, ſine præcepto Abbatis. Quod ſi etiã à parentibus ſuis ei quidquam directũ fuerit, non præſumat ſuſcipere illud: niſi prius indicatum fuerit Abbati. Quod ſi iuſſerit ſuſcipi, in Abbatis ſit poteſtate, cui illud iubeat dari. Et non contriſtetur Frater, cui forte directum fuerat, vt non detur occaſio Diabolo. Qui autem aliter præſumpſerit, diſciplinæ Regulari ſubiaceat.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

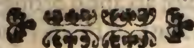
IN titulo. *Literas, vel aliquid*] Sic legitur in epigraphe huius Capitis. Sed in Indice omnium capitum, præfixo toti Regulæ habetur sic. *Vt non debeat Monachus Literas, vel Eulogias suscipere.*

CLXXV. *Eulogias*] Ferè omnes Vulgati habent *Eulogia*. Sed in fœminino *Eulogias* omnino legendum: non tamen adiectiuè, ideſt *Literas Eulogias*, vt quidam volunt; ſed ſubſtantiuè, & disiunctiuè: nempe, neque Literas, neque Eulogias. Sunt autem *Eulogiæ*, ex Græco, *Benedictiones*, *Nunciationes*, *Salutationes*. Sic Florentius Presbyter S. P. Benedicto infectum veneno panem, quaſi pro benedictione trãſmiſit 2. Dialog. cap. 8. Idcirco autem Salutationes vocantur Eulogiæ, ideſt Benedictiones, quia benedicendo ſalutare olim cõſueuerunt Chriſtiani, & Religioſi, dicendo *Benedicite*. Vult igitur textus, Monacho ſine licentia Abbatis non licere recipere, neque Literas, neque Eulogias. Italice, *Nè lettere, nè ambasciate, ò saluti*. Quæ interpretatio lucem accipiet ex manuſcripto Codice 47. noſtræ Caſinenſis Bibliothecæ, vbi ab annis prope 300. inter caſus reſeruatos Priori, tertium reperio ſic notatũ *Item, quod nullus mittat Literam, vel ambaſciatam extra Monaſterium: nec ab aliquo ea recipiat ſine licentia*. Quo præcepto hunc Regulæ textum indicari,

dicari,

dicari, & consequenter explicari, quis dubitet? Præcepta enim Abbatis secundum Regulam fieri debent: non vltra Regulam.

Præterea *Eulogiæ* vocabantur parua munuscula, quæ à Presbyteris afferebantur Episcopo. Itē panis benedictus, qui dabatur Catechumenis (qui non participabant de Eucharistica mensa) vel etiam Baptizatis, qui ad Communionem nō essent parati in simbolum fraternæ Charitatis. D. Bernard. epist. 11. *Occupatis supernis eulogijs*, idest benedictionibus. Gregor. Turon. *Christianis fidelibus eulogias obtulisse*, idest, panes benedictos. Casal. cap. 21. & 36. Vide etiam Rhodiginum lib. 11. cap. 25. Ioan. Stefan. Durant. de Ritibus Ecclesiæ lib. 2. cap. 58. Gratian. in *Can. non semel* 18. *quæst*. 2. Paulinum Nolanum epist. 1. ad Seuerum, & epistol. ad Alipium, quæ est 35. inter Epistolas August. Hæftenum hic, & Martinium in Lexico. Capitular. Aquisgrani cap. 68. Codex Ioannis, quem sequitur Bernardus, *Eulogias* interpretatur *Munera non adeò parua. Munuscula* verò de quibus subiungit textus, esse *paruissimi pretij Xeniola*. Sed nostræ expositioni omninò standum. Sumpsit autèm hoc S. Benedictus ex Basilio, & Augustino.

De

De Vestiarijs, & Calciarijs Fratrum.

CAP. LV.

CLXXVI. VEstimēta Fratribus secundum locorū qualitatem, vbi habitant, vel aerum temperiem, dentur: quia in frigidis Regionibus amplius indigetur, in calidis vero minus. Hæc ergo consideratio penes Abbatem est. Nos tamen mediocribus locis sufficere credimus Monachis per singulos, Cucullam, & Tunicam. Cucullam in hieme villosam, in æstate puram, aut vetustam; & scapulare propter opera. Indumenta pedum Pedules, & Caligas. De quarum rerum omnium colore, aut grossitudine non causentur Monachi; sed quales inueniri possunt in Prouincia, qua degunt, aut quod vilius comparari possit.

Abbas autē de mensura prouideat, vt non sint curta ipsa vestimenta vtē-

tibus ea, ſed menſurata. Accipientes noua, vetera ſemper reddant in præſẽti, reponenda in veſtiario propter pauperes. Sufficit enim Monacho duas Tunicas, & duas Cucullas habere propter noctes, & propter lauare ipſas res. Iam, quod ſupra fuerit, ſuperfluum, amputari debet. Et pedules, & quodcumque vetus reddant, dum accipiunt nouum. Femoralia hi, qui in via diriguntur, de veſtiario accipiant, quæ, reuertentes, lota, ibi reſtituant. Et Cucullæ, & Tunicæ ſint aliquanto à ſolito, quas habent, modice meliores, quas exeuntes in via accipiant de veſtiario, & reuertentes reſtituant.

CLXXVII. Stramenta autem Lectorum ſufficiant Matta, Sagũ, & Læna, & Capitale. Quæ tamen Lecta frequenter ab Abbate ſcrutinanda ſunt propter opus peculiare, ne inueniatur. Et ſi cui inuentum fuerit, quod ab Abbate non accepit, grauiſſimæ diſcipli-

næ ſubiaceat. Et vt hoc vitium peculiare radicitus amputetur, dentur ab Abbate omnia, quæ ſunt neceſſaria, ideſt, Cuculla, Tunica, Pedules, Caligæ, Bracile, Cultellus, Graphiũ, Acus, Mappula, Tabula; vt omnis auferatur neceſſitatis excuſatio. A quo tamẽ Abbate ſemper conſideretur illa ſententia Actuum Apoſtolorum; Quia dabatur ſingulis, prout cuique opus erat. *Act. 4.* Ita ergo, & Abbas conſideret infirmitates indigentium, non malam voluntatem inuidentium. In omnibus tamen iudicijs ſuis Dei retributionem cogitet.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CLXXIII. Titulum huius Capitis communiter ſic proponunt Moderni *De Veſtimentis, & Calceamentis Fratrum.* Forte credentes, *Veſtiaria, & Calciaria* pertinere, non ad res ipſas, ſed ad loca, in quibus veſtes, & calcei conſeruantur. Cæterùm *Veſtiarium, & Calcearĩu* etiam prò Veſtibus, & Calceis ipſis vſurpauit

Vlpianus apud Hæftenum in notis. Vnde vſque hodie *Veſtiarium* Italicè apud multos regulares ſignificat id, quod in veſtes illis tribuitur. Quod ſi *Veſtiarium*, *& Calcearium* pro locis, vbi veſtes, & calcei reponuntur omninò velis intelligi, quid prohibet S. Patrem de ipſis locis inſcripſiſſe caput iſtud? Quocirca Codex Ioannis *Veſtiarium*, inquit, *eſt vbi veſtimenta ponuntur*. Et tamen titulũ poſuit de Veſtiarijs, &c. etiam ſi in corpore textus diſponatur de veſtibus, &c. Infra cap. 59. *Veſtiarium S. Pater intelligit locum reponendis veſtibus deſtinatum*.

Penes Abbatem eſt] *Sit*, legunt alij.

Sufficere credimus Monachis per ſingulos] Vacat in multis illud, *Monachis*.

Comparari poſsit] *Poteſt. alij*.

CLXXIX. *De quarum rerum omnium colore*] Ex hoc Regulæ loco arguunt aliqui, Benedictinos non omnes vno, eodemque colore veſtitos inceſſiſſe in eodem Monaſterio, ſed diuerſis, ſecũdum quod vilius emere poterant; dumodo honeſti colores eſſent, brunus, ſubcinericius, ſubniger, ſubrufus, & ex natiuo vellerum colore; minimè namq; ipſis colores aduentitij licebant. Franc. Biuarius ad Lucium Dextrum anno 419. apud Hæſten. pag. 507.

Bernardus verò noſter prædicta verba textus interpretatur, non quòd S. Pater varietatem colorum permiſerit; ſed de qualitate colorum non ſcrupuloſè, vel ambitioſè quærenda. *De quarum*, inquit, *rerum omnium colore*, *Cucullæ*, *Tunicæ*, *Scapularis*, *& pedum indumentorum colore*, *ſic intelligo*, *vide-*

videlicet; Si non est splendidus, aut speciosus, aut si est multùm vilis, humilis, & abiectus, non causentur, scilicet causam quærentes, non conquerantur Monachi. Hæc ille.

CLXXX. Et sanè cum S. Pater Benedictus nigro, saltem natiuo, vellerum colore vsus fuerit; eodẽ conuestitos incessisse primos eius alumnos, dubitandum non videtur. Dixi autèm *Saltem natiuo vellerum colore*: non enim contendero, An color vestium B. Benedicti fuerit niger ex tinctura, vel naturalis? De quo Caramuel num. 1780.

Quod autèm S. Pater nigrum habitum induerit, vt omittam apparitiones, & vetustissimas picturas, id concorditer asserunt nostri Scriptores. Bernardus hìc *Beatus*, inquit, *Benedictus à quibusdam antiquis Doctoribus Casinensibus nigris vsus vestibus traditur in scriptis fuisse*. Nicolaus in expositione huius capitis. *In antiqua* inquit, *Chronica Petri Diaconi scriptum à nobis, & nostris maioribus reperitur, quomodò in Monasterio Floriacensi repertus est* Caputius *Gucullæ B. Benedicti, ex nigris villis contextus*, & infra. *Legimus in vita Caroli Magni* (forte Manni) *Casinensis Cœnobij Monachi, quòd cum Carolus Magnus in territorio Vituriensi in loco, qui Macyatus appellatur, construxisset Monasterium in honorem B. Martini, illudque submittens Casinensi Cœnobio, posuit ibi Caputium P. nostri Benedicti, ex villis nigris contextum, lõgitudine trium vnciarum.*

Quapropter iure Petrus Diaconus, interrogatus à Cistellensi Monacho coram Lothario Impera-

peratore, Cur Casinates semper nigra vestiméta induerent; Respondit, *quia P. Benedictus talibus vsus est*. Chronic.Cas.lib.4.cap.114.

Blesensis etiã epist.97.ad Abbaté de Euesham. *In Monte Casino schema monasticum, quo B. Benedictus est vsus, vsque hodie, sicut dicitur, perseuerat. Quis audeat tanti Patris habitum blasphemare in filijs?* Filij autem atro vtebantur: igitur & Pater.

Petrus item venerabilis Abbas Cluniacensis lib. 4. epist.17, Longam de hoc texuit disceptationem cum Cisterciensibus, ostendens, quod asserimus. Sed & illud me non leuiter vrget, Sacri nimirum huius Casinensis Cœnobij, in quo S. Legislator, & vixit, & obijt, nunquam interrupta traditio; Circa quam sic libet discurrere. Primos illos sacræ huius Domus Alumnos eo vestium colore vti consueuisse credendum est, quem Sãcti Parentis vsu consecratum videbant: Atqui semper atrum colorem retinuerunt: Igitur id eos hæreditaria, & per manus tradita successione à primo Parente accepisse, inficiari nullus potest.

CLXXXI. Porro Casinates Monachos atri coloris retinentissimos fuisse, luculenter, præter alia, ostendit contentio ipsorum cum Cælestino Quinto, cuius seriem, non pigeat hic referre ex oculatis testibus.

CLXXXII. Riccardus enim cap.21.in expos. Regulæ manuscripta Casini sic habet, *Anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo quarto, mense Octubri, Indict.7. Dominus Cælestinus Papa Quintus, qui antea vocatus fuit Frater Petrus de Murrone,*

ne, homo magnæ ſanctitatis, venit ad Monaſterium Caſinenſe; & volens dictum Monaſterium vnire Religioni ſuæ, induxit Monachos pro maiori parte, vt reciperent ſuæ Religionis habitum, qui habitus erat coloris Camellini, viliſsimi panni; & miſit de Monachis ſuis quaſi quinquaginta. Primò fueramus nigri; & mutauit nomen Decani, qui poſt ipſorum aduentum vocatus eſt Prior. Adueniente proximo feſto B. Luciæ renunciauit Papatui in Ciuitate Neapoli, cui ſucceſsit Dominus Bonifacius, qui priùs nominatus fuit Dominus Benedictus Gaietanus, homo maximæ ſcientiæ, & probitatis, de Anania, & reuocauit omnia facta per dictum Cæleſtinum, exceptis Cardinalibus, quos ipſe Cæleſtinus fecerat. Et ego fui vnus de reuocatis, qui fueram effectus Abbas Monaſterij S. Iuſtinæ de Padua. Ex quibus apparet Riccardum fuiſſe ex illis, qui habitum mutauerant.

Atteſtatur Riccardo pęnè eiſdem verbis Nicolaus in Commentario Regulæ; fuit autem Nicolaus ex ijs, qui nè nigrum amictum dimitterēt, è Caſinenſi potius Monaſterio abire maluerunt, qui denique abrogatis actis Cæleſtini ad Monaſterium rediens, nō ſolum cum Caſinenſibus, ſed & cum aliquibus Murronenſibus, qui Caſini remanſerant, nigrum habitum reſumpſit.

CLXXXIII. Quare autem nigrum amictum elegerit Sanctiſſimus Legislator, Reſpondet Bernardus noſter. *Nos tenemus, quòd crucifixo Domino, & mortuo, quidam Apoſtoli nigra ſibi operimenta fecerunt (quæ vſque hodie à viduis, & Chriſtianis amicis poſt obitum virorum, & charorum fiunt, & lugubres appellantur in his Italiæ partibus) quem colorem*

lorem in suo habitu conseruasse feruntur Apostoli in memoriam mortis Christi. Græci etiam Monachi nigro vtuntur colore. Sic Bernard. Ad imitationem igitur Apostolorum, & veterum Monachorum, & ad proprij nominis Etymologiam, officio complendam, nigrum colorem elegit. Nam Monachus, vt ait Nicolaus, ducitur à *Monos*, & *Achos*, quod latinè refert *Vnus*, & *tristis*. Sedeat igitur solus, & tristis, & officio suo vacet, non solùm mẽte, sed etiam veste lugubri, vt, mundo mortuus, Christo viuere omnibus videatur. Hinc Monachi nigri simpliciter pro Benedictinis intelligũtur apud Cæsarium sæpè, & Thomam Cantipratensem, & in Iure Canonico. Asso lib. 2. hist. Sancti Berchorij de Monachis Benedictinis loquens ait, *Monachos vmbraticum gestantes habitum*. Sed tandem è digressione in viam reducamur.

CLXXXIV. *Quod vilius comparari potest*] Vilius dixit comparatiuè, inquiunt nostri, non vilissimum: nè vestis, nimia abiectione, notabilis sit; & vt inanis gloria euitetur. *Vndè* (subiungit Nicolaus) *Si Monachus reciperet integram Cucullam de Vestiario, & ipse causam humilitatis prætendens, pezam vnam turpem, & sordidam supersueret, vel deformem, peccaret contra octauum humilitatis gradum, qui prohibet, Monachum aliud facere, quàm communis Monasterij Regula, & maiorum cohortantur exempla.*

Abbas autèm de mensura prouideat, vt non sint curta] *Nimis enim curtum*, inquit Bernardus, *est ridiculosum. Nimis longum est superfluum, & damnosum. Nimis curtum appello vestimentum, quod circa*

ea talum non attingit protensum. Nimis longum, quod defluit per humum. Ex Bernardo.

Vtentibus ea] *Vtentibus eis*, correxerunt Moderni. Sed perperàm. Nam *Vtor* etiam cum accusatiuo rectè construi, norunt pueri.

Quod supra fuerit, superfluum, amputari debet] Recẽtiores etiam nostri legunt *Quod superfluum est, amputari debet*. Sensus est, quod supra fuerit, vt superfluum, amputari debet. Nam non raro S. P. amittit particulam *Vt*, quod alibi obseruatum est.

Vetus] Intellige de eo, quod portari amplius non potest. Quod autem supra dicit *Vetustam Cucullam* intellige, quæ non sit adeò consumpta, & attrita, vt decenter portari amplius nequeat.

Quæ reuertentes] *Quæ*, scilicet *femoralia*.

CLXXXV. *Aliquanto à solito, quas habent modicè meliores*] Sic legitur apud omnes nostros. Cæteri verò.

Aliquanto ÿs, quas habere soliti sunt, modicè meliores] Sed in phrasi, quam damus Græcismus, & Italismus notari debet, hoc sensu; *Cucullæ, & Tunicæ sint aliquanto modicè meliores ÿs, quas habent à solito*. Græci enim omittunt pronomen, vt alias notatum. Italicè *Le Cocolle, e le Tuniche siano vn alquãto poco migliori di quelle, che sogliono hauere, ò migliori del solito*. Sed, quicquid sit de phrasi, certè S. Legislatoris hìc obseruanda venit vrbana prouidentia. Iubet enim, Monachos, cũ è Monasterio exeunt, procedere debere cum vestibus melioribus, adeò monastici decoris tenax fuit, & ab hypocrisi alienus. Vndè Codex Ioãnis.

Ideo dixit meliores B. Benedictus in via vestes portari, nè hypocrita videatur.

CLXXXVI. *Propter opus peculiare*] Idest nè ibi aliquid occultè repositum sit, tanquam propriū,& sine permissione Abbatis,videlicet, Mappula, Cultellus, Tabulæ, Cappa, numi,& similia. Opus peculiare in hoc sensu reperitur apud Cassian. lib.4.cap.14.

Non erit autèm, nec otiosum, vt reor, nec ingratum legentibus,Monasticarum vestium vocabula, de quibus in textu, breuiter ex nostris expositoribus, & ex alijs illustrare; nè in æquiuoco nominum hæreamus apud varios auctores.

Cucullam in hoc Casinensi Monasterio, inquit Bernardus Abbas,& Cardinalis, *appellamus habitum cum Caputio, ex omni parte clausum, longisque manicis manicatum; quod Cistercienses sequuntur in vocabulo, et figura*. Sic ille. Cluniacenses verò,& Vltramontani, ex eodem Bernardo, infra citando, Cucullæ nomine intelligebāt scapulare,quod testatur etiam Smaragdus. *Quod verò ille* (Benedictus) *dixit Scapulare propter opera, hoc nos modo dicimus Cucullam*. Et quidem antiquis operimentum Capitis *Cucullus*, *Cucullium*, vel *Cuculla* vocabatur. Szomenus lib.5. cap.15. *Caput* inquit, *integumento,quod Cucullam appellare solent, operiebant*. Et Trebellius in Claudio *Bardocucullum vnum Cucullia villosa duo*. Sic legit Meursius, prò *Cucutia*.

Quam verò Casinenses,& Cistercienses vocabant *Cucullā*, Cluniacenses appellabant *Floccum*, fortè, quia fieret ex lana, non attonsa, sed villo-

sa,

ſa, & floccos habente. A Flocco autem, litera immutata, apud Francos dictus eſt *Froccus* (ſæpè enim duæ iſtæ liquidæ commutantur) & à *Frocco*, *Roccus*, & *Rocchettus*.

CLXXXVII. Quare Cuculla, & Floccus aliquando pro eodẽ accipiũtur apud Auctores. Sic Andreas Abbas Caſinẽſis in Sinodo anno 1372. Codice 47. *Cuculla cum manicis longis, quæ alibi in iure Floccus nuncupatur*. Et Ciſtercienſes initio ſuæ inſtitutionis profitentur ſe reieciſſe Froccos, & Pelliceas. Monaſticon. Anglic.pag.699. Aliquando tamen prò diuerſis, præſertim apud Gallos, & alios vltra montes. Clemens Quintus cap. ne in agro. In Concil. Vienn. Aimoinus de geſtis Epiſcoporum, & Abbatum Turonenſium in Abbate 19. *Et inſuper ordinauit, quòd Floccum cũ Cuculla portaremus, ſicut modò deferimus*. Matthæus Pariſius in vitis Abbatum S. Albani. *Tàm formam Cuculli, & Frocci, quàm colorem tranſmutauit primitiuum*. Ingulph. Saxo in hiſt. Crotland. *Induit omni anno totum Conuentum cum ſecta ſua de Tunicis: omni altero anno de Cucullis: & omni tertio anno de Froccis*. Vide Spelmanum, Martinium, Voſſium, & alios in Lexicis. Turrecrematam hìc, & Hæſtenum.

Alio etiam nomine Cuculla appellata eſt Caſula, ſeù Caſulla, inquit Theodemar, ideſt parua Caſa ex Rabano, eo quod totum corpus tegebat, quemadmodum Planeta etiam Sacerdotalis. Hæc enim non ex anteriori, & poſteriori tantùm parte olim pendebat, qualis modò in vſu eſt: ſed, vndi-

que corpus circumambiens, defluebat; vt proindè limbos eius laterales super brachia Sacerdotis subleuari necesse esset, ad sacras cæremonias expeditè peragendas. Cuius subleuationis perseuerat adhuc in Ecclesia aliquod vestigium in eleuatione Sacrificij; licet vix eius modo sit necessitas. Ex hac autem amplitudine Casulæ appellata est *Planeta*, idest, *errabunda*, ex Honorio Augustodun.

Villosam Cucullam, ait textus; idest, vel de panno villoso; ita quod vellus ouis sit interius; vel de panno forrato, seù suffulto, ait Turrecremata. Quas vestes Græci vocant Heteromalla, hoc est, altera parte villosa. Vel villosam, idest, de panno non tonso, sed grosso, & nouo, villis non dum consumptis. Puram verò, hoc est, sine vellere, aut vetustam: frequenti enim vsu vellus de veste cadit. Bernard. Villosam etiam Cucullã appellatam aliquando *Melotem*, à villis reperies. Vide Martinium, & Hæsten.

CLXXXVIII. *Tunicam* (ait idem Bernard.) *appellamus illam, quam sub Cuculla portamus, corpus vtrinque tegentem; sed Caputio carentem; cum manicis mediocriter, & mensuratè longis*. Dicta autem est Tunica, vel à tuendo, ex Varr. lib. 4. vel quia in motu incedentis tonum, idest sonum facit ex Papia, & Isidoro. Porrò apud veteres duo erant Tunicarum genera. Quædam cum manicis, quibus brachia tegebantur vsque ad manus; vndè *Manicata*, *Manuleata*, & à Græcis *Cheridotæ* vocabantur. Hæ Poenis, & Phrygibus in vsu erant, & foe-

& fœminis Romanis : Viris verò, ijs vti Romæ,& in omni Latio indecorum erat. Hinc apud Virg. Æneid.9. vitio datur Phrygibus,quod manicatas tunicas haberẽt,*Et Tunicæ manicas,& habẽt redimicula mitræ.* Militaribus enim viris ineptæ videbãtur,& indecoræ(Diuersa tamẽ est militia Christiana). Aliæ tegebant lacertos, non tamen vsq; ad cubitum;sed partem tantùm lacertorum, humeris propiorem, vt ex veterum statuis cognosci potest. Et huiusmodi Tunicæ vocatæ sunt *Colobia*, eo quod mutilæ forent, vel etiam *Exomidæ.* Vide Vossium,& Grapaldum.

CLXXXIX. *Scapulare* (Græcè *Analabus*, & *Ependytes*) *dictum est à Scapulis; eo quod scapulas, & caput tegit*, inquit Theodemarus in Epistola ad Carolum. *Et vsque hodie*, inquit Bernardus, *tàm Casinenses, quàm Cistercienses habitum Caputiatum à Scapulis, ex vtraque parte dependentem, Scapulare appellant. Sed Casinenses idem Scapulare sub bracchijs circa medium corporis, quasi ad locum cingulis sutum, quasi & ad mẽsuram medij palmi de consuetudine claudunt. Quod Scapulare quando operantur,nè opus impediat; desuper cingunt,sine quo etiam Scapulari, vel sine Cuculla manicata, non se sacris vestibus ad explenda Diuina Officia induere debent. Illud insuper Scapulare benedicitur, quando Monachus profitetur. Attamen Monachi Cluniacẽses, & Vltramontani Scapulare illud Cucullam appellant, & desuper vestem manicatam sine Caputio gerunt, Quam vestem Floccum vulgariter dicunt. Puto autem,quòd Cistercienses ad fontem recurrerũt*

Casi-

Casinensem, & ab illo tàm vocabulum, quàm figurā vtriusq; traxerunt, Scapularis videlicet, & Cucullæ. Sic Bernardus. Ex quibus liquet, Scapulare olim non defluxisse vltra medium corporis, vt etiam apparet ex vetustissima pictura, quam Codici Abbatis Ioannis præfixam reperio. Vide Cassianum lib. *1*. c. *6*. & Iacobum Goar in Rituali Græcorum, pag. 519.

Caramuel, *Scapulare*, inquit, *Tunicæ superpositum, nè illa macularetur*, in Nomencl. Sed potius ad scapulas, & caput tegendum, ex antiquo ritu Monachorum, & rusticorum.

CXC. Quidam apud Magrū, Scapulare appellari etiam *Trogulum*, opinati sunt cum enim in vita S. Mauri legissent, *Semper asperrimo à scapulis vsque ad renes induebatur Trogulo*; coniecturam fecerunt, *Troguli* nomine ibi intelligi Scapulare. Ipse verò Magrus vult esse vestem monachalem ex Papia, qui, *Trogulus* inquit *est Cuculla, vestis monachalis*. Verum ex ipso verborum sensu liquet oppositum. Nam Trogulus ibi describitur tanquam indumentum specialis mortificationis, quam B. Maurus in corpus suum exercebat, & ideo dicit *Asperrimo*. Scapulare autem erat vsualis, & communis vestis Monachorum, quam supra Tunicam ex Regula induebant, & non sub Tunica, vt ait Faustus loc. cit. Trogulus igitur videtur potius ad interius indumētum pertinere, & genus Cilicij, aut simile quid fuisse, non autem vestem communem. In vita S. Gundulphi lib. 1. cap. 2. *Asperrimo ex pilis reinduebatur trogulo.*

& lib. 2.

& lib.2.cap. 1. Sed aſperrimo cilicij trogulo, nuditatem corporeæ fragilitatis velarent: vide Voſſium, & Bollandum.

Pedules] Variant Auctores in expoſitione huius vocabuli. Vltramontani intelligunt id, quod Itali appellant *Pedali*, & ex lana fiebant: Aliqui ex noſtris intelligi malunt *Calceos, le ſcarpe* ex corio factos.

CXCI. *Caligæ*] Noſtri interpretãtur indumentum tibiarum. Italicè *Le Calzette*. Vltramontani verò *Calceos*, qui tunc erant ſimplices ſoleæ ſine ſuperiori corio, quales nunc apud Capuccinos, quos Baſilius vocat *Sandalia*, Hæſten. Quare ad ſenſum exterorum, Monachi ex Regula non habebant tibialia; ſed nudis tibijs incedebant, ſolis calceis exterius, & pedulibus interius ad pedũ operimentum contenti. Noſtri verò volunt, Monachis licuiſſe tibialia pro cruribus, & pedules prò pedibus. Certè ſi linguæ Romanæ puritatẽ ſequaris, Caliga eſt indumentum pedum, & propriè calciamentum militare, vt ait Dio lib.47. ſed inclinata latinitate vulgus Caligas pro tibialibus vſurpauit. Voſſius.

CXCII. *Femoralia*, inquit Bernardus, *Bracas appellamus. Iis Vltramontani Monachi vtuntur indifferenter, magnam hoc vſu munditiam æſtimantes. Caſinenſes autem non ijs vtuntur, præterquam in via directi: Ciſtercienſes etiam non vtuntur eiſdem. Vſum autem non reprobo: ſed puto, quòd tempore huius inſtitutionis rarus erat vſus bracarum.* Sic ille, & Riccard. *Patet ex litera iſta, quòd olim non vtebantur bracis, niſi in via directi: ſed modò omnes indifferen-*

ferenter vtuntur. In Chron. Casinen.lib.1.cap.7. refertur Carolo-Mannum Monachum à Latronibus, femoralibus fuisse spoliatum. Forte ijs vtebatur, quia extra Monasterium erat in pascendis ouibus. In Congregatione nostra Casinensi vsq; ad nostram ætatem vidimus senes, non vtentes femoralibus intra Monasterium: sed interiorem vestem, vltra genua defluentem, ipsis genibus alligabant. Sed & priscos tùm Græcos, tùm Romanos neque tibialibus, neque femoralibus vsos, obseruant eruditi apud Homerum, & Virgilium, Galli verò Bracis, seù Braccis vtebantur: vnde ab vsu Braccarum *Gallia Braccata* dicta fuit Gallia Narbonensis, quæ nunc *Prouincia*, eo quod prima è transalpina facta est Prouincia, nominatur. Sicut reliqua transalpes Gallia *Comata*, & Cisalpina *Togata*. Batayi etiam, Vangiones, & Sarmatæ laxis braccis vtebantur, ex Lucano.

Minus verò vetustis tēporibus Romani paulo post Augusti tempora vsum Braccarum, & tibialium induxerunt. Vide Martinium, & Vossium.

CXCIII. *Bracile* internum subligaculum femoris. Italicè *Calzonetti, Mutande*. Diminutiuum à Bracis. Erat enim *Bracile* breue, & interius succinctorium, quo vtebantur ad honestatem, & munditiem.

CXCIV. *Sagum* Hæftenus vult esse operimentum lecti: nam Monachi, inquit, cubabant super Mattam. Sed ex nostris Sagum est Saccus, paleis plenus, & hoc vulgari huius Regni concordat, ait Bernardus Cardinalis. Papias Sagum interpretatur Saccum. Et in vita S.Placidi Sagum

pro

pro Sacco accepit D. Gregorius: nam quod Gordianus dixit *in Sago*, Gregorius *in Sacco*. De Sago autem militari nihil ad præsens. Lege Martiniũ, & alios in Lexicis.

CXCV. *Matta, vel est Filtrum, secundum Cluniacenses*, inquit Bernardus, *vel aliquid, quod loco Culcitræ habetur: vnde vsque hodie illud, quod ponitur super paleas, vulgo dicitur Mataratium*. Sic ille. Riccardus verò *Mattam* intelligit Sclauinã. Alij Stoream ex iuncis, & Straminibus compactam, super qua dormitur. Græcè Psiathium. Certè quod Gordianus in vita S. Placidi cap. 10. appellauit Mattam Gregorius in 2. Dialog. vertit Psiathium. Perottus, *Culcitræ*, inquit, *generali nomine vocari possunt omne stragulum, in quo aliquid quiescendi gratia inculcatum sit. Mattæ verò duntaxat, in quibus stuppa, vel fœnum, vel lanæ rudiores, aut aliquid simile sit insertum, fiuntque interdum ex cannabo, aut scirpo. Hinc Ouidius, Scirpeam, Mattã dixit*. Smaragdus apud Cerdam *Lectus eorum, aut nuda humus, aut certè storea, ideſt Matta super humum*. Sic etiã Gregor. Turon. Papias verò *Matta*, ideſt *Tapetum*. Cæsarius lib. 7. cap. 52. *Sternite Mattam*.

CXCVI. *Læna* eſt operimentum laneum villosum, ait Nicolaus noster. *Sclauinam* intelligit Bernardus, *quas*, inquit, *venientes de Syria deferunt Peregrini*. Apud Latiniores *Læna* eſt veſtis lanea, habitus duplicis, vel toga, qua Flamines in sacrificijs vtebantur. Seruius in illud Virgil. 4. Tyrioque ardebat murice lœna. Lænates verò ap-

pellabantur quibus Lœna frequens in vſu erat. Feſtus, Martinius.

Capitale ſuo ſe nomine prodit. Ceruical, plumacium, capiti ſupponendum paleis, vel pluma, aut lana plenum. Bernardus, Nicolaus, & alij noſtri. Cæſarius lib. 4. mirac. cap. 26. *Capitale eius vertit*.

CXCVII. *Mappula* emunctorium narium, & ſudoris, quod ad latus portare conſueuerunt. Nicolaus. Quam conſuetudinem vſque hodie retinent ſenes noſtri. Olim enim, femoralibus nō vtentes, Mappulam, Clauem, Cultellum à lateribus pendulos portabant. Eſt autem Mappa (ſi credimus Quintiliano lib. 1. cap. 5.) vocabulum non latinum, ſed Punicum; eoque ſignificatur, non quidem linteum, quod menſæ inſternitur, vt quidam volunt; Hoc enim eſt Mantile: ſed potius id, quo, qui menſæ adſident manus, & os tergunt, quodque ſinguli conuiuæ ſecum olim adferebant ad cœnam, & colligitur ex Martiali epigr. 29. lib. 2.

Attulerat Mappam nemo, dū furta timentur.
Mantile è menſa ſurripit Hermogenes.

CXCVIII. Sed cur manutergium menſæ nō obtinuit apud Rom. propriū nomen, & à Poenis illud acceptum? Suſpicatur Voſſius, veteres Romanos menſam quidem ſtrauiſſe Mantili, cuius bona pars de menſa dependeret ad manus tergendas: ſed morem illum, vt quiſque mappam propriam haberet, imò ad conuiuium deferret, originem habuiſſe à Poenis, à quibus deinde, &

mos

mos,& vocabulum ad Romanos. Quoniam verò Romani olim in menſa manus tergebant mantili, vt diximus, hinc illud linteum, quod menſæ inſternebatur, appellatum Mantile, quaſi manutela.

CXCIX. Ad hoc Iſidor. lib. 19. cap. 26. *Mātilia nunc pro operiendis menſis ſunt, quæ olim, vt nomen indicat, tergendis manibus fuere*. Vide Voſſiū, & Salmaſium.

Graphium, ſtilus ferreus, quo ſcribebatur. Sic dictus *à Grapho*, quod Græcis eſt, *Scribo*. Erat autem Graphium, qua parte ſcribebatur, acutum; altera obtuſum, vel latum, qua caracteres in cera ſcripti, obliterari poſſent, aut radi. Vnde *vertere ſtilum* apud Latinos idem erat, ac corrigere, retractare, & mutare ſententiam. Vide eruditiſſimum Maſcardum Artis Hiſtoricæ tract. 4. partic. prima.

Tabulæ, Pugillares, in quibus ſcribebatur. Erāt autèm tabellæ, cera illitæ, quarum vſum ante Troiana tempora extitiſſe ſcribit Plinius lib. 13. ex Homero.

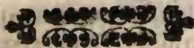
Cur autèm S. Pater Graphij potius, & Tabularum: non verò cartæ, & attramenti meminerit, quæ ante ætatem S. P. Benedicti in vſu iam erant? nam S. Euangeliſta Ioannes *Plura*, inquit, *habens vobis ſcribere, nolui per chartam, & atramentum.*

Reſpondet Hæftenus primo quamlibet materiam, in qua ſcribitur, Tabularum, & quoduis inſtrumentum, quo ſcribitur, Graphij nomine deſignari. Quod videtur sūpſiſſe ex Caſſiano lib. 4. cap. 13. Hinc Carthuſiani ſcriptoribus Graphiū,

 & ta-

& tabulas assignant, & vsque hodie, nuncios, deferentes Epistolas, Tabellarios vocamus. Secundo etiam post chartæ inuentionem perseuerasse aliquousque veterem scribendi morem, siuè in tabulis, siuè in arboris corticibus. Ceratis verò tabulis ideo nonnunquam vtebantur, quòd ea scriptura esset delebilis, & facilè aboleri posset, quod perperam exaratum; atque adeò opus non esset plures consumere chartas. Plura apud Hæftenum. Et sanè parsimoniæ religiosæ id videbatur conuenientius. Vnde Cicero Trebatio. *Nā, quod in Palimpsesto, laudo equidem parsimoniam, &c.* Palimpsestus autèm est membrana deletitia cerata, vel gypsata, quæ sæpè detergi, & radi potest, vt in ea iterum scribatur. Martin.

Obseruandum denique, in hoc capite nihil disponi de interiori *Tunicella*. An quia tunc non erat in vsu apud Monachos; sicut neque *indusiū* apud Priscos? de quo vide Martinium. Certè S.Pater prò interiori subucula induebatur Cilicio, quem imitati sunt Maurus, & Placidus. Neq; de *Petaso* quicquam prò itinerantibus saltem. Fortè non erat vsitatus per ea tempora apud Monachos.

De

De Menſa Abbatis.

C A P. LVI.

CC. MEnſa Abbatis cum Hoſpitibus, & Peregrinis ſit ſemper. Quotiens tamen minus ſunt Hoſpites, quos vult de Fratribus vocare, in ipſius ſit poteſtate. Seniores tamen vnum, aut duos ſemper cum Fratribus dimittendum procuret, propter diſciplinam.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

C*Vm Hoſpitibus, & Peregrinis*] *Hoſpites*, inquit Ruthardus, vel quicunque ſit, *ſunt de prope, ſeù de eadem regione. Peregrini de longe, ideſt de alia regione.*

Seniores] Vulgatæ habent *Seniorum*. Hìc autẽ nomine *Seniorum* intelligas non tantùm ordine, ſed etiam ætate ſenes, vt ex contextu colligitur.

Seniores tamen] Alij, *Autem*.

Dimittendum] Alij, *Dimittendos*.

De

De Artificibus Monaſterij.

CAP. LVII.

CCI. ARtifices, ſi ſunt in Monaſterio, cum omni humilitate faciãt ipſas artes, ſi permiſerit Abbas. Quod ſi aliquis ex eis extollitur pro ſcientia artis ſuæ, eo quod videatur aliquid conferre Monaſterio, hic talis erigatur ab ipſa arte, & denuo per eam non tranſeat; niſi forte humiliato ei iterum Abbas iubeat. Si quid vero ex operibus artificum venundandũ eſt, videant ipſi per quorum manus tranſigenda ſunt, ne aliquam fraudem Monaſterio facere præſumant. Memorentur ſemper Ananiæ, & Saphiræ; ne forte mortẽ, quam illi in corpore pertulerunt, hanc iſti, vel omnes, qui aliquam fraudem de rebus Monaſterij fecerint, in anima patiantur. In ipſis autem pretijs non ſubripiat auaritiæ ma-

malum, ſed ſemper aliquantulum vilius detur, quàm ab alijs ſecularibus dari poteſt, vt in omnibus glorificetur Deus.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CCII. H*Vmilitate*] Addunt aliqui, *Et reuerentia*. Sed in noſtris deeſt.

Si permiſerit Abbas] *Si tamen iuſſerit Abbas*. Legunt plerique.

Erigatur] In editis eſt, *Euellatur*, vel *Eijciatur*. Verùm, dum literam ſtudent corrigere, à ſenſu illius longe abeunt. Non vult textus, Artificem tumidum, & elatum euelli omninò, aut eijci ab arte, quaſi non amplius ad illam rediturum: ſed vult tantùm, ab illa ſuſpēdi ad tempus, donec humilietur. Cæterùm, quia forte, verbum *Suſpendatur*, malè ſonabat, vſurpauit ſynonymum, *Erigatur*, vtriuſque enim eadem eſt ſignificatio. *Erigi* namque paſſiuè, ſignificat etiam *Eleuari, Suſpendi*. Vnde ſicut, *Incumbere operi*, Italicè dicimus, *Impiegarſi all'opra*: ita, *Remoueri ab opere*, dicimus, *Eſſer leuato, eſſer ſoſpeſo dall'opra*. Aptè igitur textus dixit. *Hic talis erigatur ab arte*: *queſto tale ſia leuato, ſia ſoſpeſo dall'arte*.

Nè aliquam fraudem Monaſterio facere præſumant] Sic Codex Ioannis Abbatis, in quo tamen defi-

deficit, *Monasterio*, & Bernardus. At impressi, *Præsumant Monachi facere. Præsumant inferre.*

Memorentur semper] Vacat, *Semper*, in editis.

CCIIII. *Nè fortè mortem, quam illi in corpore pertulerunt, hanc isti, &c. in anima patiantur*] Quæstio est inter Patres, & Theologos; Vtrum Anania, & Saphira, præter mortem temporalem, dãnati etiam fuerint æterna? Affirmãtibus Basilio, Beda, cum alijs. Negantibus Augustino, Petro Damiano, cum plerisque. Opinatur autèm Hæftenus, S.P. Benedictum sensisse cum negantibus. ait enim *Ne mortem, quam illi in corpore pertulerunt*. Mihi tamen neutiquam id colligi hinc posse videtur. Sancti enim Patris intento satis erat exemplum illorum coniugum, quoad euentum certũ, qui constabat ex Scriptura, nempè quoad mortem corporalem; vt ex illa argueret ad spiritualẽ fraudantium Monasteria; Quicquid fuerit, an coniuges illos Deus æterna etiam animæ morte mulctauerit: quod, quia incertum erat, sumi inde non potuisset efficax argumentum ad suum intentum.

Subripiat] Alij *Subrepat*.

Quàm ab alijs secularibus dari potest] Moderni legunt, *Quàm à secularibus datur*. Secularis hìc sumitur prout contradistinguitur à Sacro, religioso, Ecclesiastico. Habet enim alias significationes.

De

De Diſciplina ſuſcipiendorum Fratrum.

CAP. LVIII.

CCIV. NOuiter veniens quis ad conuerſionem, non ei facilis tribuatur ingreſſus; ſed ſicut ait Apoſtolus: Probate Spiritus, ſi ex Deo ſunt. Ergo ſi veniens perſeuerauerit pulſans, & illatas ſibi iniurias, & difficultatem ingreſſus, poſt quatuor, aut quinque dies viſus fuerit patiẽter portare, & perſiſtere petitioni ſuæ, annuatur ei ingreſſus, & ſit in Cella Hoſpitum paucis diebus. Poſtea autèm ſit in Cella Nouiciorum, vbi meditetur, & manducet, & dormiat. Et Senior ei talis deputetur, qui aptus ſit ad lucrandas animas, qui ſuper eum omnino curioſe intendat, & ſollicitus ſit, ſi reuera Deum quærit, ſi ſollicitus eſt ad opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria.

Ioan. 6.4.

Prædicentur ei omnia dura, & aſpera, per quæ itur ad Deum. Si promiſerit de ſtabilitatis ſuæ perſeuerantia, poſt duorum menſium circulum legatur ei hæc Regula per ordinem, & dicatur ei: Ecce lex, ſub qua militare vis. Si potes obſeruare, ingredere: Si vero nõ potes, liber diſcede. Si adhuc ſteterit, tunc ducatur in ſupradictam Cellam Nouiciorum, & iterum probetur in omni patientia. Et poſt ſex menſium circuitum, legatur ei Regula, vt ſciat ad quod ingreditur. Et ſi adhuc ſtat, poſt quatuor menſes iterum relegatur ei eadem Regula. Et ſi, habita ſecum deliberatione, promiſerit ſe omnia cuſtodire, & cuncta ſibi imperata ſeruare, tunc ſuſcipiatur in Congregatione, ſciens ſe iam lege Regulæ conſtitutũ, quod ei ex illa die non liceat egredi de Monaſterio, nec collum excutere de ſub iugo Regulæ, quam ſub tam moroſa deliberatione licuit, aut excuſare, aut ſuſcipere.

Su-

CCV. Suſcipiendus autē in Oratorio coram omnibus promittat de ſtabilitate ſua,& conuerſione morum ſuorum,& obedientia coram Deo, & Sanctis eius; vt ſi aliquando aliter fecerit,ab eo ſe damnandum ſciat, quem irridet. De qua promiſſione ſua faciat petitionem ad nomen Sāctorum,quorum Reliquiæ ibi ſunt,& Abbatis præſentis. Quam petitionem manu ſua ſcribat,aut certe,ſi nō ſcit literas, alter, ab eo rogatus, ſcribat,Et ille Nouicius ſignum faciat, & manu ſua eam ſuper Altare ponat. Quam dum poſuerit,incipiat ipſe Nouicius mox hunc versū: Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum,& viuam,& non confundas me ab expectatione mea. Quem verſum omnis Congregatio tertio reſpondeat,adiūgentes Gloria Patri, &c. Tunc ille Frater Nouicius proſternatur omnium pedibus,vt orent pro eo, & iam ex illa die in Congregatione

Pſal. 118.

reputetur. Res, ſi quas habet, aut erogeт prius pauperibus, aut facta ſolemniter donatione, conferat Monaſterio, nihil ſibi reſeruans ex omnibus, quippe qui ex illo die nec proprij corporis poteſtatem ſe habiturum ſciat. Mox ergo in Oratorio exuatur rebus proprijs, quibus veſtitus eſt, & induatur rebus Monaſterij. Illa autem veſtimenta, quibus exutus eſt, reponantur in Veſtiario conſeruanda, vt ſi aliquãdo, ſuadente diabolo, conſenſerit, vt egrediatur de Monaſterio, (quod abſit) tũc exutus rebus Monaſterij, proijciatur. Illam tamen petitionem eius, quã deſuper Altare Abbas tulit, non recipiat, ſed in Monaſterio reſeruetur.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

AD *conuerſionem*] Vide notas ad caput ſequens, vbi conuerſorum nomen elucidatur.

Si reuera] *Si verè* Vulgati.

Si

Si promiserit] *Et si promiserit*.

De stabilitatis suæ perseuerantia] Codex Ioannis legit, *De stabilitate sua perseuerantiam*.

Et post sex mensium circuitum] *Circulum*, alij.

Legatur ei Regula] *Relegatur*. Sed paulò infra *Iterum relegatur*.

CCVI. *Sciens se iam legē Regulæ constitutum*] Cõmunis Lectio est, *Sciens lege Regulæ constitutũ*, sine pronomine *Se*. Nostri retinent Lectionem, quam dedimus, & intelligunt, *Sciens se lege Regulæ*, idest *sub lege Regulæ constitutum, & conscriptum*. Ego *Constitutum* interpretor *Conuentum*, quasi diceret, Sciens, se iam ex vi Regulæ, quam promisit, esse constitutum, seù Conuentum, vt amplius de Monasterio egredi nequeat. *Constituere* enim aliquando importat *Conuenire*, & *pactum facere*. *Constitutus* itaque, idest, obligatus pacto, & promissione. Vnde dicimus Italicè, *Facere constitutum debitori*, nimirum, conuenire debitorē in Iudiciũ.

Excusare, aut suscipere] Apud editas *Recusare, aut suscipere*. Bernard. *Excusare hic ponitur pro Recusare*.

Nostram tamen Lectionem in sua proprietate non facilè reijciendam arbitror, Siquidem excusare interdum significat, Afferre in excusationem id, quod omittendi, vel peccandi causam præbuit. Quintil. *Tu tamen, si, interpellatus tempestatibus, seriùs venisses, excusares mare, & ambiguos flatus*. Hoc est, Mare in excusationem adduceres de sero aduentu. Sueton. in Calig. cap. 27. *Parētes supplicio filiorum interesse cogebat, quorum vni, valetudinem excusanti, Lecticam misit*. In hoc ergo sensu

ſu accipi poſſet in textu noſtro. Nouitius enim probationis tempore liberè poteſt, vel Regulam ſuſcipere, illique ſe ſubijcere; vel illam excuſare, ideſt illam, illiuſque rigorem adducere in excuſationem ſui ad ſeculũ receſſus. Sic ſupra cap.55. *Excuſatio neceſsitatis*. Nihil ergo mutandum.

Omnium pedibus] *Singulorum pedibus*.

Ex illa die] *Ex illa hora*.

CCVII. *Mox ergo in Oratorio exuatur rebus proprijs, quibus veſtitus eſt*] Tempore S. Patris, & per ſequentia ſecula Nouitius non induebatur monaſtico habitu, niſi ipſo profeſſionis die. Capitula Aquiſgrani. *Nouitius nec tondeatur, nec veſtimenta priſtina immutet, priuſquam obedientiam promittat*. Poſterioribus verò ſeculis introductum fuit, vt ab initio Nouitiatus habitum Regularem indueret, & ſanè rationabiliter: ſic enim aſſueſcere magis poteſt veſtibus Monaſticis, & quàm idoneus ſit religioſis exercitijs faciliùs dignoſci.

CCVIII. *Petitionẽ eius*] Abeſt pronomẽ in multis editis. Nomine autẽ *Petitionis* intelligi hìc ipsã Profeſſionis formulam ex contextu ſatis liquet. Sed libet totam hanc ſacræ Profeſſionis cœremoniam huc referre ex Commentario, quod eſt in Codice Abbatis Ioannis.

Poſtquam Nouitius compleuerit annum, & viſus fuerit patiens, & obediens, & probatus, tunc venire debet in Capitulum, & debet illi dicere Abba (hic auctor ſemper legit Abba, prò Abbas) *Si potes obſeruare, dic. Si reſponderit, Domino iuuante, poſſũ, & volo; tunc debet illi dicere Abba. Ecce Frater, Si vis*

vis Deo omnipotenti seruire sub monachico habitu, & placet tibi sancta Regula, vade, vende, omnia tua, & da pauperibus; & veni, sequere Christum. Sed si ille dixerit, quia in hoc Monasterio volo tribuere, tunc dicat illi Abba. Frater, Deo adiuuante, nobis non est necessaria tua res; eo quod nostra indigentia habet vnde suppleatur. Sũt enim alij pauperiores nobis, aut etiã Monasteria; vel certè parentes tui fortè plus sunt pauperes, quàm nos; & ideo melius est, vt pro mercede illis tribuas, qui plus indigent, quàm nobis. Si autèm ille dixerit, quia volo prò mercede animæ meæ magis in hoc Monasterio tribuere, quàm alteri dare; tunc donare debet rem suam, aut pauperibus, aut in Monasterium. Cum hoc fecerit, tunc debet venire in Oratorio, & ibi exui suis vestibus, & vestiri rebus Monasterij in vno angulo Oratorij, petitione iam facta. Et hoc notandum est, siue antequam promittat, siue post ea vestiatur in Oratorio, nil obstat. Tantum, vt eius caput promissione veletur, & in die octauo deueletur, quia vice Baptismi est Melota. Deinde debet venire ante Altare, & ibi dicere, Promitto de stabilitate mea, & conuersione morum meorum secularium, & obedientia coram Deo, & Sanctis eius. Deinde illam petitionem suam, quam scriptam habet secundum Regulam, debet ponere super Altare, quam dum posuerit, tunc debet dicere tribus vicibus, Suscipe me Domine secundum eloquium tuum. Deinde omnis Congregatio tribus vicibus, sicut Regula dicit, debet respõdere. Tunc debet ille Nouitius prostratus iacere in terra, & omnis Congregatio solummodo genibus fixis debet cantare Psalmos pro illo, idest, Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, & De

pro-

profundis clamaui ad te Domine, & cæteros Psalmos, qui ad hoc pertinent. Post hæc debet surgere, & dicere hæc Capitula. Saluum fac seruum tuum. Conuertere Domine aliquantulum. Dominus custodiat introitum tuum, & postea dicatur Oratio prò illo. Hæc auctor ille, quicumque fuerit, certe antiquissimus. In quibus multa veniunt obseruanda, quæ omittimus, nè Notulæ in Commentaria euadant.

De Filijs Nobilium, aut Pauperum, qui offeruntur.

CAP. LIX.

CCIX. SI quis forte de Nobilibus offert filium suum Deo in Monasterio, si ipse puer minori ætate est, Parentes eius faciant petitionem, quam supra diximus; & cum oblatione ipsam petitionem, & manum pueri inuoluant in palla Altaris, & sic eum offerant. De rebus autem suis, aut in præsenti petitione promittant sub iureiurando, quia nunquam per se, nunquam per suffectam personam, nec quolibet modo ei aliquando aliquid

dent,

dent, aut tribuant occaſionem habendi. Vel certe,ſi hoc facere noluerint,& aliquid offerre volunt in eleemoſynã Monaſterio pro mercede ſua, faciant ex rebus, quas dare volunt Monaſterio, donationem, reſeruato ſibi (ſi ita voluerint) vſufructuario. Atque ita omnia obſtruantur, vt nulla ſuſpicio remaneat puero, per quam, deceptus, perire poſſit (quod abſit) Quod experimento didicimus. Similiter autem, & pauperiores faciant. Qui vero ex toto nihil habent ſimpliciter petitionem faciant,& cum oblatione offerant filium ſuum coram teſtibus.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CCX. PEr *ſuffectam perſonam*] Ita legit vetuſtiſſimus Codex Abbatis Ioannis. Licet autem Cardinalis Bernardus, Petrus Diaconus, alijque noſtri legant *Suſpectam*, interpretantur tamen *Suppoſitam, ſubrogatam*, quod eſt *Suffectam*. Quod, ſi placet legere *Suſpectam*, intellige, *non legitimam*; ſed extraneam. Abbas enim eſt

legitima, & non ſuſpecta perſona, quæ Monacho concedere aliquid poteſt. Cæterùm *Suffectam* magis conſonat textui: nempe, numquam per ſe, vel per alium.

Parentes] *Pater*, *&* *Mater*, inquit Bernardus, *propriè dicuntur Parentes, à pariendo. Vnde Parentes, quaſi Parientes. Poteſt tamen eſſe, quod, iuxta vulgare Regionis, propinquiores ſibi carne Parentes voluit appellare*. Quibus verbis indicat Bernardus, ſeculo S Patris Italicam linguam, quam appellamus vulgarem, iam in vſu fuiſſe. Quod notauit etiam Lipſius. Smaragdus tamen, & Ruthardus nomine Parentum intelligi volunt Patrem, & Matrem.

CCXI. *Parentes eius faciant petitionem*] Excitat hìc moralem quæſtionem Illuſtriſſimus Caramuel num. 444. An parentes obligare poſſint filios ſuos ad ingreſſum Religionis? In cuius dubij doctiſſima reſolutione, poſtquam dixiſſet cum communi Theologorum, Pueros obligari à Parentibus iure poſſe ad Nouitiatum: ita tamen, vt, cum ad pubertatem venerint, integrum ſit illis, aut manere in Religione, & ſe votis obſtringere; aut ad ſeculum recedere; ſubiungit. *Sic D. Thomas ſtudiorũ cauſa legitimè potuit, imò debuit diſcedere; non obſtante parentum oblatione, quia Angelica illa mens, ſi in Caſinenſi Monaſterio manſiſſet, fuiſſet minus culta, & quaſi abſcondita; careretque Eccleſia excellentiſsimis libris, quos, perpetuo choro addictus, ſcribere non potuiſſet. Eſt ratio manifeſta: quia, licet Caſinenſes pro tempore haberent doctiſsimos viros: Doctoris tanti ingenium indigebat expeditio-*

ditiori tempore. Propterea iustè, & legitimè ipsi à Casinensibus persuasum reor; vt excoleret ingenium Neapoli, & transiret ad Predicatores: vbi, & cognosci, & liber à perpetui Chori obligatione quotidiana, melius Deo, Ecclesiæ, & populo seruire posset. Ita Caramuel.

CCXII. Benemerenti de Casinensibus qualicunque hoc Elogio viro clarissimo immensas, si non referimus gratias, certè agimus, & habemus. Adhuc tamen à doctissimo Magistro instruendus,

Quærerem ab illo. Quanam fausti sideris indulgentia Benedictinus & ipse, perpetuoq; addictus Choro, tot excellentissimis libris literarium orbem ditare potuit? Quonam pacto id potuit Gregorius, Beda, Alcuinus, Rabanus, Strabo, Bernardus, Trithemius, Gratianus, alijque Benedictini, ab ipso Caramuele recensiti num. 340. qui Bibliothecas suis egregijs voluminibus referserunt? Quonam id denique potuit Angelicus Doctor, & ipse ex instituto sui Ordinis perpetuo Choro addictus? Quod si cum D. Thoma dispēsatum dicas in obligationibus regularibus ratione studiorum: An cum eodem dispensari non potuisset Casini, cū præsertim discretissimæ id Regulæ indulgentia præscribat cap. 75?

Quærerem iterū. An putet Caramuel D. Thomam Casino discessisse rudem, & incultum? An verò Philosophia, & artibus eruditum? Et an cōstet Caramueli, quænam Casinum relinquendi occasio interuenerit Sancto Adolescenti? Sed, quoniam hæc propria sunt nostri sacri Monaste-

rij; & vt est in Prouerbio, Plura scit domi suæ insipiens, quàm sapiens in aliena; operæ pretium me facturum opinor, ipsique Caramueli æquissimo viro, non ingratum, si aliqua (neque enim omnia) de D. Thoma, quæ nostris consignata sunt monumentis depromam, ac paulò vberius referam.

CCXIII. Igitur circa Annum 1229. cum Casinēse Monasterium moderaretur Landulphus Senebaldus (quem ipsius D. Thomæ Patruum agnoscunt aliqui, alij verò ex Comitibus Acerrarum, qui & Aquinensium gentiles erant) traditus est Casinensibus Puer Thomas quinquennis, custodiendus, & instruendus in hac arce Religionis, & literarum Athenæo. Vbi Grammaticam, Logicam, & Philosophiam naturalem edoctum fuisse, præter nostros, testatum reliquit Ptolomæus Lucēsis Episcopus Tortellanus ex Ordine Prædicatorum, ipsius D. Thomæ conscientiæ moderator, & auditor. Lib. enim 22. Cronici Pontificum, manuscripti in Bibliotheca Eminentissimi Principis Cardinalis Francisci Barberini, cuius benignitate illam licuit mihi oculatè inspicere. Sic habet cap. 20. *Hic* (Thomas) *nutritus in sua pueritia in Abbatia Montis Casini, qui sunt Monachi nigri, & secundum morem nobilium illius Patriæ, vt patet de Beato Mauro, & Placido, ibidem in sua pueritia in loycalibus, & naturalibus optimè profecit, &c.* Hæc Ptolomæus, quem locum non integra fide citauit Caietanus. Ex quo Scipio in Elogijs Casinensibus.

Cum autem atrox tunc bellum inter Pontificē

Gre-

Gregorium Nonum, & Fredericũm Secundum Imperatorem exarſiſſet; inde toti Campaniæ, ac præcipuè Caſinenſi ditioni magna incommoda deriuarunt. Nam à Pontificio primùm, tùm à Cæſariano exercitu vniuerſa Monaſterij Caſtra, ipſaque Sancti Germani Ciuitas occupata; Landulphus multa paſſus; Monachi è Monaſterio pulſi: quæ calamitates, conterminis etiam oppidis, & Aquino præſertim communes, Sancto Adoleſcenti aliò demigrandi neceſſitatem attulerunt. Neapolim itaque, Regiam Vrbem, & Aſylum cõtendit, vbi operam dediſſe Theologiæ ſub præceptoribus Petro de Hibernia, & Martino Neapolitano Benedictinis, probare ſibi viſus eſt Conſtant. Caiet. in manuſcripto de hac re, aſſeruato in Biblioth. Aniciana. Sed hæc, & alia omitto, nè probabilia pro exploratis interſeram.

CCXIV. Verũ cũ ſuboluiſſent Sancto Puero parentum conſilia de Abbatia Caſinenſi, ſibi poſt Landulphum deferenda; vt erat Chriſtianæ abiectionis amantiſſimus, & ab omni honorum ambitu alienus, quemadmodum refutatæ poſtea ab ipſo ampliſſimæ dignitates conteſtantur; florẽte etiam tunc Prædicatorum Ordinis eximia ſanctitate, atque doctrina illectus; ſacræ illi militiæ, repugnantibus licet conſanguineis, iam Adoleſcens nomen dedit. Paulo poſt verò in Caſtro Montis S. Ioannis eruditiſſimos commentarios in Ariſt. Elenchos compoſuit, nempe ex Caſinenſi diſciplina. Hæc ex noſtris, & ex legendis D. Thomæ operibus eis præfixis.

Non itaque pro ætate minus cultum, aut in li-

teris

teris,& religiosa disciplina rudem animum excolendum Prædicatores à Casinensibus acceperũt. Sed qui iam in vtroque pietatis, & doctrinæ solo altius radices egerat,& palmites miserat,qui deinde Ecclesiam vniuersam clarissimis splendoribus illustrarunt.

Habes igitur Lector, quare D.Thomas Casinũ reliquerit,& cur ad Prædicatores transierit? An autem etiam debuerit, & an id sibi à Casinensibus persuasum,vt ait Caramuel,tuum sit ingenuè diudicare. Extat certè in hac nostra Bibliotheca exemplar Epistolæ Vniuersitatis Neapolitanæ ad Erasmum, tunc Monachum Casinatem, inuitantium,ac deprecantium illum ad suscipiendũ onus magisterij sacrarum literarum in eadem vniuersitate. Ex qua liquidò constat,quæ per ea tempora de Casinensium doctrina inualuerat opinio,vt inde Magistros deprecarentur. Sed tandem non importunæ huic egressioni hic finis esto, & ad Notulas redeamus.

CCXV. *Petitionem*] Capite præcedenti conueniunt omnes, nomine petitionis accipi formam profitendi. Hìc verò discrepant expositores. Et quidem Auctor expositionis, quæ est in Codice Ioannis, vult, petitionem hìc intelligi formulam professionis: ita vt Pater Infantis dicat pro filio. *Ego N. promitto coram Deo, & sanctis eius de stabilitate huius filij mei,& conuersione morum,& obediẽtia. Forte quia*; inquit Bernardus Cardinalis, *sicut Puer baptizatur in fide Parentum; sic in fide Parentum Religioni obligatur*. Et in hanc interpretationem consentiunt Smaragdus,& plerique alij.

At

At verò ipſe Bernardus, relatá prædicta intelligentia; & ex recepto errore, tribuens illã Paulo Diacono, ſubiungit ſic. *Sed certè mihi, ſicut modo videtur, & puto, quòd hanc petitionem debemus intelligere; ſicut in Capitulo precedenti, Poſt quatuor, vel quinque dies perſiſtere petitioni ſuæ, &c. ideſt, vt petant, eum in Monaſterio recipi, nutriri, & doceri regularibus diſciplinis, & quantum in ſe eſt, offerant ipſum Deo. Nam, ſecundum iura, cum ad annos diſcretionis peruenerit, reclamare poteſt, & ad ſeculum redire. Vnde illud non intelligo de verbis profeſſionis.* Bernardo ſubſcribunt Riccardus, & Nicolaus.

Offerre volunt] *Voluerint*, magis placet modernis.

Qui verò ex toto nihil habent, ſimpliciter petitionem faciant, & cum oblatione offerant filium ſuum] Vir clariſſimus Caramuel in ſuo Nomenclatore putat, Particulam, *Cum*, ſtare hìc loco particulæ, *Prò*. Ita vt ſenſum referat, *Simpliciter petitionem faciant, & cum oblatione, hoc eſt, Prò oblatione, offerant filium ſuum*, quaſi ipſe filius ſit oblatio. *Et ſic debere textum exponi clarum eſt*, inquit. *Quia quam oblationem poſſent Deo dare, qui ſupponuntur, nõ modò eſſe pauperes; ſed & nihil omninò habere?* Hæctenus etiam cenſet, cum puero offerendum eſſe aliquid ad ſtipem templi.

CCXVI. Cæterum, quominus clara, imò vera ſit clariſſimi viri expoſitio, multa obſtant. Et in primis cùm S. Pater ait, *Qui verò ex toto nihil habent*, meo iudicio non eſt intelligendum de nihilo ſimpliciter. Quis enim adeò pauper, & miſer erit, qui minutam aliquam oblationem exhibere

non

non valeat? Candelam, Panem, Florem, vel quid ſimile. Intelligendum ergo eſt de nihilo Patrimonij, & hæreditatis; vt ex contextu ſatis liquet. Nimirum, vt qui ex toto, ſeù omninò nihil habent vnde offerant Monaſterio pro mercede animæ ſuæ de ſubſtantia, & Patrimonio ſuo, faciant ſimpliciter petitionem, & offerant filium ſuum coram teſtibus, cum aliqua qualicumque oblatione.

CCXVII. Deinde, quicquid ſit de hac intelligentia, Illud *cum oblatione*, non eſt hìc neceſſariò accipiendum de oblatione aliqua, facienda à Parentibus pueri, vt extimauit Carainuel, & Hæſtenus: ſed intelligi poteſt de oblatione fieri ſolita in Miſſa, ita videlicet, vt puer offeratur à Parentibus, cùm fit oblatio, & cum ipſa oblatione Miſſæ. Quam intelligentiam firmat, & luculenter explicat vſus, & ritus illorum temporum. Et inprimis Capitula Aquisgrani cap. 36. *Vt puerum Pater, aut Mater tempore oblationis offerant Altari, & petitionem pro eo coram Laicis teſtibus faciat, quā tempore intelligibili ipſe puer confirmet.* Lanfrancus etiam apud Hæftenum, deſcribẽs illam cœremoniam ſic ait. *Offerendus puer, facta ſibi priùs corona, manibus portans Hoſtiam, & Calicem cum vino, ſicut mos eſt, poſt Euangelium Sacerdoti, qui Miſſam celebrat, à parentibus offeratur. Qua oblatione à Sacerdote ſuſcepta, inuoluant prædicti parentes manus pueri in palla, qua Altare coopertum eſt, & cuius pars anterius dependet, & tunc ſuſcipiat eum Abbas.* Sic Lãfrancus. Smaragdus ad hunc locum. *Quæ traditio*, inquit, *filiorum, ſiuè nobilium, ſiuè ignobilium, ſiuè diuitum, ſiuè pauperum, hoc tenore, &c. Idcircò*

hunc

hunc filium nostrum cum oblatione in manu, atque petitione, &c. Et Nicolaus oblationem intelligit *Panem, & vinum.*

CCXVIII. Sed audire non pigeat, quid de tota hac cœremonia vberiùs referat Codex Abbatis Ioannis. *Ita faciendum est*, inquit. *Debet, si Pater est viuus, dicere Pater: si autèm mortuus est, dicere Mater: nam alius propinquus non debet, idest, Promitto ego ille coram Deo, & Sanctis eius pro filio meo de stabilitate sua, & conuersione morum suorum, atq; obedientia. Et debet habere petitionem scriptam, et promissionem in manu pro filio suo. Verbi gratia. Cum lectum fuerit Euangelium, quando debent offerre, antequam incipiat Offertorium, debet ponere in dextera manu filij sui oblatam cum Mappula; in sinistra autèm Amulam vini. Deinde debet illum Pater ante se tenere infantem, & debet inuoluere manum ipsius in illa Mappula, cum qua offert: quia de ipsa Mappula dicit Palla Altaris, non de Altaris panno sacrato. Deinde debet tenere manu sua manum filij sui inuolutam in illa Mappula, & petitionem, qua firmat filium suum in illo Monasterio, & debent adesse testes. Tunc debet Abba interrogare illum isto modo. Quid petis Frater? Ille debet respondere dicens, Volo tradere filium meum Deo omnipotenti ad seruiendum sibi in hoc Monasterio; quia sic præcepit Dominus in lege filijs Israel, vt offerrent filios suos Deo. Propterea ego volo hunc filium meum similiter Deo offerre. Deinde debet dicere Abba testibus. Audistis Fratres, & vidistis, quid iste dicat? Illi debent dicere: Audiuimus, & vidimus. Tunc debet ille Pater ante se filium suum ducere ad illum locum, vbi ho-*

mines offerre consueuerunt. *Deinde debet Presbyter tollere oblatam,& Amulam de manu infantis,tenta manu Patris,& Abba debet recipere infantem,& tollere petitionem. Ideo præcipit B. Benedictus,Cum oblatione infantem offerri, vt per hoc,quod foris ostẽditur,significet,quid intus geratur.Id est,vt sicut oblatio efficitur: ita holocaustum Domino efficiatur*, &c. mox infra. *Quod verò dicit. De rebus autèm in præsenti petitione promittat sub iureiurando, & reliqua: ac si diceret, nunquam det illi aliquid, aut per se,aut per aliquam occasionem ,&c. Isto modo debet fieri: idest, quando offert filium suum, tunc debet dicere sic. Promitto per viuentem in secula, quia nunquam do illi hæreditatem suam, aut aliquid quidquam: sed exhæredo illum ab omni mea hæreditate; vt exhæres sit in perpetuum: ita vt per nullum ingenium possit quærere hæreditatem meam per successionem suam. Quod enim dicit,vel certè si hoc facere noluerint,& aliquid in elemosina,& reliqua.Ita intelligitur: idest, si hoc facere noluerint, hoc est eum exhæreditare de rebus suis; sed voluerint eius portionẽ offerre in Monasterio: tunc offerant etiã eius portionẽ cum ipso infantulo. Isto modo fieri debet. Idest,si voluerint offerre eius portionem in Monasterium; tunc debet etiã dicere,quando offert filium,offero etiam eius portionẽ pro mercede animæ meæ in hoc Monasterio.* Et paulò infra. *Quando vero dicit. Qui verò ex toto nihil habent,simpliciter petitionem faciant, & cum oblatione offerant filium suum coram testibus; ita intelligi debet. Idest,si tales sunt,qui per omnia nihil habẽt; non est opus, vt tali modo faciant promissionem, sicut diuites,& mediocres. Simpliciter, idest sine datione.*

Et

Et cum oblatione offerant filium suum corã testibus: idest, sine vlla datione, sed solummodò cum oblatione offerant filium suum. Hæc omnia Codex Ioannis. Ex quibus euidenter apparet, *Oblationem* hìc nõ esse intelligendam pro Datione aliqua parentũ. Quando ergo dicit, *Cum oblatione*, non debet intelligi, vt ait Caramuel, pro *Oblatione*: sed, *simul cum oblata Missæ*, vt distinctissimè exposuerunt supracitati Commentatores. Quibus consonant cæteri ex nostris,

CCXIX. Pallam autèm Altaris intelligit Codex Ioannis Mappulam, cum qua portatur oblata, quæ dicitur esse Altaris; eo quod Altari seruitur in ea. Sed Bernardus, *Puto*, inquit, *secũdum literam, hoc intelligi debere de Palla, quæ est in Altari. Et ita vidi de facto seruari*. Sic ille. Riccardus etiam *Credo*, inquit, *quòd pars superior Altaris vocetur Palla: sicut sumitur de Consecrat. distinct. 1. cap. Altaris Palla*.

Dicitur autèm *Palla* à palliando, quia cooperit Altare. Gugliel. Durant. Pallæ igitur Altaris sunt linteamina, quibus Altare sternitur, & operitur. Et certè antiquitus lintei pars pendebat ante faciem Altaris: vt proinde manus pueri inuolui cũ illa posset, vt ait Lanfrancus, reuoluendo scilicet illam super Altare, & super manus pueri.

CCXX. Denique obseruandum hìc venit, inter Pueros à Parentibus Religioni oblatos, & illos, qui proprio consilio ad Monasterium veniebant, hanc olim fuisse appellationis differentiam. Quòd Pueri vocabantur *Nutriti*: Alij verò *Conuersi*. Nutriti illi, eò quod ab infantia Religio-

nis lacte nutriti, seculum non tàm deseruerant, quàm ignorauerant. Conuersi isti, quia à seculari vita, quam experti fuerant, ad vitam Monasticam conuertebantur. Ideo Anselmus in libro similitud. cap. 78. Nutritos comparat Sanctis Angelis, in Cælo quasi nutritis: Conuersos verò sanctis hominibus, qui Cælum adepti sunt. Posterioribus verò seculis Conuersorum nomen restrictũ fuit ad significandum Fratres tãtùm Laicos, idest non chorales, sed idiotas.

CCXXI. Cuius denominationis ea fuisse videtur causa, inquit Hæftenus pag. 277. quòd cum olim Cõuersi, idest Monachi prouectæ ætatis, & conuersionis, secularium negotiorum, & exteriorum rerum experientiam haberent, ijs potissimùm, non verò Nutritis, negotia, & ministeria demandabantur. Sed, cum postea exterioribus ministerijs procurandis destinati fuissent Fratres laici, qui Choro addicti non essent, hi tandẽ Conuersorum nomen retinuerunt, tanquàm proprium sui status, quod priùs alijs cõmune fuerat.

CCXXII. Nos Casinenses in tota nostra Congregatione Fratres Laicos appellamus *Commissos*: non tamen confundimus *Commissos* cum *Conuersis*, vt putant Hæftenus, & alij. Sed diuersi sunt instituti. Nam Conuersi emittebant solemnia vota, & Scapulare nigrum supra Tunicam coloris berettini induebant, nutrientes barbam: Commissi verò emittunt simplicia tantùm vota. Tunicam berettinam, sine Scapulari induunt, & è Claustris dimitti possunt ad arbitrium Abbatis, & seniorum, qua dimissione absoluti cẽsentur à votis.

tis. Nunc tamen Constitutionibus nostris cautũ est, Conuersos in Congregatione non amplius recipi, sicut olim: sed solos Commissos.

CCXXIII. Cur autèm *Cõmissi* appellantur? Fortè quia Monasterij seruitia illis committuntur: vel quia ad communia exercitia mittuntur.

Habemus prætereа in Congregatione nostra Fratres *Oblatos*, qui per Chirographum publicum obligant se ad obediendum Prælato, & offerunt se, & sua Monasterio irreuocabiliter. Gaudentq; priuilegijs nostris respectiuè, & ad ipsorum capacitatem, veluti Commissi.

De Sacerdotibus, qui fortè voluerint in Monasterio habitare.

CAP. LX.

CCXXIV. SI quis de Ordine Sacerdotum in Monasterio se suscipi rogauerit, nõ quidem citius ei assentiatur. Tamen, si omnino perstiterit in hac supplicatione, sciat se omnem Regulæ disciplinam seruaturum. Nec aliquid ei relaxabitur, vt sit, sicut scriptum est: Amice ad quid venisti? Concedatur ei tamen post Ab- Matth. 26.

batem

batem ſtare, & benedicere, aut Miſſas tenere, ſi tamen iuſſerit ei Abbas. Sin aliàs, nullatenus aliqua præſumat, ſciēs ſe diſciplinæ Regulari ſubditū, & magis humilitatis exempla omnibus det. Et ſi forte ordinationis, aut alicuius rei cauſa fuerit in Monaſterio, illum locū attendat, quando ingreſſus eſt in Monaſterio, non illum, qui ei pro reuerentia Sacerdotij conceſſus eſt. Clericorū autem ſi quis eodem deſiderio Monaſterio ſociari voluerit, loco mediocri collocentur. Et ipſi tamen ſi promittunt de obſeruatione Regulæ, vel propria ſtabilitate.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

IN titulo. *Fortè*] Deeſt hoc aduerbium in multis editis.

Supplicatione] Alij legunt, *Petitione.*

Omnem Regulæ diſciplinam] Perez legit, *Omnem diſciplinæ Regulam*.

CCXXV. *Aut Miſſas tenere*] *Aut Miſſas canere,*

nere, reponunt Moderni. Sed temerè, quod non capiunt, corrigunt. *Miſſas tenere* ex Græco ſignificat *Sacramenta adminiſtrare*, *vel prædicare*: & ad literam hæc phraſis reperitur in Indiculo Legatorum Hormiſdæ Papæ apud Caſaubonum,& Martinium in Lexico, vbi ſic ſcriptũ eſt: *Si Hæretici non ſunt, quomodo ante duas Hebdomadas, quàm nos veniſſemus, ſtatuerunt omnes in unum, nè quis Miſſas foras Ciuitatem teneret?* Sic ibi, & vſque hodie perſeuerat apud nos vſus dicendi, *Tenere hebdomadam Miſſæ*. Erat igitur locutio vſualis.

Et ſi fortè] Vacat particula coniunctiua in alijs.

In Monaſterio] *In Monaſterium*.

Collocentur] Alij legunt in ſingulari.

Promittunt] *Promiſerint*.

De Monachis peregrinis, qualiter ſuſcipiantur.

CAP. LXI.

CCXXVI. SI quis Monachus peregrinus de longinquis Prouincijs ſuperuenerit, ſi pro hoſpite voluerit habitare in Monaſterio, & contentus eſt cõſuetudine loci, quam in-

inuenerit, & non forte ſuperfluitate ſua perturbat Monaſterium: ſed ſimpliciter contentus eſt,quod inuenerit, ſuſcipiatur quanto tempore cupit. Si qua ſanè rationabiliter, & cum humilitate caritatis reprehendit, aut oſtendit, tractet Abbas prudenter, ne forte pro hoc ipſo eum Dominus direxerit. Si vero poſtea voluerit ſtabilitatem ſuam firmare, non renuatur talis voluntas; & maxime quia tempore hoſpitalitatis potuit eius vita dinoſci. Quod ſi ſuperfluus,aut vitioſus inuentus fuerit tempore hoſpitalitatis, non ſolum non debet ſociari corpori Monaſterij;verum etiam dicatur ei honeſte,vt diſcedat;ne eius miſeria etiã alij vitientur. Quod ſi non fuerit talis,qui mereatur proijci, non ſolum, ſi petierit, ſuſcipiatur, Congregationi ſociandus: verum etiam ſuadeatur,vt ſtet,vt eius exemplo alij erudiantur: quia in omni loco vni Domino ſeruitur, vni

Re-

Regi militatur. Quem ſi etiam talem eſſe perſpexerit Abbas, liceat eum in Superiore aliquantum conſtituere loco. Non ſolum autem Monachum; ſed etiam de ſupraſcriptis gradibus Sacerdotum, vel Clericorum ſtabilire poteſt Abbas in maiori, quàm ingreditur loco, ſi eorum talem perſpexerit eſſe vitam. Caueat autem Abbas, ne aliquando iam de alio noto Monaſterio Monachum ad habitandum ſuſcipiat, ſine conſenſu Abbatis eius, aut literis commendaticijs; quia ſcriptum eſt: Quod tibi non vis fieri, alio ne feceris. *Matth. 7.*

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CCXXVII. ET *contentus eſt*] *Cõtentus fuerit. Simpliciter contentus eſt, quod inuenerit*] Græciſmum hìc agnoſci vult Hæftenus, ex omiſſione pronominis ante relatiuum. Vulgati legunt *Eo, quod inuenerit.*

Cum humilitate caritatis] Deeſt, *Charitatis* in editis pleriſque.

Reprehendit; aut ostendit] Deficit *Ostendit* in Codice Ioannis.

Nè forte pro hoc ipso eum] *Nè fortè eum propter hoc ipsum.*

Dinosci] Prò *Dignosci.*

Quem si etiam] *Quem etiam si.*

Aliquantum] *Aliquantulum.*

Suprascriptis] *Supradictis.*

Si eorum] *Si eius.*

Aliquando iam] hinc, *iam*, legunt Moderni.

Alio nè feceris] *Alij nè feceris.*

De Sacerdotibus Monasterij.

CAP. LXII.

CCXXVIII. SI quis Abbas sibi Presbyterum, vel Diaconem ordinari petierit, de suis eligat, qui dignus sit Sacerdotio fungi. Ordinatus autem caueat elationem, aut superbiã: nec quicquam præsumat; nisi quod ei ab Abbate præcipitur, sciens se multo magis disciplinæ Regulari subditum. Nec occasione Sacerdotij obliuiscatur Regulæ obedientiam, & disciplinam: sed magis, ac magis in Deum proficiat.

Lo-

Locum vero illum ſemper attendat, quo ingreſſus eſt in Monaſterio, præter Officium Altaris: & ſi forte electio Congregationis, & voluntas Abbatis pro vitæ merito eum promouere voluerit. Qui tamen Regulam, à Decanis, vel Præpoſitis conſtitutam, ſibi ſeruare ſciat. Quod, ſi aliter præſumpſerit, non Sacerdos, ſed rebellio iudicetur; Et ſæpe ammonitus, ſi non correxerit, etiam Epiſcopus adhibeatur in teſtimonium. Quod, ſi nec ſic emendauerit, clareſcentibus culpis, proijciatur de Monaſterio: Si tamen talis fuerit eius contumacia, vt ſubdi, aut obedire Regulæ nolit.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CCXXIX. D*iaconem*. Perperam recentiores reponunt, *Diaconum*. Frequens enim eſt apud Patres, & Eccleſiam *Diacones* prò *Diaconi*. Philip. 1. *Cum Epiſcopis, & Diaconibus*. Apud Anaſtaſ. Biblioth. Frequenter *Dia-*

cones. S. Cyp. in Epiſtolis, *Presbyteres, Diacones. Auguſt.*

Magis in Deum proficiat] *In Domino.*

In Monaſterio] *In Monaſterium.*

Regulam] Ideſt *Directionem, & præcepta.*

Sibi ſeruare ſciat] *Sibi ſeruari ſciat.* Aliqui ex noſtris. Sed Vulgati habent, *Sibi ſeruandam.*

Sed Rebellio] Suffragantibus omnibus noſtris. Alijs placuit *Rebellis*, & legunt, *Non vt Sacerdos; ſed vt Rebellis.* Fortè S.Pater ſumpſit ex Italiſmo, *Ribello, Rebellio*: Cum potiùs in proprietate vocis *Rebellio* ſit nomen criminis; *Rebellis* verò criminoſi, quod notauerim pro Hæfteno hìc in Notis.

De Ordine Congregationis.

CAP. LXIII.

CCXXX. ORdines ſuos in Monaſterio ita cõſeruent, vt conuerſionis tempus, & vitæ meritum diſcernit, vtque Abbas conſtituerit. Qui Abbas non conturbet gregem ſibi commiſſum: nec, quaſi libera vtẽs poteſtate, iniuſte diſponat aliquid, ſed cogitet ſemper, quia de omnibus iudicijs, & operibus ſuis redditurus eſt Deo

rationem. Ergo ſecundum ordines, quos conſtituerit, vel quos habuerint ipſi Fratres, ſic accedant ad pacem, ad Communionem, ad Pſalmum imponendum, in Choro ſtãdum. Et in omnibus omnino locis ætas non diſcernat ordines, nec præiudicet; quia Samuel, *Reg.1.7.* & Daniel pueri Presbyteros iudicauerunt. *Dan.13.* Ergo, exceptis his, quos (vt diximus) altiori conſilio Abbas prætulerit, vel degradauerit certis ex cauſis; reliqui omnes, vt cõuertuntur, ita ſint: vt verbi gratia, qui ſecunda hora diei venerit in Monaſterio iuniorem ſe nouerit illius eſſe, qui prima hora venit diei, cuiuslibet ætatis, aut dignitatis ſit. Pueris per omnia ab omnibus diſciplina conſeruata. Iuniores igitur Priores ſuos honorent. Priores iuniores ſuos diligant. In ipſa appellatione nominũ nulli liceat alium puro appellare nomine: ſed Priores iuniores ſuos Fratres nominẽt: Iuniores autem Priores ſuos

Nonnos vocent, quod intellegitur paterna reuerentia.

CCXXXI. Abbas autem, quia vices Christi creditur agere, Dominus, & Abbas vocetur, non sua assumptione, sed honore, & amore Christi. Ipse autem cogitet, & sic se exhibeat, vt dignus sit tali honore. Vbicumque autē sibi obuiant Fratres, iunior à Priore benedictionem petat. Transeunte maiore, minor surgat, & det ei locum sedēdi: nec præsumat iunior consedere; nisi ei præcipiat senior suus, vt fiat, quod scriptum est: Honore inuicem præuenientes. Pueri parui, vel adolescentes in Oratorio, vel ad mensas cum disciplina ordines suos consequantur. Foris autem, vel vbi vbi custodiam habeant, & disciplinam, vsque dum ad intellegibilem ætatem perueniant.

Rom. 12.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

Conuersionis] Quidam legunt, *Conuersationis*, & etiam rectè.

Vtque Abbas] Aliqui etiam ex nostris legunt, *Aut quomodo Abbas*.

Iniustè] Deest in Codice Ioannis.

Aetas non discernat ordines] Proba Lectio, quicquid alij reponant, *Aetas non discernatur in ordine*. Salm. Paris. Hæsten. sed nullo veterum suffragio.

CCXXXII. *Ad Pacem*] Olim Monachi pacem ab Abbate accipiebant. De quo libeat audire Bernardum. *Apud nos in Natali Domini, Resurrectione, & Pentecoste, singuli post Agnus Dei ante Communionem ab Abbate pacem assumunt; & qui Prior assumpsit, secundum est in ordine, stat; & accedit secundus ab Abbate pacem sumpturus, qua percepta, à Priore stāte pacis osculum sumit, & stat iuxta priorem. Accedit tertius ad Abbatem, & sumpta pace ab Abbate, & primo, & secundo stantibus, stat & ipse. Sic omnes ordinatim accedunt ad pacem, & singuli à singulis pacem sumunt*. Sic ille.

Ad Communionem] Subiungit Bernardus. *Communionem, sicut sunt in ordine, vnus post alium percipere debent de corpore, & sanguine Saluatoris*. Tempore enim Bernardi adhuc extabat vsus communicandi sub vtraque specie.

Presbyteros] Idest *Senes*.

Iu-

Iuniorem se nouerit illius esse] Omnes nostræ membranæ.

Pueris per omnia ab omnibus disciplina conseruata] *Pueris verò per omnia ab omnibus disciplina teneatur*. Hæftenus, & alij.

CCXXXIII. *Iuniores igitur Priores suos honorent. Priores iuniores suos diligant*] Ex hoc loco confirmantur ea, quæ notauimus cap. 4. ad illud, *Iuniores diligere*, Non enim de Iuuenibus simpliciter, & ætate, loquitur textus: sed de Iunioribus, comparatiuè ad antiquiores, & Priores in ordine professionis; & idcirco dicit *Iuniores suos*, ideſt, ſuos inferiores in ordine.

In ipsa appellatione] Interponitur, *Autem*, à vulgatis.

CCXXXIV. *Nonnos*] Ideſt Patres, vt interpretatur textus, cum ſubiungit, *quod intelligitur paterna reuerentia*. Caramuel, num. 1477. lit. D. *Nonnos* interpretatur illos, qui ſunt ſub Decano, quaſi *Nonos*. Erudititiſſimus Hæftenus deducit nomen ex Aegypto; vbi monaſtica inſtitutio floruit. Voſſius etiam, *est*, inquit, *Vox Aegyptia*. Hi enim Monachos Nonnos, Monachas Nonnas vocant; vt traditum quoq; Cælio Rhodigino lib. 5. cap. 12. D. Hieron. Epiſt. 47. Arnobius. Synodus Aquisgranenſis, Cæſarius, alijque apud Voſſiū.

Intellegitur] Et infra *Intellegibilem*] Pro *Intelligitur*, antiquo more.

CCXXXV. *Abbas autèm, quia vices Christi creditur agere, Dominus, & Abbas vocetur*] Ex fide omniū noſtrorum dedimus *Dominus*, nō *Domnus*.

Hinc

Hinc Bernard. *Litera vltramontana non habet Dominus, ſicut litera Caſinenſis: ſed habet Dompnus, & ſine dubio Dompnus videtur plus habere reuerendæ maturitatis, & Dominus plus metuendæ poteſtatis.* Sic ille, quem ſequitur Nicolaus.

CCXXXVI. Diſplicet Hæſteno Lectio noſtra, eo quod Domini prænomen, & titulus illi ſoli tribuendus videatur, de quo in Hymno Angelorum canit Eccleſia, *Tu ſolus Dominus*. Quare hìc omninò legendum putat *Domnus*, non *Dominus*.

Sed in primis, cum Chriſtus in Euangelio præcipiat neminem *Patris* nomine appellari, Matth. 23. *Et Patrem nolite vocare vobis ſuper terrã*] Cur Hæſteno, & ſuis non diſplicet, Abbatem Patrem vocari? Ampliùs *Dominus*, & *Domnus* idem ſunt pro diuerſis ſeculis. Sic Aimoinus de geſt. Franc. lib. 4. cap. 68. Carolum Magnum *Domnum* appellat *Domnus Carolus Rex habuit Conuentum generalem in Vormatia ciuitate.* Et in Capitul. eiuſdem Caroli ſæpiſſimè *Domnus* prò *Dominus* vſurpatur.

Deinde, ſi nòn ſunt idem, ipſa textus loquendi cautio liquidò oſtendit, ſcriptum fuiſſe *Dominus*. Aliàs ſuperuacaneum fuiſſet tot rationibus, & cautelis eam appellationem honeſtare in Abbate. Ait namque, *Abbas autèm, quia vices Chriſti creditur agere, Dominus, & Abbas vocetur: non ſua aſſumptione, ſed honore, & amore Chriſti.* Honore, reſpiciendo ad prænomen Domini: Amore ad prænomen Abbatis, quod eſt, Patris. Sic ſupra cap. 2. *Chriſti enim agere vices in Monaſterio creditur, quãdo ipſius vocatur prænomine*] nempè Abba.

Quia igitur in Abbate Christi personam venerādam proposuit Legislator; idcirco, cum Christus vocetur Dominus,& Abba; vtroque Christi prænomine appellari voluit Abbatem, nō assumptione sua, sed vt Vicarium Christi. Vnde Riccard. Ferè Abbas potest vocari Dominus; cum gerat vicem eius, qui Dominus vocatur.

Denique cum omnes Codices Casinates legāt *Dominus* satis verisimile est, hanc Lectionem exscriptam fuisse ex Autographo Regulæ, quod per ea tempora extabat; aut saltem extabant exemplaria, ex Autographo desumpta, in quibus omnibus errorem agnoscere in hac obuia, & vsuali materia, mihi omninò incredibile videtur. Certè credendum est, primos nostros,& obseruantissimos Regulæ Casinates, Abbatem compellasse, sicut in Regula præscriptum videbant. Cum ergo Gordianus in vita S. Placidi Constantinum Abbatem, S. Patris immediatum successorem, *Dominum* appellet, argumento est, & hanc appellationem tunc in vsu fuisse,& ex Regula desumptam. Sic etiam Leo Ostiensis Chronic. Casin. inscribit, *Domino,& Patri Sanctissimo Oderisio Abbati*. Et infra in eodem prologo. *Magis certè de obedientia, quam Tibi, vt Patri, ac Domino debeo*. Et in Opusculo de ordine conuersationis, qui est antiquissimus, Abbas præscribitur vocari *Dominus*. Vide in appendice. Domini etiam titulum dant primi Cistercienses suis Abbatibus in charta charitatis. Cum ergò profiterentur, *se, quicquid regulæ refragabatur reiecisse*, argumento est, Domini titulum ex Regulæ præscripto ipsis vsitatum.

Simul

Simul itaque voluit prudentissimus Legislator, & Monachis summam obediendi obligationem indicere, cum Abbatem Domini prænomine vocari iussit: & Abbati omnem præsumptionis, vel tumoris ansam præripere, cum, vt ait, non ad ipsũ Abbatem, sed ad Christum in Abbate honorifica illa compellatio referatur.

CCXXXVII. Neque placet quibusdam, apud eundem Hæftenum, vsus Casinensium, qui Monachos generaliter *Domnos* vocant. *Omninò*, inquiunt, *incongruum est, si puer sexdecim annorum in professione dicat. Ego Domnus N. promitto, &c.* Quare *Fratris* prænomen magis illis arridet.

Obseruandum tamen in his, & similibus prænominibus non amplius attendi primæuam significationem dignitatis, & excellentiæ, ad quam in originaria institutione ordinata fortasse fuerunt; sed ex vsu loquendi transisse iam in partem nominis, & adhiberi potiùs ad distinguendos ordines, & familias, vel statum personarum. Sic mendicantes à Monachis discernimus in Italia per *Fratres*, & *Domnos*. Sic etiam *Domni* prænomen commune est omnibus Clericis, & Nobilibus viris Hispaniæ. Vnde ex vsu vassallus Regi, & Clericus Episcopo se *Domnum* subscribit, sine iniuria Maiestatis, & Hierarchiæ. Similiter Episcopus Clericum suum *Domnum* vocat, etiam cum illum vituperat. Aliàs, si in huiusmodi prænominibus primæua, & rigorosa significatio etiam nunc attẽderetur; sicut incongruum, & absurdum viderur Hæfteno, aut alijs, quòd puer sexdecim annorum se *Domnum* scribat: An non videri posset absur-

dius, aut sáltem nimis domesticum, quòd Hæftenus ipse, Archiepiscopo Mechliniēsi Prælato suo, vel Regi, aut Summo Pontifici scribens, se *Fratrē* subscribat? Sunt igitur hæc prænomina pars nominis in vsu loquendi, non titulus dignitatis, vel familiaritatis.

Minor surgat] Ineptè quidam corrigunt *Iunior*. Nam legendum *Minor*, vt correspondeat *Maiori*, quod in textū.

Ad mensas] Communiter legunt in singulari.

Pueri parui] *Pueri paruuli*, vel *Pueri*, sine adiectiuo, apud alios.

Vel vbi vbi] *Vbilibet*. Alias notatum.

De ordinando Abbate.

CAP. LXIV.

CCXXXVIII. IN Abbatis ordinatione illa sēper consideretur ratio: vt hic constituatur, quē sibi omnis concors Congregatio secūdum timorem Dei, siue etiam pars, quamuis parua, Congregationis, saniori consilio elegerit. Vitæ autem merito, & sapientiæ doctrina eligatur, qui ordinandus est, etiam si vltimus fuerit

in

in ordine Congregatiouis, quod si etiã omnis Congregatio vitijs suis (quod quidem absit) consentientem personam pari consilio elegerit; & vitia ipsa aliquatenus in notitia Episcopi (ad cuius Diœcesim pertinet locus ipse) vel Abbatibus, aut Christianis vicinis claruerint, prohibeant prauorum præualere consensum; sed domui Dei dignũ constituant dispensatorem: scientes pro hoc se recepturos mercedem bonam, si illud caste, & zelo Dei faciant; sicut, è diuerso, peccatum, si neglegãt.

CCXXXIX. Ordinatus autẽ Abbas cogitet semper quale onus suscepit; & cui redditurus est rationem villicationis suæ: sciatque sibi oportere prodesse magis, quàm præesse. Oportet ergo eum esse doctum lege Diuina, vt sciat, & sit, vnde proferat noua, & vetera: Castum, sobrium, misericordem, & semper superexaltet misericordiam iudicio, vt idem ipse conse-

qua-

quatur. Oderit vitia, diligat Fratres. In ipsa autem correptione prudenter agat, & ne quid nimis: Ne dum nimis eradere cupit eruginem, frãgatur vas: suamque fragilitatem semper suspectus sit, memineritque; calamũ quassatum non conterendum. In quibus non dicimus, vt permittat nutriri vitia: sed prudenter, & cum caritate ea amputet, vt viderit cuique expedire, sicut iam diximus: & studeat plus amari, quàm timeri. Non sit turbulentus, & anxius: non sit nimius, & obstinatus: non sit zelotypus, & nimis suspiciosus, quia nunquam requiescit. In ipsis imperijs suis sit prouidus, & consideratus, siue secundum Deum, siue secundum seculum. Opera, quæ iniungit, discernat, & temperet cogitãs discretionem
Genes. 33. S. Iacob dicentis: Si greges meos plus in ambulando fecero laborare, morientur cuncti vna die. Hæc ergo, aliaque testimonia discretionis matris virtutũ
su-

ſumens, ſic omnia temperet; vt & fortes ſit quod cupiant, & infirmi non refugiant. Et præcipue, vt præſentē Regulam in omnibus conſeruet: vt dum bene miniſtrauerit, audiat à Domino, quod ſeruus bonus, qui erogauit triticum conſeruis ſuis in tempore ſuo. Amen dico vobis, ait, ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. *Matth. 24.*

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CCXL. S*iuè etiā pars quāuis parua Congregationis ſaniori cōſilio elegerit*] *Verba ſunt difficilis*, inquit audatiſſimus Caram. num. 1479. *Et ni benè examinentur, verè ſchiſmatica apparēt. Si pauci ſaniori cōſilio quempiā eligant, ille ſit Abbas: Sed quis reſoluet, vtra pars nitatur conſilio ſaniore? Ferè omnes exiſtimant, D. Benedictum aſſeruiſſe, illum debere eſſe Monaſterij Antiſtitem, qui ſaniori, etiam minoris partis, conſilio electus fuerit. Verùm non ita exponenda eſt litera: niſi forte quis velit menti Legislatoris contraire. Non comparat D. Pater partem minorem maiori, ſed partem toti. Dicit, illum eſſe declarandum Abbatem, quem, vel tota communitas elegerit, vel ſaltem pars ſanioris conſilij; licet parua, hoc eſt pars, cui plures ſubſcripſerunt, licet pauci. Exemplo*

res

res clarior euadet. Dantur viginti actiuæ voces. Si omnes Petro faueant, nulli est quæstioni locus. Si ipsi faueant quatuor, Ioanni septem, Paulo sex, & Ambrosio reliquæ, vult institutor Sanctissimus, præponi Ioannem, Quamuis enim sit parua Congregationis pars, quæ illum elegit: numerosior tamen est alijs, & propterea sanior præsumitur. Ita Caramuel.

CCXLI. Nihilominus primam interpretationem, quam ferè omnium esse ait Caramuel, ad S. Legislatoris mentem propius accessisse mihi persuadet antiquissima sacri huius Cœnobij intelligẽtia, & praxis, quam proinde à primis Patribus traditam, & deriuatam fuisse verisimile est, & ex illa Regulam explicandam. Codex ergo Ioannis ad hæc verba, *Si quinquaginta*, inquit, *Monachi sunt, qui malum Abbatem eligunt, & sunt duo boni Fratres, qui meliorem eligũt Abbatem, istis duobus consentiendum est, & non illis quinquaginta. Similiter, si centum, similiter si ducenti, quingenti, &c. alij verò tres, vel quatuor, aut quinque, &c.* expressè contra sensum Caramuelis. Riccardus etiã. *Pars parua numero præfertur maiori cõsilio. Et scias, quòd tunc præfertur maiori parti minor, quando maior pars eligit scienter indignum, secundum quosdam. Secùs si ignoranter, tunc enim vtraque cassaretur*. Sic ille, vbi plura. Et hæc quidem ad sensum Regulæ, licet postea Pontificum sanctiones aliter disposuerint. Vnde Bernardus, ætate posterior, referens praxim sui temporis in electione Abbatis Casinensis post multa sic subiungit. *Si nulla* (electio) *veniat ad maiorem partem, debent dicere Fratres* (scrutatores) *licet talis sit nominatus à maiori parte*

respectu

respectu partium : tamen nullus reperitur nominari à maiori parte respectu Congregationis totius : & ideo electio subsequi non potest . Iterum ergo videamus, si Deus daret nobis gratiam, quòd concordare possemus. Hæc Bernardus. Sanior ergo pars ex Regula parua esse potest, etiam in comparatione ad totam Congregationem, & minor alia parte. Quis ergo resoluet,inquit Caramuel,vtra pars nitatur consilio saniore? Præuertit hanc interrogationem prouidus Legislator. Resoluent Abbates, & Christiani vicini,vel Episcopus loci, vt in textu. Nam, si illis committit Regula,vt,etiam si omnis Congregatio vitijs suis consentientem personam pari consilio elegerit, prohibeant prauorum præualere consensum, & domui Dei dignum constituant dispensatorem: quanto potiori iure id agere poterunt; cum non omnis Congregatio; sed maior,licet magna pars indigno fauerit? Rem & nos illustremus exemplo, ex historijs petito.

CCXLII. Defuncto Honorio Secundo,Summus Pontifex renunciatur sexdecim Cardinalium suffragijs Innocentius Secundus; Reliqui Cardinales,qui vnus supra viginti erant,paulo post designant Anacletum Secundum. Quis ergo Innocentij electionem legitimam, Anacleti spuriam iudicauit? Christiana Republica,quæ ferè tota, duce Bernardo Clareuallensi, Innocentium adorauit; eo quòd à saniori,licet minori Cardinalium parte,& dignior electus fuisset. Nam,quòd Innocentius paulo ante Anacletum electus fuisset, excipi poterat, quòd non sufficientibus votis renũ-

 ciatus.

ciatus. Neque, quòd quatuor ex primis asseclis Anacleti Innocentio postmodum adhæserunt: nã ex vi primæ electionis, in quam illi quatuor consenserant, quæsitum iam erat ius Anacleto. Totaque vis, qua nitebatur, pugnabatque Bernardus, eò tandem reuoluebatur, quòd à saniori parte Cardinalium electus fuisset. Quod ex Epistola Bernardi ad Episcopos Aquitaniæ deduci potest.

Sed prouidentissimæ posteriorum Pontificum sanctiones clariorem electionis formulam præscripserunt.

CCXLIII. *In notitia Episcopi, ad cuius Diœcesim pertinet locus ipse*] Riccardus ad hunc locum. *Nota*, inquit, *quòd præsens Regula non solùm facta fuit pro Monachis Monasterij Casinensis; sed & pro alijs. Et hoc dico, quia Casinense Monasterium est exemptum in capite, & in membris*. Sic ille, loquitur tamen vulgari modo. Reuera enim Monasterium Casini propriè non debet dici exemptum; sed sui natiui iuris: nam non est intra fines alicuius Diœcesis; sed habet propriam Diœcesim, & est verus Episcopatus.

Sed domui] *Et domui*.

E diuerso] *E contrario*.

Peccatum, si neglegant] Salm, *Peccatum incursuros, si negligant*.

Doctum lege Diuina] *In lege*, cæteri.

Vt sciat, & sit vnde] Communiter, *vt sciat vnde*. Sed nostra lectio maiorem habet energiam.

Vt viderit] *Prout viderit*.

Siuè secundum seculum] Addunt quidam, *Sint*.

Vt

Vt & fortes sit, quod cupiant] Aliqui nostri legunt, *Sint*. Vulgati. *Vt & sit quod fortes cupiant*. Italica phrasis. *Che vi sia da desiderare per i forti*: Alij prò *Fortes*, legunt *Fratres*, sed insulsè.

De Præposito Monasterij.

CAP. LXV.

CCXLIV. SÆpius quidem contingit, vt per ordinationem Præpositi scandala grauia in Monasterijs oriantur: dum sint aliqui, maligno spiritu superbiæ inflati, & æstimantes se secundos esse Abbates, assumentes sibi tyrannidem, scandala nutriunt, & dissensiones in Cōgregatione faciunt; & maxime in illis locis, vbi ab eodem Sacerdote, vel ab eis Abbatibus, qui Abbatem ordinant, ab ipsis etiam & Præpositus ordinatur. Quod quàm sit absurdū facilè aduertitur, quia ab ipsò initio ordinationis materia ei datur superbiendi, dum ei suggeritur à cogitationibus suis, exutum eum esse à pote-

 sta-

ſtate Abbatis ſui, quia ab ipſis es & tu ordinatus, à quibus & Abbas. Hinc ſuſcitantur inuidiæ, rixæ, detractiones, diſſenſiones, æmulationes, exordinationes: Vt dum contraria ſibi Abbas, Præpoſituſque ſentiunt, & ipſorum neceſſe eſt ſub hac diſſenſione animas periclitari; Et hi qui ſub ipſis ſunt, dum adulantur partibus, eunt in perditionē. Cuius periculi malum illos reſpicit in capite, qui talibus in ordinationibus ſe fecerunt auctores.

CCXLV. Ideo nos præuidimus expedire propter pacis caritatiſque cuſtodiam in Abbatis pendere arbitrio ordinationem Monaſterij ſui; Et ſi poteſt fieri per Decanos ordinetur (vt antea diſpoſuimus) omnis vtilitas Monaſterij, prout Abbas diſpoſuerit, vt dum pluribus committitur, vnus non ſuperbiat. Quod, ſi aut locus expetit, aut Congregatio petierit rationabiliter cum humilitate, & Abbas iudicanerit

uerit expedire, quemcumque elegerit Abbas cum consilio Fratrum timentium Deum, ordinet ipse sibi Præpositum. Qui tamen Præpositus illa agat cum reuerentia, quæ ab Abbate suo ei iniuncta fuerint, nihil contra Abbatis voluntatem, aut ordinationem facies, quia quantum Prælatus est cæteris, in tantum eum oportet sollicitius obseruare præcepta Regulæ: Qui Præpositus, si repertus fuerit vitiosus, aut elatione deceptus superbiæ, aut contemptor sanctæ Regulæ fuerit comprobatus, ammoneatur verbis, vsque quater: si non emendauerit, adhibeatur ei correptio disciplinæ Regularis. Quod, si neque sic correxerit, tunc deijciatur de ordine Præposituræ, & alius, qui dignus est in loco eius subrogetur. Quod si & postea in Congregatione quietus, & obediens non fuerit; etiam de Monasterio pellatur. Cogitet tamen Abbas, se de omnibus iudicijs suis Deo

red-

reddere rationem: ne forte inuidiæ, aut zeli flamma vrat animam.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

ET *æstimantes*] *Qui æstimantes.*

In Congregatione] *In Congregationes.* Legunt antiqui nostri.

Ab eis Abbatibus] *Ab eisdem.*

Quia ab ipsis es & tu ordinatus] *Ab ipsis est ordinatus.* Legũt Vulgati. Sed melius nostri, quasi ad semetipsum loquatur in cogitationibus suis.

Vt dum] *Et dum.*

Sibi Abbas] *Sibi inuicem Abbas.*

Qui talibus in ordinationibus se fecerũt auctores] Constans Lectio nostrorum. Quam sic proponunt alij: *Qui talibus in ordinatione se fecerunt auctores.*

Ideo] *Ideoque.*

Præuidimus] Alij *Præuidemus*: Alij *Iudicauimus*.

CCXLVI. *Per Decanos*] In Monasterio Casinensi per aliquot secula vnus erat Decanus, qui post Abbatem succedebat in ordine, & à Cælestino Quinto appellatus Prior Claustralis, vt supra notauimus. Extabat autem in Ciuitate S. Germani aliud Monasterium, Casinensi vnitũ, cuius Superior vocabatur magnus Præpositus, ad differentiam, opinor, Præpositorum, qui præficiebantur minoribus Cellis, seu Grangijs Monaste-

rij

rij Primatis. Abbas verò S. Mauri Granofoliensis in Gallia, qui subditus erat Casinensi, cùm ad limina S. Benedicti statis temporibus veniebat, in loco Præpositi stare, & sedere consueuerat; ea forte congruitate, quia S. Maurus, cuius ipse successor erat, Præpositus fuerat Monasterij Casinensis.

In tantum eum] *Tanto eum*.

Sollicitius] S. 1 n int. *sollicitè*.

De omnibus iudicijs suis Deo reddere rationem] *Deo redditurum*.

De Hostiarijs Monasterij.

CAP. LXVI.

CCXLVII. AD portam Monasterij ponatur Senex sapiens, qui sciat accipere responsum & reddere, & cuius maturitas eum non sinat vagari. Qui Portarius Cellã debet habere iuxta portam, vt venientes semper præsentem inueniant, à quo responsum accipiant. Et mox, vt aliquis pulsauerit, aut pauper clamauerit, Deo gratias, respondeat, aut benedicat; & cum omni mansuetudine timo-

ris

ris Dei reddat reſponſum feſtinanter cum feruore caritatis. Qui Portarius, ſi indiget ſolacio, iuniorem Fratrem accipiat. Monaſterium autem, ſi poſſit fieri, ita debet conſtitui, vt omnia neceſſaria, ideſt, aqua, molendinum, hortum, vel artes diuerſæ intra Monaſterium exerceantur; vt non ſit neceſſitas Monachis vagandi foris, quia omnino non expedit animabus eorum. Hanc autem Regulam ſæpius volumus in Congregatione legi; ne quis Fratrum ſe de ignorantia excuſet.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

IN titulo. *De Hoſtiarijs*] Alij legunt in ſingulari. Sed textus in corpore diſponit in plurali, ideo in plurali titulus.

Ex cuius maturitas] Omittitur coniunctio in editis.

Si poſſit fieri] *Si fieri poteſt*.

Conſtitui] Quidam ex noſtris, *Conſtrui*.

CCXLVIII. *Hortum*] Vitium videtur fuiſſe Scriptoris, ait Bernardus, ponentis *Hortum* pro

Hor-

Hortus. Boerius tamen dicit, reperiri Hortum in neutro genere, quod non agnoſcit Hæſtenus.

Poſt Hortum Vulgati legunt *Piſtrinum*. Sed nullibi in noſtris. Antiquitùs ipſum *Molendinum* vocabatur *Piſtrinum*; eo quòd frumenta tunc non molebantur, ſed tundebantur. Grapald. & alij.

De Fratribus in viam directis.

CAP. LXVII.

CCXLIX. DIrigēdi Fratres in via, omnium Fratrum, vel Abbatis ſe orationibus commendent. Et ſemper ad orationē vltimam operis Dei commemoratio omnium abſētium fiat. Reuertentes autem de via Fratres, ipſo die, quo redeunt per omnes Canonicas horas, dum expletur opus Dei, proſtrati ſolo Oratorij ab omnibus petāt orationem propter exceſſus: ne cui forte ſubripuerit in via viſus, aut auditus malæ rei, aut ocioſi ſermonis. Nec præſumat quiſquam referre alio quæcumque foris Mona-

ſterium viderit, aut audierit; quia plurima deſtructio eſt. Quod ſi quis præſumpſerit, vindictæ Regulari ſubiaceat. Similiter & qui præſumpſerit Clauſtra Monaſterij egredi, vel quocumque ire, vel quidpiam, quamuis paruum, ſine iuſſione Abbatis facere.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

O*Rationibus*] *Orationi*.
Nè cui fortè ſubripuerit] *Nè quid*.
Referre alio] *Alij*.
Foris] *Foras*.

CCL. *Clauſtra Monaſterij*] Intellige clauſuram, & portam Monaſterij. Cum autem ſubiungit, *Vel quocumque ire*, intellige intra Clauſtra: non enim quocumque ire intra Monaſterium licitum eſt omnibus. Sic exponunt omnes noſtri.

Si Fratri impoſſibilia iniungantur.

C A P. LXVIII.

CCLI. SI cui Fratri aliqua fortè grauia, aut impoſſibilia iniun-

iunguntur, suscipiat quidem iubentis imperium cum omni mansuetudine, & obedientia. Quod si omnino virium suarum mẽsuram viderit pondus oneris excedere; impossibilitatis suæ causas ei, qui sibi preæst, patiẽter, & oportune suggerat, non superbiendo, aut resistendo, vel contradicendo. Quod si post suggestionem suam in sua sentẽtia Prioris imperiũ perdurauerit; sciat iunior, ita sibi expedire, & ex caritate, confidens de adiutorio Dei, obediat.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

P*ondus oneris*] Demunt, *Oneris*, ferè omnes editiones.

CCLII. Ad impossibile nemo tenetur, clamant omnia iura, & ipsum naturæ lumen dictat. Et nihilominus ad impossibilia subeunda Monachum obligari ex præcepto imperantis, definit Legifer noster. Caramuel distinguit de *Impossibili Physico*, & de *Morali*. Illud omninò fieri non potest; Hoc difficillimè. Vult igitur, Regulam loqui de *Impossibili* non *Physico*, sed *Morali*: aliàs præcipiens esset imprudens, & subditus non tenere-

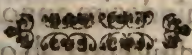
tur obedire; quia non datur potentia ad impossibile. Ità Caram. Benignissimè, vt solet ex Genio. Alij de *Impossibili simpliciter* intelligi malunt, & sanè magis, vt mihi videtur, ad sensum textus, qui propterea ad confidentiam Diuini adiutorij tandem recurrit. Hæc est enim Benedictinæ obedientiæ perfectio (quam idcirco solam in professione explicamus) vt etiam ad impossibilia extendatur: non ita quidem, vt opus ipsum iniunctum perficere teneamur: sed, vt affectum, & promptitudinem obediendi, etiam in rebus impossibilibus, ostendamus. Ad hæc Bernardus noster, *Mirabilis obedientiæ perfectio Regularis, quæ ad impossibilia etiam se extendat, & soli Deo relinquatur, quando impossibile est, quod iubetur. Et mirabilis Patris nostri consolatio, quæ & sic expedire dicit, & confidentiam de Dei adiutorio repromittit, cum dicit, Sciat iunior, ita sibi expedire, & ex caritate, confidens de adiutorio Dei, obediat. Cum Deus, secundum B. Ioannem, sit Charitas, cum amanti nihil sit difficile, Deum in Charitate habenti, nihil erit impossibile: quia iuxta Domini vocem, quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. Charitas, vt hæc litera sonat, omnia expedire facit. Confidentiam in mente parit, Dei adiutorium in operatione impendit.* Sic Bernardus. Certè imprudens, vt plurimùm, esset Prælatus, impossibilia præcipiens: sed etiam imprudenter præcipienti obedire quoquomodo iubemur. Subditi enim non est iudicare de præcepto: sed obedire præceptis. Multoties enim id fit ad probandam nostram obedientiam, nostrã humilitatem, nostram in Deo fiduciam: & sic non sem-

ſemper imprudenter impoſſibilia præcipiuntur. Quod exemplis in Sanctorum hiſtorijs facilè cõprobatur. Et facit ad hoc, inter alia, obedientia B. Mauri, qua meruit ſicco, firmoque veſtigio ſuper aquas incedere.

Vt in Monaſterio non præſumat alter alium defendere.

C A P. L X I X.

CCLIII. PRæcauendum eſt, ne quauis occaſione præſumat alter alium defendere Monachum in Monaſterio, aut quaſi tueri, etiam ſi qualeuis conſanguinitatis propinquitate iungantur. Nec quolibet modo id à Monachis præſumatur; quia exinde grauiſſima occaſio ſcandalorum oriri poteſt. Quod ſi quis hæc tranſgreſſus fuerit, acriùs coerceatur.

VA-

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

P*Racauendum*] Addunt aliqui *Summoperè.*
Alter alium] *Alter alterum.*
Etiam si qualecis] *Etiam si qualibet.* Sed non reijcienda nostra lectio.

Vt non præsumat quisquam alium cædere.

CAP. LXX.

CCLIV. VEtetur in Monasterio omnis præsumptionis occasio. Constituimus, vt nulli liceat quemquam Fratrum suorum excommunicare, aut cædere; nisi cui potestas ab Abbate data fuerit. Peccantes autem coram omnibus arguantur, vt cæteri metum habeant. Infantum verò, vsque quindecim annorum ætates, disciplinæ diligentia ab omnibus, & custodia sit. Sed & hoc cũ omni mensura,

ſura,& ratione. Nam in fortiori ætate qui præſumit aliquatenus,ſine præcepto Abbatis, vel in ipſis Infantibus ſine diſcretione exarſerit,diſciplinæ Regulari ſubiaceat, quia ſcriptum eſt, Quod tibi non vis fieri, alio ne feceris.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

Titulum varijs modis inſcribunt Vulgati. Noſtri antiquiores,ſicut dedimus. Recentiores,*Vt non præſumat paſsim aliquis cædere.*

Vetetur] Recentiores *Vitetur*. Sed antiqui,*Veto*, prò *Vito* vſurpabant; Sicut ſupra,*Deuerto* pro *Diuerto*. Niſi fortè *Vetetur* poſitum fuit in ſenſu prohibendi, ideſt *Prohibeatur*. Alij legunt. *Vt Vitetur*.Sed particula,*Vt*,vacat ſæpè in textu,cap.8. *Sic temperetur hora vigiliarum agenda. Paruiſsimo interuallo, &c.* Quod alij legunt *Vt paruiſsimo.* & alibi.

Conſtituimus]. Præmittunt quidam *Ordinamus, atque Conſtituimus*. Codex Ioannis *Atque Conſtituimus*.

CCLV. *Excommunicare*]. Plures interpretantur, *Excommunicare*, ideſt, *Maledicere*, & *Anathematizare*. Alij verò intelligi volunt de excõmunicatione Regulari, & comprehendi exiſtimant etiam Abbatem: vt ſcilicet, neque Abbas

poſſit

possit passim, & irrationabiliter excommunicare; & ideo, inquiunt, publicè id fieri præscribitur in textu.

CCLVI. *Infantum verò, vsque quindecim annorum ætates, disciplinæ diligentia ab omnibus, & custodia sit*] Tota hæc Periodus varias habet Lectiones, apud editos. *Infantibus verò, vsque ad quintum decimum annum ætatis, disciplinæ diligentia sit, & custodia adhibeatur ab omnibus.* Alij aliter. Sed, si liceret in antiquis Auctoribus stilum vertere, & spongia vti, nihil haberemus genuinum: Quis enim adeò immaculatus est Scriptor, vt nihil in illo Aristarchus eradere iure valeat, vel abstergere? Quicquid tulerunt secula, ferendum est nobis. Demus igitur nos textum Regulæ ex fide nostrorum. Nostrum verò textum cæteris sinceriorem esse ex antiquitate, & ex consonantia tot Codicum, facilè dignoscetur. Minutiora hæc, quæ delicatulos offendunt, ætatem rudem editionem fidam indicabunt.

Qui præsumit] *Qui præsumpserit*.

Alio nè feceris] *Alij nè feceris*.

Vt obedientes sibi sint inuicem Fratres.

C A P. LXXI.

CCLVII. OBedientiæ bonum non solum Abbati exhibendum

dum est ab omnibus, sed etiam sibi inuicem ita obediant Fratres, sciẽtes per hanc obedientiæ viã se ituros ad Deũ. Præmisso ergo Abbatis, aut Præpositorum, qui ab eo constituuntur, imperio (cui non permittimus priuata imperia præponi) de cætero omnes iuniores Prioribus suis omni caritate, & sollicitudine obediant. Quod si quis contentiosus reperitur, corripiatur. Si quis autem Frater pro quauis minima causa ab Abbate, vel à quocumque Priore suo corripitur quolibet modo, vel si leuiter senserit animos Prioris cuiuscũque contra se iratos, vel commotos, quamuis modice; mox sine mora tamdiu prostratus in terra ante pedes eius iaceat satisfaciens, vsque dum benedictione sanetur illa commotio. Quod si qui contempserit facere, aut corporali vindictæ subiaceat, aut si contumax fuerit de Monasterio expellatur.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

SI *quis autèm Frater*] Deest, *Frater*, in quibusdam editionibus.

Corripitur] *Corripiatur*.

Animos Prioris cuiuscumque contra se iratos, vel commotos] Omnia in singulari efferunt plures.

Quod si qui]. *Quod si quis*.

De Monasterio expellatur] Vltima contumacium, & incorrigibilium pœna olim expulsio, etiã si stabilitatem promisissent. De quo legantur Suarez tom. 3. de Relig. lib. 2. cap. 14. & Hæftenus in vitam S. P. Benedicti. cap. 25.

De zelo bono, quem debent Monachi habere.

CAP. LXXII.

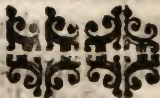
CCLVIII. SIcut est zelus amaritudinis malus, qui separat à Deo, & ducit ad Infernum: ita est zelus bonus, qui separat à vitijs, & ducit ad Deum, & ad vitam æternam. Hunc ergo zelum feruẽtissimo amore exerceant Monachi: idest, vt honore se inuicem

uicem præueniant. Infirmitates ſuas, ſiue corporum, ſiue morum, patientiſſime tolerent. Obedientiam ſibi certatim impendant. Nullus, quod ſibi vtile judicat, ſequatur; ſed quod magis alio. Caritatem Fraternitatis caſto impendant amore. Deum timeant, Abbatem ſuum ſincera, & humili caritate diligant. Chriſto omnino nihil præponant: qui nos pariter ad vitam æternam perducat.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

M*Agis alio*] *Magis alij*.

Qui nos pariter ad vitam æternam perducat] Aliqui addunt, *Amen*. Sed nullibi apud noſtros.

De hoc, quòd non omnis Iuſtitiæ obſeruatio in hac ſit Regula conſtituta.

CAP. LXXIII.

CCLIX. Regulam autem hãc deſcripſimus, vt hanc obſeruantes in Monaſterijs, aliquatenus vel honeſtatem morum, aut initium conuerſationis nos demoſtremus habere. Cæterum ad perfectionem conuerſationis, qui feſtinat, ſunt doctrinæ ſanctorum Patrum, quarum obſeruatio perducit hominem ad celſitudinẽ perfectionis. Quæ enim pagina, aut quis ſermo Diuinæ auctoritatis veteris, ac noui Teſtamenti, non eſt rectiſſima norma vitæ humanæ? Aut quis liber Sanctorum Catholicorum Patrũ hoc non reſonat, vt recto curſu perue-

niamus ad Creatorem noſtrum? Nec non & Collationes Patrum, & inſtituta,& Vitas eorum;ſed & Regula S.Patris noſtri Baſilij quid aliud ſunt;niſi bene viuentium, & obedientium Monachorum inſtrumẽta virtutum? Nobis autem deſidioſis, & male viuentibus, atque neglegentibus rubor confuſionis eſt. Quisquis ergo ad Patriam Cæleſtem feſtinas hanc minimam inchoationis Regulam deſcriptam, adiuuante Chriſto perfice; & tunc demum ad maiora, quæ ſupra commemorauimus doctrinæ,virtutumq; culmina Deo protegente perueñies.

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CCLX. VLtimum hoc Sãctæ Regulæ caput, cum poſtrema parte antecedentis aſſeruatur in Sacrario noſtro Caſinenſi,in cortice arboris ſcriptum, & in argẽtea theca,vitro ſuperpoſito, incluſum; cum hac inſcriptione. *Hæc eſt ſcriptura propriæ manus Sancti Benedicti Abbatis F. Amicus F.* Characteres quidem ſunt bene formati,

mari, & concinni, sed penè euanuerunt, vt vix aliqua mutila verba legi nunc possint] Præpon.] Eter] quæ spectant ad estremum capitis antecedentis. De quod non omn.] Hac sit reg.] vel honest.] quæ pertinent ad hoc vltimum.

CCLXI. Dubitare tamē quis posset, An hæc sit Scriptura Idiographa, vel Autographa, idest vera, & germana propriæ manus S. Patris. Nam Regula, propria manu ab ipso exarata, incendio perijt apud Theanum ex Chron.Casinensi.

Nihilominus minimè de ea dubitandum existimo, ob vetustissimam nostrorum traditionem. Forte aliquod exusti codicis folium flāmas euasit: aut saltem eas euasit illud aliud Regulæ originalis fragmentum, quod Zacharias Pontifex hùc detulit, tempore Theodemari Abbatis; ex illa nempè Regula, quam S. Pater B.Mauro, in Gallias proficiscenti tradidit. Ex Petro Diacono in Registro.

CCLXII. Certè, si hæc est Scriptura S. Legislatoris, ex ea satis constare potest, lemmata, & titulos, singulis capitibus præfixos fuisse ab ipso auctore, vt patet ex hoc vltimo.

Vt hanc] Sic omnes nostri. Cæteri legunt, *Vt eam*.

Et vitas eorum] *Vitas*, in nostris est, prò *Vita*. Pro quo notandum, vulgatissimum illum librum, in quo seniorum Patrum oriētalium Vitæ, & sermones descripti sunt, iam à seculis præferre hunc titulum, *Vitas-Patrum*. Cuius tituli rationē Colvenerius deducit ex eo, quod, *Vitas*, hìc non est Accusatiuus, sed Genitiuus singularis, sicut in

Patre-

Patrefamilias. Ita vt ab initio inſcriptus fuerit, *Liber Vitas-Patrum*, vno verbo: ideſt *Liber Vitæ Patrum*, ſeu *Liber continens vitas Patrum*. Deinde omiſſo, *Liber*, dictus ſit ſimpliciter *Vitas-Patrum*. Adrianus verò Courten ſuſpicatur, initio inſcriptum fuiſſe, *Vita S. Patrum*: ſed ſcriptorum imperitia, coniuncto ſibilo, *S*, cum verbo *Vita*, factum fuiſſe *Vitas Patrum*. Tandem Heribertus Roſueydus opinatur, ex frequenti citatione huius libri in Accuſatiuo, reperta in antiquis auctoribus, retentum deinceps, vt prò *Vitæ Patrum*, diceretur *Vitas Patrum*. Cæterum, quicquid ſit de origine tituli, certiſſimum eſt, hunc librum olim, & vſque ad noſtra tempora appellatum fuiſſe, & inſcriptum ſimpliciter, quaſi vno verbo, *Vitas Patrum*. Ergo quando S. Pater noſter ſupra cap. 42. dixit, *Legat vnus Vitas Patrum*, ſenſus eſt, *Legat Librum, qui dicitur Vitas Patrum*; ac proinde, cum hic ait *Instituta, & vitas eorum*, intelligi debet, *Instituta Patrum, & liber, qui dicitur vitas eorum*, ideſt *Vitas Patrum*. Quod ſi quis hunc titulum *Vitas Patrum* nolit agnoſcere, vt coæuum D. Benedicto, ſed illo poſteriorem, dicat, *Vitas*, hic prò *Vitæ* à recentiori manu fluxiſſe. Vide Roſueydum in Vitas Patrum Prol. 1.

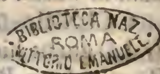
CCLXIII. *Sed & Regula S. Patris noſtri Baſilij*] Arguunt hinc Baſiliani, Benedictum è Baſilij Regulis ſuam Regulam deſumpſiſſe, & Baſilio militaſſe.

Mihi verò, niſi veritati fucum facit Pietas, oppoſitum potius inde argui debere videtur. Sed nec rem actam agimus, nec agendam operoſiori calamo præripimus.

Obe-

Obedientium Monachorum instrumenta virtutũ. Cæteri legunt, *Obedientium Monachorum exempla, & instrumenta virtutum*. Sed nullæ ex nostris membranis referunt, *Exempla*, nisi tantum transumptum, affixum supradicto cortici ex postera parte. Quod tamen mihi videtur à vulgatis transcriptum recentiori manu, postquam in originali multa euanuissent.

CCLXIV. In Regulis impressis legitur in fine. *Facientibus hæc, Regna patebunt æterna*, vel *superna*. Sed in antiquioribus nostris membranis minimè reperitur. Petrus Diaconus primus ex nostris id addidisse videtur: & sumpsit fortasse ex Smaragdo, à quo fere omnia, vt notauimus, præter ea, quæ ad hoc Monasterium pertinebant, Mihi certè improbabile est, eam coronidem appositam Regulæ fuisse ab Auctore: tum quia in ea promissione, aut vaticinio mihi non subolet tanti Patris modestia: tum etiam, quia deprecatoriè idipsum in calce penultimi capitis iam expresserat, cum dixit *Qui nos pariter ad vitã æternam perducat*, & ibi aptius apponi debuerat. Illud enim caput propriè est finis Regulæ. Hoc verò vltimum est potius peroratio post Regulam.

FINIS.

APPENDIX
DE OPVSCVLIS
SS.mo PATRI BENEDICTO adſcriptis.

Ad Lectorem

D. Paulus Auguſtinus de Ferrarijs Caſinas.

Agnorum virorum, quantumlibet parua Opuſcula, magni æſtimantur. Vt enim exiles etiam riuuli fontem ſapiunt, & in tenuiſſimis quoque radijs ſol agnoſcitur: ſic quantumuis paruulæ lucubrationes magnum Auctoris referunt ſpiritum, ſublimeſque ideas, vnde promanant. Quapropter, ſi quæ, præter Regulam, de qua nulla eſt controuerſia, ſupereſſent ſancti Legislatoris noſtri ſcripta, ſumma cura colligi meruerunt, & à clariſſimis viris commentario illuſtrari. Quinque autem ſunt Opellæ, quæ Sancti Patris nomine circumferuntur, & venerantur. Verum eadem ratione ſeptem numerari debuiſſent. CCLXV.

1 Ordo monasticæ Conuersationis.
2 Sermo Sancti Patris è Sublacu Casinum demigrantis.
3 Sermo ad Sanctum Placidum in Siciliam proficiscentem.
4 Sermo in morte Sancti Placidi.
5 Sermo in discessu Beati Mauri è Monasterio Casinensi in Gallias.
6 Epistola ad eundem Beatum Maurum.
7 Epistola ad Sanctum Remigium Episcopum Rhemensem.

Et sanè, si contingat hæc Opuscula legitimis argumentis Sancto Patri asserere, nulli dubium, quin præcipuo in honore apud Benedictinos haberi debeant.

Duo igitur mihi hìc agenda propono. Primum, quid de illorum Auctore censendum? Alterum, illa nihilominus Opuscula, cuiuscumque fuerint, nostræ editioni Regulæ, appendicis loco subnectere: Tùm nè pium Filiorum desiderium, eorumque quasi præscriptum ius fraudare voluisse viderer integro Parentis, quamuis dubio patrimonio: iam enim à seculis post Regulam legi solent: Tum, vt illa ex fide Tabularij Casinensis legenda proponerem, quemadmodum de Regula ipsa fecimus.

De

De Ordine Monasticæ Conuersationis.

Censura.

ET primo, quod attinet ad Ordinem monasticæ conuersationis, qui est veluti quoddã Rituale, seu Cœremoniale vitæ monasticæ, practicè, & distinctiùs præscribens, & ordinans, quæ in Regula generalius sanciuntur, illum vt legitimum fœtum Sancti Patris nostri agnoscunt, Arnoldus Vuion, Balduinus, Moreau, Chrysost. Henriq. Antonius Iepes, Ascanius Tamburinus, Constan. Caiet. Andreas de Salazar, Posseuinus, alijque apud Hæftenum in Disquisitione de hac ipsa re. Quibus adde Illustrissimum Caramuelem Theologiæ Regul. num. 1765. 1782. CCLXVI.

Nituntur his argumentis. Primo, quia hic Libellus Sancto Patri nostro inscribitur in antiquissimis exemplaribus. CCLXVII.

Secundo, quia inuentus fuit in fine Regulæ, quam Sanctus Pater manu propria exarauit, & Beato Mauro tradidit. Quocirca in manuscripto Casinensi, vnde editionem suam Vuion transcripsit anno 1596. sic inscribitur hoc Opusculum. *Hæc verba Sanctissimi P. Benedicti reperta sunt in fine Regulæ, quam ipse proprijs manibus scripsit, & Sancto Mauro, cum eum ad Gallias mitteret, tradidit: quæ D. Petrus Abbas Cluniacensis, cum apud maius Monasterium Turonense in eadem Regula, quæ*

ibi pro reliquijs seruatur, inuenisset, rogauit sibi trāsmitti. Ex quo conficitur

Tertium Argumentum. Nam ipsæ nostræ Tabulæ Casinates huic opinioni suffragari videtur. Quo nixus fundamento Vuion, edi curans hunc Libellū, anno 1593. in eius fine sic scribit. *Transcripta ex libro vetustissimo Sacri Montis Casini, manuscripto, Anno Domini* 1590. *mense Augusto*. Et Anselmus Rolle apud Hæstenum, *ita*, inquit, *vetus quoddam manuscriptum Casinense, cuius exemplar, ab ipso Originali extractum, mihi communicauit R. P. Iacobus de Breul Monachus Sancti Germani à Pratis, quod quidem manuscriptum huiusmodi ordinationes Sancto Benedicto adscripsit, &c.*

Quarto. Quia, vt testatur Andreas de Salazar, hæ ordinationes extant Gothicis caracteribus ad calcem Regulæ in manuscripto Monasterij Sancti Aemiliani ante nongentos annos.

CCLXVIII. His tamen non obstantibus in contrariam sēntentiam pronior est acerrimi iudicij vir, Monasticarumque antiquitatum solertissimus indagator Hæstenus: & tamen fatetur, nullum se vidisse huius Opusculi manuscriptum; sed tantum eius, quæ vagantur editiones. Quod si manuscripta sibi datum fuisset inspicere, certè securiùs de hac re iudicinm protulisset, vt mox apparebit.

Nam in primis, Hæsteni argumentum à silentio priscorum scriptorum de Auctore huius Libelli (*neque enim Benedictus Abbas Ananiensis, neque Sigebertus Gemblacensis, neque Honorius Augustodunensis, neque Trithemius illum Sancto Patri*

Bene-

Benedicto adſcribunt) multò fortiùs vrget in noſtris Caſinatibus, quibus Sancti Patris ſcripta multo, quam alijs notiora eſse debuiſsent. Quis etenim ſibi perſuadeat, primos illos Patres noſtros, Fauſtum, Gordianum, Theodemarum, Paulum Diaconum, Bertharium, Ioannem Primum, Leonem Oſtienſem, Petrum Diaconum, in verbis, nè dum in ſcriptis Sancti Patris poſteritati tranſmittendis, diligentiſſimos, in hac tantum lucubratione, vel inquirenda, vel aſserenda, vſque adeò incurioſos fuiſse, vt neque illam indagare potuerint, neque vllum nobis illius indicium reliquerint? Quis credat, nullam illius poſt Sanctum Patrem Benedictum apud Caſinates manſiſſe memoriam? Petrus enim Diac. in libro de viris Illuſtribus cap. 1. præter Regulam adſcribit Sancto Patris duas tantum epiſtolas. Neque de hoc Opuſculo meminit. Ex multis etiam Tabulis noſtræ Bibliothecæ, quæ hoc Opuſculum continent, nulla eſt, quæ illud inſcribat Sancto Patri. Codex enim, in quem incidit Vuion, & ex quo tranſcripſit ſuam editionem, licet nunc ſit in noſtra Bibliotheca; noſter tamen ab initio non fuit, ſed adſcititius. Nã, & non eſt ſignatus numeris antiquis cæterorũ Codicum, & in cenſu librorum noſtrorum non reperitur, & priuatæ potiùs ſupellectilis fuiſſe apparet ex aureo ornatu, & concinna ligatura, quã præſefert: Sed neque vetuſtiſſimus eſt, vt credidit Vuion. Vix enim excedit ſeſquiſeculum: cum referat ſimilibus caracteribus, inter alia, vnionẽ Congregationis Sanctæ Iuſtinæ cum Monaſterio CCLXIX. Caſi-

Casinensi, quæ centum quinquaginta quinque annos non superat. Quare Codicem illum, aut initio prædictæ vnionis, aut post illam è Sanctæ Iustinæ, vel alio nostræ Congregationis Monasterio hùc deportatum certò credo, & Bibliothecæ deinceps deputatum.

CCLXX. Vetustiores autem Tabulæ Casinenses, Langobardicis caracteribus exaratæ, ad quas Vuionis inquisitio non penetrauit, & præcipuè Codex, quem vocant Pauli Diaconi, ab Abbate Ioanne transcribi iussus circa annum Domini 930. continent quidem hoc Opusculum, neutiquam tamen inscribunt illud Sancto Patri Benedicto; sed simplici hoc titulo illud reddunt. *Ordo, qualiter agendum sit Monachis in Monasterijs constitutis, & sub Regula Beati Patris Benedicti degentibus*. Ex quibus duo mihi colligi posse videntur: & Opusculum hoc antiquissimum esse: & à Casinatibus per ea priora tempora, vt fœtum Sancti Benedicti agnitum non fuisse; ac proinde nō esse. Quin imò Titulus ipse non obscurè ostendit, hoc Opusculum compilatum fuisse, postquam Regula S. Benedicti dilatata fuerat: ait enim: sub Regula Beati Patris Benedicti degentibus; quod tempore S. Benedicti non puto fuisse dicendum à quoquam. & multo minùs ab ipso auctore. Quod si dicas, titulum appositum fuisse à posteris. Ergo nomen potiùs S. Benedicti, vt Auctoris expressisset? Cur enim lucem tanti nominis huic Opellæ inuiderent? Nam vt Numis ab effigie, ita Libris ab Auctore præcipuus valor, & laus est.

CCLXXI. Confirmat hoc mihi, ac penè conficit, quod

Theo-

Theodemar Abbas Casinensis, consultus à Carolo Magno de Ritibus,& Cœremonijs sacri huius Monasterij in obseruatione Regulæ,ne verbū quidem de his Ordinationibus illi rescribit, & tamen opportunissimum illi incidisset. Ait enim: *En vobis Regulam eiusdem Patris de ipso Codice,quē ille suis sanctis manibus exarauit transcriptam, direximus: in fine autem sacra eiusdem Regulæ hymnos, qui secundum instituta Beati Patris nostri per singula officia, vel festiuitates cantari debent, annexuimus*. Hæc Theodemar, siue Paulus Diaconus. Cum igitur hymnos miserit,quis non videt, quā opportunum ipsi fuisset, hunc etiam Libellū Carolo transmittere? Ergo & Diuum Benedictum non agnoscit Auctorem,& fortè tempore Theodemari non adhùc extabat, neque à Casinensibus noscebatur. Quod roborat coniecturam Hæsteni,& Menardi,qui illud adscribunt Sancto Benedicto Ananiæ Abbati, contemporaneo Ludouicij Pij,Successoris Caroli Magni.

Prætereà, si hæ Ordinationes fuissent Sancti Patris Benedicti, earū proculdubio obseruantia apud primos Casinates irrefragabilis viguisset: cum tamen nullum de illis apud nostros vestigium, vel traditio. CCLXXII.

Amplius. Hoc Opusculum loquitur de Regula tamquam promulgata, & longo vsu recepta: appellatque illam *Regulam nostram*, quod dicturum non fuisse Sanctum Patrem crediderim: neq; enim vnquam illam appellat *nostram*, ergo illud *nostram* non ad Benedictum, sed ad Benedictinos referri debet.

Adde,

Adde, in hoc Opuſculo præſcribi, legendam Regulam in Capitulo, quæ videtur Poſterorum inſtitutio, vt ex ijs, quæ in titulum Regulæ notauimus; non enim latuiſſet Regula, ſi publicè in Conuentu lecta fuiſset. Vlteriùs. In eodem Opuſculo præſcribitur legendum Martyrologium, & *Pretioſa*. Sed ex doctrina Caramuelis n.1365. *Pretioſa* non eſt pars Officij monaſtici, nec præſcripta à Diuo Benedicto, ſed inuenta fuit longo tempore poſt Diuum Benedictum, ergo hoc Opuſculum ex ipſo Caramuele non eſt Sancti Patris.

Neque illud omiſerim, quod ſi ad conficiendã hanc Regulæ praxim applicuiſset animum ipſemet Regulæ Auctor, quot quæſo plura promptum ipſi fuiſset addere,& explicare? quot etiam dimiſiſset, quæ iam in Regula idem expreſserat?

CCLXXIII. Item quàm legitimum, quàm expeditum fuiſſet noſtris expoſitoribus ſenſum Legislatoris in multis Regulæ locis ex hoc Opuſculo explanare, ſi illud Sãcti Patris dictatum exiſtimaſsent? Certè id ſaltem faciendum erat ad caput 8.Regulæ, vbi de interuallo inter nocturnos, & Laudes, & tamen nec illius vnquam vtuntur contextu, nec minimum de illo verbum fecerunt.

Poſtremò non leue mihi eſt argumentum à variantibus huius Opuſculi Lectionibus: quamplurima ſiquidem reperies in hac noſtra editione, quæ aut penitùs abſunt, aut diuerſa ſunt à vulgatis editionibus. Qua licentia addendi, immutandi, demendi, in textum Sancti Patris auſurum fuiſse neminem reor.

Alias

Alias dubitandi rationes affert Hæftenus, & præſertim ex phraſibus,& vocabulis huius libelli, Sancto Patri noſtro non vſualibus. Quibus ego addo nomen *Completæ* Sancto Patri ignotũ, quod repertum in Codicibus noſtris, vacat in editione Hæfteni.

Quibus omnibus ita perſuadeor, vt ſine hæſitatione auſim aſserere, Opuſculum hoc Beato Benedicto Caſinenſi non adſcribendum. Neque oppoſitæ opinionis Auctores aliquid à me ſuis impetrant coniecturis.

Nam,quod in antiquiſſimis Codicibus Sancto Patri noſtro inſcribatur, fidenter aſsero falſum eſse. Et ſanè ex antiquioribus membranis Caſinenſibus contrarium potiùs colligitur, vt notauimus. CCLXXIV.

Quod autem hæ ordinationes repertæ fuerint in fine Regulæ Beato Mauro traditæ, nihil probat; niſi vnà ſimul oſtendatur, eas ipſas Ordinationes fuiſse Sancti Patris manu, & nomine ibi conſcriptas. Quod quidem licet ſit res facti, & ab oculis potiùs,quàm ab intellectu dijudicanda: adhuc tamen inueriſimile id mihi ſuadetur ex dictis. Neque id tacuiſset Fauſtus in vita Beati Mauri,cum a Sancto Patre Regulam propria manu exaratam, pondus panis,& menſuram vini,illi tradita in diſceſſu,aliaque munuſcula poſtridie ad illum miſſa, minutiſſimè referat.

Petrum verò Cluniacenſem has ordinationes ſibi tranſmitti petijſſe teſtatur quidem allata inſcriptio: ſed quid Petrus de illarum Auctore ſen-

ſerit, nullus teſtatur. Inſcriptionem itaq; illam, *Hac verba Sanctiſsimi Patris Benedicti, &c.* à recentiori manu, & per errorem appoſitam Opuſculo fuiſſe, minimè nutabundus affirmo.

Tertio argumento abundè ſatisfactum eſt ſupra. Tabulæ Caſinenſes tantùm abeſt, vt affirmãtibus faueant, quin potiùs negantibus ſuffragantur. Codex enim Vuioni obuius, neque vetuſtus eſt, neque Caſinenſis, vt ſupra.

Ad quartum aſſerit quidem Andreas de Salazar reperiri hoc Opuſculum, in ſuo Sancti Aemiliani Monaſterio ab annis nongentis: At Diuo Patri Benedicto in illo Codice inſcribi non aſſeruit, neque fortè aſſerere id iure potuit. Extat etiam eiuſdem ferè ætatis apud nos, ſed Sancto Patri non inſcribitur, vt prædiximus. Adſcribendum profectò, ſi illius creditum fuiſset.

CCLXXV. Cum ergo Legislatori noſtro Benedicto adſcribi nequeat, cui tandem adſcribendum? In tanta ſeculorum caligine non eſt facilè diſcernere, niſi velimus diuinare. Menardus, & Hæftenus ſuſpicantur, Auctorem illius fuiſse Sanctum Benedictum Abbatem Ananienſem, & Indẽſem, cuius zelo, & opera cum Ludouicus Pius vteretur in reformandis Monaſterijs Galliæ, non eſt alienum opinari has ordinationes à prædicto Benedicto compoſitas, ipſique Regulæ, tanquam Appendices, & explicationes annexas, & Imperatoris auctoritate promulgatas, vt proinde Monachi in eodem Codice cum Regula eas ſcriptas habuerint. Proceſsu verò temporis repertæ in fine Regulæ ſub nomine Sancti Benedicti Abbatis,

tis, ſine diſtinctione Caſinenſis, vel Indenſis, idē titulus ſanctitatis, idem Benedicti nomen, eadēque dignitas Abbatialis, vtrique Benedicto communis, errori occaſionem dederunt, vt pro Benedicto Indenſi, Benedictus Caſinenſis illarum auctor crederetur. Qui error ſemel ortus, facilè potuit propagari, tanquam de re, neque tunc diſputata, neque alicui odioſa.

Hæc de Auctore. Sed nunc tandem Opuſculum ipſum ex noſtra Bibliotheca promamus.

OPVSCVLVM PRIMVM.

Ordo qualiter agendum ſit Monachis in Monaſterijs conſtitutis, & ſub Regula Beati Patris Benedicti degentibus.

NOcturnis horis, cum ad opus diuinum de lectulo ſurrexerit Frater, primùm ſignum ſanctæ Crucis imprimat ſibi per inuocationem ſanctæ Trinitatis, deinde dicat verſum Domine labia mea aperies, inde Pſalmum, Deus in adiutorium meum intende, & in finem Gloria Patri. Tunc prouideat ſibi corpoream neceſſitatem naturæ, & ſic ad Oratorium feſtinet pſallendo Pſalmum, Ad te Domine leuaui animam meam; intrans cum ſumma reuerentia, & cautela, vt, alijs orantibus non impediat. Tunc, proſtratus in loco congruo, effundat preces in conſpectu Domini, magis corde, quàm ore; ita vt illius vox CCLXXVI.

vicinior sit Deo, quàm sibi. Tunc referat gratias Deo Creatori suo, ita dicendo: Gratias tibi ago Omnipotens Pater, qui me dignatus es in hac nocte custodire, deprecor Clementiam tuam pijssime Domine, vt concedas mihi diem venturum sic peragere in tuo sācto seruitio cum humilitate, & discretione, qualiter tibi complaceat seruitus mea, & præsta mihi hodie, cū summa patientia tibi gratum exbibere seruitium. Cū vero nouissimum signum sonuerit, tunc omnes sint parati stantes in loco suo in Choro per ordinem, & cū ceperint cum summa humilitate, & honestate referant laudes Creatori suo in conspectu Angelorū eius, Et si alicui frequens tussis, aut flegma ex pectore, vel naribus excrescit, post dorsum proijciat, aut iuxta la-
CCLXXVII. *tus; cautè tamen, & curiosè, vt infirmis mentibus nō vertatur in nauseam, & semper quod proijcitur, pede conculcetur, vt, cum ad orationem curuantur, vestimenta eorum non sordidentur, & infra Ecclesiam, vel in omni Conuentu, seu & in Atrio, vel in Porticu hoc obseruandum est, vt quod spuitur semper pede conculcetur. Post expletionem vigiliæ nocturnæ silentium fiat, tam in voce, quam in actu, vel in inceßu, seu sono alicuius rei; vt liceat vnicuique, absque alterius inquietudine, peccata sua cum gemitu, & suspirio, vel lacrymis confiteri, & veniam, vel remissionem pro ipsis ab Omnipotente Domino flendo postulare. Cum autem inchoante Aurora, diei signum sonuerit, omnes festinanter occurrant cum hilaritate cordis, ac quasi Deum clementem, misericordem sibi placatum factū, matutinas laudes prompta voluntate, & sincera mente, vocibus modulatis, nec nimis productè, nec multū correptè cum summa grauitate, & honestate persolue-*

re.

re. Expleta autem matutina laude præcipuum fiat silentium in orando, vel legendo, vel certe sibimet vestiendo, & facies lauando. Si autem manifesta necessitas fuerit alicui aliquid loqui ante Capitulum, illi fratres, quos necessitas compellit loqui, diuertant se seorsum, vt alios non impediant. Dicant versum suũ, CCLXXVIII.
per quem silentium soluitur, & sic loquantur. Iterum conuenientes ad Primam, dum percompletur ipsum Officium, ante Psalmum quinquagesimum, donēt confessionem suam vicissim puriter, pro simplici corde, certatim pro se orantes. Hoc expleto, conueniant ad Capitulum, & aduersa facie ad Orientem, salutent Crucem, & cæteris fratribus se vndique humilient. Similiter faciant, & in omni Conuentu, & petat benedictionem Lector, & recitentur nomina Sanctorũ, quorum festa crastinus excipiet dies, & surgentes pariter dicant versum, Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Inde dicat presbyter Orationem hanc. Ipsi & omnes Sancti Dei intercedant pro nobis; vt mereamur à Deo adiuuari, qui viuit, & regnat in sæcula sæculorum Amen. Deinde dicatur versus ad soluendum silentium, ideſt, Deus in adiutorium CCLXXIX.
meum intende, Domine ad adiuuandum me festina, tribus vicibus, Priore incipiente, cæteris autem respondentibus id ipsum tertio, subiungentes Gloria Patri, & flectentes genua orent, & dicat Prior, Et ne nos inducas in tentationē. Cæteri respondeant, sed libera. Surgentes iterum, dicant versum pariter, Respice in seruos tuos, vsque in finem Psalmi subiungentes Gloria Patri, humiliato corpore. Post hunc sequatur hæc Oratio à Priore, Dirigere, & sanctificare digneris, Domine Iesu Christe, Fili Dei viui, hodie

cor-

corda, & corpora nostra in via tua, & in operibus manuum tuarum, vt hic, & in æternum per te salui esse mereamur Saluator Mundi, qui viuis, & regnas in sæcula sæculorum: respondent omnes, Amen. Dicat Prior Adiutorium nostrum in nomine Domini: respondent cæteri, qui fecit Cælum, & Terram. Tunc legatur Lectio Regulæ. Post hæc, qui culpabilis est postulet veniam, & secundum modum culpæ iudicium recipiat. Et tam in Capitulo, quam & in quolibet Conuentu, vel loco, quando veniam postulat Frater ab Abbate, vel Præposito, vel Decano, vel certe à qualicumque de senioribus; cum ille Prior dixerit, quæ est causa Frater? ille, qui veniam postulat primum omnium respondeat, mea culpa Domine. Si exinde aliud quodcumque ante dixerit, iudicetur exinde culpabilis. Postea dicat Abbas, vel cæteri, quibus obedientia iniuncta est, quicquid necessarium est, & vtile in communi necessitate. Quicumque exinde Frater veniā postulat pro culpa, quanto plus se humiliauerit, & culpabilem asseruerit, tāto misericorditer lenius à Priore iudicetur. Necessitas, vt omnes nostræ neglegentiæ, idest cogitationum linguæ, vel operis in præsenti vita per veram confessionem, & humilitatem semper iudicentur; vt non post mortem nos reos faciant. Surgentes à Capitulo simul omnes stantes dicant tribus vicibus, Priore tamen incipiente, versum Deus in adiutorium meum intende, subiungentes Gloria, flectentes genua, post Orationem Dominicam surgentes, dicat Prior, Adiutorium nostrum in nomine Domini, respondeant alij, qui fecit Cælum, & Terram. Tunc vadant, aut simul, aut separatim ad opus sibi iniunctum, custodientes silentium, decantent Psalmos suos,

CCLXXX.

CCLXXXI.

ſuos, aut pariter, aut bini, aut ſinguli, iuxta quod congruum eſt; & secũdum qualitatem operis, nihil aliud loquentes, niſi forte de ipſo opere neceſſe fuerit aliquid dicere, aut monere cautè, atque modeſtè: Cum exinde ad opus diuinum horis canonicis auditũ fuerit ſignum, ſicut continetur in Regula, relinquentes ſtatim quicquid in manibus habuerint, ſic tamen, vt non per neglegentiam pereat; Tunc conueniant ſimul ad introitum Oratorij, aut certè ſicut ſeparati fuerint ad obedientiam, dicant verſum, Benedictus es Domine Deus meus, qui adiuuaſti me, & conſolatus es me, tribus vicibus, vno incipiente, ſubiungentes Gloria Patri, flectentes genua orent, & oratione expleta, ſurgentes dicat Prior, Miſereatur noſtri Omnipotens Deus, reſpondentibus cæteris, Amen. A Hcalendris Octubris uſque in Paſcha hora nona hoc faciant. A Paſcha autem uſque Hcl. Octubris hora tertia, & undecima. Omni tempore in Eccleſia ſummum ſilentium fiat, excepto, quod ad laudes Dei pertinet. Nullus ex fratribus alterum puro nomine appellet: ſed ſicut Regula præcipit, ſeniores ſuos iuniores fratres uocent: iuniores ſeniores ſuos nonnos uocent, quod eſt paterna reuerentia. Abbatem Dominum, & Patrem uocent. Iuramentum aliud nullus proferat, niſi, crede CCLXXXII.
mihi, quod in Euangelio legimus Dominum mulieri Samaritanæ affirmaſſe, aut, certè, ſeu aliud, quod Monahorum eſt conſuetudo iurandi. Si Frater increpatur, uel reprehenditur, aut corripitur à Priore qualicumque, aut ab alio quolibet, uel certè à iuniore pro qualicumque re, ſtatim cum ſumma uelocitate in faciem cadens, ueniam poſtulet, quia hæc eadem humilitas Deo exhibetur, non homini: & ſi ex corde

ſine–

fuerit, cito indulgentiam promerebitur. Oportet ante omnia omnino, ut obedientes sibi sint inuicem fratres, & ipsa obedientia, si, recto corde ostenditur, Deo offertur: ipsa est via, quæ ducit ad vitam. Citius exinde exauditur vna oratio obedientis, quam decem milia contemnentis. Vbicumque exinde sibi obuiant fratres, iunior Priori inclinato capite dicat, Benedicite. Si iunior sedet, transeunte seniore surgat, & si senior voluerit sedere, iunior tamen, nisi iussus, non

CCLXXXIII. *sedeat, iuxta Regulam nostram. Si cognoueritis aliquem ex fratribus contra alium inuidiam, aut iram modicam, vel tristitiam in corde retinere, statim corripiatur, & emendetur; & mutuo in pace ambo reconcilientur, & quantos dies hoc confiteri neglexerit, tãtos abstineat; & si humiliter se reprehenderit, & veniam postulauerit, cum misericordia iudicetur. Cum Abbas, aut certe alius è senioribus alicui ex fratribus aliquod opus facere præcipit, suscipiat iunior cum summa humilitate iubentis imperium; sit auris intenta ad audiendum, ac si diuinitus dicatur; sint pedes directi ad ambulandum, manus vero expeditæ ad faciẽdum; & præcipuè prompta voluntas ad obediendum: & expleto sermone iubentis, humiliato capite, dicat, Benedicite, &, accepta benedictione, obediat. Peracta vero obedientia reuertens cum humilitate dicat similiter, Benedicite, & semper iunior cum à seniore se separat, dicat, Benedicite. Similiter, cum se iterum ei iniunxerit, faciat. Egrediens de Conuentu fratrum humiliato capite, dicat, Benedicite; veniens iterum in Conuentum, similiter faciat. Quando aliquid inchoat, etiamsi solus sit, dicat, Benedicite; quia Dominus vbique præsens est, reddere vnicuique ex corde postulanti bene-*

benedictionem. Si aliquid in Cellario, in Refectorio, in Coquina, vel vbicumque frater neglexerit, perdiderit, fuderit, fregerit, aut aliquod damnum intulerit, statim festinet ad veniam postulandum, & si talis res est, quam neglexit, in manu teneat, in terra prostratus, veniam postulando; ostendens damnum, quod fecit. Caueant se fratres de secularibus, vel superfluo risu, de frequenti locutione cum amicis, & parentibus; nisi necessitas fuerit, aut aliter rectè esse nō possit. CCLXXXIV. *Non loquatur frater solus cum fœmina. Si talis euenerit necessitas loquendi cum ea, nisi præsentibus & audientibus alijs fratribus, de quorum fide certa sit fiducia: & hoc maxime in iuuenibus obseruetur. Mens vero, quæ Deo vacare debet, multum impeditur secularium locutionibus. Non vadat quis infra Monasterium licenter vbique voluerit; nisi obedientia vniuscuiusque sibi iniuncta exigit, vel imperat. Nullius fratris in Monasterio vox alta audiatur. Nullum opus, etiamsi bonum videatur, sine permissione, vel benedictione Prioris, aliquis ex fratribus agere præsumat. Nihil dare, aut accipere, sine permissione Abbatis, nihil habere proprium, nisi quod Abbas dederit, aut habere permiserit.* CCLXXXV. *Abundet vnicuique in cibo, in potu, vel vestimento, quantum Regula ministrare præcipit, nisi forte, aut infirmitas, aut senectus, aut aliqua manifesta necessitas existat, & hoc tamen secundum permissionem Regulæ Abbas diligenter * . Qui autem voluerit plus habere, quàm Regula permittit, occasionem contra se occulti hostis nostri excitare pertimescat. Nullus ex fratribus alteri fratri suo aliquod præteritum, vel turpe peccatum improperet. Si senior viderit neglegere iuniorem,*

* *Deest aliquid*

niorem, corripiat eum prius inter se, & illum semel, & secundo, & tertio; de leuioribus tamen culpis; nã de aliquibus grauibus, si opere perpetrare contingat, statim emendari oportet secundum Regulam. Et frater, qui castigare vult fratrem suum, non frangat, sed magis leniter solidare studeat, secundum qualitatem neglegentis; quia sæpe deterius frangitur membri fractura, quæ incautè ligatur. Pro immundis verò, & turpibus, ac nociuis cogitationibus, vel ineptis, & otiosis sermonibus, seu prauis, vel indiscretis actionibus semper ad confessionem recurrant ad suum Abbatem. Melius est verò, vt Diabolum accusemus pro occultis tentationibus; & malis suggestionibus suis, quæ nobis inferre non cessat; quam nos pro consensu culpæ commissæ, quia, si semper manifestamus iniquas eius suggestiones, minus nos nocere poterit. Humiliter respõdeant sibi se inuicem fratres. Hora canonica, audito signo, festinanter ad Oratorium recurrant cum honestate, & grauitate. Nõ contendant omnino. Et si contigerit, qui primus tacuerit, sapiens reputabitur. Ante horam, aut post horam nihil cibi, aut potus accipiant, excepto infirmi, & infantuli, quorum imbecillitas à Priore considerandа est. Nec detrahat quis, nec detrahenti consentiat. Pacem seminate inter vos, & verbis, & factis; & discordia procul absistat, quia sicut, dicente Euangelio, Beati pacifici quoniam filij Dei vocabuntur; ita discordes Diabolo mancipantur: seculares fabulæ longæ sint à vobis. Certis horis & constitutis opera manuum non neglegantur, quia virtus est animæ, & corporis: certis iterum horis lectionibus pleniter vacent, illi tamen, qui possunt. Et, si fieri potest, in vna claustra sedeant tempore lectionis, vt
CCLXXXVI.

se inuicem videntes, se inuicem cohortentur, & sub silentio legant: Et nec vnus ad alium iungatur, nisi necessitas discendi exposcerit; ipsum tamen sine inquietudine alterius fiat. Aestiuo exinde tempore post prandium vnusquisque ad proprium lectulum vadat cum summa cautela, & sine alicuius perturbatione, aut legat sub silentio, aut dormiat. Nullus ex fratribus aliquid dicat suum, semper nostrum: hoc solummodo oportet dicere proprium, idest, mea culpa, aut meum peccatum; vel vitium: omnia, quæ Deus tribuit communia nobis esse debent, peccata exinde ex nostra fragilitate oriuntur. Prouidendum magnopere est, vt iussio Abbatis de qualicumque re sollicitè impleatur, quia hæc eadem obedientia, si recto corde perficitur, Deo exhibetur; & si, quod absit, neglegatur, aut corde, aut opere, aut tarditate, cito iunior ad veniam currat postulandam &, quod corde delinquẽte neglexerat, veniam postulando recuperet, & Deo acceptam obedientiam expleat, quia vera obedientia
cæteris virtutibus præfertur. CCLXXXVII
Quando in choro ad psallendum statis, consona, & concordi voce psallite, & illi incipiant versus, qui præ cæteris vtilius possunt; ita vt ad primam syllabam, vel secundam cæteri conuenire possint, & semper iuniores versus pronuntient alta voce. Ad horam vero refectionis post expletionem diuini Officij expectent in Ecclesia, in Choro, tacite psallentes; cum autem audierint signum citò, & ordinate sine vllo strepitu festinent lotis manibus introire in Refectorium, salutantes Crucem, versis vultibus ad Orientem, & cum secundo signum sonuerit ad mensam omnes congregati simul dicant versum, & Orationem Dominicam, inclinato corpo-

re,& data benedictione à Priore, sedeant singuli ordine suo ad mensam cum summo silentio ; & nullus præsumat prius quicquam cibi accipere, aut potus, quã Abbas ; ipse tamen in percipiendo non faciat morã: cum primum accipiunt panem dicant fratri suo summisso capite, Benedicite, & ille respondeat, Deus: similiter faciant de potu cum primum biberint. De cæteris exinde pulmentarijs, quæ tunc in mensa sunt, non est necesse amplius benedictionem petere. Et antequã incipiant cibum sumere, petat Lector benedictionem, & incipiat legere, &, sicut docet Regula, nullius vox ibi audiatur, nisi solius legentis, nisi fortè pro ædificatione aliquid de ipsa Lectione breuiter dicatur à Priore: postea autem quicquid pulmentarium ex coquina ministratur, frater, qui ministrat, à nouissimis incipiat, & vsque ad Abbatem ministrando perueniat ; & cum in vltimo ante illum posuerit, tunc signum faciat, qui ministrat, tacitè, & dicant fratres omnes, Benedicite, æquali voce, & producta. Data benedictione expectent, sicut iam diximus, vt Abbas prior accipiat, postea dicentes singuli alterutrum Benedicite, & sic ipsi accipiant. Quando Prior benedicit cibum, vel potum vel aliud quicquam, non sedendo, sed stando benedicat. Si autem cum calicibus, & mixtum fuerit paratum, Cellararius faciat signum modicè ad ministerium, & statim surgant iuuenculi ad miscendum, & loti calices impleantur aqua mensura ; &, venientes ante mensam Prioris, stent ordinate sicut sunt conuersi. Tunc Cellararius iterum sonet cimbalum tacitè, & dicãt fratres, Benedicite, vna voce, & productè ; & data benedictione à Priore, respondentibus omnibus, Amen, productè, propinentur

tur fratres, incipiẽtes ab Abbate. Iunior, qui dat calicem in manus sedentis, caput inclinet humiliter, & qui accipit, humiliato capite agat gratias Deo, qui dat dicat, Benedicite, & cum reddiderit vterque caput inclinent humiliter. Cum enim expleuerint opus miscendi inclinent se pariter, & ordinate Abbati suo, & in circuitu omnibus fratribus, & sic vadant ad mensas. Poma autem, vel qualibet nascentia terræ cruda, quæ comedenda sunt, siue hora prandij, siue cænæ æqualiter cum alio cibo ad mensam antequam fratres resedeant à Cellarario vnicuiq; fratri æqualiter partiantur; & statim post alium cibum, vel ante cum alijs pulmentis illic ad mensam subiecta comedantur. Expleto cibo, finiatur & Lectio; & facto signo vno ictu in cimbalo, bibant, qui voluerint de eorum cuppis.
Surgentes à mensa dicto versu sinister Chorus exeat prius ordinate, dexter exinde posterior, nouissime Abbas, psallentes, & psalmum quinquagesimum distincte, & non festinanter. Cum introierint Oratorium psallentes, inclinent se, & iterum se erigant vsque ad Gloriam. Ad Gloriam vero flectant genua. Post Orationem Dominicam, & Capitula, surgentes vadant cum silentio secundum, quo tempus cõgruit, idest æstatis tempus ad lecta sua, hyemis vero tempus ad Lectionem, aut Psalmos: Post hæc, vel Vesperæ, hora cõpetenti facto signo, omnes in vnum conueniant ad cõuentionem vespertinam. In diebus ieiunij paruum fiat interuallum post Vesperum; in diebus prandij, & cænæ paruissimum; & mox accedant ad lectionem, legantur quæ ædificent audientes quantum hora permittit, & sicut præcipit Regula, & omnes quibuscũq; necessarijs obedientijs occupati fuerint, infra spatium CCXC.

huius

huius lectionis occurrāt. Finita lectione surgant omnes pariter, & dicat Abbas, Aditorium nostrum in nomine Domini, respondeant omnes, Qui fecit Cælum, & Terram, & recepto silentio nocturno cum re-
CCXCI. *uerentia intrent Oratorium ad Completam. Orent cum intentione cordis mentis, & dent confessiones suas alternatim: & incipiant Completorium. Clara luce diei expleto eodem officio, summo silentio exeant, hec custodientes, & ore, & corde fiant orationes secretè cum recordatione peccatorum, & desiderio vitæ æternæ cum lacrymis, & gemitu, vel suspirio; ita vt nullus alio noceat, vel impediat. Tunc iterum agant gratias Deo dicendo hæc. Or. Gratias tibi ago Domine Sancte Pater Omnipotens, qui me dignatus es in hac die custodire per tuam sanctam misericordiam, concede mihi hanc noctem tranquillo, & mundo corde, & corpore sic pertransire, vt puriter ad vigilias surgens, gratum tibi seruitium exoluere possim. Et cum magna cautela ambulent de Ecclesia in dormitorium, & cum ad proprium stratum venerit frater, & se collocauerit, dicat Psalmum Deus in adiutorium meum intende, & post Gloriam dicat versum, Pone Domine custodiam ori meo, & sic signo sanctæ Crucis vallatus cum inuocatione Sanctæ Trinitatis opportuno somno opportunè quiescat.*

VARIÆ LECTIONES, & Notæ.

CCXCII. OPusculi huius exemplum, quod ex nostris vetustissimis tabulis emittimus, vt supra, in tā multis discrepat à vulgatis editionibus Vuionis,

nis, Hæsteni, Caramuelis, Salazar, & aliorũ; vt si discrepantiæ singulos locos conferre hìc vellemus, pene totum rescribere cogeremur. Hanc igitur curam curiosi Lectoris arbitrio relinquentes, pauca tantùm libet adnotare.

Nostræ membranæ nullam in hoc Opusculo referunt distinctionem Capitum. Variant Titulus, Initium, Finis. Multò copiosior, multo explicatior, concinnior textus noster.

Gratias tibi ago Omnipotens Pater] Huic orationi desunt aliqua in Vulgatis.

Cautè tamen, & curiosè] Alij legunt, *Caueat autem curiosè*. Sed nostram Lectionem quis nõ probet, vt meliorem? Nam illud, *Cautè, & curiosè*, aptius refertur ad verbum, *Proijciat*, quàm ad illud, *Ne vertatur in nauseam*.

Curiosè] Idest circumspiciendo diligenter.

Cum ad orationem curuantur] Vulgatæ habẽt, *Dum ad orationem curritur*; sed ineptè. Decentiùs; *curuantur*, vt ex contextu.

Infra Ecclesiam] *Infra* pro *Intra* frequentissimè vsurpatur à veteribus. *Infra Ciuitatem Beneuentanam*. Alexander Secundus. Calixtus Secundus, & alij Pontifices, & auctores.

Cum hilaritate cordis, ac quasi Deum clementem, misericordem sibi placatum factum, etc.] Pulchrè, cũ hilaritate cordis, eo quòd Deum sibi placauerint. Alij legunt. *Cum humilitate cordis, quasi ad Deum clamantes, ac misericordia sibi placabilem factum*. Verùm, quid clamant, si iam Deus placabilis est factus? *Clementem* igitur legendum, non *Clamantes*. Nostram tamen Lectionem fateor esse aliquantò suspensam.

Ma-

CCXCIII. *Matutinas laudes*] Obſeruat Hæſtenus, nunquam à Sācto Patre officium auroræ vocari *Laudes*. Nam in Regula nomine Laudum intelligit Pſalmum *Laudate Dominum de Cælis*, cum duobus ſequentibus.

Vel certè ſibimet veſtiendo, vel facies lauando.] Nihil de hoc in Vulgatis.

Recitentur nomina Sanctorum: dicant versũ Pretioſa] Hæc pars officij non fuit præſcripta à noſtro Legislatore in Regula, ſed teſte Caramuele longo poſt tempore introducta in officio Monaſtico ex Romano.

CCXCIV. *Verſum, per quem ſilentium ſoluitur, etc.*] Et hæc deſunt in editis. Verſus autem ad ſoluendum ſilentium infra declaratur eſſe, *Deus in adiutorium meum intende*.

CCXCV. *Tunc legatur lectio Regulæ*. Vacat hæc ordinatio in alijs. Ex quo loco non obſcurè apparet, hanc nō eſſe inſtitutionem Sancti Patris Benedicti, quo viuente, Textus Regulæ non legebatur publicè in Conuentu, vt ſupra obſeruauimus.

Quæ eſt cauſa Frater] Hanc formulam innenio etiam in expoſitione Regulæ, quam Pauli Diaconi crediderunt maiores noſtri, cap. 55. & in Sicilia perſeuerat hìc idiotiſmus noſtra ætate.

Neceſsitas] Ideſt, *neceſſe eſt*.

Decantent Pſalmos ſuos, aut pariter, aut bini, aut ſinguli.] Cæteri legunt. *Decantent Pſalmos, aut Pater noſter, aut bini, &c.* Sed apertè præferenda noſtra Lectio. *Decantent Pſalmos, aut pariter*, ideſt omnes ſimul, ſi omnes ſimul ad opus exierint, *aut bini, aut ſinguli*, ſi bini, aut ſinguli laborauerint. Et

ita

ita legendum esse colligitur ex contextu ibi, *Vadant aut simul, aut separatim, & ibi dicant pariter versum*, idest simul. Pariter pro simul vsurpauit etiam S. Pater Benedictus cap. 53. Orent pariter, & Lucas act. 2. & qui credebant, erant omnes pariter, idest simul.

Sicut separati fuerint ad obedientiam] Vulgati, *Aut certe sint parati ad obedientiam*. Sed quorsũ hic noua obedientia? Melius nostri. Nam sensus est, conueniant ad ostium Oratorij, aut omnes simul, si simul operati fuerint; aut separatim, si separatim opera impleuerunt. CCXCVI.

Hora nona hoc faciant] Hæc lectio discrepat à Vulgatis, & à Textu Regulæ.

Ecclesia] Inusitata Sancto Patri vox, vt obseruauit Hæftenus. CCXCVII.

Abbatem Dominum, & Patrem vocent] Aliqui legunt *Domnum*. At contra fidem nostrorum, tum hic, tum in Regula. Sic alibi in præsenti Opusculo. *Mea culpa, Domine*. num. 280.

Iuxtà Regulam nostram] Idest iuxtà Regulam, quam profitemur nos Benedictini. Quod non dicturum fuisse Sanctum Benedictum supra notauimus.

Nõ loquatur frater solus cum fæmina.] Nihil de hoc in Vulgatis. Certè cautela loquendi præsentibus alijs, prudentius præscribitur respectu fœminæ, quam generaliter respectu omnium secularium, vt est in editis.

Abundet vnicuiq; in cibo, &c.] Mendum hic irrepsisse suspicor, quod alij emendent. Fortè quod hic legitur Abundet, legendum, *Abbas det*, CCXCVIII.

 Mi-

Minus nos nocere poterit.] *Nos*, pro *Nobis*. Iuxtà illud Psalm. 34. *Iudica Domine nocentes me*. Plaut. Mil. glor. scena vltima. *Iuro per Venerem, & Martem, me nociturum neminem*.

Excepto infirmi, & infantuli] Illud, *Excepto*, stat aduerbialiter; idest, præterquam infirmi, ex vernacula locutione, *Eccetto gl'infermi, e i fanciulli*.

Certis iterum horis lectionibus pleniter vacent] *Cæteris horis*, legunt communiter. Sed non ita vniuersalis est Regulæ institutio. Non enim cæteris horis legendum, sed certis, & determinatis.

In vna Claustra] Fœminino vtitur pro Neutro, idest in vno Claustro, in fœminino etiam reperitur in Codice Abbatis Ioannis, siuè Ruthardi c. 35. Regulæ. *Scopant totas Porticus Claustræ*. Sanctus tamen Pater Benedictus vtitur hoc nomine in genere neutro cap. 4. *Officina verò, vbi hæc omnia diligenter operemur Claustra sunt Monasterij*, & etiam cap. 67. vt vel hinc hoc Opusculum S. Patri adscribi non debeat.

Cohortentur] Perperam legũt alij, *coarctentur*.

Post prandium vnusquisque ad proprium lectulum] Alij, *locum*, pro lectulo reposuerunt.

Post expletionem diuini Officij] Posteriora verba vacant in cæteris.

Signum] Alij, *Cymbalum*.

Et cum secundum signum sonuerit] Desunt in Vulgatis.

Tacitè] Idest, modicè, vt infra explicat.

Cellararius faciat signum modicè ad ministerium] Alij, *ad ministrum*. Melius nostri in hac, & in sequentibus periodis.

Bi-

Bibant, qui voluerint de eorum cuppis] Et hoc vacat apud alios. Vſum bibendi in cuppis teſtaceis ex antiquo ritu adhuc ſeruamus.

Poſt Orationem Dominicam, & Capitula] Capitula intellige, verſus, qui dicuntur in gratiarum actione, vide num. 46.

Ad conuentionem veſpertinam] Ideſt, ad Collectam, & Congregationem, ad audiendam lectionem collationum.

Et recepto ſilentio] Optimè. Nam ante completorium indicebatur ſilentium. Malè autem Vulgati, *Et recte cum ſilentio*. CCXCIX.

Ad Completam] Vox ignota Beato Benedicto.

Cordis mentis] Ad diſtinctionem, cordis pectoris.

Clara luce diei expleto eodem officio] Ex præſcripto Regulæ; & hoc vacat in editis.

Opportuno ſomno opportunè quieſcat] Vulgati, *Dormiat in Domino*, ſed numquid moriturus? Dormire enim in Domino, pro mori ſolet accipi. Melius ergo Codices noſtri.

OPVSCVLVM SECVNDVM.

Sermo Sancti Patris Benedicti, è Sublacu Caſinum demigrantis.

POſtquam clarus virtutibus Apoſtolicis, atq; ſignis Sublacenſem oram multis annis illuſtraſſet Pater Sanctiſſimus, Presbyteri Florentij inuidam perſecutionem declinans, diuino moni- CCC.

tu Casinum, ad Idolorum superstitionem inde exterminandam, transmigraturus, conuocatis Alumnis suis, Vale illis dixisse sequenti alloquio, refertur in vita Sancti Placidi.

AVdite me fratres, & filij, cohæredes, & socij in promisso Regis æterni. Nã mihi Dominus meus Iesus Christus præcepit, vt ad culturã Idolorum exterminandam, æternæque obliuioni tradendam Castrum petam Casinum, ideoq; voluntas Dei nostris voluntatibus modis omnibus anteponẽda est. Nostris prætereà, & benè nostis, quantos dolos, quantasq; insidias Florentius Presbyter intulit, qui me veneno interficere, & discipulorum meorum Placidi, & Mauri animas extinguere voluit. Quapropter cedendum loco est, iuxtà illud æterni Regis eloquiũ. Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Et quia ita est, iussioque eiusdem Domini nostri Iesu Christi imminet, parere debemus, eundum est. Super hoc autem, & illa nobis lex est, vt viscera pietatis omnibus aperiamus, & fraterna charitatis amore omnibus mortalibus iuuamen conferamus, sicut & nos accepimus à Domino Iesu Christo. Vos autem state, & permanete in gratia, & conuersatione sancta religionis, proculdubio scientes, quia quanto studiosius in spiritualibus disciplinis permanseritis, tanto maiora præmia in futuro examinis die percipietis.

OPV-

Sermo eiusdem ad S. Placidum è Casino in Siciliam abeuntem.

VItam, & Martyrium Beati Placidi Prothomartyris Benedictini, posteritati mandauit, CCCI.
cum esset Constantinopoli iussu Iustiniani Imperatoris oculatus testis Gordianus, græca quidem lingua, sed latina, vt reor, fide. Hanc tamē narrationem habemus apud Surium, & alios adeò implexam, consarcinatam, & ineptè assutam, vt Centonem veriùs, quàm historiā præseferat. Vbi non Gordianus ipse, sed alius de Gordiano loquens inducitur. A cuius calamo (qui fortè illam Latinā fecit, sed græca fide) vitia illi inusta fuisse arbitror, in quibus Baronius, alijq; offendiculum inuenerunt. Cæterū, qui ad illius historiæ lectionem nō oscitanter accesserit, facili negotio discernere poterit frumentum à zizanijs, & quæ Gordiano, quæ cōfarcinatori tribui iure debeant, aduertere.

Refert igitur Gordianus, quod, cum Tertullus Romanus Patritius, B. Placidi filij sui interuentu, multa prædia in Sicilia donasset S. P. Benedicto, cui iam primogenitum suum donauerat; postquā bona illa in ius, & possessionē sanctorū virorum deuenerant, à vicinis per auaritiam, & iniuriam ita deripiebantur, vt Procuratores nec ea defendere possent; nec debitum pro eis censū à Colonis exigere. Id Messalinus, & Cilius Tertulli amici S. P. Benedicto per nuntium, & literas innotescere CCCII.

scere studuerint. Quo audito Sanctissimus Pater vniuersam Monachorū congregans concionem, siculorū nunciata eisdem per ordinem pandit; & eiusdem Congregationis consilio B. Placidum in Siciliā mittere decreuit, qui & paterna, & sui propria reuerētia, atq; auctoritate bona illa præceteris tueri posset. Placidū itaq; sic legitur allocutus.

CCCII. *Ad suscipiendum militiæ laborem, dilectissime, accinge sicut vir lumbos tuos, quem per me nunc tibi dat Rex omnium Christus, qui factus est obediens vsque ad mortem. Reminiscere igitur sermones eius dicentis. Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me Patris. Non te longi itineris conturbet austeritas. Recordare illud Apostolicum, quia nō sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, & per varias tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Pro Christi namque nomine, qui in hac vita decertauerint, in futura æternam remunerationem accipient, illā scilicet, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Iesus Christus autem filius Dei semper sit tecum, perducat te ad vitæ æternæ consortiam.*

OPVSCVLVM QVARTVM.

Sermo Sancti Patris in morte Beati Placidi.

CCCIII. QVarto, ex quo Siciliam venerat anno Beatus Placidus martyrio coronatus, primus Bene-

Benedictini viridarij purpureus flos Deo meruit offerri in eodem suauitatis. Cuius passionis à Messalino, & Cilio supradictis ad Sanctum Patrē Benedictum delata notitia, nō turbatus, sed exhilaratus Pater Sanctus, palmas ad alta sustollens, sic orasse scribitur à Gordiano.

Grates tibi nunc promo cunctorum vita, salusque, qui fructum labiorum meorum, dilectissimum Placidum, singularem, & vnicum mei pectoris filium ad tuum fecisti conscendere solium.

Hæc pijssimus Pater proclamans (subnectit Gordianus) & super Beatissimi Martyris passionem vltra modum spiritali lætitia congaudens, omnem Casinensem conuocans concionem, talem ad eos habuit sermonem.

Sicut Patris est gaudere in suorum profectibus filiorum; ita & filiorum est augmentum Patris sua lucra reputare. Quapropter noueritis, dulcissimum filium meum Placidum martyriali trabea adornatum migrasse ad Dominum. Iam enim meis interioribus oculis eius immaculatam hostiam, & Deo beneplacentem, deduxi in alta Cælorum. Hunc nempe, tempore, quo illum à Patre suo suscepi, memineram esse mortalem, nec fefellit opinio. Nunc non est, quod conqueratur. Habeo in quo Deo gratias agam, quia semper optaui, vt de fructu cordis mei Omnipotenti Deo sacrificium offerretur. Nihil enim hoc sacrificio habui pretiosius, nihil amabilius, nihil carius. Elegit namque Placidus pro Christo momentaneam mortem, & peruenit ad eum in cælesti solio ad dextram Patris regnantem. Ob id enim Christus pro omnibus CCCIV.

mor-

mortuus est, vt nos non nobis, sed Christo viueremus. Grates autem omnium Redemptori refero, quia ingratus esse non possum. Congaudendum enim mihi, scilicet, quòd talem discipulum habuerim, non dolendum, quod amiserim. Nam illud munus fuit, hoc debitum, scilicet quòd functus sum famulatu Placidi discipuli mei quamdiu Deus voluit, & post, qui dedit, recepit. Quod naturæ communis fuit, Placidus pro Christo posuit, & quod singularis est gratiæ, meruit. Cur autem doleam ego, mihi Placidum filium meum ereptum; cum ad salutem nostram Deus filio suo non pepercerit, sed pro nobis omnibus tradidit illũ? Quis vnquam exceptus est à conditione moriendi, qui non est exceptus à conditione nascendi? Non ergo defleã Placidum filium, quem scio transijsse de morte ad vitam. In illius namque morte gaudendum est, non dolendum, quia illam prò veritate, & æterni Regis fide gustauit. Nam, cur ego te, Placide filij charissime defleam, qui mihi sic ereptus es, vt omnium esses? non enim perdidisti vsum naturæ tuæ, sed commutasti. Ante corpore inseparabilis à Deo existens, nunc indiuiduus cum Deo es permanens. Fælicia verba, quæ in te expendi, fælices labores, quos in te sustinui, dum viueres mecum. Nõ te Tertulli Patris tui amor à me diuellere potuit, nec ipse mihi vnquam Patrem prætulisti, quousque ad æternam vitam migrasti.

OPV-

OPVSCVLVM QVINTVM.

Sermo eiuſdem in diſceſſu Beati Mauri è Caſino in Gallias.

PAucis ante menſibus, quàm in Cælum abiturus eſſet ſenior Pater noſter, aduenerunt Caſinum Legati è Gallia ab Epiſcopo Cænomanenſi, enixis precibus Sanctum Patrem rogante, vt ad illum ex ſuis Monachis aliquot mitteret, qui Monaſterium in ſua Diœceſi ſecundum regularem obſeruantiam conſtruerent. Cuius religioſæ petitioni annuens pijſſimus Pater, Beatum Maurum chariſſimum filium ſuum, qui tunc Præpoſitum agebat Caſini, cum Simplicio, Antonio, Conſtantiniano, & Fauſto illùc deſtinat. Hinc magnus mæror, & luctus vniuerſam Caſinenſem Congregationem corripuit. Cum enim Sanctus Pater obitus ſui diem iam appropinquare Fratribus reſeraſſet, ſpes, & conſolatio totius Congregationis ad Beatum Maurum reſpiciebat, illũ ſibi Abbatem, poſt Sancti Patris tranſitum expoſcentis. Tantis ergo fletibus, & ſuſpirijs motus Benedictus omnem euocans Conuentum, ſequẽtem ad eos habuit orationem, quam refert Fauſtus, vnus ex quatuor ſupra relatis Beati Mauri ſocijs, qui rebus interfuit, eiuſdemq; Beati Mauri vitam deſcripſit. Sic igitur exorſus eſt. CCCV.

Si triſtandum, dilectiſsimi fratres, ac filij, pro tali eßet negotio, mihi magis, quàm vobis hinc eſſet mærendum, qui quantum ad præſens magnis videor de- CCCVI.

stitui solatijs. Sed quia, dicente Apostolo: Charitas benigna est, benignitatem charitatis nostræ omnimodis impendere debemus his, quos aliquo modo ea indigere cognoscimus; nec nostra tantum, quàm aliorũ quærere. Quapropter vos amoris paterni sollicitudine à fletibus, & mærore temperare deposcimus, quia potens est Deus meliores nobis post huius depositionẽ corporis huic sanctæ immittere Congregationi, quorum meritis, & exemplis longè præstantiùs, quàm nostris ædificemini. Sed & illud summoperè nobis est procurandum, ne versutia antiqui hostis; vnde alijs salus acquiritur, inde nobis tristitiæ malo detrimentum in aliquo ingeratur; nos etenim, quos vnitatis semel in sancta charitate iunxit concordia, numquam vel longissima diuident terrarum spatia: quoniam semper interioris hominis aspectu, qui renouatur secundum imaginem eius, qui creauit eum, nos quoad vixerimus tempore, inuicem intuebimur. Vos autem fratres charissimi, quos ad opus Domini construendum ad illas dirigimus partes, viriliter agite, & confortetur cor vestrum in sancto proposito, & religione: proculdubio scientes, quia quantò austeriora, causa salutis aliorum in huius via sæculi pertuleritis, tantò maiora à Deo recipietis cælestium gaudia præmiorum. Nec vos vllo modo resolutio huius nostri mæstificet corpusculi, quoniam præsentior vobis, carnis deposito onere, ero, vestrique Dei per gratiam cooperator existam assiduus.

CCCVII. Hæc cum dixisset, dans osculum Beato Mauro, & Commilitonibus, eosque prosecutus cum vniuersa Monachorum Congregatione vsque ad Ostium Monasterij, dedit Beato Mauro Co-

dicem

dicem Regulæ, quam ipse Pater sanctissimus propria manu scripserat, pondusque panis, & vas æreum, eminam vini capiens; iterumque osculatus, & sua benedictione munitos dimisit.

Pridie autem duos monachos Probum, & Aquinum ad Monasterij villam Eucheliam præmiserat, vt ibi Beato Mauro, & socijs primæ noctis hospitium præpararent. Eadem verò in sequenti nocte misit ad abeuntes duos alios Fratres Honoratum, & Fælicissimum cum Epistola ad Beatum Maurum, & religiosis Xenijs, Capsula nimirum eburnea, continente tres particulas Ligni salutiferæ Crucis, aliasq; reliquias. Quam Capsulam apud Monasterium S. Mauri Fossatense iuxtà Parisios adhuc seruari refert vir Illustrissimus Caramuel. Tenor vero Epistolæ, quam secum contumulari voluit B. Maurus, talis erat.

OPVSCVLVM SEXTVM.

Epistola ad Beatum Maurum.

Accipe dilectissime, extrema Institutoris tui dona, quæ & longum nostrum testetur amorem, & tibi, ac Commilitonibus tuis contra omnium perpetim munimen præbeant impedimenta malorum. Post expletam enim totam trinam vicenorum decursionem annorum, ex quo Monasterialem adisti perfectionem, in gaudium Domini tui es introducendus; vt nobis Dominus hesterno die, postquam à nobis digressus es, ostendere est dignatus. Prædico etiam tibi, CCCVIII.

moram vos in eundo esse passuros, ac cum difficultate habilem locum inuenturos pro his, quæ & Deo ordinante perficientur, & quæ inimicus humani generis, molimine calliditatis suæ in vos concitabit. Nusquam tamen benignitas misericordis Dei vobis deerit, sed potius differendo licet, ac desiderium animi vestri in longum experiendo, aliorsum quàm sperauimus, aptissimam dignabitur largiri mansionẽ. Iamque vale felix in profectione, fælicior futurus in peruentione.

OPVSCVLVM SEPTIMVM.

Epistola eiusdem.

Ad Sanctum Remigium.

CCCIX. PVella Tholosana, Benedicto nobili Patre orta, energumena ab infantia erat. Eam Parentes per Sanctorum sepulchra circumductã à dæmone liberari non meruerant. Ducunt tandem illam ad Sanctum Patrem Benedictum, cuius sanctitatis fama sole iam splendidior radiabat. Vir autem totius humilitatis illam ad Sanctum Remigium Episcopum Rhemensem liberãdam remisit cum sequenti Epistola. Rem narrat Flodoardus in historia Rhemensis Ecclesiæ lib. 1. cap. 12. apud Hæftenum, & alios.

CCCX. *Dominico Sacerdoti Remigio Frater, & conseruus in Christo Iesu, Cœnobialis vitæ humilis cultor Benedi-*

nedictus, æternæ benedictionis munus. Sanctiſsimo tuo congratulans profectui, Sacerdos Regis ſummi, quia ſummi capitis membra ſumus, quod mihi deeſſe ſentio in me, totum, laus Deo, poſsidere me credo in te. Ecce quod mea peccata fieri prohibuerint, tuæ auctoritatis Sacerdotalia habent merita: & deſinant amodo circa me rumores hominum. Cum apud te conſtet omnium eſſe perfectionem virtutum, hanc captiuam, & ab antiquo hoſte obſeſſam tuæ delego celſitudini, quatenus pro eius liberatione ſacram hoſtiam offerre Deo debeas, & meam paruitatem victoria ipſa non minimum lætifices.

Vale Sacerdotum Chriſti limpidiſsime calcule.

IVDICIVM.

De prædictis ſex Opuſculis.

QVod attinet ad ſermones, tanquam S. Patris dictata communiter recipiuntur. Neque ego omnino diffiteor. Verùm, non ad verbum ex ore Sancti Patris; ſed tantum ad ſenſum poſteris tranſmiſſos fuiſse, libentius crederem. Neque enim præmeditatè, aut è ſcripto dicta ſse: neque omnes extemporaneos eius ſermones, exhortationes, & alloquia, vtiq; frequentiſsima, latine dictata, & ab Amanuenſibus continuò excepta ad verbum fuiſse exiſtimo. Quod mihi cōfirmat ipſius Gordiani textus, cum poſt relatos ſermones, ſubiungit, *Hæc, & his ſimilia Patre Benedicto proloquente*. Qua loquendi forma indicare CCCXI.

re voluisse videtur, se non verba, sed sensum referre: ad eum ferme modum, quo cæteri Historici Imperatorum ad exercitum, & Tribunorum ad Populum conciones narrant, non quales ad literã dictæ; sed quales verosimile est eas dictas, vel dicendas fuisse. Et quidem Gordianus non erat Casini, cum Sanctus Pater Benedictus sermonem in morte Sancti Placidi habuit. E Casino autem ad ipsum Constantinopoli degentem, vt illum vitæ Beati Martyris insereret, fuisse trãsmissum non facilè affirmarem; nisi postea illi historiæ assutus fuerit. Sed neque mihi probabile est, Sanctum Patrem de Beato Placido loquentem, vnicum filium suum illum appellasse: cum sciamus, Beatum Maurum fuisse illi in primis charissimum. Quapropter sermonum texturam alieni calami opus extitisse crediderim.

Ex duabus verò Epistolis, quam scripsisse fertur ad Beatum Maurum, dictatam fuisse ad verbum à Sancto Patre, & ad verbum nobis traditam promptiùs concederem. Licet enim eam secum tumulari voluit Beatus Maurus; illius tamen transumptum, saltem apud Faustum remansisse non dubito. Quare si fides Fausto, inficiari Epistolæ veritas nequit.

De alia ad Sanctum Remigium dubitat Baronius. Non dubitant Yepes, Tyreus, Moreau, Caramuel. Mihi in ancipiti est iudicium. Tu vide Hæstenum.

IN-

INDEX
RERVM.

Numeri ſunt marginales.

A

B Ali-

B.

Ca-

C

Deca-

D

E

F

G

H

I

M

Mis-

Offi-

P

Re-

R

S

Ti-

V

FINIS.

Menda		Emendata.
25	tonſutæ	tonſuræ.
58	recte	rectæ.
66	æditi	editi.
70	natura	Naturæ.
76	Decantantur	decantando.
76	Hinc	hic.
109	biceſimuum	biceſimum.
127	uullus	nullus.
135	peſtea	poſtea.
154	diudicare	dijudicare.
173	Herminæ	Heminæ.